

GÖKKUŞAĞI

AYLIK AKTÜALİTE DERGİSİ

2,000 TL

MAYIS 1988

Sendikal Yaşamda SICAK GÜNLER

Röportaj:
Baştürk,
Işıklar,
Daysal

Turizm:
Bayramda
Nereye Gidelim?

Profil:
Abdurrahman Dilipak

ALMANYA'DA KALICI KUŞAK

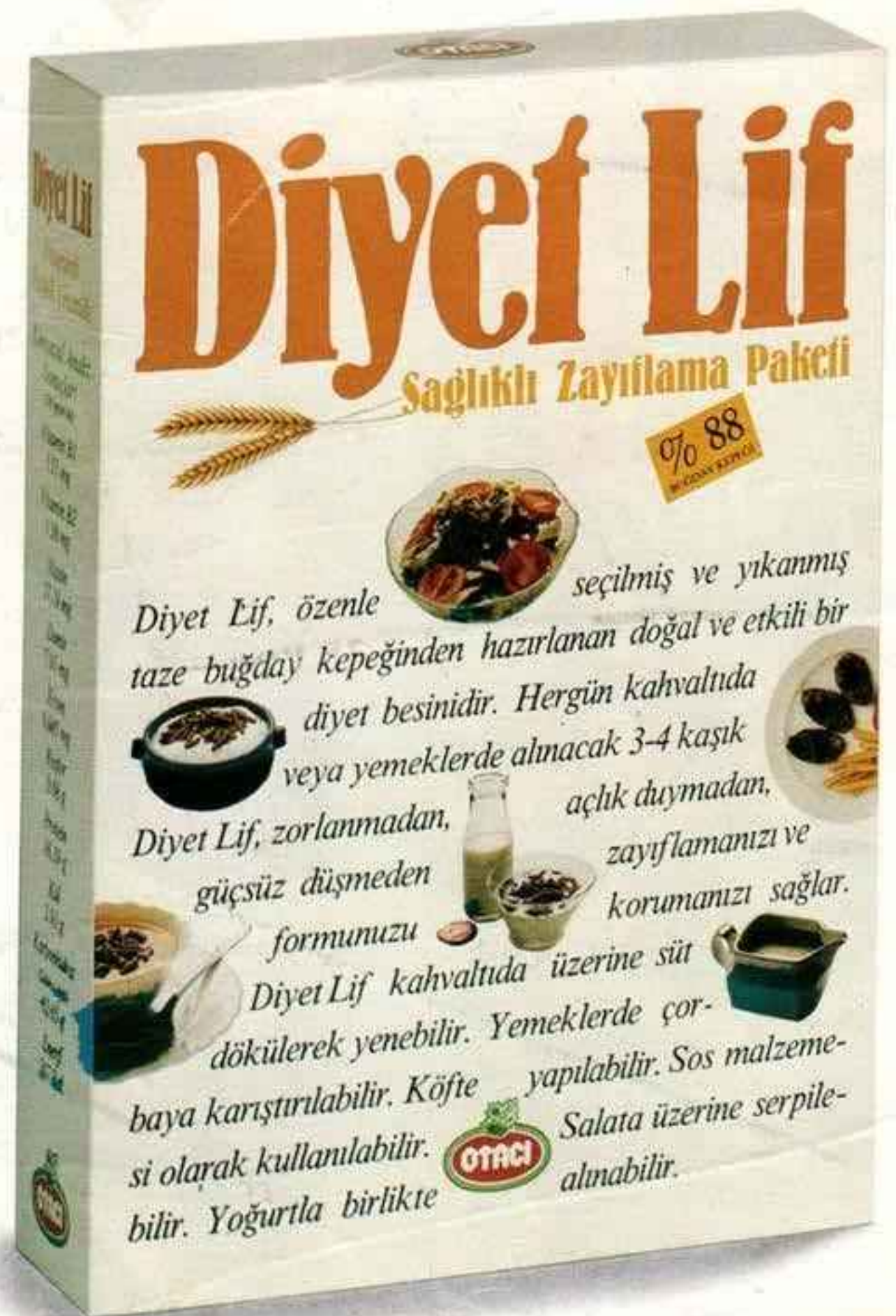
Doya doya zayıflayın!

 Aç kalmadan zayıflamak istiyorsanız size bir önerimiz var : Kahvaltıda veya yemeklerde Diyet Lif alın. Taze buğday kepeğinden hazırlanan Diyet Lif, bugüne kadar geliştirilmiş en etkili, en sağlıklı, en ekonomik doğal zayıflama formülü. Çünkü yemekle birlikte, yemeğin içinde alınır. Her gün alacağınız 3-4 kaşık Diyet Lif, sizi tok tutarak fazla yemek yemenizi önler. Sindirim sistemini de düzenler. Kalorisi çok düşüktür ama bir vitamin ve mineral kaynağıdır. Bugün bir paket Diyet Lif alın. Yaz başlamadan sonuçlarını görün.

Kurtsan İlaçları Merter-İstanbul
Tel: 584 16 16 Tlks: 23735 krti tr.

Eczane ve marketlerde satışa sunulmuştur.

T.C. S.S.Y. Bakanlığı'nın izniyle.

GÖKKUŞAĞI

1 Mayıs 1988, Yıl 1, Sayı 6
Merkez Basın Yayın Tic. A.Ş. adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni

Ali Taygun

Yayın Danışmanı

Niyazi Dalyancı

Hasan Eriş

Yayın Yönetmeni

Harun Karakuş

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Bülent Utku

Teknik Yönetmen

Erdoğan Sıral

Teknik Sorumlu

Saim Ağca

Haberler

Füreyra Ersoy, Harun Karakuş,

Neşe Kars, Meliha Okur,

Yasemin Öztürk

Jülide Gülizar, Ankara

Bu sayıya katkıda bulunanlar

Hasan Esat Işık,

Av. Erdal Egemen, Atilla Birkiye

Seçkin Cılızoğlu, Yaşar İksavaş

Osman İkiz, Stockholm

Berlin Uyar, Duisburg

Aydın Şenesen, Duisburg

Ayça Tolun, Batı Berlin

Prof. Dr. Klaus Liebe-Harkort

İlknur Kanbur, Köln

İzmir Temsilcisi

Okan Yüksel

1405 Sok. 14/A, Alsancak Tel: 21 24 50

Kapak Fotoğrafı

İsa Çelik

Reklam ve Halkla İlişkiler

Selma Genç

Muhasebe

Aysel Yağmurdereli

Dizgi

Yayın-Dizgi Merkezi

Tel: 527 03 40

Teknik Hizmetler

Gökkuşağı Yayıncılık Matbaacılık A.Ş.

Renk Ayırımı

Teknik Çözüm

Baskı

Kent Basımevi

Telefon: 528 08 15

Merkez Basın Yayın Tic. A.Ş. Yönetim Kurulu

Ali Taygun, Niyazi Dalyancı, Halim Bulutoğlu

Adres

Cemal Nadir Sok. 17

Cağaloğlu, 34400 İstanbul

Telefon: 511 75 47-48

ABD Temsilciliği

Pat Tummons

3-A, 818 So Brentwood Bd., Clayton, MO 63105

Telefon: (314) 721 5947

New England & the East Coast

Dr. E. Ahmet Tonak

Simon's Rock of Bard College

Great Barrington, MA 01230

F.Almanya Temsilciliği

Dr. Mustafa Danış

Lütticherstr 14, 5000 Köln

Telefon: (211) 52 68 85 Telex: 888 6391 mp d

Batı Berlin

Cemal Demirer

Dernburg Str 17, 1000 Berlin 19

Telefon: 321 52 88

İngiltere

Dr. Mehmet Ali Dikerdem

13, Bolton Walk, Andover Estate, London N7

Telefon: (1) 263 44 76

Fransa

Mahmut Değer

19, Square Monsoreau, 75020 Paris

Telefon: (1) 43 67 48 46 Telex: 217 519 f

Avusturya

Mehmet İnhan

Malzgasse 5/15, 1020 Wien

Telefon: 334 78 44

Yunanistan

Aris Abacı

Kristalli 52, 162 31 Viron, Athens

Telefon: (1) 764 11 88

Fiyatı:

2,000 TL (KDV dahil)

3 Merhaba

4 Bu ay

8 Kitap kurdu

10 Yarın Yaratıcılarındır

-Ali Taygun

12 Yurttan kısa kısa...

14 Ankara'dan

-Jülide Gülizar

15 Caneriği

-Gülay Batur

ILO toplantısı

öncesinde

sendikal

sistemin

restorasyonu

gerekiyor.

Sendikal Sorunlar

16 İmren Hanım'ı ILO
terletecek

-Hasan Eriş

19 Uyanan Dev: Türk-İş

22 ILO normları

-Av. Erdal Egemen

24 Daysal:

Sendikal Birlik

-Füreyra Ersoy

25 Yasaklı Trilyoner

27 Baştürk, Işıklar:

Elbet bu böyle gitmez

31 Sanayici de susturulur

32 21 Mayısçılar:

İhtilal hazırlığını

bilmiyorduk

35 Postallar rafa mı kalkıyor?

-Osman İkiz, Stockholm

38 Dini Yayınlar:

Okuyucumuz gençleşiyor

-Yasemin Öztürk

Dilipak ile

özgürlük,

demokrasi,

politika,

güncel

sorunlar

üzerine...

40 Profil:

Abdurrahman Dilipak

46 Dünyadan kısa kısa...

47 Evrensel barışa doğru

48 Pretoria Paris'te vurdu

-Mahmut Değer, Paris

49 Batı Trakya

-Hasan Esat Işık

50 CTP Lideri Özker Özgür:

Özal'ı yıpratmak

çare değil

Ne Türk,
ne Alman...

Olumlu ve

olumsuz

yanlarıyla

aradaki

'Kalıcı Kuşak'

Dosya:

Almanya'da 2. Kuşak

52 Kalmak mı zor,
dönmek mi?

56 Anadilini unutan kız

-Berin Uyar, Duisburg

60 Ulli'nin çocukları

-Aydın Şenesen, Duisburg

63 Artık Avrupalı'yız

-Ayça Tolun, B.Berlin

66 Toplum nasıl dayansın!

-Prof. Dr. K. Liebe-Harkort

67 Yarınistan

-İlknur Kanbur, Köln

68 Bu kuşağı tanımalı

Patladı,
patlayacak,

patlıyor...

Turizm

gerçekten

patlarsa

hazır mıyız?

Turizm:

72 İddialıyız (ama...)

75 Otellerde yıldız furyası

76 Merhaba tatil!

80 Hanutçudan aman yok

-Meliha Okur

84 Tiyatro:

"Ey ülkemin oyuncularını!"

88 Fotoğraf:

İlhan Mimaroglu

-Ahmet E. Tonak, New York

94 Forum

95 Okur Mektupları

96 Bulmaca

40 KİŞİ 1988

İdris Küçükömer ya da İbn Haldun Versus Locke **Sencer Divitçioğlu**
Sivil Beraberlik Olarak Devlet **Ruhdan Yümer**
Japon Aydınları ve Batı Bilimi **Selçuk Esenbel**
Refah Devleti ve Sosyal Ücret Efsanesi **Anwar Shaikh-E.Ahmet Tonak**
Sait Faik'in Eserinde İstanbul Rum Topluluğu **Nedim Gürsel**
1923 Tarihli "Umur'u Nafia Programı" **İlhan Tekeli-Selim İlkin**
1946 ve Sonrasında Grev Tartışması **Şehmus Güzel**
Ulusallararası Sosyal Tarih Enstitüsü
Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'sine Sendikal Gelişmeler **Zafer Toprak**
Türkiye'de Devlet ve Sınıflar **Murat Belge**
Osmanlı-Türk İktisat Tarihi Üzerine **Zafer Toprak**

Toplum ve Bilim

İstanbul tek dağıtım : Özgür Dağıtım • Ankara tek dağıtım : İLPA • İzmir tek dağıtım : Bayındır Ticaret

YAZIŞMA ADRESİ: ESENTEPE DERGİLER SOKAK NO: 1 80300 GAYRETTEPE - İSTANBUL
BİRİKİM YAYINLARI KÜÇÜKAYASOFYA CADDESİ NO: 17-19/A, SULTANAHMET - İSTANBUL

Merhaba

Nisan ayında kamuoyunu en fazla işgal eden konu şüphesiz gazete kağıdına yapılan zamdı. Gazete sahiplerinin tepkisi karşısında Başbakan Turgut Özal bile ilk kez bir 'zam olayı' konusunda açıklama yapmak zorunda kaldı. Fakat bundan böyle Sayın Semra Özal'ın da bir basın mensubu olduğu göz önünde bulundurulursa, hükümetin basına karşı daha sempatik bakacağı söylenebilir.

Bu arada geçtiğimiz ay gündeme gelen diğer bir konu da uyuşmazlıkla sonuçlanan toplu iş sözleşmeleri ve başlayan grevlerdi. Grevler, Mayıs ve Haziran aylarında da genişleyerek süreceğe benziyor.

GÖKKUŞAĞI, Haziran ayında yapılacak ILO toplantısını da göz önünde bulundurarak sendikal sorunları kapsayan geniş bir dosya hazırladı. ILO toplantıları Türkiye'deki gelmiş geçmiş bütün Çalışma Bakanlarının 'korkulu rüyası'. Bu yıl Sayın İmren Aykut'un işi hepsinden zor. Çünkü, DİSK konusu ağırlıklı olarak gündeme gelebilir.

Sendikal Sorunlar'da ayrıca DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk, Yürütme Kurulu üyeleri Fehmi Işıklar ve halen Paris'te bulunan Kemal Daysal ile yapılan röportajlar da yer alıyor.

'Gerici' ve 'İlerici' tartışması Cumhuriyet kuşağını uzun süre meşgul etti. Bu ülkede artık müslümanların ve sosyalistlerin yaşadığını her iki taraf da anladı. (Her şeyde bir hayır vardır sözü boşuna söylenmemiş...) Gazeteci-Yazar Abdurrahman Dilipak 'Profil'de müslümanların geçmişten bugüne gelişlerini, demokrasi ve politika, mizah gibi gündelik sorunlara bakışını anlatıyor.

Arkadaşımız Yasemin Öztürk de dini yayınlardaki gözle görülür gelişmeyi inceledi.

Yaz aylarıyla birlikte yurt dışında çalışan yurttaşlarımızın bir kısmı tatilini geçirmek üzere, bir kısmı kesin dönüş yaparak ülkeye gelecekler. Bulvar basınında

ve TRT'de 'Kayıp Kuşak' problemleri üzerine yine haber-röportajlar hazırlanacak. Biz de bütün bunları 'yaşlı gözlerle' izleyeceğiz.

'Kalıcı Kuşak' gerçekten felaketin eşiğinde mi? Bu konuyu Almanya'daki arkadaşlarımızla birlikte inceledik. Yorumunu siz okuyucularımıza bırakıyoruz.

Bir yıl 'Çernobil Felaketi', bir yıl 'AIDS', patlamaya hazır turizmi söndüren faktörlerdi. Bu yaz ufukta herhangi bir facia gözüküyor. (Çekirge bulutu gelmezse!) Yetkililer turizmden oldukça ümitli. Fakat ek-sik gedik yanları da sıralıyorlar. Turizm, bu sayımızın bir başka dosyası. Ayrıca, bayram tatilinde kentin karmaşasından kurtulmak isteyenler için ufak bir rehber de var.

Harun Karakuş

Füreya Ersoy

Dış dünyadan yer alan yazılarda KKTC Cumhuriyetçi Türk Partisi lideri Özker Özgür'le yapılan bir röportaj, arkadaşımız Ahmet E. Tonak'ın fotoğraf sanatçısı İlhan Mimaroglu ile söyleşisi ve Mahmut Değer'in ANC Fransa temsilcisi Dulcie

September'in öldürülmesiyle ilgili yazısı yer alıyor.

Bu sayıdan itibaren İzmir'in tecrübeli gazetecilerinden Okan Yüksel de aramıza katıldı. Okan Yüksel, iki kişinin idamı ve yüzlerce öğrencinin tutuklanmasına yol açan '21 Mayıs' olayını, o günün Harp Okulu öğrencilerinin nasıl yorumladıklarını kendi ağızlarından dinledi, yazdı.

Okuyucularımızın bayramını kutlarız. Önümüzdeki sayılarda buluşmak dileğiyle. Hoşca kalın...

Harun Karakuş

İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Güzel Sanatlar Bölümü ve Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları'nın işbirliği ile gerçekleştirilen "Anadolu Cam Sanatı Sergisi" 25 Nisan-12 Mayıs tarihleri arasında Kuyucu Murat Paşa

Medresesi'nde yer alıyor. Yaklaşık beşyüz eserden oluşan koleksiyon Urartu, Yunan, Roma, Bizans, Osmanlı ve Avrupa camlarından örnekleri kapsıyor.

Don Juan ile Madonna

Ortaoyuncular kuruluşlarının sekizinci yılında, Türkiye'de pek bilinmeyen bir yazar olan **Anca Visdei**'nin "*Don Juan ile Madonna*" adlı oyununu sergiliyor. Nisan ayı sonunda dünya prömiyeri gerçekleştirilen oyunu **Ferhan Şensoy** yönetmiş. **Derya Baykal**, **Ferhan Şensoy**, **Rasim Öztekin**, **Ertan Özden**, **Canan Yüksek** ve **Boran Kaya**'nın rol aldığı oyunun dekorları da Ortaoyunculara ait. Klasik Don Juan efsanesine çağdaş bir yaklaşım getiren "*Don Juan ile Madonna*" önümüzdeki sene Fransa'da oynanacak. Romen asıllı **Anca Visdei**'nin oyunu **Ferhan Şensoy**'un kendine özgü dil kullanımı ile son derece "*bizden*" bir oyuna dönüşmüş. Çoğu tiyatroların sezonu kapattıkları bugünlerde, Ortaoyuncular yeni oyunları ile izleyicileri tiyatrodan mahrum bırakmıyor.

Bilsak Sanat Panayırı

BİLSAK'ın önündeki Soğancık Sokak'ta Pazar günleri düzenlenen "*sanat panayırı*" Mayıs ayı boyunca da her Pazar günü sürecek. Panayırda el sanatları, deri eşyalar, antikalar, eski kitap, plaklar gibi değişik eşyalar sergilenip satılıyor. Panayır esnasında "*BİLSAK Tiyatro Kolu*" çocuklara yönelik gösteriler sunarken, zaman zaman gönüllü sanatçılar da değişik etkinlikler ortaya koyuyor.

Mehmet Nazım'ın yapıtları 14 Mayıs - 11 Haziran tarihleri arasında **Tem Sanat Galerisi**'nde izlenebilecek. Tanınmış şairlerimizden Nazım Hikmet'in oğlu olan Mehmet Nazım 1970 yılından bu yana yaşamını ve sanatını Paris'de sürdürüyor. Son olarak geçtiğimiz şubat ayında Paris'de "Evliya Çelebi'ye Saygı" sergisini gerçekleştiren sanatçının bu dördüncü kişisel sergisi.

Suluboyalar

1976 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi İç Mimari, Endüstri Tasarım Bölümü'nden mezun olan **Zeynep Sarioğlu**, okul yıllarında başladığı suluboya çalışmalarını 1986'dan bu yana profesyonelce sürdürüyor. İkinci kişisel sergisini **EDPA Sanat Galerisi**'nde açan sanatçı, resimlerini şöyle anlatıyor:

"İnsanın çevresinin çok önemli olduğuna inanıyorum. Çevre insana büyük sorumluluklar yüklüyor.

Ben de resimlerimde Türkiye'nin dört bir yanına yaptığım gezilerin izlenimlerini, değişik çevrelerden algıladıklarımı yansıtıyorum."

Ramazan 88 Kültür Etkinlikleri

Akın Reklam Yayın Organizasyon tarafından düzenlenen "Ramazan 88 Kültür Etkinlikleri" bünyesinde 1 Mayıs Pazar günü, saat 14.00'de "İslam ve Diğer Sistemler Açısından Kadın"

konulu panel yeralıyor. 7 Mayıs Cumartesi, saat 14.00'de Prof.Dr. İhsan Süreyya Sırma, "İslam Ülkelerindeki Misyoner Faaliyetleri" konusunda bir konferans verecek. 14 Mayıs Cumarte-

si, saat 14.00'de ise "Kadın ve Toplum" konulu panel gerçekleştirilecek. Bütün etkinlikler Fatih'deki Yeni Saray Düğün Salonu'nda düzenleniyor.

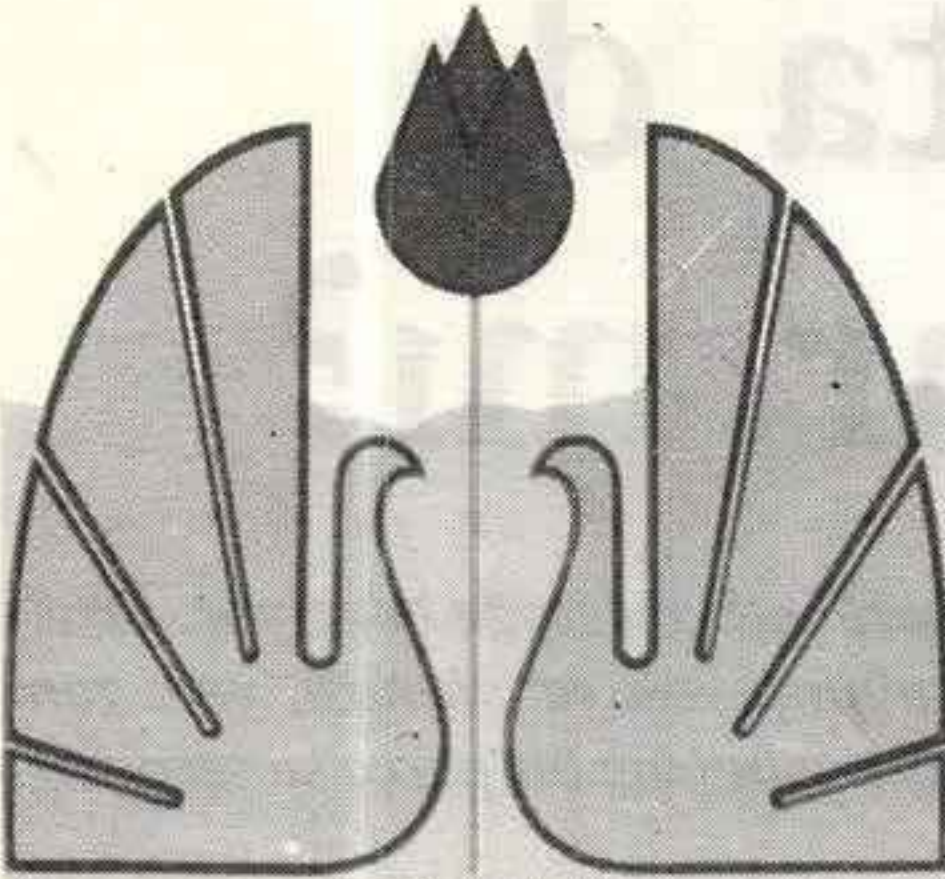
Baykam'ın kendine özgü dünyası

Bedri Baykam'ın yapıtları 9 Mayıs-11 Haziran tarihleri arasında AKM Sanat Galerisi'nde sanatseverlere sunuluyor.

Dört yaşından bu yana resim yapan Bedri Baykam, bugün yapıtları ile yurt içi ve yurt dışında tanınan bir sanatçı. Resim dünyasının yakından tanıdığı Peter Selz, Baykam'ın sanatını şöyle dile

getiriyor: "Bedri Baykam'ın çalışmalarının çoğu, zorunlu ve bilinçli olarak sanat çevresinin yakın geçmişini ve bugününü yansıtmaya rağmen özünde sanatçının kendi yaşamından kaynaklanmaktadır. Fırçasında soyut dışavurumculuğun darbe ve akıtmaları vardır. İmgelerinde ise gerçeküstücülük ve günde-

lik halk kültürüne borçlu olduğu yönler görülür. Resimleri ve çalışma biçimi gösteri ve eylem sanatından esinlenmektedir. Çalışmalarında sinema görüntüsünün akışkan hareketinin güçlü bir etkisi vardır. Yapıtlarının politika ve özellikle sanat politikası ile açık ilişkisi olduğu bellidir.

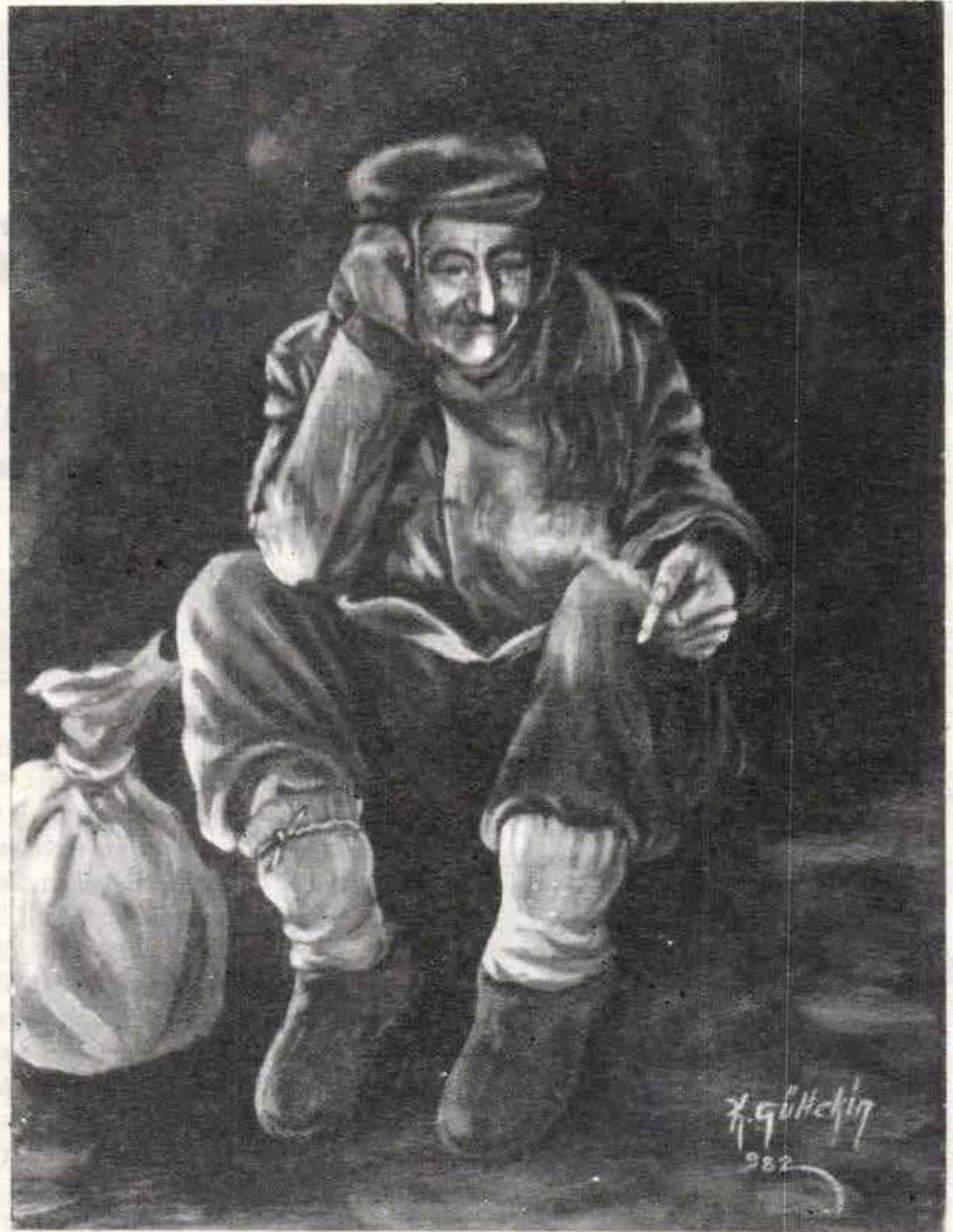
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
GELENEKSEL
GÜLHANE ETKİNLİKLERİ

Gülhane Etkinlikleri

Geleneksel Gülhane etkinlikleri çerçevesinde 14 Mayıs-29 Mayıs tarihleri arasında "Gülhane Gençlik Festivali" yeralıyor. Festivalde, müzik, dans yarışmaları, folklor gösterileri, gençlik tiyatroları ve genç topluluklar yarışması, konserler, sportif yarışma ve etkinlikler izlenebilecek. Ayrıca ortaokul ve liseler arası bir "Duvar Gazetesi" yarışması düzenleniyor.

Gülhane etkinlikleri nedeniyle Gülhane Parkı'nın Sarayburnu tarafında açılacak 'Turistik Gösteri ve Alış-veriş Merkezi', 30 Nisan'dan başlayarak 30 Ağustos tarihine dek izleyicilere hizmet verecek.

"Adı deliye çıkmıştı garibin
Bir sabah sessizce doğdu dünyaya,
Bir akşam sessizce öldü..."

Kadir Gültekin'in ilk sergisi 27 Nisan-13 Mayıs tarihleri arasında Yapı Kredi Etiler Sanat Galerisi'nde yeralıyor.

Sergiler

Tem Sanat Galerisi'nde 14 Mayıs-11 Haziran tarihleri arasında Mehmet Nazım'ın resim sergisi yeralıyor.

EDPA Sanat Galerisi'nde 29 Nisan-25 Mayıs tarihleri arasında Zeynep Sarioğlu suluboya çalışmalarını sergiliyor.

Galeri Nev'de 6 Mayıs-31 Mayıs tarihleri arasında ressam Ergin İnan'ın eserleri izlenebilecek.

Opera Sanat Galerisi'nde 26 Nisan-14 Mayıs tarihleri arasında Merih Sezen heykel çalışmalarını sergiliyor. Ayın geri kalan döneminde 23 Mayıs-8 Haziran arasında ise Şükrü Çağlayan'ın resim sergisi yeralacak.

AKM Sanat Galerisi'nde 5 Mayıs-27

Mayıs tarihleri arasında Levent Arşiray'ın resim sergisi yer alıyor. Galerinin ikinci salonunda ise 9 Mayıs-10 Haziran tarihleri arasında Bedri Baykam'ın yapıtları sergileniyor. Üçüncü salonunda yeralacak olan Zeki Fındıkoğlu'nun resim sergisi ise 24 Mayıs-1 Haziran arasında gezilebilecek.

Soyak Sanat Galerisi'nde 3 Mayıs-11 Haziran tarihleri arasında "88'den Dört Genç" adlı karma, sergi yeralacak. Sergiye katılan sanatçılar Haluk Gedik, Arzu Başaran, Murat Morova, Gonca Sezer.

Lebriz Sanat Galerisi'nde 10-31 Mayıs tarihleri arasında Paris'de yaşayan iki Türk sanatçısı, Ali Atmaca ve Hikmet Karabulut'un eserleri sergileniyor.

Nisan zammından sonra, şimdi yayıncıların her an olabilirliğini beklediği bir şey var. O da kağıt ve kartona yapılan zamlar. Şimdiden Mayıs'da yüklü bir zammın olup olmadığını bilmiyoruz ama, gelirse de hiç şaşmamak gerek. Yayınevlerine uzun "ömür"ler dileyerek, bu sayıki kitaplarımızın arasında dolaşmaya başlayalım:

Alan Yayınları Nisan ayında Perry Anderson'un *Gramsci* (çev: Tarık Günersel) adlı kitabını yayımladı. Kitabın alt başlığı şöyle: "*Hegemonya, Doğu/Batı Sorunu ve Strateji*". Mayıs ayında da, "*Dünya Sorunları Dizisi*"nin *Ortadoğu Dosyası* adlı beşinci kitabını çıkaracak. Yapıtı yayıma Ragıp Zarakolu hazırlamış. Yayımlanacak bir diğer kitap da Mahmut Tali Öngören'in *Senaryo ve Yapım*'inin ikinci cildi.

Felsefe Tarihinin Sorunları, Amaç Yayınları'nın Nisan'daki yeni kitabıydı. Kitabın yazarı SSCB Bilimler Akademisi'nin muhabir üyesi ve felsefeci Theodor Oizerman (çev: Celâl A. Kanat). Kitap, doğal olarak Marksçı "bilimsel-felsefî dünya görüşünün ortaya çıkmasına yol açmış olan felsefî bilginin gelişme sürecine ilişkin kuramsal" bir araştırma.

Bir süredir kitap yayımlayamayan Kavram Yayınları Mayıs'ta Atilla Birkiye'nin *Kırmızı Bir Karanfil* adlı kitabını yayımlayacak. Kitap, özgün ve belli dönemlerde iz bırakan duyarlı "parçalardan" oluşuyor.

Adam Yayınları'nın Mayıs'da yayımlayacağı kitaplar arasında Turgut Çeviker'in *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü - 2* adlı kitabı var. Bu ciltte, meşrutiyet dönemi ele alınıyor.

Mayıs'ta da zam var mı?

Yayıncılar için Mayıs ayı hareketli geçeceğe benziyor. Özellikle birçok değişik türde kitabın piyasaya çıkması, yeni zam beklentisi içine giren yayıncıların yüreğine bir parça su serpiyor.

Kıyı Yayınları bir cücenin bakışıyla İsveç toplumuna yönelik eleştiriyi içeren, Pär Lagerkvist'in (çev: Yaşar Gedikoglu) *Cüce* romanını yayımlayacak.

Mayıs ayında en çok kitap yayımlayacaklardan biri de Cem Yayınevi. Ahmed Arif'in basımı uzun bir süredir bulunmayan ünlü yapıtı *Hasretinden Prangalar Eskittim*'in 20. basımı; Kıymet Coşkun'un hazırladığı çeşitli belge ve yazılardan oluşan *Nâzım Hikmet'in Vatandaşlık Hakkı*; Vedat Günyol'un son dönem eleştiri ve portrelerinin yer aldığı *Gölgeden Işığa*; Sabahattin Kudret Aksal'ın *Toplu Şiirleri*; Özkan Mert'in *Toplu Şiirleri* bu yayın evinin Mayıs programında yer alan kitaplardan bazıları. Ayrıca Cem'den Nisan ayında Aziz Çalışlar'ın özgün ve geniş kapsamlı çalışması *Ulusal Kültür ve Sanat* kitabı da yayımlanmıştı.

De Yayınevi'nden ilginç bir kitap daha: Konstantin Fedin'in 1918-1928 Sovyet edebiyat ortamını ve akımlarını, Gorki'nin anılarına ve mektuplarına dayanarak anlatan *Gorki Aramızda'sı* (çev: Hüsen Portakal). Dönemli Yayıncılık, geçtiğimiz ay "*Gergedan Dizisi*"nden Cemal Süreya'nın iki yeni şiir

kitabını yayımladı. *Sıcak Nal* ve *Güz Bitigi*.

İkinci baskısını yapan, '*Mor Gecemin Terlediği Yıldızlar*' kitabında şair Muzaffer Özdemir, tema olarak aşkı işliyor.

Hil Yayınları *Ve Sinema*'nın altıncı kitabını çıkardı. Serhat Öztürk, Hüseyin Sönmez, İhsan Kabil'in yayıma hazırladığı yapıtta, "*Avant-garde ve Underground Sinema*" başlıklı özel bölüm ile çeşitli telif ve çeviri yazılar yer alıyor. Mayıs'da da Enis Batur'un son kitabı, 1972-1986 arasında "yazılmış" ve büyük bir kısmı yayımlanmayan yazılarından oluşan son kitabı *Bu Kalem Bukalemun* var.

Can Yayınları'ndan Mayıs ayında önemli bir roman var Arjantinli ünlü yazar Julio Cortazar'ın 1963'te yazdığı *Seksek* (*Rayuela*, çev: Necla Işık). Yersiz-yurtsuz birinin ıssız bir adada kendi iç huzurunu bulmasını konu eden romanın Türkçe basımında, Ahmet Cemal'in uzun bir önsözü yer alıyor. Ayrıca bu yayınevi, Ahmet Erhan'ın son şiirleri olan *Ölüm Nedeni: Bilinmiyor* ile Leyla Erbil'in müsveddelerinin bir kısmı kaybolan son romanı *Mektup Aşkları*'nı da yayımlayacak.

Belge Yayınları da geçen ay **Bahman Nirumand**'ın *İran* adlı kitabını çıkardı. Kitap İran'daki son duruma ilişkin bir anlatı kitabı. Ama aynı zamana da politik bir yapıt. Ayrıca kitabın sonunda çevirmenin yazısıyla Berlin'de yaptığı bir söyleşi var.

Abdurrahman Dilipak'ın *Yağmalanan Ülke Türkiye* adlı kitabı *Beyan Yayınları*'ndan çıktı. Yazar, kitapta kendi dünya görüşü açısından, Türkiye'nin son yıllarda içine düştüğü konumu irdeliyor ve yer yer bazı sayısal verilerle de ekonomik sorunları somutluyor.

Varlık Yayınları da, önceki yıllarda birinci cildini çıkardığı **Atilla Dorsay**'ın, *Yönetmenler, Filmler, Ülkeler* adlı yapıtının ikinci cildini yayımlayacak. Kitap, **Dorsay**'ın daha önce çıkan yazılarından oluşuyor. Ancak yazılar belli bir yöntemle kurgulanmış ve yer yer eklemeler yapılmış.

Kitap Kurdu

ROMANTİZM-Sanat

Ansiklopedisi

Francis Claudon

Çev: Özdemir İnce-

İlhan Usmanbaş

Remzi Kitabevi, 1988.

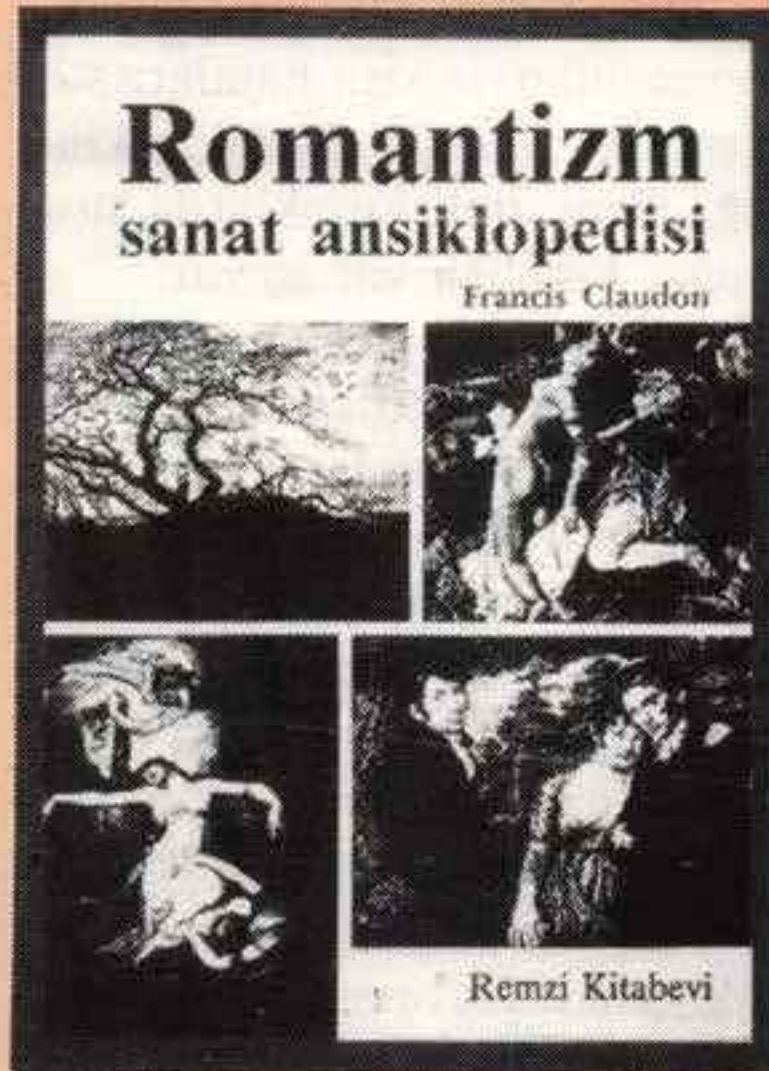
Bir önceki sayımızın "Yayın" sayfasında yayımlanacağını ilan ettiğimiz **Romantizm** Nisan ayının sonlarında çıktı.

Yapıt, Romantizm akımını tüm yönleriyle ele alıyor. Birinci bölüm "Romantizm"de, genel olarak akım hakkında bilgiler verilirken; ikinci bölüm "Romantizm ve Fransız Devrimi"nde akımın toplumsal zemini ve dönemin kısaca da olsa sosyo-politik ortamı çiziliyor.

Bundan sonra gelen bölümler de sırasıyla Resim, Heykel, Edebiyat, Müzik alanlarındaki romantizmi irdeliyor.

Yapıtın en önemli özelliklerinden biri her bölümün ardında konuyla ilgili ya da dönemle ilgili sanatçı ve yazarların yaşam öykülerinin yer alması. Böylece, okur ünlü sanatçı ve yazarların yaşamlarına ve yapıtlarına dair özlü bilgi ediniyor.

Kitabı **Francis Claudon** hazırlamış ve "Romantizm", "Edebiyat" ve "Müzik" bölümlerini yazmış. Diğer bölümlerin yazarları

şöyle: **Georges Pillement, Claude Noisette de Crauzat, Karlheinz Roschitz.**

Kitabın çevirmeni **Özdemir İnce**. Ancak "Müzik" bölümünü **İlhan Usmanbaş** çevirmiş. Anlaşılır ve akıcı bir Türkçe çevirinin niteliğini oluşturuyor.

Ayrıca yapıtta *Dizin*'in yanı sıra 110'u renkli olmak üzere 261 resim yer alıyor. Resimlerin bir kısmı yazar portreleri. Ama büyük bir kısmı romantiklerden tablolar.

Özgün ve kaliteli basımıyla, **Romantizm-Sanat Ansiklopedisi**, her aydının ve kitapseverin kitaplığında bulunması gereken bir başvuru kitabı.

Abone olmak kolay

- Tanışan, danışan bir toplum isteyenlere...
- Kendi görüşü olmayan değil, ama başkalarının da görüşleri olabileceğini kabul eden, bunları bilmek isteyenlere...
- Doğrularını hayatla sınamaya hazır, yani kendisini evrenin merkezine koymayan insanların toplumunu isteyenlere...
- Kaba, sığ, acımasız, önyargılı bir dünyaya mahkum olmak istemeyenlere...

10 sayı fiyatına
12 sayı

GÖKKUŞAĞI

Gökkuşağı'na

☐ 6 aylık (10,000 TL)

☐ 1 yıllık (20,000 TL)

abone olmak istiyorum

Bedelini Yapı Kredi Bankası, Çemberlitaş Şb. 2984-3 no.lu hesaba yatırdım. Dekont fotokopisi ektedir.

Adı, Soyadı:

Mesleği:

Doğum Yılı:

Adresi:

Şehir:

Cemal Nadir Sok. 17
Cağaloğlu, İstanbul
Tel: 511 75 48

Yarın, Yaratıcınınındır

Nasıl bir güven duygusu salar insan yüreğine bandonun şaşmaz kararlar eşit zaman dilimlerini noktlayan davulu! Ne ki askerin çaldığı, ölüme yürüyenlerin tekdüze şarkısıdır. Yaşamın geleceğini düşleyen yaratıcı, bambaşka bir vurguyu arar تنها yolunda.

ALİ TAYGUN

Sosyalizmin geçerli sistem olduğu ülkelerde olsun, pazar ekonomisi uygulayanlarda olsun yıllardır bir tıkanıklık hissediliyordu sol düşüncede. İnsanoğlu için bir göz açıp kapama mesabesindeki bu son yüzyirmi yıl içinde teorik temellerine oturan, yaygınlaşan, yetmiş yıldır uygulanan ve bugün dünyanın üçte birinde egemen, geri kalanında saf hali veya türevleriyle önemli iktidar alternatifi olan bu düşüncenin *'ölmekte'* olduğu, gelişmelerden çıkarları zedeleyenlerin desteklediği, hiç de gerçekçi olmayan bir gözlem. Öte yandan, yaklaşık elli yıldır *ortodoks** solda *'içtihad kapısının kapandığı'* hemen herkesçe kabul ediliyor.

Sosyalist ülkelerde geçmişin badirelerle dolu olduğu, hükümet etme sorumluluğunun teorik statüko-yu muhafaza eğilimlerine yol açtığı, doğru. Ancak bu muhafazakarlık, yaratıcılık filizlerini sarıp sarmalamaya, kavrulmaktan korumaya yönelik değilse, gelecek karanlıktır.

İnsanlığın kendi ürünü olan teknik gelişmeleri kavramakta geciktiği bir çağı yaşıyoruz. Beylik tanımlar, klasik toplumsal yapılanmayı kökünden değiştiren yeni olguları

açıklamaya yetmiyor. Yirmi yıldır faal olma ihtiyacındaki genç kuşaklar heyecanlarıyla kısır hatalara sürüklenirken, *'hataya düşme'* çekingenliği, deneyimli kuşaklarda suskunluğa, kısırlığa yol açıyor.

Bilincinden başka kaybedecek şeyi olmayanlar, özellikle kitle iletişim araçlarının zihinleri alabildiğine bulandırabildiği günümüzde bütün varlıklarını yitirmekten çekinecekler elbette. Ama aczden, işçi sınıfının sermaye karşısındaki çaresizliğinden kaynaklanıp, dünyaya egemen insanlar-arası ilişkileri altüst eden, insan zihninin belki en büyük yaratıcılık örneği marksizm, *teori üretmenin yöntemi* olmaktan çıkıp bir *'ilmihal'*e dönüşüyorsa, yıpranan kudret, gelişen pratik karşısında acze düşecektir. Bu kaçınılmaz.

Hele devlet yükünü sırtlamaları söz konusu dahi olmayan ülkelerde yaratıcılık çabalarının karşısına, *"biz babamızdan böyle görmedik!"* diye, *"safiyet elden gidiyor!"* diye, hele hele *"benim halim nice olur?"* diye sol adına çıkanların; sorunlara çözüm üretmek yerine, tedbir bahanesine sarınıp, *çözümlere sorun üretenlerin* aczlerine hiç mazeretleri olmasa gerek.

Yaratıcılığın önüne doktrin duvarı örme gayreti, yürüyen hayatla başedebilmek için ondan hızlı de-

ğişmek zorunda olan teorinin özünü emip tüketir. Ve bu yüzden sorun gündeminde en zorlu sorun, *'amentü'* cülükten kurtulup teoriyi hareketlendirmedir.

...

Hayatın boyutları sonsuz. Oysa insan zihni ancak üç, bilemedin dört boyutta tecessüm etmiş olarak kavrayabiliyor maddeyi. Ve insan zihninin bu kısıtlılığı teoriye gereksinimi yaratıyor. *"Hayatı olanca karmaşıklığıyla kavrayabilsek, bilime ne gerek olurdu?"* Teori, hayatı kavranabilir boyutlarda bilince yansıtabilmenin yolu.

Ancak, bu *'kolaylığın'* da bir bedeli var:

Hayatı bir arazi farzedelim. Teori, teşbih yerindeyse, bunun bir haritası. Nasıl bir arazi parçasının tepeden alınmış fotoğrafı ile dikey kesitinin resmi birbirinden çok farklı görünümler arzederse, hayata teorik yaklaşımlar da ancak belli bağlamlarda geçerli oluyor. En mükemmel bir teorik model bile sınırlı sayıda *'boyutu'* esas alıyor, diğerlerini hesap dışı bırakıyor. Teori, önkabullerden hareket etmek zorunda. Doğası böyle, zafiyeti bu.

Bir adam neden yaratıcı da öteki değil? Marksist literatürde bunun açıklaması yok. Literatür, bireysel yaratıcılığın mahiyetini araştırmaya değil, bu özelliği taşıyanların kendilerini gerçekleştirebileceği insan ilişkilerini kurmaya yönelik. Ama bir *'yöntemler teorisi'* olarak marksizm, karanlığın eşiğinde duranlara, soruna nasıl yaklaşımları gerektiği konusunda bilgi veriyor. Marx bu gözle okunduğunda, sözgelimi bir düşünür için, onsuz olmaz bir rehber.

İşte, yeni sorular karşısında *"fikirretmek yerine zikrederek"* saf *'teori'*nin yumuşak koltuğundan *'dünyaya nizamat verenler'*, bu ayrımı kavrayamadıklarından *'kadük'* türler. Teoriyi, pratiği şekillendirmede bir yöntem olarak görmek yerine, pratiği, *'teori'*yi kanıtlamakta bir araç kabul ederler. Bu *'saf'*lıkları onları alır, *'temiz ah-*

lak'ın yüce minberine mihlar. Seslerini oralardan kimse duymazmış, ne gam? **Göklerde gezen ulu devrimci ruh**, düşlerinin ihtilal gününde hükmü onlara tevdi edecek, **"yargıla!"** diyecektir nasıl olsa. Artık çıksın ortaya muhasebe defterleri!

Dün, bu yüzden, yarından önemlidir **'amentücü'** için. Ve mahkûm etmek, yaratmaktan çok haz verir ona. Hayat karşısındaki aczinin acısını kendince **'sapanlar'**dan çıkarır, küçülür, küçülür, tarih için yaşarken tarihin defterinde bir şerhi bile kalmaz.

...

Teoride, sermayenin varolmak için çoğalmak zorunluğu bir yandan tekelleşmeye, öte yandan mülksüzleşmeye yol açacak ve gide gide bir gün bu gayrı-tabii yapı çökecek, geçmişin **'mamut'**ları gibi yokolacak.

Ama teori bunun kendiliğinden olmayacağını da söylüyor. Süreci noktalayacak olan onun bilinci.

Sermaye kristalleşmiş artı-değer, yani emek. Ama emeğin maddeye dönüşmesinin tek biçimi değil. Emeği sarfeden, sermayenin tabiatını kavradığı zaman bilinçleniyor. Bu bilinçlenme kitlesel boyut kazandığında, maddi güce dönüşüyor, ve bilinçli maddi güç dünyayı

değiştiriyor. Gücün kaynağı birçok tekil iradenin bir fikir, bir teori çevresinde toplanması, bireylerin ortak davranması.

Ancak, sermayenin yerleşik, bireyin toplumdan dolaysız aldığı kültürün bir unsuru haline gelmiş iktidarı, emeğin özel bir düşünme gayreti gerektiren, **'doğal olmayan'** gücünden üstün. Başka bir deyişle, **"maddi üretim sürecine egemen olanlar, düşünme sürecine de egemen."** Özellikle günümüzde, kültür alanı bu maddi, manevi egemenliğin açık bir göstergesi.

Ayrıca, **'bilinçlenme'** zaman unsuru içeriyor. Teorik bir doğrunun kitleye malolması, iktidar o doğruya yana bile olsa yıllar, kuşaklar alıyor. Yani emek ile sermaye kafa kafaya geldiklerinde, çelişki sürüyor. Doğrudan çözülme olmuyor.

Dolaylı bir olgu, mesela bir savaş bu dengeyi bozabiliyor. Ancak günümüzde bu mümkün değil: Savaşlar dünyayı yoketmenin eşiğinde.

'Saf' teori, işte bu açmazın üstesinden gelemiyor. Söylene söylene koflaşmış, anlamını yitirmiş kalıpları tekrarlar yetiniyor.

Oysa gerçek apaçık: Sermaye, yalnız **'proletarya'**nın ürettiği artı-değeri sömürmekle kalmamış, aynı zamanda anarşik doğası gereği bütün diğer insanları, barışı, çevreyi, kültürel değerleri, ve hatta sermayedarın kendisini kurutmuş, kurutmakta. Hayatın manasını tüketmiş, tüketiyor.

İktisat çekirdeği etrafında örülen çelişkiler yumağı öylesine bir hal almış ki bunun arazlarından, görün-gülerinden hangi birinin üstüne gidilse bilinç kıvılcımı çıkacak, gerisi gelecek. Bütün mesele doğru anda doğru düğümü bulmak. Ve o somut soruna somut çözüm önerisini sunabilmek. İnsanlardan gerçekleşmesi zor, uzun vadeli tasarımlar için fedakarlık beklemek, herşeyi ille de kitabın bir sayfasına bağlamak yerine, toplumsal sorumluluğu yaşamak.

Çünkü teori doğruysa gündelik meselenin çözümü kendiliğinden çelişkiler yumağının çekirdeğine işaret edecektir. Bu kaçınılmaz. Teorinin teorik doğruluğunu kabul, kendi iyimserliğini de beraberinde getirmiş olmalı! Bunun keyfiyle, komşusunun küçük sorununa yardımcı olmak, kaplumbağanın kavgasını vermek... Ve en önemlisi, hatadan korkmamak, hatayla korkutmamak.

Günümüzde sol düşüncenin yaygınlığı, pratiğin çeşitliliği, bilgi iletişiminde ulaşılan hız sayesinde **'müthiş'** hatalar kolay yapılmıyor. **'Cehennem'** kadim ahlakçı lafazan **'profesyonel'**lerin tembellik mazereti.

Onlar, önlerine erişilmez hedefler koyup, sonra bunlara neden ulaşamayacağını anlatırlar; olayları, eylemleri, insanları yorumlamakla yetinirler. "Oysa aslolan (dünyayı) değiştirmek!" Bu da herşeyden önce heves, hayal gücü, heyecan gerektirir.

İşte dünya solu yepyeni ve köklü değişiklikler dönemine girerken bu ülkede de kavranmak gereken gerçek bu:

Yarın mutlaka yaratıcının olacaktır.

* Doğruyol, ana hat.

GÖKKUŞAĞI

Abone Koşulları

Gökkuşağı'na abone olmak için bedelini (TL) Yapı Kredi Bankası, Çemberlitaş Şb. 29843 no.lu hesaba, (döviz) Yapı Kredi Bankası, Çemberlitaş Şb. 615566-7 no.lu hesaba yatırarak makbuzu Gökkuşağı Abone Servisi, Cemal Nadir Sok. 17, Cağaloğlu, İstanbul adresine göndermek yeterlidir.

Türkiye ve Kuzey Kıbrıs

Yıllık
20,000 TL

6 Aylık
10,000 TL

	Yurtdışı Yıllık	(Uçakla)
ABD	US\$ 27	US\$ 40
Avusturya	Sch 352	Sch 445
Belçika	BFr 1,041	BFr 1,225
Danimarka	DKr 192	DKr 242
F. Almanya	DM 50	DM 63
Fransa	FF 170	FF 215
Hollanda	Fl 57	Fl 72
İngiltere	£ 17	£ 22
İsviçre	SKr 176	SKr 222
İsviçre	SFr 42	SFr 53
İtalya	Lit 36,000	Lit 45,400
Yunanistan	Dr 3,850	Dr 4,975

ESKİ YAPI SAHİBİ MİSİNİZ? İSTER MİSİNİZ?

KONUT + İŞYERİ + YATIRIM
için

Cihangir
Arnavutköy
Rumelihisarı

EMRE

inşaat, değerlendirme ve restorasyon
limited şirketi
Havyar Sokak 11/4 Cihangir/İstanbul
Tel: 151 10 54

Bütçe kabul edildi...

İkinci Özal hükümetinin ilk bütçe maratonu 4-21 Nisan tarihleri arasında tamamlandı. 1988 yılı bütçesi 20 trilyon 840 milyarlık harcamayı kapsıyor.

136 red oyuna karşılık 279 oyla kabul edilen bütçe görüşmeleri sırasında sık sık tartışmalar çıktı. Milletvekilleri arasındaki tartışmalar ANAP'ın 'çağdaş' bir milletvekilinin "O... çocukları" sözüyle kesildi.

SHP Grubu adına konuşan Antalya milletvekili Deniz Baykal, hükümetlerin ellerindeki yetkiyi keyfi olarak kullanamayacaklarını belirterek, "7 yıl süresince ne yaptınız? Köy muhtarı bile ülkeyi sizden daha iyi yönetir." dedi.

DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel ise Türkiye'nin sanayileşmesinin durduğunu, enflasyonun gerçek nedenlerinin halka açıklanmadığını öne sürdü. Bütçe görüşmelerinin tamamının televizyonda yayınlanma-

masını da eleştiren Demirel, "ülkeyi terkedip Çad'a mı gidelim yani. Yapılan davranış ayıptır," şeklinde konuştu.

Muhalefet sözcülerinin ardından kürsüye gelen Başbakan Turgut Özal, yönelti-

len eleştirileri yanıtladı.

Muhalefetin konuşmasını seçim mitinglerine benzeten Özal, "biz milletin önünde sınava girdik ve meclis'in bugünkü tablosu ortaya çıktı. Kimse erken seçime heveslenmesin," dedi.

İnönü

yeniden aday...

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, Haziran'da yapılacak kurultayda Genel Başkanlığa aday olduğunu açıkladı.

24 Nisan'da yapılan Bakırköy İlçe Kongresi'ne katılarak yeniden aday olacağını açıklayan İnönü, "görevimi sürdürmek istiyorum" diyerek, parti içinde çeşitli gruplar arasında başlayan, "Başkanlık makamı boşalıyor. Boşluğu kim dolduracak?" tartışmalarını bir ölçüde önlemiş oldu.

İnönü'nün kendisini politikaya çağırın kesimin eski CHP'liler olduğunu özellikle belirterek başlattığı konuşması partililer tarafından sık sık "Başbakan" sloganlarıyla kesildi.

İnönü'nün Genel Başkanlığa aday olacağını açıklamasından sonra, Haziran kurultayında mücadelenin Genel Sekreterlik üzerinde yoğunlaşacağına dikkat çekiliyor.

Basın ve Özal...

Olaylar, SEKA'nın gazete kağıdına yaptığı ardi arkası kesilmeyen zincirleme zamlarla başladı. Maliyet artışı karşısında Nisan ayının ortalarında fiyatlarını 50 lira artırmak zorunda kalan gazeteler, zammın üzerinden 24 saat bile geçmeden yüzde 32'lik yeni bir zamlarla karşılaştınca iş çığıından çıktı.

İlk büyük tepki Hürriyet Gazetesi sahibi Erol Simavi'den geldi. Simavi, Başbakan Özal'a yazdığı ve gazetesinde sürmanşetten yayınlanan açık mektubunda, Başbakan'ın ameliyat sonrasında takındığı tavıra dikkat çekerek, "buyrun, zatı-aliniz kalemimi alın..." dedi.

Simavi'yi diğer gazete sahipleri, yazarlar, Gazeteciler cemiyeti ve sendika izledi.

Serbest piyasa ekonomisini öve öve Başbakan olan Turgut Özal'ın tepkisi ise her zamanki gibi 'rahat' oldu.

Bundan böyle SEKA'ya müdahale etmeyeceğini ileri süren Turgut Özal, "kızarsa kızsınlar. Ne yapalım, biz kaderciyiz," diyerek, konuyu kapattı.

Öte yandan, Gazete Sahipleri Sendikası'nın kağıt zamlarıyla ilgili olarak yaptığı açıklamanın gerçekleri yansıtmadığını öne süren Hükümet, 'kağıda yapılan zam konusunda kamuoyuna tekrar bilgi vermek hasıl olmuştur' diyerek, 'gazete fiyatına yapılan zammın, kağıt fiyatındaki artışın üç katı olduğunu belirtti.

Ancak, açıklamada rakamların gerçeklere uymadığı, gazete maliyeti ile direkt ilgili bazı unsurların hesaba katılmadığı gözlemlendi.

Thatcher'in ziyareti

Avrupa'nın 'Demir Lady'si İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher, ve eşi Denis Thatcher Türkiye'ye ilk resmi ziyaretlerini yaptılar. Türkiye'de bulunduğu süre içinde Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Başbakan Turgut Özal ve ana muhalefet partisi lideri Erdal İnönü ile resmi temaslarda bulunan Thatcher, Özal'ın uyguladığı politikalara, "büyük hayranlık duyduğunu," ifade etti.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)'nin genişletilmiş Orta Anadolu Bölge toplantısı Konya'da yapıldı.

13. İktisatçılar Haftası kutlandı. Üç gün süren 13. İktisatçılar Haftası, bu yıl "Türkiye'de yapı değişikliği" konusundaki panellerden oluşuyordu.

Endonezya'da düzenlenen "Camel Trophy" rallisinde, Ali Deveci ve Galip Güler'den oluşan Türk ekip dünya şampiyonu oldu.

SHP'nin düzenlediği "Zamları Protesto" mitingi yaklaşık yirmi bin kişinin katılımı ile gerçekleşirken, mitingde altı kişi de gözaltına alındı.

İslam Konferansı Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) ile İzleme Komitesi toplantısı, Devlet Bakanı Yusuf Bozkurt Özal başkanlığında İstanbul'da yapıldı.

Başbakan Özal 1-3 Nisan tarihleri arasında Irak'ın başkenti Bağdat'ı ziyaret etti.

10-11 Nisan tarihleri arasında Kuveyt'te yapılan İslam Zirve'sine Cumhurbaşkanı Kenan Evren ekonomik komite başkanı olarak katıldı. Evren, FKÖ lideri Yaser Arafat ile de özel bir görüşme yaptı.

Türkiye yayınladığı bir "notam" ile sivil uçuş koridorlarının bulunmadığı Güneydoğu hava sahasını tehlikeli hava sahası olarak ilan ederek, Irak ve İran'ı uyardı.

Eğitimciler Derneği (Eğit-Der) tarafından Köy Enstitülerinin 48. yılı nedeniyle İstanbul'da düzenlenen panelde eğitim, öğretim ve öğretmenlerin örgütlenme sorunları tartışıldı.

Türk-İş Kocaeli'nden sonra ikinci mitingini Adana'da gerçekleştirdi. Adana mitinginin de ortaya koyduğu izlenim Türk-İş'de "eyleme devam" konusundaki kararlılıktı.

Üniversitelerarası seçme sınavının birinci aşaması 17 Nisan'da yapıldı. 531 bin adayın katıldığı ilk sınavda başarı gösterenler Haziran ayında yapılacak olan ikinci sınava girmeye hak kazanacaklar.

Hürriyet Vakfı tarafından düzenlenen, "Çağdaş Teknolojik Gelişmelerin Işığında Devlet-Media İlişkileri" konulu seminer İstanbul Pera Palas Oteli'nde yapıldı.

Bütçe tamam...

JÜLİDE GÜLİZAR

Bütçe tamam. Televizyonun naklen yayın yaptığı günlerde milletvekillerinin tam kadro hazır bulunduğu, öteki günlerde ise 15-20 milletvekilinin katıldığı toplantılarla, olay mutlu sona bağlandı. Bu çalışmalar sırasında milletvekillerimiz çok yorulmuş oldukları için bir ödülü hak etmişlerdi. Bunu da kendi kendilerine vererek, milletvekillerine ayrıcalıklı emeklilik hakkı tanıyan yasayı, parti farkı gözetmeksizin, birlik ve beraberlik ruhu içinde çıkarıverdiler. Ve bir yandan,

2.5 trilyonluk açıkla da olsa, bütçeyi tamamlamanın, bir yandan da kendi sorunlarını çözümlemiş olmanın rahatlığı içinde tatile girdiler.

TBMM 3 Mayıs'ta toplanacak. Elbette gündemde - söz konusu emeklilik yasası kadar olmasa da - önemli konular var. Bunlardan biri de 12 Eylül döneminde sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanan ve şu ünlü 1402 sayılı yasanın 17/1 maddesi uyarınca cezaları 1/3'ten iki katına kadar arttırılarak mahkûm edilenlerin durumu. Aynı suçlardan, aynı yasanın aynı maddelerine göre yargılananlardan, şu ya da bu nedenle yakasını sıkıyönetim mahkemele-

rine değil de, Devlet Güvenlik Mahkemelerine kaptırmış olanlar şanslı çıkmışlardı. Çünkü bu kişiler yargılanmaları sonunda, Türk Ceza Yasası'nda suçlarının karşılığı olarak gösterilen cezalara çarptırılmışlardı. Birinci grupta bulunanlara şimdi, "aldığın ceza ıyarcınca daha şu kadar borcun var, gir hapse ve öde bu borcunu", diyor. Ayrıca bu biçimde ceza giymiş ve halen içerde bulunanlar da, DGM'lerde yargılanmış arkadaşları salıverildikleri halde, fazla cezalarını ödüyorlar.

SHP Edirne Milletvekili Erdal Kalkan bu "açık ve çok büyük haksızlığın giderilmesi" amacıyla TBMM'ne bir yasa önerisi verdi. İçeri girmesi istenenlerle, içerden çıkamayan yaklaşık II bin kişiyi ilgilendiren bu öneri - eğer milletvekillerimiz kendi emeklilikleri kadar önemli bulurlarsa - Komisyonda ve Genel Kurul'da ilk fırsatta görüşülecek.

Kendisi her ne kadar "basınla aramda bir şey yok" diyorsa da, Özal-basın kapışması artık ayyuka çıktı. Geçen ayın ortalarında geri dönülmez biçim-

Eski Beyoğlu Şimdi Çatı'da Yaşanıyor.

Özgün yemekleri... içkisi...
geniş salonu... ve öğlen yemeklerinde
Lidya'nın piyanosu, akşam çigan-tango
müziği eşliğinde... özlediğiniz
Beyoğlu keyfini Çatı'da yaşayın.

ÇATI

Restaurant Cafe - Bar

İstiklal Cad. Piremeci Sokak. Baro Han No: 20 Kat: 7
Beyoğlu, Tünel-İstanbul Tel: 145 16 56 - 151 16 42

Siyasal

partilerde

kongre ve

kurultaylar

başlıyor

de patlak veren bu kapışma kısa vadede Özal'ın zaferiyle sona erecekse de, mutlu son uzun vadede basın olacak. Çünkü Türkiye bu filmi daha önceleri de gördü ve bu tür diktatörlük heveslerinin, sahiplerine hiçbir şey kazandırmadığını yaşayarak öğrendi. 29 Kasım seçimlerinden bu yana basını susturma yolundaki çalışmalar aslında geçen ay tamamlanacak ve basının defteri geçen ayın sonunda dürülmüş olacaktı. Ama Erol Simavi'nin beklenmedik çıkışıyla beliren durum, iktidarın hesaplarını alt-

üst etti. Simavi'nin çıkışı her ne kadar olayları hızlandırdıysa da, haftalık olağan görüşmede Çankaya'da "küçük bir zilgıt", basına kısıtlamalar getirecek tasarıların ertelenmesi sonucunu doğurdu. Ama hiç kuşkunuz olmasın bu erteleme de fazla bir şey ifade etmez. Çünkü herşey Başbakanın iki dudağı arasından çıkacak bir çift sözle değişebilir ve basının tepesindeki Demokles'in Kılıcı bir anda başının üstüne inebilir. Hatta bu ay içinde bile...

Başbakan Özal'ın, "tepesinin tasını attıran iki gazete ve bir dergi" hakkında açtığı davalar bu ay başlayabilir. Sosyalist Parti'nin ilginç serüveni Anayasa Mahkemesi'nde bu ay bir sonuca bağlanabilir. Ayrıca, geçen ayın sonunda yargıç önüne çıkarılmaları gereken Haydar Kutlu-Nihat Sargın hakkındaki dava bu ay başlayabilir.

Önümüzdeki iki ay, Mayıs ve Haziran ayları, siyasal partilerde büyük kongreler, kurultaylar ayı. Aslında bu konudaki çalışmalar, çatışmalar, çalkalanmalar aylar öncesinde başladı.

Basının tepesinde "Demoklesin kılıcı" sallanıyor

Gruplaşmalar, hizipleşmeler, yalan-yanlış söylentiler ve "olsa olsa-bulsa bulsa" yöntemiyle geliştirilen yorumlardan bir süredir ortalık toz-duman. Bu tozlu dumanlı hava ilk olarak DYP'de dağılacak. Çünkü ilk büyük kongre'yi onlar yapacaklar. DYP'liler partilerinin geleneksel günü olan 14 Mayıs'ta, bütün sıkıntılarını, sorunlarını dertlerini dile getirecekler. Partinin yönetim kademeleri 14 Mayıs'ta yeni bir yapıya kavuşacak. DP'den, AP'den, DYP'den birtakım insanlar şimdilerde bu yapı

içinde önemli yerler edinmenin savaşımını veriyorlar. Bugünden apaçık görünen ise, Genel Başkan'ın yine Süleyman Demirel olacağı...

ANAP ve SHP'de il ve ilçe kongreleri bu ay da sürecektir. Bu kongrelerden, her iki partide de yeni grupların doğması büyük olasılık. İktidar ve ana muhalefet partilerindeki düğümler Haziran'da çözülecek.

19 Mayıs 1988... Türk tarihindeki çok önemli bir günün 69. yıldönümü... 19 Mayıs günü yıllar, yıllar, yıllar yılı - ancak kötü hava koşulları nedeniyle ertelenir - Gençlik ve Spor Bayramı olarak kutlanır bilirsiniz. Ama, Atatürkçülük adına, Atatürkçülüğün kökünü kazımak isteyenler şimdi de gözlerini 19 Mayıs'a dikmiş olmalı. Bu yıl ilk adım olarak, Gençlik ve Spor Bayramı'nın, Ramazan bayramıyla aynı tarihe rastlamasını kullanmaya ve bu nedenle bayram törenlerinin ertelenmesini istemeye kalktılar. Bugün ertelenmesi... Gelecek yıllarda daha başka istekler.. Bu yılki adımı gelecek yıllarda yeni adımların izleyeceğinden hiç kuşkunuz olmasın. Erteleme isteğinin sondağı, anımsayacaksınız, Çankaya tarafından yapıldı. Şu günlerde bir karara varılacak. Yine hiç kuşkunuz olmasın, varılacak karar ne olursa olsun, son 15-20 yılın değişmez kavgası bu yıl da tazelenecek ve "kızlarımızın yarı çıplak vaziyette teşhir edildikleri iddiası" yine birtakım çevrelerin çiğnediği sakız olacak.

Haa, sizlere bir müjde. Tüm gazete ve dergilerin yaşam savaşı verdikleri basın dünyasına, yarından itibaren bir gazete daha katılıyor. Sahibi ve Başyazarı Semra Özal, Dış olaylardan sorumlu yazarı Elvan Özal, öteki çalışanları tüm papatyalar olan 'Türk Kadını' gazetesi. Doğal olarak bu Papatyalar'ın arasına, Papatya olmayan bazı üst düzey bürokratları, bazı hastanelerin başhekim ve hekimleri de giriyor. papatyalar'ın bu cesur, bu gözünü budaktan esirgemez atılımını alkışlamamak elde değil. Ne var ki bu gazetenin, Başbakan'ın basın düşmanlığından nasibini alıp almayacağını merak etmemek de elde değil. Bir başka merak konusu da, gazetenin mi Başbakan'ın hışmına uğrayacağı, Başbakan'ın mı Bayan Özal'ın hışmına uğrayacağı. Bu sorunun yanıtı ne olursa olsun, biz yarın çıkacak gazeteğe "aramıza hoş geldin Türk Kadını" diyoruz. ■

İmren Hanım'ı ILO terletecek

Haziran ayında toplanacak Uluslararası Çalışma Teşkilatı Yıllık Konferansı'nda Türkiye'deki sendikal durum ve yasal sınırlamalar konusunda daha önce verilen 'taahhüt mektubu'nun ne ölçüde gerçekleştirildiği tartışılacak.

HASAN ERİŞ

İmren Aykut'un Çalışma Bakan'ı olduğu açıklanınca, uzun süredir dertlerini anlatamamaktan yakınan sendikacılarda belli belirsiz bir rahatlama oldu. "İmren Hanım", sendikacıların oldukça yakından tanıdığı bir uzmandı. Bir süre Maden-İş ve Teksif gibi sendikalarda çalışmış, daha sonraları işveren sendikalarına transfer olmuş, Sellüloz ve Kağıt İşverenleri Sendikası'nda uzun süre genel sekreterlik yaparak ismini duyurmuştu. Her iki tarafa da "yakın"dı. Genç kuşağın olgun temsilcilerinden biri olan sendikal münasebetlerin bütün inceliklerine vakıftı. Danışma Meclisi'nden sonra girdiği MDP saplantısını kısa sürede üzerinden atmış, ANAP içinde yumuşatıcı ve diyaloga yatkın kişiliği ile sivrilmişti.

İmren Aykut'un bu niteliklerini iyi bilen Başbakan Özal'ın, sendikal sistemdeki sancılı ortamda yapabileceği en isabetli seçim, eski mesai arkadaşını bakan olarak atamaktı.

Nitekim, Haziran ayında yapılacak ILO toplantısına büyük önem veren sendikacıların ilk tepkisi de oldukça olumluydu. Doğrusu bu ya, ANAP içinden başka kim bakan olarak atanırsa atansın, İmren Hanım'ın sağladığı etkiyi elde etmesi mümkün değildi.

Balayı günleri

Cumhuriyet tarihinde seçimle gelen ilk kadın bakan olma özelliğini de taşıyan İmren Aykut, bakanlığının ilk gün-

lerinden itibaren kamuoyunun yakın ilgisini de üzerinde toplamaya başladı. Hemen işe sarılması, bıkip yorulmadan sendika sendika dolaşması, TV konuşmaları, gazete röportajları, demeçleri üzerindeki ilgiyi daha da arttırdı. "Bayan Bakan," makam odasındaki çiçekleriyle, evindeki kondisyon bisikletiyle, TV'deki bol acılı özel sos tarifleriyle sempatisini artırıyor, yerin yedi kat dibindeki maden ocaklarını "erkek gibi" gezerek zarif ama kararlı kişiliğini ortaya koyuyordu.

Yakın zamana kadar süren bu günler, şimdiye kadar işçilere en soğuk gelen bir bakanlığın, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın "sıcaklaştırıldığı" günlerdi. Bir anlamda balayı günleriydi..

Ancak, bir ucu geçim derdine dayanan birikmiş sorunlar yumağı bu balayı dönemini kısaltacağı benziyor.

Bunaltıcı haziran

Bir yandan tabanındaki huzursuzluğu dile getirmeye başlayan Türk-İş yönetimindeki hareketlenme, bir yandan da Haziran ayında yapılacak Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) toplantısı, yeni bakanın sıkıntılı bir döneme girmek üzere olduğunun işaretlerini veriyor. Son günlerdeki gelişmeler, şimdiye kadar spot ışıkları altında sıkıntılı anlar yaşayan İmren Hanım'ın Haziran ayında epeyi terleyeceğini gösteriyor.

ILO toplantısı Haziran ayında yapılacak.

Toplantıda 2821 ve 2822 sayılı sendikal yasalarda yapılacak değişikliklerin ILO ilkelerine uygun olup olmadığı gözden geçirilecek.

Çalışma Bakanı Aykut'un işi zor...

Türkiye'deki sendikal sorunlar bundan önceki yıllarda da ILO genel kurullarının gündemine gelmiş, 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile 2822 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu'ndaki bir çok hüküm sendikal özgürlüklere aykırı bulunarak değiştirilmeleri istenmiş, "kara liste"ye girip demokratikliğine gölge düşürmek istemeyen Özal Hükümeti de istenen değişiklikleri yapacağını taahhüt ederek süre istemişti. Bu süre Haziranda doluyor...

Aslında Özal hükümetleri, çok önem verdikleri halde kamuoyu önünde her zaman, "ILO'nun Türkiye'deki sendikal yaşama ilişkin görüşlerinin tavin edici olmadığı" görüntüsünü vermeye çalıştılar. O kadar ki, kuruluşa sunulan taahhüt mektubu ile süre isteyen zamanın Çalışma Bakanı Mükerrrem Taşcıoğlu bile, geçen yıl yapılan ILO Genel Kurulu'ndaki konuşmasında, bir yandan "12 Eylül hareketinden sonra yapılan Anayasa'mızda, sendikal hak ve hürriyetleri ilgilendiren kanunlarımızda, bugün rahatça tartışılabilir birtakım yasaklar ve kısıtlamalar mevcuttur. Bu gerçeği yok farzetmek mümkün değildir." derken, bir yandan da "bizim başkalarının tavsiye ve telkinlerine ihtiyacımız yoktur. Zaten çalışma hayatını ilgilendiren yasalarda gerekli düzenlemelerin yapılmasını düşünüyoruz" diyerek aynı tavrı sürdürüyordu.

ILO'yu hafife alan tavır Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) sözcülerinde de gözleniyordu. Bundan altı ay önce yayınlanan Gökkuşağı'nın ilk sayısında görüşlerini açıklayan TİSK II. Başkanı Refik Baydur, aynen şunları söylüyordu:

"ILO'nun sözleşmelerine imza atmayan tek ülke Türkiye değil. Kaldı ki Türkiye açısından bir zorunluluk da yok. İmzalayıp imzalamama kararını hükümet verecektir. Avrupa, Türkiye konusunda biraz haksız ve şımarık davranıyor. Türkiye gerek NATO gerek AT içinde bir istikrar unsurudur. Ama Avrupalı, Türkiye'den korkuyor. Sana yimiz pek çok Avrupa ülkesiyle rekabet edebilecek düzeyde. Bundan çekinip gereksiz bahaneler ileri sürüyorlar. Avrupa'da pek çok ülke kraliyettir. Demokrasileri Türkiye kadar bile değildir, Asırlardır onların korkulu rüyası olduk. Şimdi yeniden ekonomik olarak ayağa kalkmamızı istemiyorlar."

Baydur, görüşünü bugün de değiştirmiş değil:

"ILO normlarına uygunluk yada uygunsuzluk, Türk çalışma yasaları içinde abartıldığı kadar çarpık değildir. Üstelik ILO normlarına mutlaka uyma kaidesi de milletlerarası temel bir kaide değildir. Her millet içinde bulunduğu gerçeklere göre değerlendirir."

Hükümet ve işveren kanadı böyle değerlendiriyor ama, bir yandan da Haziran toplantısı öncesinde yasalarda değişiklik yapmak üzere sürdürülen hazırlıklar devam ediyordu.

Enflasyona meydan okuyan taslak

İşin sıkıntılı yanı değişiklik tasarısının kimseyi tatmin edici olmamasıydı.

Çalışma Bakanlığı tarafından hazırlanan taslaktaki bir takım hükümler, özde değişiklik yapmak yerine, biçim sorunlarını çözümlemeye çalışıyordu. Örneğin grev uygulaması sırasında ne kadar kısıtlayıcı hüküm varsa yerinde bırakmış, buna karşılık şimdiye kadar kar altında açıkta beklemek zorunda bırakılan grev gözcülerinin kurulacak tek bir çadırda barınmalarına izin verilmişti. Grev yasağı konan işkolları, kömür üretimi ve bankacılık hizmetleri dışında aynen korunuyordu.

En çok eleştirilen konulardan biri olan sendika yöneticilerinin seçimi konusundaki kısıtlamalara küçük rötuşlar getiren taslak, Türkiye'deki enflasyonist gidişi de hiçe sayıyordu. Örneğin işverenler, izinsiz çalıştırdıkları her işçi için beş bin lira ile 15 bin lira arasında ağır para cezası vermek yerine, bundan böyle 20 bin lara 50 bin liraya kadar değişen para cezası ödeyeceklerdi.

Grev yapan işçi yerine çalıştırılan kaçak işçiler için ödenecek cezalarda enflasyona meydan okur nitelikteydi. Bu işin cezası da 30 bin liradan 50 bin liraya yükseltilmişti.

Günün icabına uyulacak

Sendika ve konfederasyonların denetimi konusunda özde bir değişiklik yapılmıyor, buna karşılık her yıl en az bir kere Maliye ve Çalışma Bakanları tarafından ayrı ayrı yapılması gereken denetimin süresi üç yıla çıkarılıyordu.

Taslak, feshedilen veya kapatılan

sendikaların malvarlıklarının Hazine yerine İş ve İşçi Bulma Kurumu'na devredilmesi gibi garip değişiklikleri de içliyordu. Bu arada, sendika gelirlerinin yarısından fazlasının devlet bankalarına yatırılması gibi düzenlemeler yerine bunların "milli esham ve tahvilat ile hazine tahvillerine, hazine bonolarına veya gelir ortaklığı senetlerine yatırılabilmesine" olanak sağlanarak günün icaplarına uyuluyordu(!)

Havanda su dövmek

Deyim yerindeyse yumurta kapıya dayandıktan sonra hazırlanan değişiklik tasarılarını işçi ve işveren konfederasyonları yetkilileriyle görüşmeye baş-

Bakan İmren Aykut ve Semra Özal, papatyalar arasında

layan Çalışma Bakanı İmren Aykut, ilk olarak Türk-İş'in kapısını çaldı. Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz'ın ilk tepkisi pek olumlu sayılmazdı: "Bizim görüşmemiz biraz havanda su dövmeye benzedi. Ama yarın işverenlerinki tamamen havanda su dövmek olacak."

Türk-İş Başkanı pek de haksız sayılmazdı. Nitekim, daha sonra TİSK Başkan Vekili Refik Baydur ile görüşmeye oturan Bakan Aykut, değişikliklerin bu kadarında bile "bir mutabakat sağlamanın mümkün olmadığı" mesajını alıyordu.

Ne Anayasa değiştirilirken, ne de 2821 ve 2822 Sayılı Yasalar Danışma

Meclisi'ne getirilmeden Milli Güvenlik Konseyi tarafından hazırlanıp yürürlüğe konulurken ses çıkaramayan Türk-İş'in "sorumlu sendikacıları" ile bile "olumlu" bir çizgide mutabakat sağlamaya yanaşmayan TİSK'in üzerinde anlaşabileceği bir değişiklik formülü bulmak pek kolay değildi.

Böyle bir formül üzerinde anlaşma sağlanabilse bile bunu ILO'dan kazasız belasız geçirmek daha da zordu.

ILO ne istiyor?

Uluslararası Çalışma Teşkilatı'nın Sendikalar Kanunu'ndaki değişiklik talepleri, hem Anayasa hem de yasa değişiklikleri içeriyordu. Kuruluş, sendikalara siyaset yasağının kaldırılmasını, grev hakkına konan sınırlamaların kaldırılmasını, sendika yöneticilerinin siyasal parti organlarında görev almalarını engelleyen hükümlerin iptalini, sendika yöneticiliğine seçilebilmek için en az 10 yıl işçi statüsünde çalışmış olmak gibi sınırlayıcı hükümlerle benzerlerinin kaldırılmasını, toplu sözleşme sisteminde tahkim anlamına gelecek hükümlerin değiştirilmesini, sendikaların idari denetimine yer veren yasa hükümlerinin iptalini, sendika mallarının sendika organlarının kararı dışında el değiştirmesine yol açan maddelerin kaldırılmasını ve DİSK üzerindeki yasağın kaldırılarak mallarının iade edilmesini istiyordu.

Bu taleplerin büyük bir bölümü Türk-İş tarafından gittikçe daha yüksek bir sesle desteklenmeye başladı. DİSK'in açılması ile ilgili herhangi bir Türk-İş açıklamasına ise şimdiye kadar rastlanmadı.

DİSK'in gölgesi

Buna karşılık gerek ILO'da gerek diğer uluslararası kuruluşlarda DİSK sorunu sürekli olarak gündeme getirildi, çeşitli dönemlerde hükümetlerin "başını ağrıttı."

Bu kere ILO da, DİSK sorununun iki açıdan gündeme gelmesi bekleniyor.

Bunlardan birincisi bizzat DİSK'in sorunu gündeme getirmesi..

Bilindiği gibi ILO delegasyonu hükümet tarafından belirleniyor ve kamu sektörünün dışında işçi ve işveren kesiminin temsilcilerinden oluşuyor. Bu delegasyonda DİSK'in temsil edilmeyeceği açık. Ancak DİSK, 1985'den bu yana üyesi bulunduğu Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ASK) kanalıyla ILO yıllık konferanslarında sürekli olarak hazır bulundu. 1981, 1982, 1983 ve 1985 toplantılarına ASK danışmanlarından Av. Yücel Top, ki uzun yıllar DİSK avukatı olarak görev yapmıştı, DİSK'i temsilen katıldı. ILO'nun son konferansında da Genel Başkan sıfatıyla Abdullah Baştürk delege olarak hazır bulunmuştu. DİSK'in Hazirandaki toplantıda da

şu yada bu biçimde hazır bulunacağına kesin gözüyle bakılıyor.

Biraz sürpriz sayılsa bile ikinci yol DİSK'in açılması sorununun bizzat Türk-İş tarafından gündeme getirilmesi... Pek beklenmemekle birlikte DİSK'ten çok daha sonra, geçtiğimiz aylar içinde ASK'a üyeliği kabul edilen Türk-İş'in, bu kuruluşun en çok ağırlık verdiği ve kongre kararı haline getirdiği *DİSK'in açılması ve malvarlıklarının iadesi* konusunun takipçisi olması da artık *üyeliğin gerekli koşullarından biri* haline gelmiş bulunuyor.

ILO'daki DİSK davaları

ILO'daki DİSK sorunu bu kadarla da bitmiyor.

Mayıs sonunda toplanacak olan ILO Sendikal Özgürlükler Komitesi'nin gündeminde, sendikal yasalardaki değişikliklerle birlikte DİSK konusu da bulunuyor. Hazirandaki ILO Konferansı'na sunulacak raporu hazırlayacak Komite'nin DİSK'in açılıp açılmadığını ve malvarlıklarının iadesi konusunu da not etmesi gerekiyor. Bu durumda DİSK'in gündemin *banko* konularından biri olması bekleniyor.

Kaldı ki, ILO'da DİSK konusunda açılmış ve yürüyen dört ayrı dava da bulunuyor. Dünya Sendikalar Federasyonu DSF, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu, (ICFTU) Dünya İş Konfederasyonu (DİK) ve Norveç İşçi Konfederasyonu davalarının takipçisi olarak ILO toplantısında hazır bulunacaklar.

AT'ye giriş usulleri

Her şey bir yana, Avrupa Topluluğu'na (AT'a) giriş konusundaki nesnel zorlamalar da Çalışma Bakanı'nın ILO seferinden yıpranmadan dönmesini güçleştiren nedenler arasında yer alıyor.

Elbette sendikal mevzuatın ILO ilkelerine uyum göstermesini sağlamak için sözkonusu kuruluşun elinde zorlama yaratacak araçlar bulunmuyor. Açıkçası ILO'nun elinde sopası yok ki, kurallarına uymayanları dize getirsin!.. Buna karşılık ILO ilkelerine uymamak, sendikal özgürlükleri batı standartlarına ulaştırmamak, gündeme girip "kara liste"lere yazılır olmak Türk Hükümetlerinin AT'a giriş hedefleri için ciddi bir engel haline geliyor.

Hükümetler kanalıyla destekler ara-

nırken, Avrupalı sendikaların muhalefet duvarı ile karşılaşmak tehlikesi AT konusundaki en önemli engellerden birini oluşturuyor.

Kısaca, sendikal demokrasi konusundaki ölçüler ILO'da biçiliyor ve topluluğa giriş vizelerinden biride buradan alınıyor.

Bunun en son kanıtlarından biri, önceki ay Avusturalya'da yapılan ICFTU Genel Kurulu'nda alınan karardır. Karar, sendikal yasalar ve DİSK konusunda gereken uyumu göstermedikçe Türkiye'nin AT dahil hiçbir demokratik uluslararası kuruluş içine alınmaması yönündeydi...

Ana sorun Anayasa

Bakan Aykut'un sorunu çözmeye çalışırken önüne çıkan en büyük engel ise 1982 Anayasası.. Sadece birkaç maddeyle değil, özü bakımından işçilerin sendikal ve politik örgütlenme hakkını büyük ölçüde engelleyen anayasanın büyük ölçüde değiştirilmesi gerçekleştirilmedikçe uluslararası kuruluşlarda karşılaşılan baskının dinmeyeceği ileri sürülüyor.

Anayasa'nın doğrudan sendikal özgürlükleri kısıtlayan maddelerinin değiştirilmesi için bir süredir ortak hazırlık yapan SHP ve DYP'ye, son zamanlarda ANAP'da yaklaşıma başladı. ANAP'ı bu tavra iten sebeplerin başında muhalefetin eline böyle bir silah bırakmamak kaygusu bulunuyor. Ancak Anayasa değişikliği konusundaki zor prosedürü aşabilmek, sayı bakımından da parlamentoda çoğunluğu oluşturan ANAP'ın elinde.

Eğer Bakan Aykut, Haziran ayında yapılacak ILO Konferansı'na Anayasa değişikliği sağlamış, ya da birkaç ay içinde sağlayabilecek bir delegasyonun lideri olarak katılabilirse, hiç kuşkusuz çok önemli bir koz elde etmiş olacak.

Ama Çalışma Bakanı'nın sorunu bu kadarla çözülemiyor..

Bir yanda AT'a giriş hevesi, bir yanda DİSK'in açılması dahil işçi ve sendika haklarının çağdaştırılması konusu var.

Birini çabuklaştırmak, diğerini elden geldiğince ertelemek ve zaman kazanmak gerekiyor.

Haziran toplantısında geçilmesi gereken ince yol bu...

'İmren Hanım' terlemesin de kim terlesin... ■

Uyanan Dev: Türk-İş

Türkiye'nin en büyük işçi konfederasyonunun tabanındaki kıpırdanmaya paralel olarak başlayan hareketlenme, sendikal yaşamda ciddi gelişmelerin başlayacağını gösteriyor.

İstanbul'un göbeğinde bir sinema salonu.. İster heyecandan deyin ister hıncanın dolu kalabalığın öfkesinden, salon gitgide sıcaklaşıyor. Kimi ceketini çıkarıp koltuğun arkasına sarkıtmış, kimi göcüğünü dürmüş bükmüş kucağına tıktırılmış, ellerde mendil, bir terler siliniyor, bir kürsüde konuşan alkışlanıyor bir atılan sloganlara katılıyor.

"İşçiler el ele-genel greve"

Kürsüden biri iniyor, öteki tırmanıyor...

İşte Münir Ceylan, Petrol-İş Genel Başkanı:

"Türkiye çapında, her ilde, her ilçede, küçülen ekmeği protesto etmek için, eksiksiz bir biçimde, hep birlikte, bütün gücümüzle yürümemiz lazım. Bu mücadelenin yarın-öbürkün sonuçlanmayacağını biliyoruz. Bu mücadeleye böylece başlayıp kolkola, omuz omuza, hedefe ulaşmaya kadar gideceğiz. Demokrasi mücadelesinde herkese başarılar diliyorum."

İşte Necdet İnanoğlu, Teksif Genel Başkan Vekili:

"Özal'dan başka türlü kurtulamayız. Gün birlik günüdür. Birbirimizin hatasını ararsak, hata hepimizde var. Bugün işçinin menfaati tek ses, tek yumruk olup sermayenin kafasına balyoz gibi inmektedir."

İşte Mustafa Özbek, Türk-Metal Genel Başkanı:

"Alınan karar, süreli, süresiz işi durdurma kararıdır. Alınan karar uygulanacaktır. Birlik ve beraberlik içinde haksızlıklara artık yeter diyeceğiz. Alınan kararları uygulamazsak bize yuh olsun, uygulamazsanız size yuh olsun..."

İşte Orhan Erçelik, Tes-İş Genel Başkanı:

"Türkiye'de patron demokrasisi vardır. Özal demokrasisi vardır. Biz bunu yıkmak için biraraya gelmiş bulunuyoruz. Genel Greve çıkmadığımız sürece demokrasiye geçmek hayal olur. Tüm enerji işçileri adına, yönetim kurulları adına, temsilcileri adına alınan karar-

Türk-İş 1962 yılının sonunda İstanbul Sarayhan Meydanı'nda 200 bin kişinin katılımı ile büyük bir miting düzenlemişti. "Grev hakkının yasalaşması" ve "sosyal adalet" mitingin temel sloganlarıydı.

lara harfiyen uyacağımızı bir kere daha belirtirim."

Mart ayı başlarındaydı. Dünya Sineması'nda toplanan 1,500 sendika yöneticisi ve temsilcisi "gündemi" tartışıyordu. O gün yüze yakın yönetici konuştu. Ve çözüm için tek bir yol önerdiler: "Demokrasi için mücadele..." Ekmek mücadelesinin, sendikal mücadelenin, kaybedilenleri yeniden kazanmanın yolu buydu.

Türk-İş'te birşeyler oluyordu.

Yıllardır üzerine ölü toprağı serpilmiştir, denen Türkiye'nin en büyük işçi konfederasyonu 12 Eylül'den sonra girdiği uzun suskunluk dönemini gerilerde bırakmaya başlamış, özellikle son aylarda iyiden iyiye hareketlenmişti.

Şevket Yılmaz ve Türk-İş yöneticileri 11 Mart yemek boykotunun gerçekleştirildiği gün Ankara'da işçiler arasında...

Yıllardır uyuyan dev uyanıyordu.

Daha 14 Eylül 1980 günü, tüm üye sendikalarına bir genelge göndererek "Teşkilatımızın çok dikkatli olması ve kapatılmadan bırakılmış tek işçi kuruluşu olan Türk-İş üyeliğine yakışmayan davranışlardan kesinlikle kaçınılması gereklidir," diye itidal tavsiye eden, askeri yönetim tarafından atanan Özal Hükümetine bakan veren, anayasa tartışmaları sırasında "Milli Güvenlik Konseyi, yaptığı değerlendirmede önemini koruyan birkaç yön istisna edilirse, işçi görüşüne yer vermiştir," diyerek "Anayasa'ya Evet" oyu verilmesini öneren, 2821 ve 2822 sayılı yasalar Konsey Kararı ile yürürlüğe konurken

hiç bir tepki göstermeyen Türk-İş yönetimi, çeşitli illerde yürüyüş kararı alıyor, mitingler düzenliyor, 11 Mart günü bütün illerde çok geniş bir katılımı gerçekleştiren yemek boykotu eylemi planlıyor ve kaybolan sendikal hakların geri alınması için genel grev talebini gündeme getiriyordu.

Kötü zamanlar

Türk-İş'teki değişiklik, politik yaşamın yeniden kıpırdanmaya başladığı günlere denk düştü. Bol vetolu seçimlerin yapıldığı, TBMM'nin yeniden göreve başladığı, Özal'ın yıldızının en parlak olduğu günlerde fiyatlar yeniden tırmanmaya başlarken, geriye giden sen-

leyen Türk-İş Yönetimi, Nisan 1985'de yapılan Başkanlar Kurulu toplantısında "öteden beri süregelen ve alışılan bazı şartlar ve kuralların değişmeye başladığını" tespit ederek, "değişen şartlar ve kurallar karşısında Türk-İş'in tavrını gözden geçirme ve gerekirse kendini yenileme" kararı alıyordu.

Bundan sonra toplantılar, yürüyüşler, mitingler birbirini izlemeye başladı. Bir yandan da yönetimin diyalog çabaları ihmal edilmeden sürdürülüyordu. Aralık 1986'daki 14. Genel Kurula böyle gelindi.

Ve 1987 yılı Türk-İş açısından *eylem yılı* ilan edildi.

Türk-İş, Özal'dan umudunu iyiden iyiye kesmişti, Hükümetle araları "şeker renk"ti...

Ok yaydan çıkıyor

Türk-İş'in *eylem yılı* Mart ayının ortalarında toplanan Başkanlar Kurulu'nun *kararlılık gösterileri* ile başladı. Fazla mesailerin kesilmesi, işçilerin ne kadar ücret ödeniyorsa o kadar çalışmaları, bazı büyük illerde toplantı ve yürüyüşlerin düzenlenmesi, işçi sağlığı ve iş güvenliği ihlal edilen işyerlerinde şartlar düzelinceye kadar çalışılmaması gibi aktif eylemlerin yanısıra, Konfederasyonun taleplerini içeren bir *açık mektubun* başkanların katılacağı bir yürüyüşle TBMM'ne verilmesi kararlaştırılıyordu.

24 Mart günü, başta Şevket Yılmaz olduğu halde tüm Türk-İş yöneticileri, Konfederasyon binasının dışındaki polis çemberini yaramadıkları için mektup eylemini tamamlayamadılar. Birkaç miting dışında alınan diğer kararlar da tam olarak gerçekleştirilemedi. Olaylar Türk-İş yönetimindeki sıkıntıyı arttırıyor, öfkeye dönüştürüyor, ama yılların deneyimsizliğinin acısı da çıkıyordu..

Bu öfkeyle oturan Türk-İş Başkanlar Kurulu 12 Eylül sonrasının en kritik dönemlerinden birinde, Referandumda, eski siyasilerin yasaklarının kaldırılması için "Evet" kararı aldılar. Karar almakla da kalmadılar, 33 ilde toplantılar yaparak "Evet oyu" verilmesi için tabanda çalışma gösterdiler..

Artık ok yaydan çıkmıştı..

Bütün bunlar olurken reel ücretlerdeki gerileme sürüyor, yasal kısıtlamalara karşın işçiler birbiri peşisıra greve çıkıyorlardı. Netaş, Birleşik Alman Derby, Petrol-İş grevlerini Seydişehir

dikal hakların sızısı da iyiden iyiye vurmaya başlamıştı.

1984 yılı başlarında Türk-İş, önce Yüksek Hakem Kurulu'ndan şikayetlerini dile getirmeye başladı. Eleştirinin dozu yavaş yavaş artıyordu. Mart ortalarında İzmir başta olmak üzere 14 ilde temsilcilerle kapalı salon toplantıları düzenleyen Türk-İş Haziran başında İstanbul Açık Hava Tiyatrosu'nda binlerce işyeri temsilcisinin katıldığı büyük bir toplantı düzenliyor ve Başkan Şevket Yılmaz, "demokrasi ile işçi sorunları arasındaki ayrılmaz bağı," dile getirmeye başlıyordu.

Artık rota belli olmaya başlamıştı. Tabandaki huzursuzluğu iyi gözlem-

Alüminyum grevi izliyor, tabandaki huzursuzluk gitgide artıyordu.

Yıllardır kamu işyerlerindeki sözleşmeleri bağlamak için *diyalogu* yeterli gören, üstelik bunun yararlarını da gören Türk-İş, *kemer sıkma* politikalarının acılarını geleneksel tabanında duydukça şaşkına dönüyordu. Bu da yetmiyor, *sözleşmeli personel* uygulaması sendikal sistemi kemirmeye başlıyordu..

Bunların çözümü, gerektiğinde grevi de göze alan etkin bir sendikal mücadeleye başlamak, pazarlık gücünü takviye etmektir.. Ama bu yolun önü de, Anayasa'da tüm sendikal yasalarda ve mevzuatta 12 Eylül sonrasında getirilen barajlarla tıkalıydı.

Engeller topa tutuluyor

İmren Aykut'un Çalışma Bakanlığı'na getirilmesi Türk-İş yönetiminde diyalog umutlarını yeniden canlandırdı. Yeni bakana bir şans tanımak gerekiyordu. *Eylem yılı* bu beklentiyle kapandı... Yıl sonunda Başbakan Özal'la yapılan zirve toplantısı da sonuç vermemişti.

Yükselen enflasyona karşı brüt 10 bin liralık ek zam önerisini "*sadaka*" olarak nitelendirip alınmamasını öneren Türk-İş yönetimi, artık her cephe-den hücumu geçiyor, sendikal yaşamı kuşatan yasal engelleri topa tutuyor, kamuoyunda ses getirmeye çalışıyordu.

Bu süreç içinde en önemli çıkış, 10 Şubat 1988'de yapılan Türk-İş Başkanlar Kurulu toplantısı oldu. Kurul, *bu aşamada uygulanacak* bir eylem planı kabul etti. Buna göre, bütün bölgelerde şube temsilcilerinin de katılımı ile toplantılar düzenlenecek büyük illerde mitinglerle hayat pahalılığı protesto edilecek, 11 Mart 1988 tarihinde yurt çapında bütün işyerlerinde yemek boykotu yapılacak ve Mayıs ayı içinde genel greve gidilecekti..

Yazımızın başında yer alan Dünya Sineması'ndaki toplantı bunun bir parçasıydı. Kararlar içinde şimdiye kadar gerçekleştirilen en önemli uygulama ise hiç kuşkusuz 11 Mart yemek boykotu oldu. Başarı ile gerçekleştirilen boykot, Başbakan Özal tarafından hafife alınır demeçlerle karşılandı ama, gerek Türk-İş yönetiminin, gerek tabanının kendi gücünü görmesi ve özgüven kazanması yönünden son derece önemli bir kilometre taşı niteliği kazandı. Uzmanlara göre bu eylem, Türk-İş tabanının daha

kararlı eylemlere, hazır olduğunu, genel grev talebinin boş bir istem olmadığını da gösteriyordu.

Tabandaki gelişmeler

Türk-İş yönetimi şimdi Çalışma Bakanı Aykut'un yasa değişikliği tasarılarıyla ilgileniyor, Anayasa değişikliği için yapılan hazırlık toplantılarını göz-lüyor, ILO'daki Haziran Konferansı için strateji belirlemeye çalışıyor.

Asıl dikkati çeken gelişmeler ise Türk-İş tabanında ortaya çıkıyor. Başta Petrol-İş olmak üzere öteden beri etkin bir sendikal mücadele veren Türk-İş sendikalarının etrafındaki halkalar giderek gelişiyor.

"Açız, aç...", "Sözde Demokrasiye Hayır"... Bunlar Türk-İş mitinglerinin değişmez sloganları haline geldi.

DİSK üzerindeki yasağın kaldırılması talebi bu sendikaların her düzeydeki toplantılarında ve en yetkili ağızlarından dile getirildikçe üyelerinden de coşkun bir destek görüyor. Türk-İş tabanında ve bazı sendika yönetimlerindeki gelişim çizgisi uzun süredir yasaklı olan 1 Mayıs'ın yeniden kutlanması için girilen yasal hazırlıklarda da görülüyor.

Öte yandan tabanda Ramazandan sonraya ertelenen İstanbul Mitingi için hazırlıklar sürdürülüyor. Bir yandan da son yıllarda yaşanmamış ölçüde yoğun grevler gerçekleşeceğe benziyor.

Halen 8 işyerinde yaklaşık 6 bin işçi-

nin grevi sürüyor. Bunların 1,300'ü bağımsız Laspetkim-İş'e 80'i Otomobil-İş'e, diğerleri Türk-İş Sendikalarına bağlı. Son olarak Çimse-İş'e bağlı 5 çimento fabrikasındaki 2 bin 100 işçi greve başladı. Bir sürü işyerindeki uyuşmazlık süreci devam ediyor. Eğer bir anlaşma sağlanamazsa Mayıs ayında 22'si çimento fabrikalarında olmak üzere 9 binin üzerinde işçi çalıştıran toplam 27 işyerinde grev olası yüksek görünüyor. Diğer işkollarındaki uyuşmazlıklar da oldukça gergin müzakerelerle sürdürülüyor. Altmışa yakın işyerinde çalışan 16 bin işçi greve hazırlanıyor. Önümüzdeki sekiz aylık süre içinde kamu ve özel sektöre ait 791 işyerinde toplam 536 bin işçi için yapılacak sözleş-

melerin hazırlıkları da devam ediyor.

Bu sözleşmelerin müzakere masasında sonuçlanması, bir ölçüde faiz yükü ile talep tıkanıklığı arasına sıkışmış sanayicinin, enflasyonun etkilerini gidecek ücret zamlarını göze almasına bağlı. Ama tayin edici etken, sendikal yaşamın yeniden demokratikleştirilmesi yolunda sağlanan gelişmeler olacak.

Hazirandaki ILO Toplantısı öncesinde Hükümetin izleyeceği yol bunu belirleyecek.

Görüldüğü kadarı ile artık Türk-İş'in tabanı, Anayasa ve sendikal yasalarda değişiklik yapılmadan ücret mücadelesinin bile başarılı olamayacağını geçirdiği deneyimle öğrenmiş durumda.

ILO Normları ve Sendikalar Yasası

Avukat Erdal Egemen, 1980'den sonra, önce askıya alınan, daha sonra değiştirilen 274 ve 275 sayılı yasaların hazırlık çalışmalarına katılan, uzun yıllar işveren sendikalarıyla çeşitli şirketlerde iş hukuku ve endüstriyel münasebetler alanında yöneticilik, danışmanlık yapan bir uzman. Çeşitli dönemlerde İLO delegasyonunda da bulunan Av. Egemen sendikalar yasası ile uluslararası normlar arasındaki farklılıkları GÖK-KUŞAĞI için özetledi.

Sendikalar Yasasının uluslararası normlar bakımından sorun yaratan hükümlerinin bir bölümü 1982 T.C. Anayasası ile ilgilidir. Anayasa hükümlerinde bir değişiklik yapmadan uluslararası çalışma normlarına paralel hükümler getirmek olası değildir.

Seçilme hakkı

Biz bu gerçeği unutmadan uluslararası normlara göre Anayasa'daki aykırı hükümleri şöyle sıralayabiliriz.

Sendikalar Yasasının 5. maddesinde sayılan suçlardan birinden mahkûm olanların sendikaların genel kurul dışındaki organlarına seçilmeleri halinde bu görevlerinin kendiliğinden sona ereceği öngörülmektedir. Örneğin, yüz kızartıcı suçlardan hüküm yiyen bir işçinin sendika yöneticiliğine getirilmesi sakıncalı olacağı bir gerçektir. Ancak aynı maddede 2822 sayılı yasanın 70. maddesi uyarınca bir unutkanlık veya bir yanlış yorum sonucu yasa dışı greve karar verdiğinden dolayı bir ay hapis cezasına çarptırılan bir işçi hayatı boyunca bir daha sendika yönetim organlarına seçilemeyecektir. Böyle bir yöneticinin bir daha seçilmemesini haklı görmek olası değildir.

Ayrıca sendika yöneticiliğinin belirli bir süre ile sınırlandırılması da sendika üyelerinin serbestçe yöneticilerini seçme özgürlüğüne aykırıdır. 2821 sayılı yasanın 9. maddesine göre aynı kişinin üst

Av. Erdal Egemen

üste ancak dört olağan genel kurulca sendika yöneticiliğine seçilebileceği, bu süre sonunda aradan bir olağan Genel Kurul süresi geçmedikçe bu kişilerin Yönetim Organlarına seçilemeyeceğini hükme bağlamaktadır.

T.C. tarafından onaylanmamış bulunan 87 sayılı sözleşmenin (ILO) 3. maddesinde işçi ve işveren kuruluşlarının "Serbestçe kendi temsilcilerini seçme hakkına sahip oldukları" belirlenmiştir.

Sendika özgürlüğünün önemli bir parçası olan bu hakkın 2821 sayılı yasada yeterince korunmadığı gayet açıktır.

Sendika üyeliğinden çekilme

Öte yandan 2821 sayılı Sendikalar Yasasının 14. maddesindeki hüküm de 87 sayılı sözleşmeye aykırıdır. Bu hükme göre işçi sendikalarının zorunlu organlarına seçilebilmek için yukarıdaki koşullardan başka en az on yıl vüflil çalışmış olma şartı aranmaktadır. Bu hükmün de serbestçe seçme hakkını önem-

li ölçüde sınırladığı kuşkusuzdur.

2821 sayılı yasanın 28. maddesinde sendikadan çekilmenin noter huzurunda kişisel olarak yapılması öngörülmüş ve bu çekilmenin notere başvurma tarihinden itibaren üç ay sonra geçerli olacağı kabul edilmiştir. Bu hükmü yorumladığımızda kişisel sendika özgürlüğünün önemli biçimde sınırlandığını görmekteyiz. Örneğin bir işçi özgür iradesi ile bir başka sendikaya geçmek isterse en az üç aylık bir süre beklemek zorunludur. Bu üç aylık sürenin yetkili sendikanın belirlenmesinde büyük önemi olabilir.

Üye fişinin işverene gönderilmesi

2821 sayılı yasanın 22. maddesine göre üyeliği kesinleşen işçinin üye kayıt fişinin bir nüshasının sendikaca onbeş gün içinde işverene gönderilmesi zorunludur.

Üye Kayıt Fişlerinden birinin işverene gönderilmesi zorunluğu sendika özgürlüğü açısından ciddi sakıncalar doğurmakta, ayrıca bu madde T.C.'nin onayladığı 98 sayılı sözleşmeye de aykırı bulunmaktadır.

Özellikle ülkemizde küçük işyerleri işverenlerinin sendikalaşmanın yararına henüz inanmadığı bir gerçektir. Dolayısı ile işyerinde hangi işçilerin sendikalaştığını resmi kayıt fişlerinden öğrenen küçük işletme işverenleri bu kişilere işyerinde baskılar yapmakta veya işten çıkarmaktadır. Bu nedenle bazı işçi sendikaları bu fişleri işyerlerine yasa hükmüne rağmen göndermemektedir.

Kanımca bu hüküm 1951 yılında T.C.'nin onayladığı 98 sayılı sözleşmeye de aykırıdır. Bu sözleşmenin 1. maddesine göre "İşçiler sendika özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik her türlü fark gözetici davranışa karşı tam korunacak ve özellikle işçinin bir sendikaya üye olmasından dolayı işten çıkartılması veya başka bir yolla baskı yapılması amacı-

nı güden davranışlara karşı korunacaklardır.”

1982 T.C. Anayasasının 51. maddesi işçiler ve işverenlerin aynı zamanda birden fazla sendikaya üye olamayacaklarını öngörmüştür. Bu sınırlama, uluslararası sözleşmelerdeki serbestçe örgütlenme hakkına da aykırı bulunmaktadır.

Devletin denetimi

Uluslararası sözleşmelerde işçi ve işveren kuruluşlarının serbestçe çalışma programlarını, kendi iç yönetimlerini düzenleme haklarına yetkili oldukları belirtilmiştir.

Ülkemizde ise T.C. Anayasasının 52. maddesi ile bağlantılı olarak Sendikalar Yasasında Devletin Sendikalar üzerinde idari ve mali denetim yetkisine sahip olduğu açıklanmıştır. Anayasanın gerekçesinde ise bu denetimin sendikalar üzerinde bir baskı kurmak amacıyla getirilmediği belirtilmiştir.

Ancak böyle bir maddenin siyasal iktidarlarca bu yetkiyi kötüye kullanması tehlikesi her zaman vardır.

Sendika mallarının devri

Uluslararası çalışma örgütünün 87 sayılı sözleşmesinin 3. maddesinde “Sendikaların kendi yönetimlerini serbestçe düzenleme ve tüzüklerini, faaliyet programlarını özgürce hazırlama hakkı, mal varlığı üzerinde de özgürce bir karar verme hakkına” sahip olduğu belirtilmiştir.

Sendikalar yasası mal varlığının devri bakımından hazineye öncelik tanımıştır.

Hazineden kesinlikle yardım almayan sendikaların sonuçta mal varlığının hazineye kalmasındaki anlamsızlık bir yana, bu düzenleme sendika özgürlüğü bakımından uluslararası normlara da ters düşmektedir. Kanımızca sendikaların mallarının devri veya intikali, sendika tüzüğündeki hükümlere veya genel kurul kararlarına bırakılmıyды. Ancak yasaya aykırı faaliyet nedeni ile yargı organlarınca sendikanın kapatılması halinde mal varlığının hazineye devri yerinde görülebilir. ■

DİSK Yürütme Kurulu Üyesi Kemal Daysal:

Ana sorun sendikal birlik

“12 Eylül döneminde işçilerin sadece bir kesimi haklarını kaybetmedi. Tümü ağır darbeler yedi. Bu nedenle büyük çaplı ve birlikte mücadele sorunu ağır basıyor.”

12 Eylül'den sonra yurt dışına çıkan DİSK Yürütme Kurulu Üyelerinden Kemal Daysal, daha sonra Uluslararası Metal Sendikaları Birliği Yönetim Kurulu Üyeliğine seçildi. Halen Paris'te bulunuyor ve aktif bir sendikal yaşam sürdürüyor.

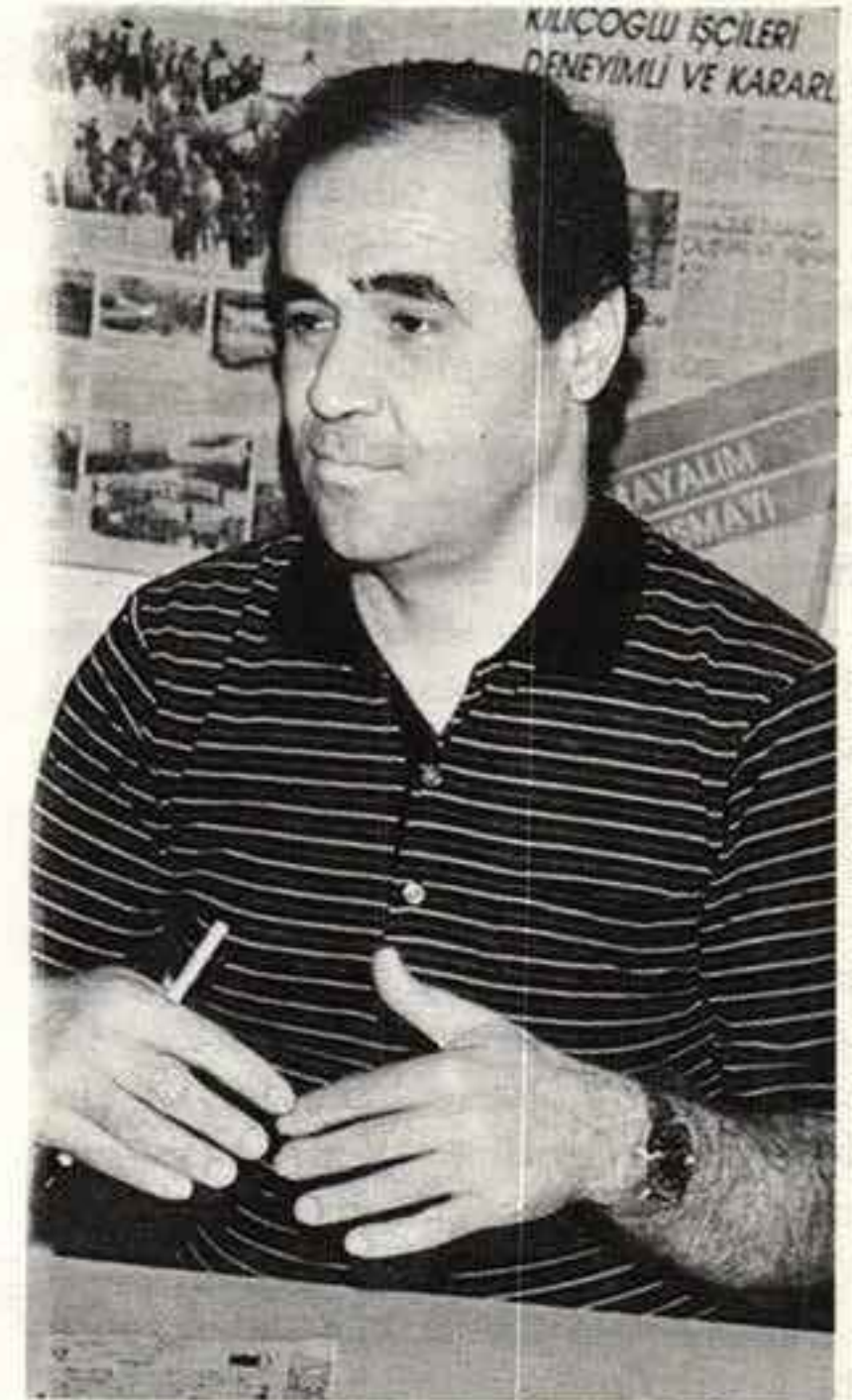
Bir sendikacı olarak Türkiye'de sendikal alandaki gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

DAYSAL - Türkiye'de özellikle 1960'lardan başlayarak işçi ve sendika olaylarında hiç de küçümsenmeyecek gelişme ve deney birikimi dönemi yaşandı.

1967'de DİSK'in kurulması ile birlikte Türkiye sendikal hareketinde işçilerin çıkarlarını doğrudan yansıtan bir sendikal politika şekillendi. “Demokratik Sınıf ve Kitle Sendikacılığı” olarak formüle edilebilecek bu sendikal politika, bir yandan sendika içi demokrasiyi, diğer yandan da işçi sınıfının sendikal eylemlere demokratik katılımını olanaklı hale getirdi. Türk-İş içersinde bile kimi sendikaların bu ana politika yönünde davranışlarına tanık olduk.

12 Eylül yönetimi iş yaşamını ilgilendiren çeşitli yasaları anti-demokratik bir biçimde değiştirerek bu gelişmeyi durdurmayı amaçlıyordu. Bunda bir dönem başarıya ulaşmadıkları da söylene-
mez. 1984 yılı sonlarına kadar işçi ve sendika hareketinin genel bir suskunluk dönemi yaşadığını biliyoruz. Ama 1960

yılları itibariyle yaşanan yoğun savaşım ve deney birikimi işçilerin uzun bir süre sessizliğe mahkum edilemeyeceğini ortaya koyuyordu. Nitekim 1984'den sonra sendikal mücadelede yeni bir aktifleşme başladı. Türk-İş'in büyük oranda tabandan gelen bir baskının sonucu olarak işçi mitingleri düzenlemesi, bazı sendikaların daha aktif toplu sözleşme politikalarına yönelmeleri,

Kemal Daysal halen Uluslararası Metal Sendikaları Birliği Yönetim Kurulu üyesi olarak aktif sendikal yaşamını sürdürüyor.

grev uygulamalarına geçmelerini, 11 Mart yemek boykotu ve genel grev talebinin yükselmesini bu aktifleşmenin somut örnekleri olarak sıralayabiliriz. İşçi ve sendika olaylarındaki bu canlılık, sürme eğilimi gösteriyor.

DİSK'in faaliyetlerinin durdurulması konusunda neler söyleyebilirsiniz?

DAYSA - Askeri mahkemenin DİSK ile ilgili vermiş olduğu karar üzerine çok şeyler söylendi. Bunları yinlemek istemiyorum. Ancak şunu belirtiyim ki bu karar DİSK ve üyesi sendikaların sendikal eylemleri nedeniyle değil, 12 Eylül'cülerin politik tercihlerinin bir sonucu olarak verilmiştir. Bu karar TC hükümetlerinin de imzacıları arasında yer aldığı İLO kararlarına aykırı olduğu gibi demokrasi ve hukuk normlarıyla da bağdaşmamaktadır. Bu nedenle de karar gerek ulusal gerek uluslararası platformlarda büyük tepkiyle karşılanmıştır. Özellikle Türkiye işçi sınıfı bu kararı kabullenmiyor, red ediyor. Kaldı ki bu karar DİSK ve üyesi sendikaların toplumsal meşruiyetini ortadan kaldırmamıştır. Ülkemizde sendikal örgütler, aydınlar, muhalefet partileri bu kararın iptal edilmesi yönünde görüş belirtmişlerdir. Şu anda dava Askeri Yargıtayda bulunuyor. Davanın olumlu yönde bozulması için tüm demokrasi güçlerinin çaba göstermesi zorunludur. DİSK'e ve üyesi sendikalara özgürlük salt DİSK üyelerinin değil tüm işçilerin ana belgisi olmalıdır.

DİSK'in açılması talebi elbetteki demokratik bir taleptir. Bu yoldaki çabalar yoğunlaştırılmalıdır.

Yeni bir konfederasyon kurulması görüşü zaman zaman ortaya atılıyor. Sizin görüşünüz nedir?

DAYSA - Şu sıralar yeni bir konfederasyon kurulması gündemde değildir ve olmamalıdır. Şu sıralarda işçiler, yıllardır kısıtlanan hak ve özgürlüklerinin sınırlarını genişletmek için Türk - İş önderliğinde mücadele etmekte, demokratik haklarını sağlamak için genel grev talebini yükseltmektedirler. Bu mücadeleye omuz vermek, sendikal birliğin gerçekleştirilmesi için çaba göstermek, her sendikacının, her işçinin, her demokratın görevidir.

Sorun, DİSK'in açılmasından sonra bile işçilerin özgür iradesiyle sendikal birliğin gerçekleştirilmesi için çaba göstermektir. 12 Eylül döneminde işçilerin sadece bir kesimi haklarını kaybetme-

di. İşçi sınıfımızın tümü ağır darbeler yedi. Bu nedenle büyük çaplı ve birlikçi eylemlere gerek var. İşçi sınıfımızın birliği büyük önem taşıyor.

Bunları söylerken sendikal birliğin bugünden yarına gerçekleşeceği ve sancısız bir yol olacağını söylemek istemiyorum. Birlik süreci çok değişik faktörleri, ulusal ve uluslararası düzeyde kapsayan bir yol izleyecektir. Herşeyden önce işçi sınıfının özgür iradesiyle kendini gösterecektir.

Böylesi bir sendikal birliğin en genel anlamda ilkeleri ne olabilir?

DAYSA - Kuşkusuz sendikal birlik derken işçilerin zorunlu bir şekilde tek bir sendikal örgüt içerisinde kümelenmelerini kastetmiyorum. Uzun yıllar süren faşizm döneminde bu tür örnekleri gördük. İspanya ve Portekiz'deki kooperatif örgütleri ve 1967-74 yılları arasında, bunun bir benzeri olan Yunanistan'daki zorunlu sendikal örgütlenme deneyimlerini, 'işçiler tek bir yapılanma içerisinde yer alıyor,' diye sendikal birlik olarak ele alamayız. Bizce sendikal birliğin asgari ilkelerinin olması gerekir. En başta sendikalar hiç bir devlet gücünün müdahalesi olmaksızın işçi sınıfına dayalı bağımsız örgütler olmalıdır. Kendi içerisindeki tüm uygulamalar demokratik bir işleyişte olmalı, yani taban "söz ve karar" sahibi olmalıdır. Patronlarla sınıf uzlaşmacılığı politikasını değil, sınıfsal ayrılıktan kaynaklanan "sınıf sendikacılığı" politikasını benimsemelidir.

Tartışma konularından biri de DİSK'in malvarlıkları. Bu konudaki düşünceleriniz?

DAYSA - İşçilerin aidatları ile edindikleri mülklere hukuki bir dayanak olmaksızın el konulmuştur. DİSK'in mal varlığının iade edilmesi ve DİSK'in yeniden özgürce çalışma hakkına kavuşmasını sendikal özgürlüklerin elde edilmesi yönünde bir adım olarak görüyoruz. Bu, sendikal harekette bugün görülen aktiviteyi daha da ileri götürecek bir adım olacaktır. DİSK ve üyesi sendikaların yurt dışındaki tüm yöneticileri olarak bizler tüm çalışmalarımızda bunun gerçekleştirilmesi çabasını verdik. Bu çabalarımız hala da sürüyor. Bu durum gerçekleşirse, başından beri bize yöneltilen asılsız suçlamalar da ortadan kalkacaktır. Çalışmalarımızı yeniden Türkiye'de sürdürme olanaklarının açılması yolunda bir adım atılmış olacaktır. ■

DİSK'e bağlı Türkiye Maden-İş Sendikası'na ait Gönen İlçesi Sarıköy Mevkiinde bulunan 952 dönümlük arazi, içinde 444 yatak kapasiteli üç katlı bir otel, 348 yatak kapasiteli 6 blok halinde moteller, 500 kişilik kafeterya ve sair servis binaları ile birlikte 3 daireli lojman, ahır, samanlık ve tavukçuluk tesisleri ile bunların müstemilatlarından müteşekkil ünitenin kiraya verilmesi suretiyle değerlendirilmesi için ... kamu kurumları ve özel kişi ve kuruluşlar arasından alınan teklifler değerlendirilerek, ilk yıl için yıllık 3 milyon 900 bin lira ve mütebaki yıllar için yüzde 20'lik artışla 10 yıl süre için toplam 101 milyon 238 bin 850 lira kira bedeli öneren ve tesiste yapılması gereken tüm tadilat ve tamiratı üstlenen Tarım ve Orman Bakanlığı Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğünün ilgi (c) sayılı teklifinin kayımlarla da uygun bulunduğu ilgi (d) yazısı ile Komutanlığa bildirilmiştir.

Mites tesislerinin, Türkiye Maden-İş Sendikasının faaliyetten men edildiği 12 Eylül 1980 tarihinden beri kullanılmadığı ve sendika kayımlığınca gerekli bakımlarının yaptırılarak idame ettirmeye çalışılmasına rağmen kullanılmamasının ve doğal koşulların bina ve eşya üzerinde olumsuz tesirlerinin bulunduğu bilindiğinden ve ayrıca tesislerin niteliği de gözönüne alınarak, Tarım ve Orman Bakanlığının ilgi (c) sayılı teklifi komutanlığımızca da uygun görül- mektedir...

Bu nedenle... kayyım heyetine yetki verilmesine...

İmza: Haydar Saltık, Orgeneral, 1'nci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı

Deniz kenarında, 952 dönüm arazi üzerinde kurulu toplam 792 yataklı tatil ve eğitim sitesinin ayda 325 bin lira karşılığında kiraya verilmesini "uygun" gören Sıkıyönetim Komutanlığı'nın Adli Müş: 1983/780-1.053 sayılı yazısı 25.5.1983 tarihini taşıyordu...

Artemis Oteli

Kayımlar tarafından alınan ve tesisin 1993 yılına kadar düşük bir bedelle devredilmesini öngören kararın Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından onaylandığı tarihte, DİSK ve üyesi sendikalar hakkındaki davanın karar aşamasına gelmesi için daha iki yıldan fazla zamanı vardı..

Yasaklı Trilyoner

Faaliyetleri durdurulan DİSK'in malvarlığı ve nakit birikimi bir trilyon lira.

Ören'deki Turban Tesisleri DİSK üyesi sendikaların milyarlarca lirayı bulan malvarlıklarından biri. Genel-İş üyelerinin yazın sırayla dinlendikleri, kışın eğitim programlarına katıldıkları tesisler şimdi Turizm Bankası tarafından yıllık 2.5 milyon lira kira ile işletiliyor.

Maden-İş İşçi Tatil ve Eğitim Sitesi MİTES, kayımlar kontrolündeki milyarlarca liralık malvarlıklarından sadece biriydi.

Benzeri bir olay Genel-İş Sendikası'nın Ören'deki tesislerinin de başına gelmişti. Genel-İş üyelerinin aidatları ile kurulan ve bugün Artemis Otel olarak Turban tesisleri arasında sayılan Ören'deki tatil sitesi, kayımlarla Turizm Bankası Genel Müdürlüğü arasında 1981 yılında yapılan bir anlaşmayla yıllık 2.5 milyon liradan kiralanmıştı.

"Kiracı banka, kiraladığı tesiste daha önce çalışan personeli işe alıp almakta serbesttir" gibi hükümleri taşıyan sözleşme beş yıllık ve bir yıl önce fesih ihbarı yapılmadığı takdirde süresi uzatılacaktı. Tesisler halen Türban'ın elinde bulunuyor...

Bu tesislerden herbirinin şu anda yeniden yapılmasının yüz milyarlarca, lirayı bulabileceği hesaplanıyor. Bunlar dışında çeşitli sendikalara ait onlarca bina, yüzlerce araç, baskı ve matbaa tesisleri, kooperatif ve satış mağazaları,

bilgi işlem merkezleri, kütüphaneler, milyonlarca liralık büro malzemesi de bir kısmı kamu işletmelerine kiralanmış, bir kısmı da kilitli kapıların ardında kaderlerine terkedilmiş olarak kayımların kontrolünde bulunuyor.

Sözkonusu menkul ve gayrimenkul değerlerin dışında ILO kayıtlarına göre iki yıl önce, 1986 da DİSK ve üye sendikaların nakit varlıkları da 11 milyar 25 milyon lirayı buluyordu. Bugün cari faiz gelirleri ve diğer artışlarla bu miktarın 30 milyar 200 milyon liraya ulaştığı tahmin ediliyor.

Anayasayı değiştirmek

DİSK malvarlıkları ve nakit gelirleri konusu öteden beri ILO ve uluslararası sendikal kuruluşların ısrarlı taleplerine de konu oluyor. Bir yandan da DİSK avukatları, kayımların hukuki durumlarını tartışma konusu yaparak, "sanıklar hakkında kararın kesinleşmediği" ve "sıkıyönetim komutanlıklarının faaliyeti durdurmaya ilişkin bil-

dirilerinin sıkıyönetimin kalkması ile birlikte hükümsüz kaldığını," ileri sürerek sendikaların açılmasını ve malvarlıklarının iade edilmesini istiyorlar.

DİSK avukatlarından Rasim Öz, hem mahkeme kanalıyla bu hakkın teslimi için uğraşıyor, hem de DİSK ve sendikaları adına Başbakanlığa bavurarak "hukuki varlıkları sona eren kayımların görevden alınarak DİSK ve sendikalarının yasal temsilcilerine devredilmesini," istiyor. Gerekçesi şu:

"DİSK sendikaları ve 254 sanık hakkında verilen karar henüz kesinleşmemiştir. Milli Güvenlik Konseyinin (MGK) DİSK'in ve Hak-İş'in faaliyetlerinin durdurulmasına ilişkin 7 nolu bildirisi, 1982 Anayasa'sının yürürlüğe girişi ve TBMM Başkanlık Divanı'nın toplanması ile hükümsüz hale gelmiştir. MGK'ce 1983 tarihinde yürürlüğe konan 2821 sayılı Sendikalar Yasası'nın geçici 5. maddesi ile 'hakkında dava açılan sendika ve sendikacıların sendikal faaliyette bulunmayacağına' ilişkin hükmün de DİSK sanıkları ve sendikaları yönünden uygulanmasına olanak yoktur. Çünkü DİSK davası sanıkları hakkında bu tarihten önce ve sonra açılan davaların tümünde suç tarihi 12 Eylül 1980 öncesi olarak gösterilmiştir. Dolayısıyla ağır bir cezai yaptırım niteliğindeki bu hükmün (geçici 5. maddenin), Anayasa hükümlerine aykırılığı bir yana geriye doğru bir hüküm ifade etmesine, yani makale şamil olmasına hukuken olanak yoktur.

Sıkıyönetim tüm yurttan kaldırılmış, sıkıyönetim komutanlıklarının faaliyeti durdurmaya ilişkin bildirileri de tüm diğer bildiriler gibi hükümsüz kalmıştır. Böylece sıkıyönetim komutanlıklarının geçici emirleri ile görevlendirilmiş kayımların görevi sona ermiş, hukuki bir meşruiyetleri ve yetkileri kalmamıştır.

Yargılama süresi içinde DİSK ve sendikalarının faaliyetlerinin tedbiren durdurulmasına ilişkin bir karar da verilmemiştir. Mahkeme kararını açıkladığına göre, artık böyle bir karar verme yetkisi de kalmamıştır.

Bu durumda, DİSK ve sendikaları hakkında kesin bir hüküm oluşuncaya kadar, milyarlarca lirayı bulan malvarlığının kayyım idaresinden alınarak asıl hak sahibi seçilmiş yöneticilerine teslimi ve DİSK'in faaliyetine olanak tanınması yasal bir zorunluluktur."

Mevcut uygulamanın İLO ilkelerine taban tabana zıt olduğunu ileri süren DİSK avukatı Ercüment Tahiroğlu da, "bugün, kayyımların görevlerine devam etmesinin hukuki bir zemini yok," diyerek şunları söylüyor:

"İlgili yasa gereği kayyımlar sıkıyönetim komutanına bilgi verirler. İzmir ve İstanbul'da sıkıyönetim kalktı. Yasa gereği yetki ve kararlarının da kalması gerekir. Kayımlar boşlukta duruyorlar.

Bir de 58. madde var. Buna göre bir sendika başkanı ya da yönetim kurulu üyesi bir suçtan hüküm giyiyorsa sendika kapatılıyor. Bu uygulama hem antidemokratiktir, hem de dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Türkiye'de de hiçbir sendika ve dernek için böyle bir uygulama söz konusu değildir. Gazeteciler Cemiyeti Başkanı ya da Baro Başkanı bir suç işlese Cemiyet ya da Baro mu kapatılacak. Bir sınıfın diğer sınıfa tahakkümüne örnek istiyorsanız çalışma yasalarına bakın. İLO için yapılacak göstermelik değişikliklerle sendikal yasalardaki antidemokratik özü silmek mümkün olmayacaktır. Sorun Anayasa'nın tümünü demokratik olarak değiştirmektir."

Tahiroğlu, DİSK davası ile ilgili gelişmelerin "mevcut Anayasaya bile aykırı olduğu," temyiz hakkının "işlemediği", ve DİSK ve üyesi sendikalarının durumlarının "askıya alındığı" kanaatinde:

"Askeri mahkeme kararını, bir gerekçeyle bağlı olmaksızın 23 Aralık 1986 günü açıkladı. Kararı 7 günlük süre içinde temyiz ettik. Ancak bugüne kadar temyiz istemimiz incelenmemiş, temyiz hakkı yerine getirilmemiş, istemlerimize rağmen DİSK davası dosyası askeri yargıtaya gönderilmemiştir. Bunun nedeni, davayı karara bağlayan İstanbul Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi tarafından karar gerekçesinin henüz yazılmamış olmasıdır. Aradan 17 ay geçmesine rağmen gerekçenin açıklanmamış olması temyiz hakkının kullanılmasını engelleyen hukuk dışı bir uygulamadır.

Bu tutum Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. ve 6. maddeleri ile yargılanan sendikalar ve sendikacılar açısından 11. maddesinin ihlali anlamındadır. Ayrıca Anayasa'nın 41. maddesi, Askeri Yargılama Yasası'nın 173. 174. ve 180. maddeleri de gerekçeli kararın tefhiminden itibaren 7 gün içinde yazılarak dosyaya konmasını gerektirmektedir. Sekiz yıldır süren, 17 aydır gerekçeli kararı açıklanamayan dava DİSK ve üye sendikaların durumlarının askıya alındığının göstergesidir."

Elde edilen bilgilere göre gerekçesinin yazılması yılsonuna kadar sürebilecek. Bu tempoyla davanın kesinleşmesi için daha bir-iki yıllık bir sürenin geçmesi gerekiyor.

Öte yandan DİSK davası devam ettikçe ve kesinleşme süresi uzadıkça Türkiye İLO ve Uluslararası Sendikal kuruluşların gündeminde yer almaya devam ediyor.

Bunun son örneği geçen ay Avustralya'nın başkenti Melbourne'da yapılan Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) nun 14. Genel Kurulunda alınan karar. Toplam 15 kişilik bir Türk-İş delegasyonunun katıldığı ve DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk ile Cenevre'de bulunan DİSK

Avukatı Yücel Top'un gözlemci olarak bulunduğu kongre, "Türkiye'de 12 Eylül 1980 tarihli askeri darbeden bu yana insan hakları ve sendikal haklar konusunda endişe verici bir durum bulunduğu kabul ederek" diye başlayan kararında özetle, şu görüşlere yer verdi:

"Kongre, Türkiye Parlamentosunu 1982 Anayasası ve askeri rejim tarafından çıkarılan 1983 tarihli sendikal yasaları yeniden gözden geçirmeye çağırır. Türk-İş üzerindeki yasal baskıların kaldırılmasını, DİSK'e karşı açılan davaların durdurulmasını, mahkumiyetlerin kaldırılmasını ve malvarlıklarının yasal temsilcilerine verilmesini ister. Türkiye'nin insan hakları ve sendikal haklar konusunda ilerleme kaydedilmeden Avrupa Topluluğu dahil, diğer uluslararası demokratik kurumlar içinde yer almasına karşı olduğunu beyan eder."

Dünyanın en büyük uluslararası konfederasyonlarından birinin İLO konferansı öncesinde aldığı kararın gündem üzerinde de etkili olabileceği belirtiliyor. Bu durumda Haziran ayında yapılacak İLO toplantısında DİSK konusu da özel bir yer işgal edeceğe benziyor. DİSK gündemi zorluyor...

Bu yaz başında Cenevre'de yapılacak toplantıda, DİSK'in açılması ve malvarlığının iade edilmesi yönünden önemli bir ilerleme ortaya çıkmasa dahi konunun İLO dışında bazı uluslararası kuruluşların gündemine gelmesi de yakın ihtimaller arasında.

Bunların en önemlisi, halen Cenevre'de bulunan ve Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'nda danışmanlık görevini de sürdüren DİSK Avukatı Yücel Top'un Avrupa İnsan Hakları Divanı'nda dava açmak için yürüttüğü hazırlıklar.

Uzun bir süredir uluslararası kuruluşlar nezdinde DİSK'i temsil eden Top, kişisel başvuru hakkının kullanılarak Divanda dava açılması için gereken dosyayı, bir Norveçli avukat ile uzun bir süre çalışarak tamamlamış durumda. Dosyanın gerektiğinde işleme konması için DİSK yöneticilerinin zamanı seçmesi yeterli...

Göründüğü kadarı ile önümüzdeki aylarda pek üstünde duruluyor gibi görünmese de, Hükümetin önündeki sorunlardan biri trilyonluk malvarlığı ile DİSK'in yeniden açılması konusu, olacak.

Gündem gittikçe sıkışıyor. ■

“Elbet bu böyle gitmez...”

DİSK Genel Başkanı Baştürk: “DİSK’in mal varlığına el koymakla, örgütlerini dağıtmakla hiç bir yere varılmaz. Türk-İş’e 12 Eylül’de silah zoruyla kıydırılan nikah geçersizdir.

DİSK bir gün sınıfsal işlevine kaldığı yerden devam edecektir. Türkiye’de gerçek bir demokrasi olacaksa, DİSK’te mutlaka o-la-cak-tır.”

DİSK Genel Sekreteri Işıklar: “Üç yol var. Biri Türk-İş’in çağdaş sendikal anlayışı benimseyen bir örgüt haline gelmesidir. O zaman ayrı bir sendikal örgütlenmeye gerek kalmaz. İkincisi DİSK’in açılmasıdır. Bu yolların tıkanması halinde üçüncüsü, DİSK’i aratmayacak yeni bir sendikal örgütlenmedir. Her üç durumdanda, işçi sınıfı daha bilinçli ve güçlü olarak çıkar.”

Daha 13 Şubat 1967 günü, tu kaka bir örgüttü. Daha ilk gününde bir üvey evlattı. Daha, Türk-İş’ten ayrılan Gıda-İş, Maden-İş, Basın-İş, Lastik-İş ve Zonguldak’taki bağımsız Maden İşçileri Sendikası bir araya gelip örgütlendiklerinde, başı hep ezilecek bir kuruluştu. Hele de kuruluş bildirgesinde *bağımsızlık*’tan söz edilip sınıf ve kitle sendikacılığı, ekonomik ve demokratik mücadele ilkesi vurgulandığında, iç ve dış çevrelerin belli kesimlerinde *komünist* damgasını yemişti.

Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), 13 Şubat 1967’den 12 Eylül 1980’e kadar 14 yıl 7 aylık yaşamında hep yükselen, hep güçlenen çizgisiyle, işçi sınıfının olduğu kadar tüm demokrat ve ilerici güçlerin de umudu oldu. Demirdöküm’de, Singer’de, Kavel’de, Çukurova’daki fabrika ve işyerlerinde, 15- 16 Haziran 1970 gününde, 1 Mayıs’ta... Sözü kısıtı işçinin ve öteki demokratik güçlerin olduğu her yerde DİSK vardı. Bu eylemlerde gösterdiği varlıkla DİSK, tüm iktidarların korkulu rüyası, boy hedefi oldu. 12 Mart geldi, DİSK’i buldu. Anarşi ve terör geldi DİSK’i vurdu. 12 Eylül geldi, DİSK’e kıydı. Tüm yönetimler anarşinin ve ekonomik dar boğazların sorumlusu olarak DİSK’i gördüler, gösterdi-

ler. Ama 12 Eylül'e kadar da tüm suçlamalara karşı yönetimler DİSK'i kabullenmek zorunda kaldılar. Çünkü DİSK koskoca, yadsınamaz bir gerçek olarak ortada duruyordu. Ve galiba DİSK ikidarların yoketmeye güçleri yetmediği için, kabullenmek zorunda kaldıkları bir gerçektir.

"Tastamam öyle" diyor DİSK'in Genel Sekreteri, SHP Bursa Milletvekili Fehmi Işıklar, DİSK'in hep bir düşman gibi görülüp gösterilmesini ise şöyle açıklıyor:

"Daha kuruluşunda, sermaye ve sermayenin temsilcisi olan siyasal iktidarlara, sağ basın geniş bir kampanya açtılar. Uluorta suçlamalarla DİSK'i olduğundan farklı göstermek için uğraştılar. Tek nedeni vardı bu kampanyanın. Sınıf çıkarlarını kararlı biçimde savunan çağdaş sendikal anlayışa engel olmak. Uysal, her şeye katlanan, ricacı sendikacılığın egemen kılınması, işçinin sınıf bilincinden yoksun bırakılması bu çevrelerin işine geliyordu. TİP'in bir kısım kurucu ve yöneticilerinin de DİSK'in kurucuları arasında bulunması, TİP'e yönelik yanlış ve haksız değerlendirmelerin DİSK için de yapılmasını kolaylaştırdı. Oysa ne TİP bir komünist partiydi, ne de DİSK bir komünist örgüt."

Böylesine tepkilerle ortaya çıkan DİSK neydi, neye karşı kurulmuştu?

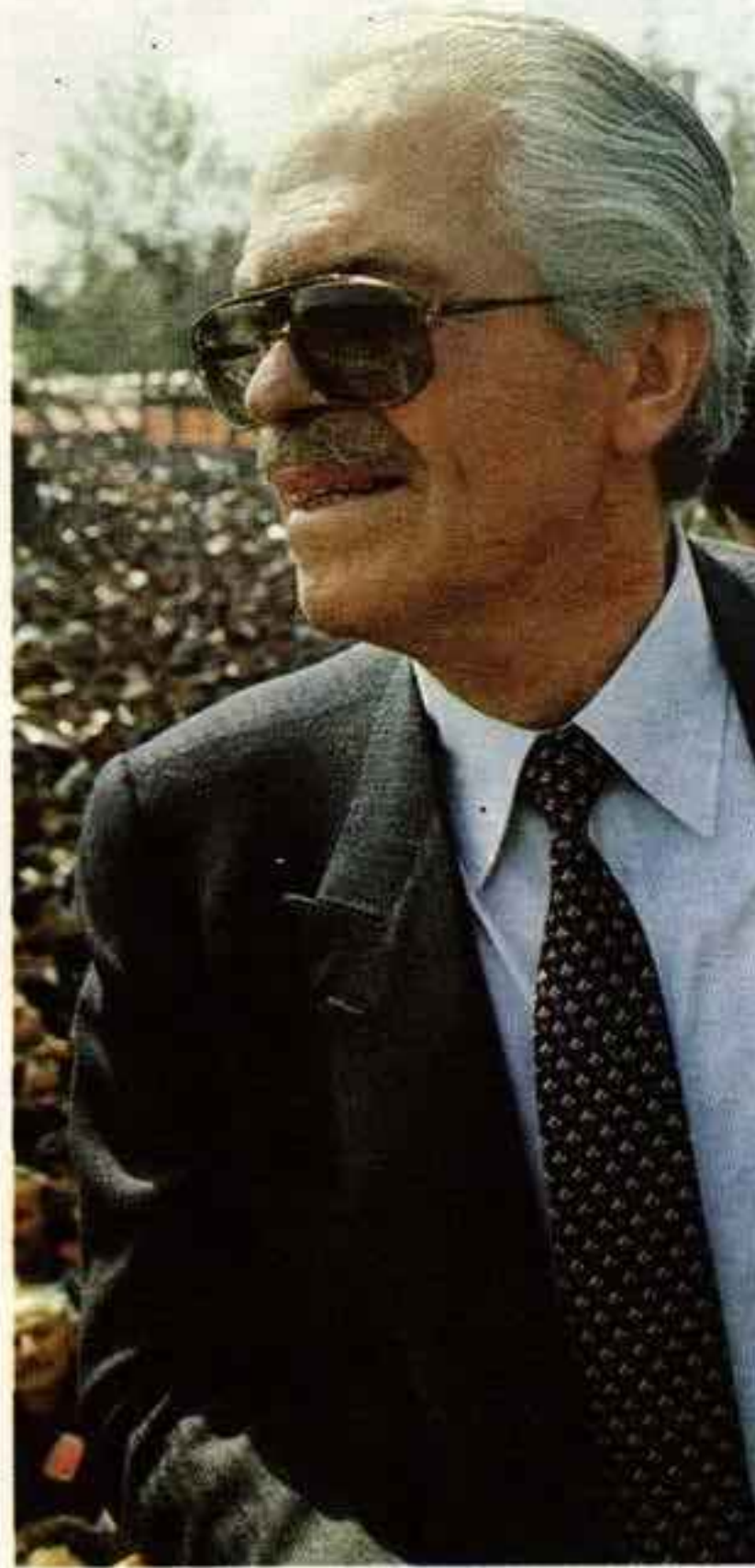
Bu sorunun yanıtını da DİSK'in Genel Başkanı, SHP İstanbul milletvekili Abdullah Baştürk veriyor:

"Sınıf ve kitle sendikacılığı üzerinde, ekonomik ve demokratik bir mücadeleyi sürdürmek üzere ortaya çıkan bu örgüt, Türkiye'de sınıf ve kitle sendikacılığını reddeden, sarı ve yoz bir sendikacılık anlayışının temsilcisi olan TÜRK-İŞ yönetimine karşı kurulmuştu. DİSK, partilerüstü sendikacılık adı altında, işçi sınıfını, tabiatına ve sınıfsal konumuna aykırı olarak, demokratik mücadeleden soyutlayan, ekonomik mücadelede ise iğdiş eden bu tür sendikacılığı reddetmiştir. DİSK, sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışını hayata geçirmek için uğraş veriyor, bunu yaparken de verilen eğitimle üyelerinin de gelişerek, kendi görüşlerine yakın siyasal partilerde politik etkinlikler içinde olmasını amaçlıyordu."

DİSK'in, hep aşağılanan, kötülünen, karalanan ve tüm halka umacı gibi gösterilen iki üst düzey yöneticisi, bugün

milletvekili olarak TBMM'deler. Yaşanan bunca şeylerden sonra ikisine de milletvekili olmanın anlamını soruyorum. Abdullah Baştürk kahkaha atarak yanıtlıyor:

"Bunu bana yurtdışında da çok soruyorlar. 7 yıl içinde bir yerlerden kalıp bu yere gelmenin harika bir şey olduğunu söylüyorum. Anlayamıyorlar. O zaman ben soruyorum, sizde böyle bir şey olsa ne hissedersiniz diye. Çok gülüyorlar ve bizde her şeyden önce bir 12 Eylül olmaz, olursa biz yeniden or-

Abdullah Baştürk

taya çıkamayız, kazara çıkmışsak, zaten bir karşı devrim, bizi yoketmeyi planlayanları silip götürmüştür."

Genel Sekreter Fehmi Işıklar yanıtına, klasik milletvekilliğini hâlâ duyumsayamadığını, milletvekili olmanın bu anlamda kendisine yeni bir şey getirmedığını söyleyerek başlıyor ve "ben gene eski Fehmi Işıklar'ım," diyor. Hemen arkasından da ekliyor:

"Ama işin bir başka yönü son derece önemli. Bursa'ya 14 yıldır uğramamıştım. Bursalı değil, Urfalıydım. 12

Eylül'ün başı bize yönelik en ağır suçlamalarından birini de, elimizin kolumuzun ve dilimizin bağlı olduğu birdönemde Bursa'da yapmıştı. Tüm bunlara karşılık, Bursa'da ön seçimi liste başı olarak kazanmak ve sonra da Bursalılarınca seçilip buraya gönderilmek çok anlamlıdır. Bu, yapılan suçlamaların gerçek dışı olduğunun vurgulanmasıdır. Benim için de unutulmaz bir anı, ölçülemeyecek değerinde bir ödüldür."

DİSK'i, Türk-İş'ten ayıran ilk niteliği sendikacılık anlayışındaydı. Onun kadar önemli olan bir başka fark ta, sendikal demokrasi bakımından, Türkiye'nin en demokratik yöntemlerle karar alan sendikal örgütü olmasıydı. Çeşitli dönemlerdeki yöneticilerinin hep vurguladıkları gibi, DİSK'te sendikal yaşamın her aşamasında taban söz ve karar sahibiydi. Ve DİSK bu ilkeyi hep birinci planda tutmuştu.

-Sayın Baştürk, DİSK böylesine bilinçli ve demokratik bir kuruluştur. Bu nedenle herkesin aklına takılan bir soru var: 52 yöneticisi, 12 Eylül mahkemelerinde idamla yargılandı, ama 600 bin DİSK üyesinden hiç ses çıkmadı. Bir yerde bir yanlışlık mı yapıldı, bir şey eksik mi bırakıldı da bu suskunluk yaşandı?

-Evet bir suskunluk yaşandı. 12 Eylül öncesinin koşullarını, insanları canının derdine düşüren ve bir kurtarıcıyı kabullenmeye hazır duruma getiren ortamı düşünün. Türkiye'yi, Türk toplumunu, bir kısım çevrelerin dar kalıpları içine sığdırmak yolundaki çabaları hatırlayın. Bu çevrelerce hazırlanan formül gereğince 11 Eylül gününe gelişi, ertesi gün de aynı formül doğrultusunda devlet yönetimine el konuşunu irdeleyin. 12 Eylül boyunca işçilere, ilerici-demokrat kesimlere uygulanan vahşi programları düşünün. Çok kısa değindiğim bu olumsuzluklara çok önemli bir şey eklemek istiyorum. Biz işçilerimizi demokratik yöntemle eğittik. Bu tür darbelere karşı bir eğitimi, hele hele Türkiye'de düzeni yıkıp, yerine Marksist-Leninist bir düzen getirme konusundaki bir eğitimi hiç düşünmedik. Yanlışlık ne bizdedir, ne işçi sınıfında. Bu koşullarda işçilerimizden fazla bir destek beklemek hayalcilik olurdu."

DİSK'in Genel Sekreteri Işıklar, bu suskunluğun birden çok nedeni olduğunu kanısında. Her şeyden önce 12 Eylül'ün maddi koşullarının yaratılmış ve as-

kerî yönetimin gelişinin, önceden benimsetilmiş olduğunu söylüyor. Sonra da çok önemli bir noktayı anımsatıyor:

“Gözetilene alınan, tutuklanan, yargılanan yalnızca 52 kişi değildi. Tüm baştemsilciler, Şube başkanları ve sendika yöneticileri de aynı akıbetle karşılanmıştı.”

-Yani kitleyi yönlendirecek kişilerin etkisiz duruma getirildiklerini, kitleden koparıldıklarını mı söylemek istiyorsunuz?

-Evet... Ayrıca bu yolla örgüt bağının parça parça edildiğini de... Dahası, siyasal ortam çok olumsuz etkilenmişti. 12 Eylül öncesinde çok parçaya bölünmüş sol siyasetler, başarılarını, sendikaların, demokratik kitle örgütlerinin yönetimlerinde görev almakla eşdeğer saymaya başlamışlardı. Aynı çizgide olmayan sendika ya da bu tür kitle örgütlerinin yöneticileri birbirlerini kıyasıya eleştirmekteydi, suçlamaktaydı. Bu belirleyici faktörlerde, DİSK yönetimi çok zor koşullarla çalışıyor, bir yandan da ilkelerinden ödün vermemenin yollarını arıyordu. Ama yaşanan durum somuttu, bir gerçeklikti ve yaşandı. Bundan hem işçilerin, özellikle politize olmuş bilinçli işçilerin, hem de sendikacıların ders çıkarması gerekir. Biz olup bitenlerin farkındaydık. Gerçekleri içimize gömdük. Onları yalnızca ders çıkarmak için anımsayacağız.

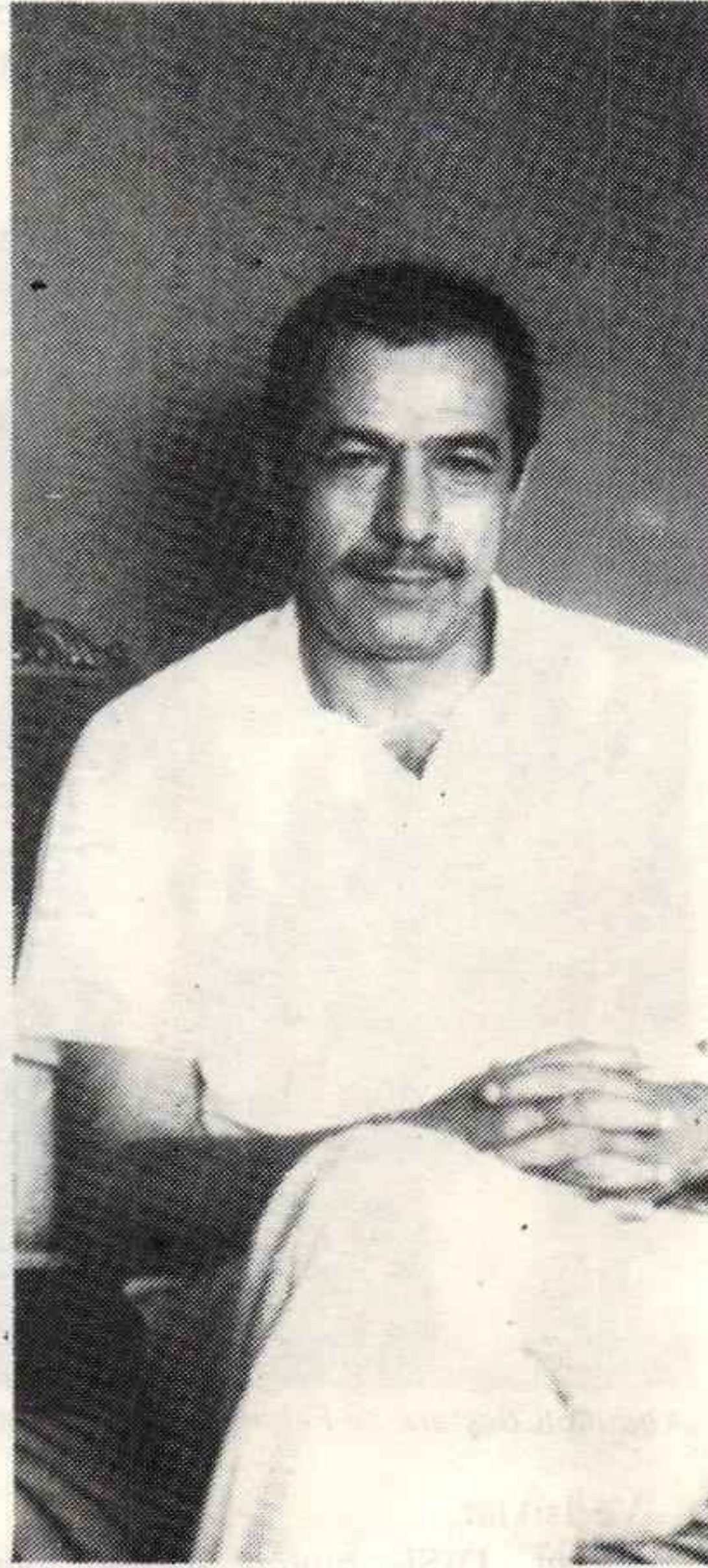
-Biraz üstü kapalı oldu. Bir şeylermi söylemek istiyorsunuz? Bir de neyin farkında olduğunuzu biraz daha açık anlatsanız.

-Şunu söylemek istiyorum. Az önce saydığım olumsuz koşullar, 12 Eylül hareketini planlayan merkezlerce de biliniyordu. Biz önce bunun farkındaydık. Ama bu merkezlerin bilemediği, beklemediği, hesabedemediği bir şeyin daha farkındaydık. Sanıyorlardı ki, işçiler, sendikalar, yöneticilere sahip çıkmazlarsa sendikalar kitlelerden soyutlanır. Kitleler gerçek nedenleri gözardı eder ve kırgınlıkları, küskünlükleri ön plana çıkarır. Biz işte bunu biliyorduk, onların beklediği gibi olmayacağını biliyorduk.

-Sayın Abdullah Baştürk, 12 Eylül'deki DİSK'siz dönemi değerlendirir misiniz?

-Görebildiğimiz kadarıyla işverenler memnun. Dış güçler Türkiye'deki çıkarlarını kat kat katladılar. TÜRK-İŞ'de büyüdü büyüebildiği kadar. Hem de DİSK'in olmadığı, açık alan-

da. 12 Eylül, zaten, zaman zaman basının da kanıtlarıyla ortaya koyduğu gibi, dış güçlerle, yerli sermaye güçlerinin, bazı karanlık güçlerin ve TÜRK-İŞ'in gerçekleştirdiği bir ortak operasyondur. Bu açıdan bakınca her şey güllük gülistanlık. Peki ya, dünya kamuyunda, demokratik devletler nezdinde, uluslararası kuruluşlarda, Batı Avrupa Sendikacılık hareketinde, Batı Avrupa sosyal demokratları ve sosyalistleri karşısında, yani şimdi aralarına girmeye çalıştıklarımız karşısında, aca-

Fehmi Işıklar

ba Türkiye'nin saygınlığı nerelere kadar indi?

-Nerelere kadar indiğini sizden öğrenmek istiyorum. Cezaevinden çıktıktan sonra bir hayli dış temasınız oldu. Neler oluyor dışarıda, neler düşünüyorlar bizim için?

-Birkaç örnek vereyim. 1987 Haziran'ında toplanan ILO Genel Kurulu, sendikal hak ve özgürlükler konusunda Türkiye'yi gündeminde tartıştı. Sonunda ülkemizin bu hak ve özgürlüklerden söz edilemeyecek bir noktada bu-

lunduğunu saptayıp, 88 Haziran'ına kadar süre tanıdı. Gerek askerî hükümetlerin, gerekse Özal hükümetlerinin verdikleri taahhüt mektuplarının hiçbirisinin yerine getirilmemesi nedeniyle de Türkiye'yi kara listeye aldı. O tarihe kadar Türk çalışma yaşamının ILO standartlarına getirilmesi şart. Şu hususu önemle vurgulamak istiyorum. Bunları bize dayatan ILO sanılmasın ki bir işçi örgütüdür. İşçi-İşveren ve hükümetlerin ortak sayılarla oluşturduğu bir kuruluştur ILO.

Baştürk daha sonra Türkiye'nin yıllar yılı tüm uluslararası kuruluşların gündeminde en olumsuz yanlarıyla yer aldığını, Avrupa Konseyi toplantılarına parlamenterlerimizin kabul edilmediğini, AT'nin -aday üyesi olmamız nedeniyle- sık sık Türkiye'yi tartıştığını, bu kuruluşlarda hakkımızda verilen olumsuz kararları, yıllarca Türk yöneticilerinin demokratik devletlerce davet edilmediğini anlatıyor ve diyor ki:

“Şimdi AT'ye tam üyelik bekliyoruz. Avrupa'da görüştüğüm her devlet adamı ve her görüşteki parlamenter, Türkiye'nin günlerden birgün AT'ye tam üye olabileceğini ama, konunun kendi gündemlerine ancak, Türkiye'nin Avrupa standartlarına uygun bir demokratik ülke olması durumunda ciddiye gelebileceğini söylüyor. Yoksa hayaldir diyorlar.”

Türkiye yedi buçuk yıldır DİSK'siz bir dönem yaşıyor. Hep karalanan, kötülenen DİSK'in her türlü eyleminden uzak... Yani dikensiz bir gül bahçesi. TİSK'in patronu Halit Narin'in sevinçle ilan ettiği gibi gülme sırası bunca yıldır patronlarda. Gülüyorlar. Yani işveren dünyası güllük gülistanlık. Peki işçi dünyasında neler yaşandı bu DİSK'siz dönemde?

“Depolitizasyon, sendikacılara güvensizlik, sinme ve bireycilik gibi üç yönlü psikolojik bir baskı yaşandı” diye yanıtıyor Işıklar. Ve sürdürüyor:

“Elbette bunların getirdiği olumsuz tortular var bugün. Yani bu saydıklarım hem neden, hem sonuç olarak çıktı karşımıza. Ama yine hesabedemedikleri bir şey var burada. İşçi sınıfı bütün bu olumsuzluklar ortamında, bunları yaşayarak bilinçlendi.”

Abdullah Baştürk, DİSK'siz Türkiye'de önce işçi sınıfının ekonomik bakımından tahrip edildiğini ve bugün satın alma gücünün yüzde 45'lerde olduğunu vurgulayarak başlıyor yanıtına.

Ve öteki olumsuzlukları sıralıyor:

“Dahası, sendikal planda işçinin seçme ve seçilme hakkı, sendikal özgürlükleri, toplu sözleşme pazarlıklarında söz ve karar sahibi olma hakkı elinden alındı. Bunlardan söz edenler kapının önüne konuldu. Ve DİSK’siz dönemde, işyerlerinde işçinin onuru kırıldı. Bu saydıklarım son olarak Otomobil-İş Sendikası’nda ve NETAŞ’da yaşandı. Polis nezaretinde götürülen Noterler önünde, işçiye Otomobil-İş’ten istifa etmek, Türk Metal Sendikası’na üye olmak seçenekleri dayatıldı. Toplumun tüm ilerici kesimlerinin de sesinin soluğunun kısıldığı dönemlerden sonra, bugünün ne olduğunu da tüm halkımız yaşayarak, kendi kanında, canında hissederek biliyor.”

-Sayın Işıklar, DİSK’siz kalan işçiler ne yaptılar, şimdi neredeler?

-Dört yerdeler. Türk-İş’e bağlı sendikalarda örgütlendiler bir kısmı. Bir başka kısmı HAK-İŞ’e bağlı, üçüncü kısmı da bağımsız sendikalara gittiler. Bunlar toplu sözleşmelerden yararlanmak amacıyla böyle yaptılar. Ama biliyorlardı ve bilmektedirler ki, hakları ve özgürlükleri hiçbir zaman DİSK’e bağlı sendikadaki gibi savunulmayacaktır. Ama mecburdular. DİSK’li işçilerden bir kısmı da “*sendikanın alabildiğini zaten işveren de veriyor, ne diye sendikaya üye olup da boş yere aidat ödemeli*” diyerek, hiçbir yere gitmediler. Bu dörde ayrılışın temel nedeni DİSK’in bu anlamda hedef göstermesi ve geçiş dönemini işçinin seçenek ve kararına bırakmasıdır.

-DİSK hedef göstermedi mi, gösteremedi mi?

-Hedefi bizler hapisanelerdeyken göstermek gerekiyordu. Ancak hedef konusunda çalışma ve denetim olanağımız bulunmadığı için bu yol seçildi. Ama yine de bekledim, özledim ve hayal ettim ki birileri çıkar, hareketi alır götürür. Nitekim Şili’de Bakır İşçileri oncasına zor koşullarda genç bir sendikacıyı çıkardılar. Bu genç adam başarılı oldu ya da olmadı, o ayrı. Ama en azından Pinochet’nin dokunulmazlığını kırdı.

-DİSK açılın mı...

Soruyu tamamlayamadan geliyor Baştürk’ün yanıtı.

“DİSK zaten açık... Fiilen de kapalı değil. Yalnızca sendikal eylemleri askıya alınmıştır. Kayyumların elinde, DİSK’in malvarlığını koruma adı altın-

da bir dolu işsiz bürokrata geçim yolu olmayı sürdürüyor.”

-Sorumun arkasını getirmek istiyorum şimdi. Giden işçiler, gittikleri yerlerden geri dönecekler mi? Yani düzenlerini bozmayı göze alabilecekler mi?

Önce Baştürk’e kulak verelim.

“Açıldıktan sonraki bir yılın sonunda DİSK, Türkiye işçi sınıfının en az 3/4’nü temsil eden Konfederasyon haline gelecektir. Aksini iddia eden varsa açılış gününü bekleyelim, sonrasını da birlikte yaşayalım ve görelim. Benim en büyük dileğim, birçok kapitalistin yanısıra, kendinde çok büyük kudretler vehmeden yöneticilerin de o günü görmesidir.”

Abdullah Baştürk ve Fehmi Işıklar, Savunmalar sırasında Askeri Mahkemede

Ve Işıklar...

“Evet, DİSK bugün açılsın, aynı kadroyla, üye sayısı altı ayda, 12 Eylül öncesindeki iki katına çıkar. Hiç kuşkunuz olmasın.”

Peki ya DİSK’in geleceği?

Kendileriyle aynı zamanlarda konuştuğumuz, DİSK’in en üst düzeydeki iki yöneticisi, Genel Başkan Abdullah Baştürk ve Genel Sekreter Fehmi Işıklar, geleceğe, DİSK’e ve işçi sınıfına yönelik umutlarını kararlı biçimde vurguladılar.

Işıklar’dan başlayalım.

“DİSK’in geleceğinde üç yol var. Biri bizimle doğrudan ilgili değil. O da

şu. TÜRK-İŞ, artık bir durum değerlendirmesi yapar ve işçi sınıfının içinde bulunduğu olumsuz koşullara doğru teşhisler koyup gereğini yerine getirir. Yani çağdaş sendikacılık anlayışını benimseyen bir örgüt haline gelir. O zaman ayrı bir sendikal örgütlenmeye gerek kalmaz. İkinci yol DİSK’in açılmasıdır. O zaman DİSK, geliştirdiği ilkeler doğrultusunda, çalışmalarını daha da güçlenerek, sürdürür. Üçüncüsü de bütün bu yolların tıkanmasıdır. O takdirde de DİSK’in yerine geçecek, DİSK’i aratmayacak yeni bir sendikal örgütlenme başlatılır. Her üç durumda da, Türk işçi sınıfı, olup bitenlerden daha bilinçli ve daha güçlü çıkar.”

Ve sözü Baştürk’le bağlayalım:

“Bu, elbette böyle devam etmeyecek. DİSK’in malvarlığına el koymakla, örgütlerini dağıtmakla hiçbir yere varılamıştır, varılamayacaktır. DİSK ve onun malvarlığı, kapitalistlerin sömürü ve talanla elde ettikleri servetlerden milyon kere daha meşrudur. TÜRK-İŞ’e 12 Eylül’de silah zoruyla kıydırılan nikâh geçersizdir. Dün, isteyip de ulaşamadığımız siyasal etkenlikleri yarınlarda hayata geçirmek işçi sınıfının aslî görevidir, sorumluluğudur. DİSK bir gün sınıfsal işlevine kaldığı yerden devam edecektir. Çünkü, Türkiye’de gerçek bir demokrasi olacaksa DİSK’de mutlaka o-la-cak-tırrrr.” ■

Saygı Yağmurdereli Başarı

Sanayici de susturulur

EBSO Meclis üyelerinden Ahmet Priştina ve Cengiz Hakan, savcılığın haklarında verdiği takipsizlik kararı sonrasında konuştular...

Her şey Şubat ayında İzmir'de düzenlenen 'Ekonomik Forum 1988' toplantısında başladı. 1988 yılının sanayiciler için derlenip toparlanma yılı olacağını vurgulayan hükümet yetkililerinin kararlarına sert tepki gösteren Egeli sanayiciler iktidarla olan flörtlerinin bitmek üzere olduğunu açıktan açığa olmasa bile, kamuoyuna duyuruyorlardı.

Ege Bölgesi Sanayi Odası (EBSO) nun Mart ayında yapılan Meclis toplantısında, yine hükümetin sanayiciler için önerdiği kararlar tartışıldı. ANAP'ın aldığı 4 Şubat ekonomik kararlarını eleştiren meclis üyelerinden Ahmet Priştina ve Cengiz Hakan yaptıkları konuşmaların sonunda soluğu İzmir Cumhuriyet Savcılığı'nda alıyorlardı.

Suçları, hükümetin ekonomik politikasını eleştirmekti. İki sanayici savcılıktaki ifadelerinde devletin aleyhinde bir söz söylemediklerini belirtiyorlardı. Bir kaç gün sonra 'Köstebek'in kim olduğu ortaya çıktı. Ankara'da Yapı ve Kredi Bankası emekli müdürlerinden Orhan Topçuoğlu imzalı bir yazı suç duyurusu olarak kabul edilmişti.

Ege kamuoyunu işgal eden 'Savcılık Olayı' tartışılardursun, yine İzmirli bir sanayiciye TBMM postahanesinden atılan bir mektup geldi. Mektup emekli banka müdürü Orhan Topçuoğlu'na aitti.

'Devletimizin temeline dinamit koymak isteyenlere, vatandaş olarak izin vermeyiz' şeklinde başlayan mektup şöyle devam ediyordu:

...İstiklal Savaşına katılmış ve devletimizce İstiklal madalyası ile taltif edilmiş bir kişinin evladı olarak, sesleniyorum size. Vatandaş olarak karşınıza ben çıkacağım ilk! Ekmeğini yediğiniz bu güzel yurdumuzu seviyorsanız, bankalara olan borcunuzu ödeyin. O ödeyeceğiniz paralarla daha güçlü bir Türkiye meydana gelir. Kafanızdan önce o kokuşmuş düşünceleri atın. Bankalara olan borcunuzu ödeyin."

Ahmet Priştina ve Cengiz Hakan

kendilerinin bankalara borcu olmadığını, konunun aslında bir demokrasi sorunu olduğunu belirtiyorlardı. Sanayi ve Ticaret odalarının uygulanan ekonomik politikayı eleştirmeye hakkı olduğunu vurgulayan Ahmet Priştina şöyle diyordu:

"Demokrasinin tüm kurumlarıyla işlemesi halkın ve sanayicinin çıkarıdır. KİT'lerin özelleştirilmesi 375 bin dolar ödeyip Morgan Trust'a danışılacağına sanayi odalarına danışılmsın. Kesintiye uğrayan demokrasi küçük ve or-

Ahmet Priştina

ta sanayicinin çıkarına değil tekellerin çıkarıdır. Anayasanın 52. ve 135. maddeleri değiştirilmeli, sanayi ve mesleki kuruluşların politika konusunda söz söylemeleri serbest olmalıdır. 4 Şubat ekonomik kararları, sanayici için enflasyondan daha büyük sorun olmuştur. Yüksek faizler sanayiciyi, gün aşırı yapılan zamlar halkı sıkıntıya sokuyor. Artık enflasyonla mücadele hükümetin gündeminden kalktı. Çünkü asıl sorun enflasyonla mücadele yöntemleri oldu. AT ile entegrasyon sağlamaya

çalışan bir ülke, Avrupa ülkelerinin ekonomik yapısını göz önünde bulundurmak zorundadır.

İktidarın ekonomik politikasının iflas ettiğini ileri süren Cengiz Hakan, "Ben doğru bildiğimi her zaman söylerim. İsterlerse hapse atsınlar", diyor-du:

"İktidardakiler önce ekonomiyi öğrensin, ondan sonra konuşsunlar. Zaten bu ekonomik politikayı sokaktaki simitçi Mehmet Ağa'da idare eder. Yüzde 120'ye varan faizlerle enflasyon düşürülemez! Bu durumda enflasyonu düşürme çalışmaları ekonomiyi bilmediklerini gösterir.

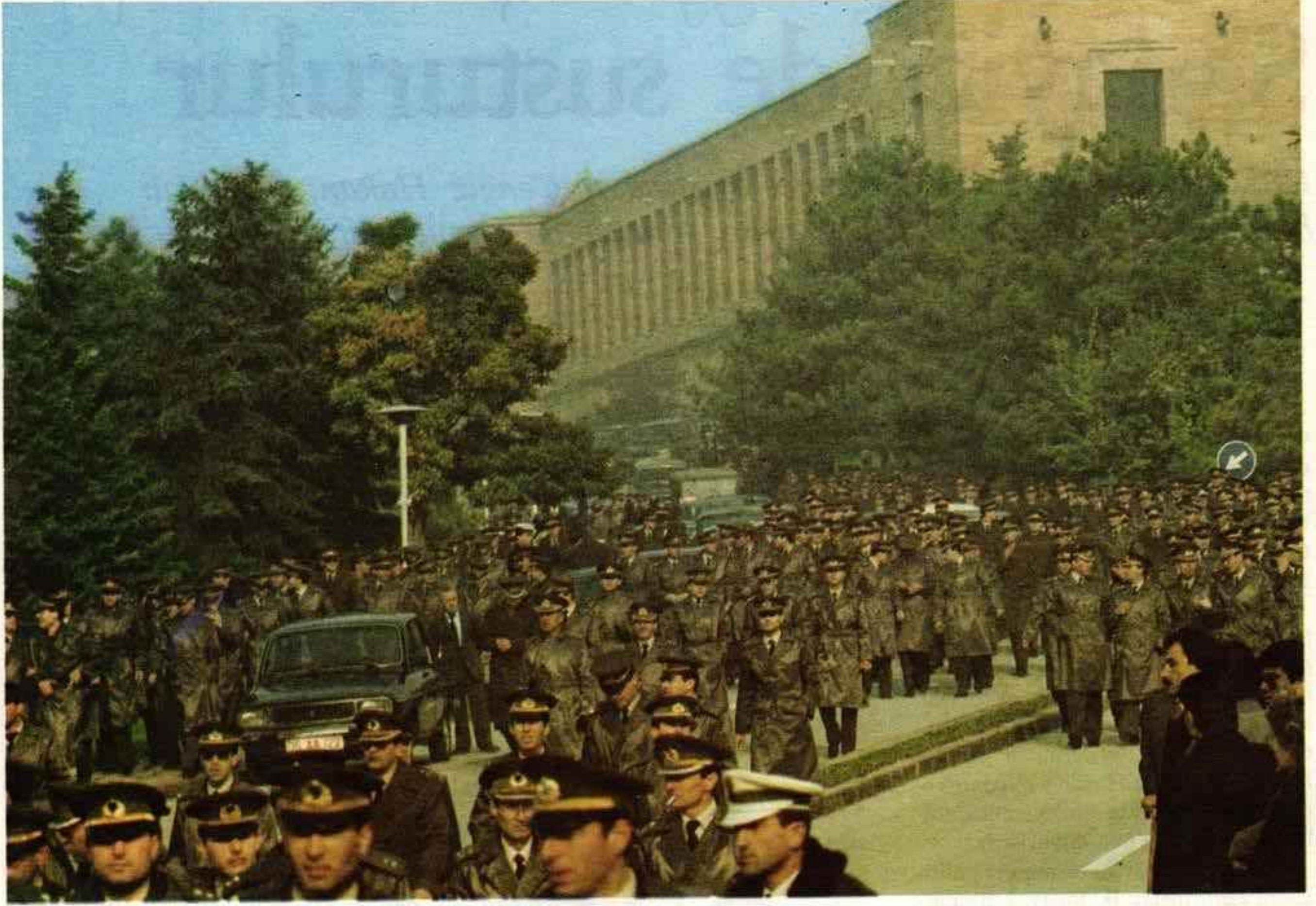
Bugüne kadar hangi yatırımı yaptıklarını gösterebilirler! Sayın Başbakan 15 - 20 holdinge güvenip iktidarda kalacağını sanmasın! Unutmasın ki bu dev gruplar yarın oturduğu sandalyeyi altından çekiverir. Bunun örneklerini gördük.

Dış borçların 38 milyar olduğunu söylüyorlar. KİT'lerin, Belediyelerin borçlarını niçin saymıyorlar? Bu borçlar vatandaşın alınmayacak mı? Belediyeler borçlarını vatandaşa ödetmeyecek mi?

İktidar Türk halkını enayi yerine koymaya kalkmasın. Akılları sıra bizi savcılığa şikayet ederek engellemeye çalışıyorlar. Bu duyuruları yapanların nerenin mensubu oldukları bellidir. İleride onların halini göreceğiz!

Türk halkının alicenaplığı istismar edilmesin! Ekonomik durumun iyi olduğuna inandırmaya çalışmasınlar! Bunun adı politika değildir. Türk milletine atılmış resmi bir kazıktır."

İzmir'in iki 'haşarı' sanayicisi, savcılığa verilmeleri olayını ve uygulanan ekonomik politikaları böyle değerlendiriyorlar. Başbakan Turgut Özal, 11 Nisan günü İstanbul'da yaptığı konuşmada, "Sanayicimiz taş gibi olmalı" diyordu. Leb demeden leblebiyi anlayan, vatanperver yurttaşlarımız olduğu sürece, sanayicinin taş gibi olup olmaya-
cağını anlamak için sabır gerekiyor.■

Subay olmak için girdikleri Harp Okulu'ndan tutuklu olarak çıktılar: "30 Ağustos'ta rütbe takacaktık. Olmadı, çünkü hapisteydik. Son sınıf öğrencileri 30 Ağustos gecesi acılı da olsa birer demir taktılar omuzlarına. 22 Şubat'ın ardından gerekli yargılamalara gidilse, ne idamlar olur, ne yüzlerce subay hapis yatar, ne de binlerce öğrenci okuldan uzaklaştırılırdı."

21 Mayıs'çılar anlatıyor:

“İhtilal hazırlığını bilmiyorduk”

“O gece sınavlara hazırlanıyorduk. Birden, ‘herkes silahını alsın, aşağı insin!’ komutu geldi. Tüfeklerimizde mermi bile yoktu. Eğitim yapacağımızı sanmıştık. Şehrin belli merkezlerine dağıldık. Kimimiz de kız arkadaşlarıyla buluşmaya gitmişti...”

OKAN YÜKSEL

22

Şubat hareketinin lideri emekli Kurmay Albay Talat Aydemir 20 Mayıs 1963 akşamı Yenişehir'deki kokteyl salonlarından birinde kendisine yakın bazı basın mensupları ile sohbet ediyordu.

Yeni bir ihtilal hazırlığının olduğunu sezen gazeteciler Talat Aydemir'in ağzından bir kaç cümle kapmaya çalışıyorlardı. Kokteyl gece yarısından önce bitti. Emekli Albay gazetecilerin sorularına kaçamak cevaplar verdikten sonra doğrudan evine gitti. Bir süredir gardrobunda duran üniformasını çıkardı. Üzerine giydikten sonra aynanın karşısına geçip kendini uzun uzun süzdü... Kararlı adımlarla dışarı çıktı.

Talat Aydemir, saatlar 24.00'ü gösterdiğinde, Türk Silahlı Kuvvetleri İhtilal Genel Karargahı olarak seçilen

Harp Okulu'nun önündeydi...

O günlerde sınavlara hazırlanan Harp Okulu öğrencileri, nöbetçilerin, "Herkes silahını alsın, aşağıya insin!" komutuna bir anlam veremiyor, ancak uymakta tereddüt etmiyorlardı. Çok büyük bölümünün olayı bilmemesi, öğrencilerin harekâta katılmalarını engellemiyordu...

'27 Mayıs ihtilalinin eksik kalmış taraflarını tamamlamak' düşüncesiyle 20 şubat 1962 gecesi Harp Okulu'nda karargahını kuran Okul Komutanı Aydemir'in harekâtı başarısızlığa uğramıştı. Talat Aydemir ve arkadaşları tutuklanıyorlardı. Bu arada tutuklananlara ilişkin bir af kanunu meclisten geçirilmişti. Olay bu şekilde kapatılırken, aralarında Talat Aydemir'in de bulunduğu 73 yüksek rütbeli subay emekliye sevk edilmişti.

Şubat olaylarının üzerinden bir yıl kadar sonra, 20 Mayıs gecesi ikinci kez harekâta geçen Talat Aydemir, Fethi Gürcan ve harp okulu öğrencilerinden 151'i tutuklanıyor. 1459 öğrencinin okulla ilişkisi kesiliyordu. Talat Aydemir ve Fethi Gürcan idam ediliyordu.

20 Mayıs gecesini yaşayan Harp Okulu öğrencilerinden çoğu bugün hatırı sayılır görevlerde.

'İhtilalci öğrencilerden', Nizamettin Çoban, Çoban Holding'i kurdu. Süleyman Genç 12 Eylül 1980'den önce iki dönem milletvekilliği yaptı. Soner Coşar halen Beden Terbiyesi Bölge Müdür müvani. Dönemin suvari yüzbaşı Sabri Sarıyer, Futbol Federasyonu Bölge Müdürü, Necdet Akın THA Genel Müdürlüğü yaptı. Timur Tezel ise İzmir Barosu avukatlarından.

'Nalçacı Karazeybek'

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nda baş müfettiş olarak çalışan Mustafa Karazeybek o günlerde yaşadıklarını şöyle anlatıyor:

"Ben o zaman suvari teğmeniydim. Hükümet, duruma hakim olmuştu. Harp okulu öğrencileri okullarına dönüyordu. Tuğgeneral Kemalettin Eken de öğrencilere okullarına dönmeleri için talimat veriyordu. O sırada Kemalettin Eken'i gören Talat Aydemir bana seslenerek, 'Bu adam çocukları kandırmaya çalışıyor. Durdurun şunu,' dedi. Öğrenciler, benden yana tavır alınca ortaklık karıştı. Silahlar patlamaya başladı.

Yıl 1963... Harp Okulu öğrencilerinden bir grup, komutanları Şeref Tunca ile birlikte (Ortada). Hepsinin düşü: mareşal olmak...

'Nalçacı Karazeybek', öğrencileriyle, (Soldan sağa) Sabri Sarıyer, Soner Coşan ve Saim Çınar...

Mustafa Karazeybek: "Eken Paşa vurulunca adımız 'Nalçacı Karazeybek'e çıktı..."

Eken Paşa da topuğundan vurulmuştu. Onu kimin yaraladığı hala belli değil ama bu olaydan sonra benim adım, 'Nalçacı Karazeybek'e çıktı."

'Nalçacı Karazeybek' idam talebiyle yargılandıktan sonra cezası ömür boyu

hapse çevriliyor, 1966'da çıkan af yasası ile de 15 yıla indiriliyordu. Karazeybek, çıkarılan af yasasını protesto etmek için açlık grevi bile yaptığını sözlerine ekliyor.

Öte yandan, garip bir tesadüf eseri-

le, Tuğgeneral Kemalettin Eken, 12 Mart döneminde meydana gelen olaylarda bir kez daha topuğundan vurulacaktı.

"İşin ciddiyetini bilmiyorduk"

20 Mayıs olayları sırasında Harp Okulu öğrencisi olan Saim Çınar bir süre Karşıyaka Futbol takımında oynadı. A Milli takımına kadar yükselen Çınar, halen serbest çalışıyor:

"Emir gelince, hepimiz silahlara sarıldık. Bütün öğrencileri gruplar halinde Ankara'nın belirli merkezlerine gönderdiler. Ama işin ciddiyetinin farkında değildik. Tüfeklerimizde mermi bile yoktu. Biz de arkadaşlarla Yenişehir'deki Kız Sanat Okulu'nun önüne gittik. Orada yatılı okuyan kız arkadaşlarımız vardı. Onlarla gönül eğlendiriyorduk."

"22 Şubat olayının ardından gerekli yargılanmalara gidilseydi, ne idamlar olur ne de binlerce öğrenci Harp Okulu'ndan uzaklaştırılırdı" diyen 21 Mayıs'çılar, "eğer olayın ciddiyetini bilmiş olsaydık, belki daha kötü sonuçlar doğabilirdi", demeyi de ihmal etmiyorlar.

Yıl 1974... 21 Mayıs'çılar, her yıl bir araya gelip eski günleri anıyorlar...

Postallar rafa mı kalkıyor?

Rasyonel kuşaklar askerliğin bedelini hesaplıyor.

OSMAN İKİZ

Büyükannelerden duyardık, "şu erkekler askerlik de yapmasalar anlatacak bir şeyleri olmayacakmış," diye. Belki imparatorluğun ardı kesilmeyen savaşlarında cepheden cepheye koşan erkeklerin gerçekten de anlatacak daha ilginç başka şeyleri yoktu.

Artık ömürler cephelerde tüketilmiyor. Kadınların taşlamaları da çoktan değişti. Günümüzün yaşam koşulları, yeni değer sistemleri vatan hizmetine ilişkin kökleşmiş anlayışları aşındırdı. Vatani görev tartışılır hale geldi. En azından bir "erkeklik" ölçüsü olmaktan çıktı. Özellikle Avrupa ülkelerinde yetişen ve askerlik çağı gelen yeni kuşaklar bu işe hiç mi hiç hevesli değil.

Rasyonel düşünmeye alışmış bu kuşaklar kazanacağını, kaybedeceğini, vatana ne katkısı olabileceğini düşünüyor askerlik süresinin sivil yaşamdan kopmuş olması nedeniyle kendisine yol açacağı faturayı hesap ediyor. Bunların yanısıra daha önce askerliğini yapmış olanlardan da özendirici birşey duymuyor. Bu nedenler yüzünden, 'bedel' uygulamasına geçilmeden önce askerlik çağı gelmiş, yurda görev için dönmesi gereken gençlerden binlercesi ya işlerini kaybetmemek ya da bir iş sahibi olmakta gecikmemek için yurda dönmeler ve vatandaşlıktan düştüler. Askerlik sırasında yığılmalar, 'bedel' uygulaması ve daha bir dizi neden yüzünden bugün askerlik görevi tartışılmaya başlandı. Pekçok kimse mecburi hizmet yerine profesyonel bir ordu kurulmasını ve orduya gönüllü asker olmak isteyenlerin katılmasını öneriyor. Bir kesim,

sağlıklı bir yurt savunması için mevcut sistemin devamını zorunlu görürken, bir başka kesim de mecburi hizmetin eğitim döneminden sonra sivil hizmetlerde devam edebileceğini savunuyor.

Bu konuda Batı Avrupa ülkelerini örnek almak veya onlarla kıyaslama yapmak acaba gerçekçi olur mu? Örneğin İngiltere'de profesyonel ordu var. Orduya alınacak profesyonel asker adayları gazetelere verilen çarşaf çarşaf ilanlarla aranıyor. Aranılan özelliklere bakınca öyle her önüne gelenin de kolayca kabul edilemeyeceği anlaşılıyor.

İsveç farklı. Askerlik hizmeti zorunlu; ama isteyen bu görevi toplumsal alanda sivil olarak çalışıp yerine getirebiliyor. Hatta barış hareketinde çalışarak bile askerlik hizmeti yapabiliyor. Üstelik barış hareketinde çalışırken anti-militarist eylemlere de katılabiliyor. Yani eylemci anti-militarist militere oluyor! Gelin de bunu bizim memlekette yapın...

Görüldüğü gibi Türkiye farklı. Hızlı nüfus artışı, sürekli dış yardıma muhtaç ekonomisi, NATO üyeliği ve teknolojiye geriliğiyle Türkiye bu sorunu nasıl çözebilir?

Silahsızlanma ve gelişme arasındaki ilişki üzerine araştırmalar yapan ve bu alanda Birleşmiş Milletler çerçevesinde yürütülen çalışmalarda adını duyuran Dr.Saadet Değer'in bu konudaki görüşlerini öğrenmek istedik. Şu sırada Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)'de Üçüncü Dünya ülkelerinin askeri harcamaları ve gelişmeleriyle ilgili bir araştırmanın sorumluluğunu da yürüten Dr.Saadet Değer, konuya köklü değişiklikler içeren bir model önerisiyle yaklaştı.

Silahlı Kuvvetlerin savunma politikasınca belirlenen yükümlülükleri yerine

Dr.Saadet Değer. İstanbul İktisat Fakültesinden mezun olduktan sonra akademik çalışmalarını Londra Üniversitesi'nde sürdürdü. Doktora tezini "Az Gelişmiş Ülkelerin Askeri Harcamaları ve Büyümesi" konusunda yazdı. Londra Üniversitesi'ndeki görevi-

nin yanısıra Birleşmiş Milletler Çerçevesinde aynı konuda yürütülen çalışmalara da katıldı. Ayrıca, "Üçüncü Dünya ve Askeri Harcamalar" ile ABD'li Prof.Robert West'le birlikte yazdıkları "Savunma Güvenliği ve Gelişme" adlı kitapları var.

getirebilecek düzeyde olması gerektiğini belirterek söze başlayan Saadet Değer, Türkiye'nin bir NATO üyesi ve Sovyetler Birliği'nin komşusu olarak savunma politikasını belirlemiş olduğuna işaret edip şu çelişkinin giderilmesi gerektiğini vurguladı:

"Türk Ordusu bugünkü seviyesiyle NATO standartlarının çok gerisindedir. Türkiye NATO üyesi olarak bağımsız bir ülke için söz konusu olmayan riskleri göze alıyor. Bu nedenle her şeyiyle modernize edilmiş bir ordusu olmalıdır. Elbetteki bu modernizasyonun yükümlülüğünü de Türkiye tek başına kaldırmak zorunda değildir. Ortaklığın ortak sorumlulukları vardır ve bu sorumluluk paylaşılmalıdır. Yoksa Türkiye bugünkü ordusuyla Sovyetler dışındaki kom-

şularıyla arasında çıkabilecek sorunları kolayca çözebilecek güçtedir."

Askeri harcamalarda kısma

ABD'nin yıllık askeri yardımları bile giderek kısıtığını, öte yandan NATO üyesi olmadıkları halde İsrail ve Mısır'a Türkiye'den çok yardımda bulunduğunu, ayrıca kendi bütçe açığı nedeniyle savunma giderlerinde kısıtlamaya gitmek zorunda kaldığını hatırlatarak, modernleşmeni bu durumda nasıl gerçekleştirebileceğini sorduk.

"NATO standartlarına uygun bir modernleşmeye gitmek için oldukça yüklü harcama gerekiyor. Öte yandan ABD dahil genel olarak askeri harcamalarda kısıtlamaya gidilmek isteniyor.

Çünkü bütçe açıkları yıldan yıla artmaya başladı. ABD bir araştırma yaptırdı, "Nasıl Bir Savunma Sistemi" diye. Bu araştırmada ABD ve Avrupa Ordularının 2010 yılında nasıl bir seviyeye ulaşmaları gerektiği inceleniyor. İstenen seviyeye ulaşabilmek için bazı önlemlerin alınması gerekiyor. Yani bütçe sorununu çözmek sorun oluyor. Bunun için personelden tasarruf edilerek teknolojiye iyice ağırlık verilecek.

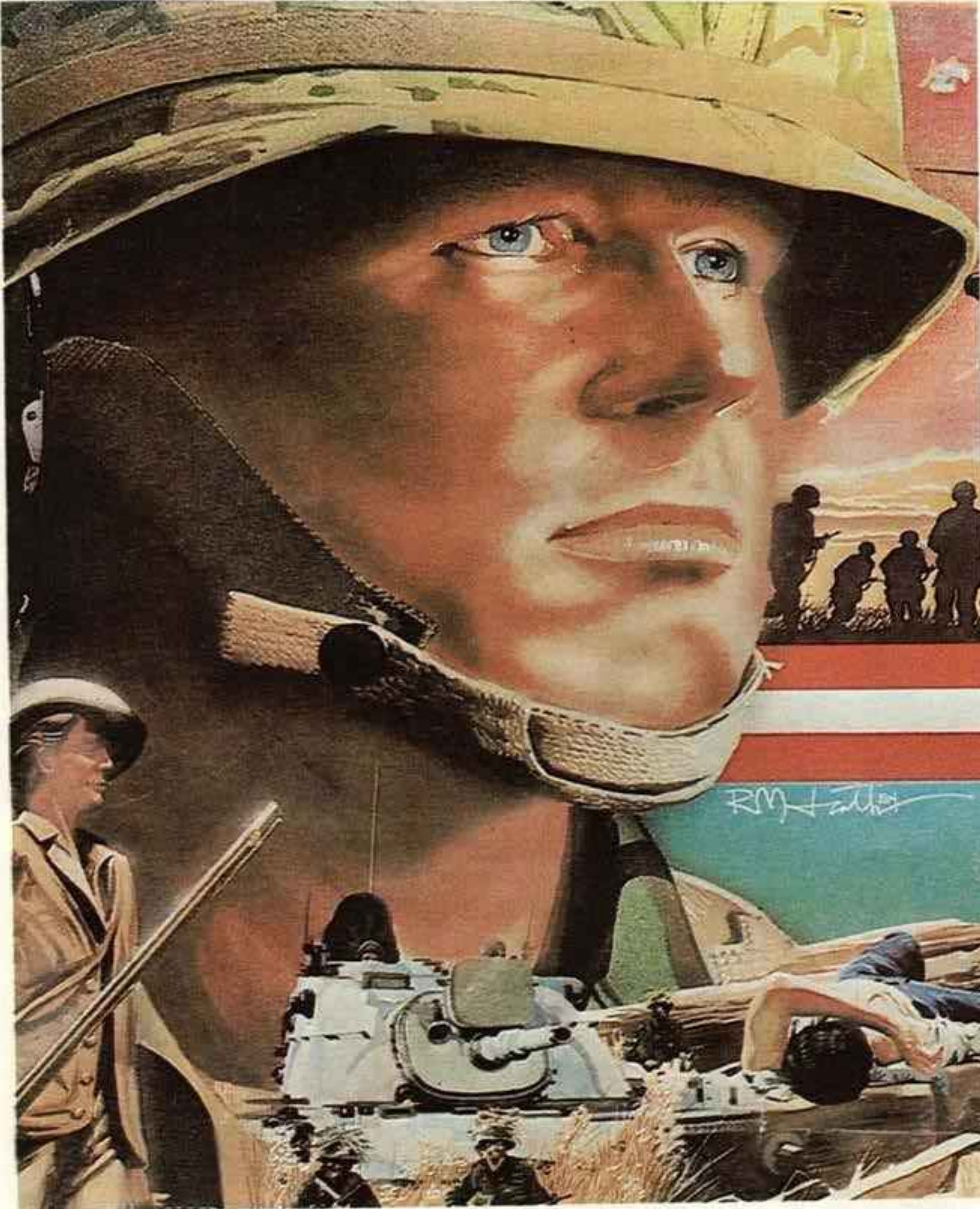
Görüyorsunuz, yirmi yıl sonrasının hesapları yapılıyor. Türkiye için de başka çıkar yol yok. Modernleşme derken sadece araç gereç demiyorum. Köklü bir yapısal değişikliğe gitmek gerekiyor. Ordu modeli değiştirilip profesyonelliğe geçilmelidir. Örneğin bugünkü harcamalarla 90 ila 100 bin dolayında profesyonel bir ordunun giderleri karşılanabilir. Üstelik modern araçlarıyla bu ordu bugünkü 850 bin kişilik ordudan da defalarca güçlü olur."

Erat, subay seviyesinde

Daha yeni yeni tartışılmaya başlanan bu sorunun çözümü kuşkusuz zaman alacak. Ama gündeme getirilmiş olması ve tartışılması olumlu. Dr.Değer de böyle düşünüyor ve acilen çözümlenmesi gereken sorunların olduğunu belirterek devam ediyor:

"Eğitimde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra terk edilen metod bizde hala sürdürülüyor. Silah teknolojisinde nasıl gerysek eğitimde de öyle geryiz. Eskiden askere emirlere sormadan itaat etmesi öğretilirdi. Yani kafasını kullanmamayı öğretirlerdi. Ama batıda bugün artık kafayı kullanma öğretiliyor. Çünkü artık teknoloji egemen. Teknolojinin sonucu belirleyeceği bir savaşta kafasını kullanmayı bilmeyen asker ne yapabilir? Bu tür savaşlarda asker hem teknolojiyi kullanmasını ve aynı zamanda inisiyatif sahibi olmasını bilmek zorundadır. Batıda asker buna göre eğitiliyor. Oysa bizde eski eğitim sürdürülüyor. Bu terkedilmelidir. Bunun da en kestirme yolu profesyonel ordunun kurulmasıdır. Çünkü asker gelişmiş teknolojiyi kullanacak düzeyde değildir. Bu kapasitede asker, temel eğitimi güçlü gençler arasından seçebilir. Böylece askerin düzeyi otomatikman yükseltilmiş olur.

Başka bir ifadeyle askerimiz bugünkü subayımızın seviyesinde olmalı, subayımız da NATO subayının seviyesine gelmelidir."

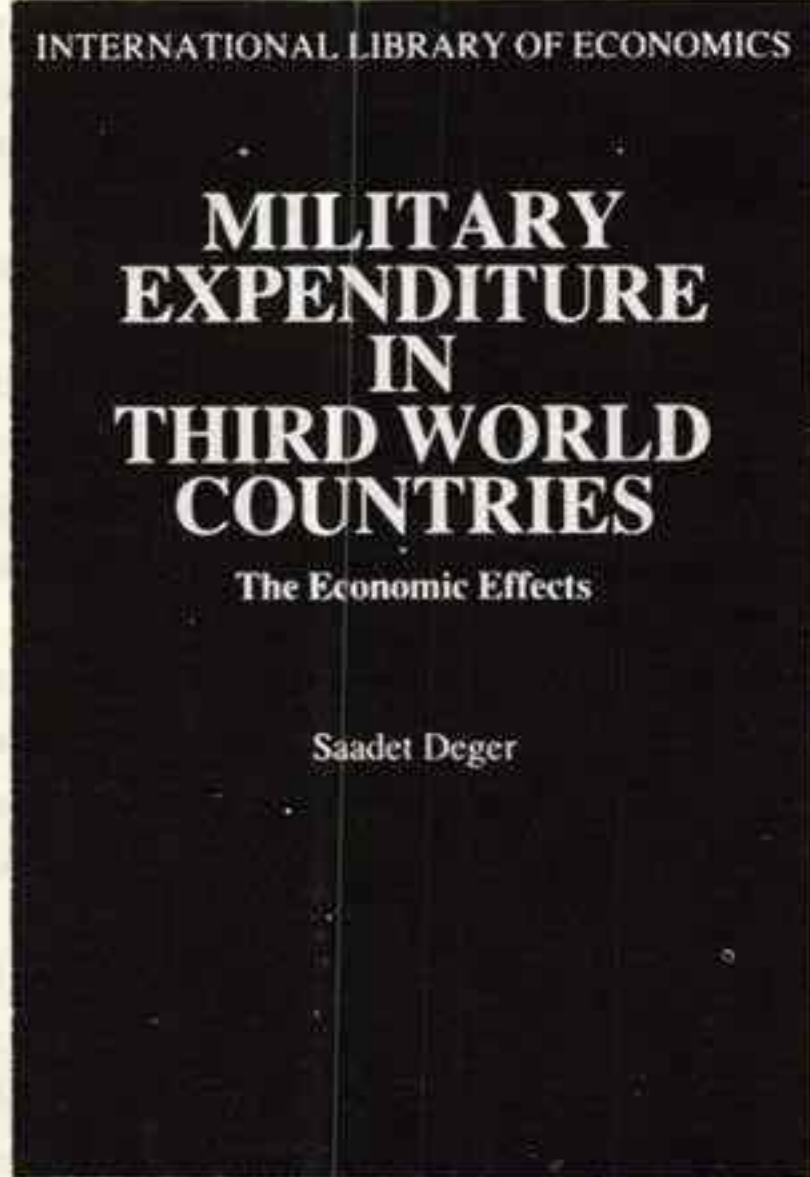
"Amerika'nın her çağda, her yaşta kahramana ihtiyacı var. Bugün de öyle... Verdun'da Viet Nam'a yardıma koşmaya hazır olmalısınız... Amerika için her ay bir haftasonu. Tel No..."

Orduya alınacak asker adayları, gazete ve dergilere verilen çarşaf çarşaf ilanlarla aranıyor...

Bu seviye farkı nasıl kapatılacak? Batıda çocuklar daha ilkokullarda bilgisayarlarla oynamaya başlıyorlar. Tüm teknolojik gelişmeleri izleyebiliyorlar. Biz bunun üstesinden gelebilecek miyiz? Saadet Değer'e göre gelebiliriz. Şöyle:

"İlkokul mezunlarının devam edeceği askeri okullar açılmalı. Ortaokul ve lise muadili olacak bu okullarda eğitim profesyonel asker olmak isteyenleri de hazırlar nitelikte olmalı. Bilgisayar ve dil eğitimine ağırlık verilmeli. Okulu bitirenler isterlerse meslek olarak askerliği seçebilmeli, isterse sivil yaşama devam edebilmeli. Böylece bu okullar sivil yaşama da iyi eğitilmiş gençler yetiştirmiş olur."

Bu eğitim olanakları ve iyi maaş, gençleri pekâlâ askerlik mesleğine çeke-

"Üçüncü Dünya Ülkelerinde Askeri Harcamaların Ekonomik Etkileri"

bilir inancında Saadet Değer.

"Başka da çare yok," diyor. "Bugünkü sistemin ne kişiye, ne savunmaya, ne de topluma yararı var," diye ilave ediyor. Profesyonel orduyla birlikte sivil savunma sorununun da koşullar gözönüne alınarak halledilebileceğini söyleyen Saadet Değer, tüm gençlerin, istenirse okul döneminde, olmazsa yaz aylarında sivil savunma eğitim merkezlerinde belli bir eğitimden geçirilip yurt savunması için gerektiğinde hazır olmaları sağlanabilir, diyor.

Batı ülkeleri dışında profesyonel ordu kurup ayrıca gençlerini sivil savunma merkezlerinde eğiten başka bir ülke olup olmadığını sorunca Hindistan'ı

Dr. Gerhard Wachter. Federal Alman ordusundan emekli Korgeneral SIPRI'de Avrupa Güvenliği ve klasik silahlar konularında askeri danışman olarak görev yapıyor.

örnek gösteriyor Değer. Hindistan'ın 750 milyon dolayında olan nüfusuna karşılık ordusu 1 milyon 260 bin. Geriye kalanlar da sivil savunma eğitiminden geçiyor.

Saadet Değer son olarak ABD'nin asker sayısının da 750 bin dolayında olduğunu hatırlatarak sözlerini noktalıyor.

"Kızlar da askerlik yapsın."

Federal Alman ordusundan korgeneral olduğu sırada emekli olan, şimdi SIPRI'de Avrupa Güvenliği ve klasik silahlar konularında askeri danışman olarak görev yapan Dr. Gerhard Wachter ise Saadet Değer gibi düşünüyor. Bir yanıyl profesyonel orduya tam olarak karşı çıkamazken "asker kanı" taşımamasından olsa gerek, zorunlu vatan hizmetinin yararlarını savunuyor.

Dr. Gerhard'a göre ordu, üye olunan ittifak politikasına göre düzenlenmeli. Örneğin Federal Almanya sınırda 12 tümen bulundurmak zorunda. Bunun altına düşemez. ülkenin geriye kalan böl-

geleri de hesap edilecek olursa, asker sayısı düşük tutulamaz.

Bunun gibi Türkiye'nin de belki çok sayıda askeri silah altında tutmak zorunda olduğunu söylüyor.

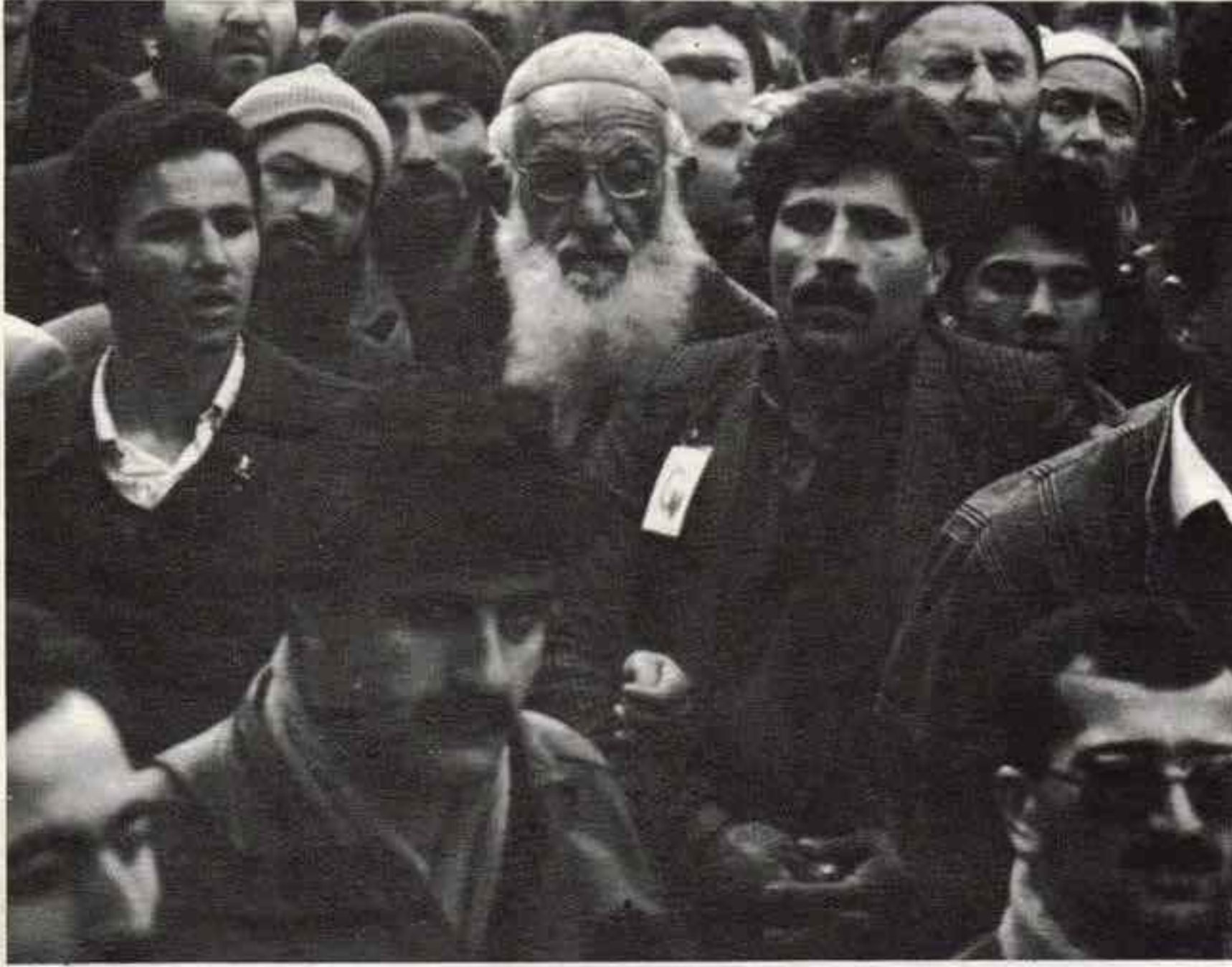
Ama esas görüşlerini şöyle ifade ediyor:

"Tüm gençler mecburi hizmetten geçerek bu duyguyu yaşamalıdır. O zaman vatan ve ulus kavramları bilincin derinliklerine işler. Hatta genç kızlar da erkekler gibi, başka toplumsal hizmetlerde olmak üzere belli bir dönem vatan hizmeti yapmalıdır."

Emekli Korgeneral profesyonel orduların dezavantajlarını da tarihten örnekler vererek açıklamaya çalışıyor:

"Romalıların profesyonel orduları vardı. Sonra bu ordu yabancı askerlerden oluşturuldu. Üçüncü aşamada da ordu imparatorluğu devraldı."

Generale bunun üzerine nüfusu artmayan avrupa ülkelerinin profesyonel Avrupa Ordusu'ndan söz ettiklerini, yavaş yavaş bunun hazırlıklarının yapıldığını, ulusallıkla ilgisi olmayan bu modeli nasıl bulduğunu soruyoruz. "Zorunluluk," deyip geçiyor.

Dinî kitap yayıncıları: “Okuyucumuz gençleşiyor”

80 sonrasında yaşanan ‘kimlik bunalımı’ İslamî yayınlara ilgiyi arttırdı...

YASEMİN ÖZTÜRK

Islami yayınların yüzde 80’ini öğrenciler ve öğretmenler okuyor. Geçtiğimiz 5-6 yıl süresinde giderek gelişme gösteren islami yayınları takip edenlerin meslek gruplarına göre dağılımında eğitim düzeyi yüksek kişilerin arttığı gözlemlendi.

Asır Kitap Kulübü’nün yaptığı bir araştırma sonucunda, işçi ve memurların islami yayınları izlemede küçük bir oran teşkil ettiği belirtiliyor.

Yapılan ankette, öğrencilerin yüzde 63.6’sı, öğretmenlerin 14.8’i işçi ve memurların ise sırasıyla 4.1 ve 3.3’ünün eğilimi islami yayınlar yönünde.

Yine genel okur kitlesi içinde cinsi-

yetlere göre ayırım yapıldığında erkeklerin oranı yüzde 90, kadınların ise yüzde 10 civarında.

Toplumda islami yayınları izleme yönünde gözle görülür bir artış olduğunu kaydeden, yayınevi yöneticileri bunun nedenini 12 Eylül 1980’den sonra ortaya çıkan kimlik arayışı olgusuna bağlıyorlar.

Öte yandan, söz konusu grup içinde günlük yayın organlarının payı, Zaman Gazetesi için yüzde 78, Milli Gazete’ninki ise yüzde 43.

Kitap Dergisi’nin yaptığı bir okuyucu anketinde, islami yayınları izleyen genel okur kitlesinin yüzde 12’si İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlerde yaşıyor. Daha sonra, Erzurum, Elazığ, Trabzon, Malatya gibi daha muhafazakâr yerleşim bölgelerinde yaşayan grup

geliyor. Bu illerin okuyucu potansiyeli oldukça yüksek. Araştırmada, müslüman okur bazında en zayıf bölgelerin Trakya, Ege ve Akdeniz yöreleri olduğu açıklanıyor.

İslami yayınlardaki okuyucu artışını Türkiye’deki orta sınıfın kendi kültürel kimliğine dönmesi olgusuna bağlayan *Atlas Gösteri Yayınevi* yetkilisi Osman Bostan, konu hakkındaki düşüncelerini şöyle anlatıyor:

“Hızlı kentleşme kendi kültürüne sahip çıkmak zorunda kalan müslümanlığı hatırlayan bir kitle yarattı. Hepimizin ortak fikri, ’80 sonrasında insanların, daha önce görülmeyen bir gerçeği, islami gündeme getirmeleri şeklinde.

Hayatın çeşitliliği içinde daha entelektüel bir birikim aranmaya başlandı. Bu da bir ölçüde dini yayınlara yansdı. Ancak, bana göre, dini yayınların izlenmesinde yine de bir patlama söz konusu değil. Artış bizim düşündüğümüzden daha az.

Yayın piyasasını kitle iletişim araçları ve okuma yazma oranının artmasıyla kıyaslırsak, ileri sürdüğümüz tez daha iyi anlaşılacaktır. Yayınların niteliğindeki yükseliş sevindirici. Bu zamanla okuyucu niteliğinde de bir dönüşüme yola açacaktır.”

“Bana göre en iyi kitap, az okunan kitaptır,” diyen *Bir Yayıncılık* Müdürü Harun Maden, Türkiye’nin siyasi yapısına islami bir renk katmaya çalıştıklarını belirtiyor:

“Bana göre belirgin artışın nedeni, ’60 ihtilalinden sonraki siyasi çözüm arayışlarıdır. O yıldan sonra islam olma iddiasındaki şeylere karşı büyük bir ilgi başladı. İslami yayıncılıkta iki tip kitap var. Birincisi *‘Beyaz Saray’*’da çokça satılan geleneksel kitaplar. Bunları cilt cilt alıp, göstermelik bir şekilde kitaplığına koyanlar var. Siyasi anlamda islami amaçlar güden kitaplar ise henüz yeni yeni yayınlanıyor.”

Kitlenin tercihi değişti

Yayıncılar, dini kitapları okuyan kitlenin tercihinin de değiştiğini belirtiyorlar. Bundan on yıl önce yayınlanan kitapların günümüzde okuyucu bulmakta hayli zorlandığına dikkati çeken yayınevi sahipleri, bu faktörü okuyucu profilinin giderek gençleşmesine bağlıyorlar.

Yapılan araştırma islami kesim içinde entelektüel sayılan yazarların yapıt-

larına olan talepte artış gösteriyor.

Okur kitlesinin büyük bir bölümü *Ali Bulaç, İsmet Özel ve Rasim Özdenören*'i tercih ediyor.

Ankette, İsmet Özel yüzde 35, Ali Bulaç yüzde 30, Rasim Özdenören ise yüzde 24'lük bir paya sahip.

Yeni Asya yayınları sorumlusu Hasan Kondu islami yayınların çeşitlenmesi ve niteliksel olarak değişmesi olayında geç kalındığını öne sürüyor:

"İslami fikir üretecek insanlara geçmişte fırsat tanınmaması kendimizi, anlatmada büyük bir handikap oluşturdu. 1950'li yıllarda dini eğitimle okuyan insanların yetişmesi ve ürün vermesi yeni yeni sonuçlanmakta. Bu değerli beyinlerden henüz yararlanılmaya başlandı. Sizin anlayacağınız islamda senteze varılmaya yeni başladık. Bugün kültürel ağırlıklı kitaplara kayılması son derece sağlıklı."

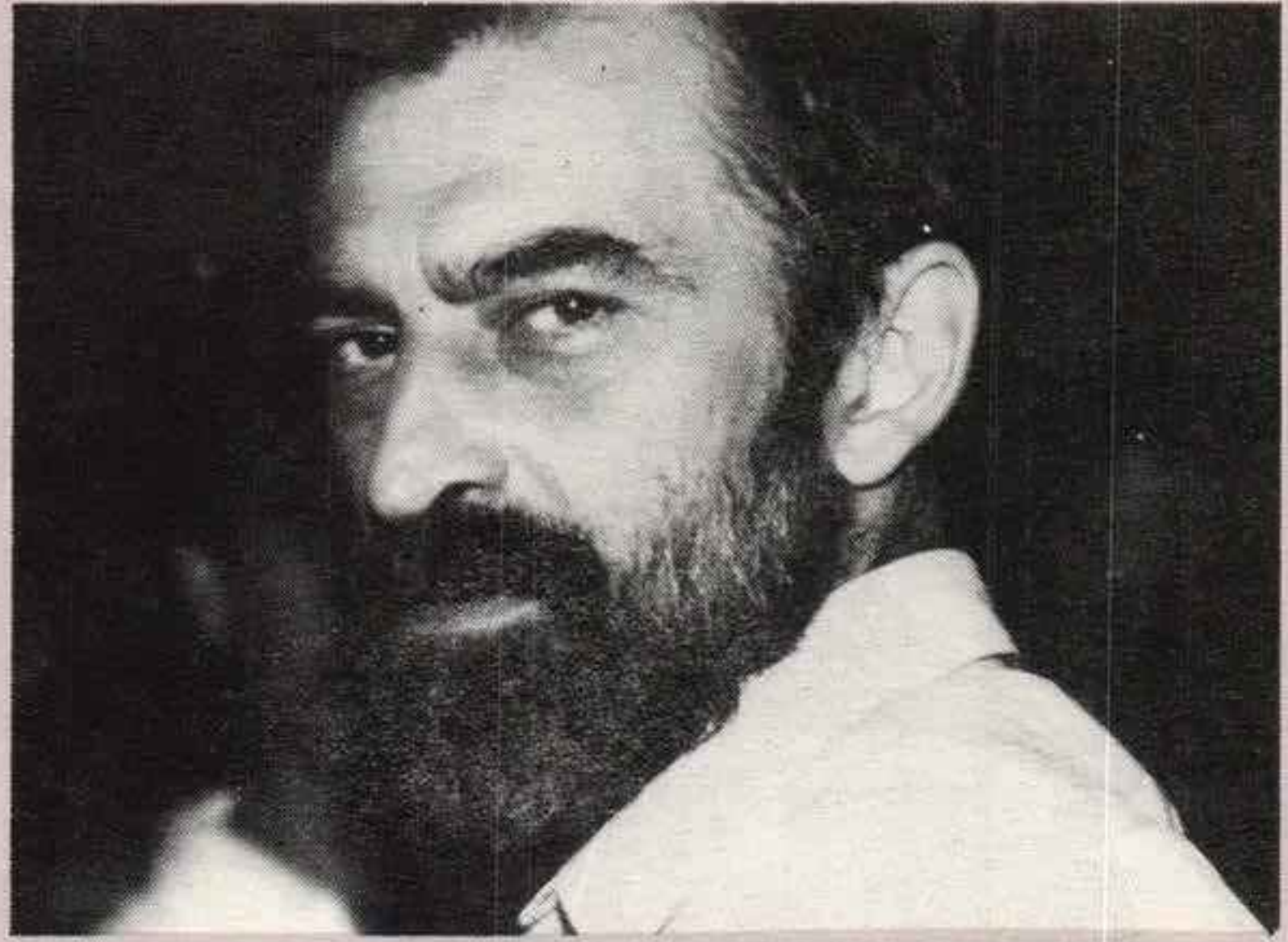
Dilde yenileşme

Dini yayınlardaki bir başka değişim de dil konusunda ortaya çıkıyor. Daha önce ağıdalı Osmanlı diliyle ya da İslam terminolojisiyle yazılıp basılan kitaplara bugün sade bir Türkçe hakim.

Günlük konuşma diline yakın bir Türkçeye yönelme olayını islami düşüncenin kitlelere daha iyi aktarılması için bir araç olarak kullandıklarını söyleyen *Birleşik Dağıtım* yetkilisi Muharrem Ergül, dilin bir anlatım aracı olduğunu, düşünen insana ulaşmak için dikatli olmak gerektiği fikrini taşıyor:

"Sorun islamcılarının kendisini takdim sorunudur. Türkiye'de düşünen insanlar için hep bir çifte standart kullanıldı. Bu çok yanlış. Şimdi devreye sivil toplum girdi. Çevre sorunları girdi. İnsanların yabancılaşması olayı girdi. Bütün bunlardan sonra insanlarla iletişimi sağlamak için bir adım atmak gerekiyor bu da dildir."

İslami kesimin kendi içinde yaptığı anket çalışmalarından yayıncıların öğeldiğince hoşgörülü davranmaya çalıştıkları da gözleniyor. Örnek vermek gerekirse, *Türdav Yayınları* Victor Hugo'nun *Sefiller*'ini yayınlatabiliyor. Uzun yıllar Cumhuriyet gazetesinde dış politika yazarlığı yapan Cengiz Çandar'ın kitapları basılabiliyor. Sonuçta, akla gelen soru şu: Toplumda düşünce üreten bütün kesimlerde görülen demokratikleşme islamcılar arasında da bir yeniden yapılanmaya yol açacak mı?

Murat Belge

Modernistler gelenekçilerle tartışmaya girmiyor

Türkiye'deki islami kesimin yayınladığı kitapların merkezi '*Beyaz Saray*' olarak gözüküyor. Bu kitaplar cildinden içeriğine kadar geleneksel yapılarını koruyorlar. Bu kesimin yayın hayatı çok fazla değişmedi.

Bu arada, islami kesimde '80'den sonra bir değişim gözlemlendi. Bunlar, '*Modernist İslam*' denilen entelektüel akımın özelliğini gösteriyorlar.

Artık dünyadaki islami hareketlerden daha fazla etkileniyorlar. Ama kendi dışlarındaki düşünce akımlarından da etkileniyorlar. Bu etkilenme başka bir düşünce sistematiğine geçme değil, haberdar olma, fakat karşı çıkarak haberdar olma.

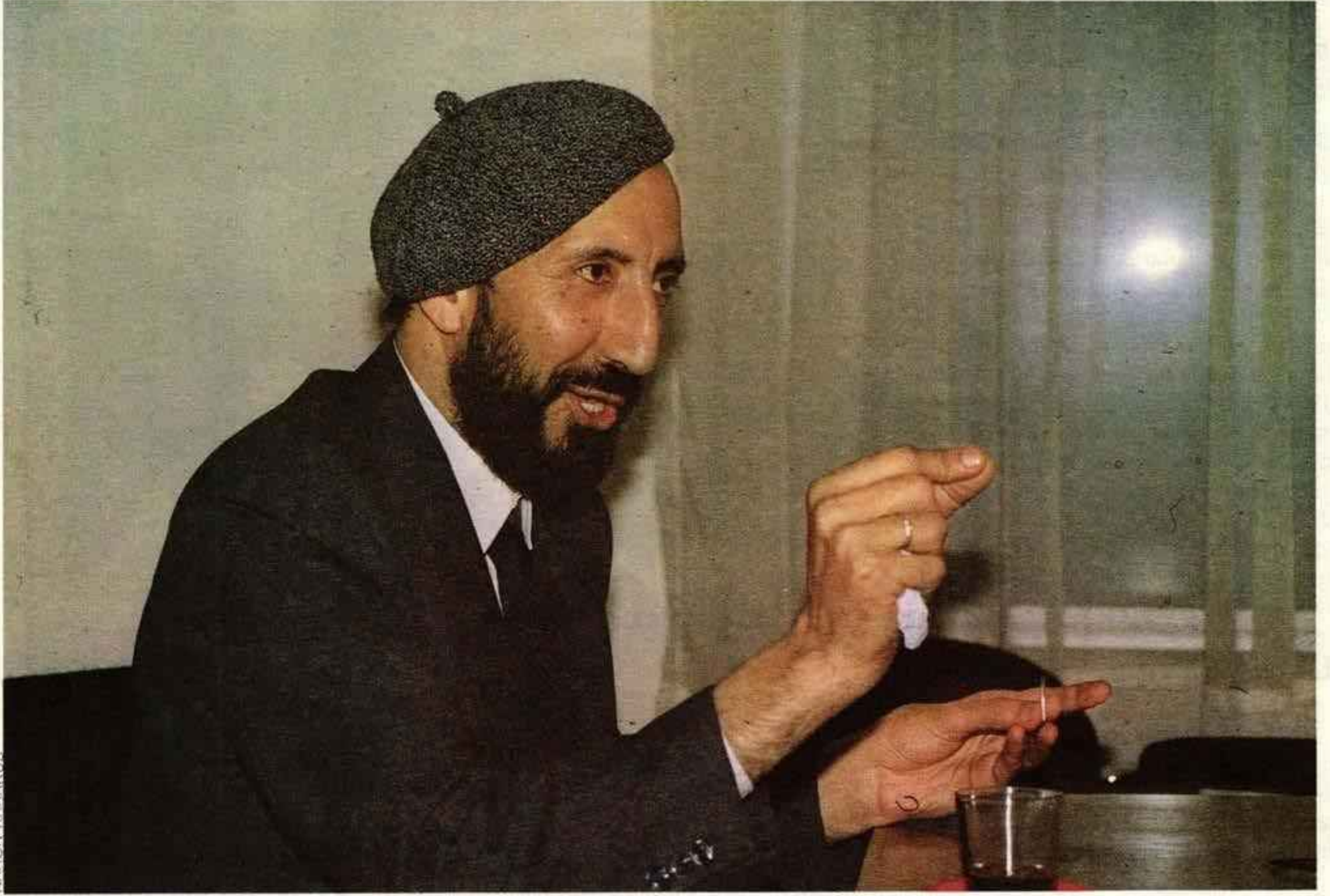
Çeşitli alanlara da giriyorlar. Çocuklar için, gençler için, kadınlar için yayınlar çıkıyorlar. Bu tür yayınevleri '*Beyaz Saray*'a da girmiyor. Geleneksel kesim tarafından benimsenmiyorlar. Öte yandan, geleneksel kesimle bir ideolojik tartışmaya da girmiş değiller. Bunun olgunlaşmasını henüz istemiyorlar herhalde.

Olayın ortaya çıkışı 12 Eylül koşullarının kendi iç dinamiklerine bağlı. 12 Eylül rejimi sosyolojiden haberdar olmadığı için böyle bir sonuca istemeden katkıda bulundu. Toplumda her türlü muhalefeti engelleme çabası, özellikle gençlik kesiminin etrafını duvarla çevirdi. Bu, gençliğin doğal olarak duyacağı radikalizm duygusunu islami kesime doğru kanallandırdı.

Yalnız, islami kesim içinde dışarıya çok fazla belli edilmeyen ayrımlar var. Bu da yayınevlerinin sayıca artmasını destekleyen bir ikinci faktör.

Batılılar ve islamcılar Türkiye'de iki ayrı millet olarak yaşamaya alışık. Birbirlerinden çok haberi olmayan iki ayrı millet. O yüzden biz çok fazla bir şey anlamıyoruz bunlardan.

Asıl ilginç gelişme islami entelektüel akımda. Ve bu uzun vadede belirleyici olacak gibi geliyor bana! '80'lerden önce klasik solculuğa karşı büyük bir tepkiyle şartlanmışlardı. Bu tepki kırılıyor. En azından bazı kesimlerde.

Abdurrahman Dilipak

Ama ölmek ve sonrası yoksa... ben anlayamıyorum. Yani yeni bir hayata inanmasam dünyanın herhalde en kötü insanı olurum. İnsan her nefesinde biraz ölüyor. Ölümü, korkuyu, yokluğu beklemesi korkunç bir şey. Gerçekten anlayamıyorum.

İrtica diyorlardı. Ama artık bunu kimse yutmuyor. Çünkü bana mürteci diyenden daha çok okuyorum.

Karanlığa küfretmek çözüm değil. Işık yakarsanız karanlık kendiliğinden yok olur.

“Daha önce sağdan tokat yesek sola yatıyorduk, soldan yesek sağa... hacıyatmaz gibi.

80'de ayağa kalktık.”

İslamî hareketten olup ta halini ‘hacıyatmaz’a benzeten biri olabilemez diye düşünürdüm. Sonra Abdurrahman Dilipak’la tanıştık. İlk, sanıyorum inci Sineması’nın sahnesinde gördüm onu. İnançlarını sorgulayan kimi dinleyicileri büyük bir rahatlıkla cevaplıyordu:

“Ben halimden memnunum. Ne siz beni değiştirmeye çalışın, ne de ben sizi. Konuşalım.”

Şimdi karşımda. Açıklıyor o tavrını:

“İnsanlar iddialarını herşeyin üstünde tutmaktan vazgeçmeli. Düşünceleirim bir takım insanlara ne kadar garip geliyorsa, bazı insanların düşünceleri de bana o kadar garip geliyor. Herkes kendi görüşünde emredici tavır takınırsa kavga çıkar.

Sentezciliği de, yani biraz biz size gidelim, biraz siz bize gelin, bir ortalama-sını bulalım, mantığını da kabul etmiyorum... Aşure pişirilmiyor!”

Peki ne olmalı?

Milli Gazete dış politika yazarı Abdurrahman Dilipak, nüfusun hemen hepsinin kimliğinde 'müslüman' yazan bu ülkede, müslümanların kimliklerine yeni kavuşmaya başladıkları kanısında:

"1950'lerin ortasında Türkiye'de sol, sağ ciddi şekilde eleştiriyor, biz bundan ürküydük. Ama 50'lerin sonunda sağcı da olmadığımızı kavradık.

'60 darbesi ne olduğumuz sorusunu gündeme getirdi. Müslüman kimdir? İslam nedir? Bir arayış içindeydik. 1970'lerde politik kişiliğimizi anlamaya başladık.

1980'lere gelince üç önemli olay var: Birincisi, İran Devrimi. Bu ilk başarı örneği idi.

Sovyetlerin Afganistan'a girmesi İslam dünyasındaki anti-sovyet politikayı pekiştirdi. Önceleri İslam sosyalizmi gibi tezler tartışılıyordu. İşgal ile bu noktalandı.

Kudüs'ün işgali müslümanların Amerika sempatisini bıçak gibi kesti.

Ve 1980'de müslümanlar yürümeye başladılar."

Gelişmenin sonuçlarını sorguluyoruz:

"Batı ile entegrasyon süreci, bizim batıya karşı bir uygarlık tezi geliştirmemizi sağladı. Batının bütün kavram ve kurumlarına karşı, ideolojilere karşı tezlerimiz oluşuyor. Onları anlamak, araştırma yapmak, birşeyler söylemek istiyoruz. Bu bizi güçlendiriyor."

Nasıl tepkilerle karşılaşıyorlar?

"Eskiden düşüncelerimize 'irtica' diyorlardı. Ama artık bunu kimse yutmuyor. Çünkü bana mürteci diyenden daha çok okuyorum.

Görmezlikten geliyorlar, alaya alıyorlar, şiddete başvuruyorlar. Sonuncu olarak insanları birbirlerine karşı kıskırtıyorlar. Ama ne kadar usta olurlarsa olsunlar, eğer biz sağlamsak başaramıyorlar."

Oysa insanların, faziletler etrafında kenetlenebileceğini savunuyor Dilipak:

"Güzel şeyler vardır, kim yaparsa yapsın; güzel sözler vardır, kim söylerse söylesin, sahip çıkmamız lazım. Hikmetler, güzellikler insanlığın ortak değerleridir."

"Asgari müşterekler yani?"

"Bunun asgarisi, azamisi olmaz.

İnsanların yaşama hakkını savunmamız lazım... İşkence görmemeleri; suçları ne olursa olsun, bir hukukta ayrı bir şekilde yargılanma hakkına sahip olmaları gerekir.

Yüz liralık bir malda, 25 lira vergi, 25 lira faiz varsa, 25 lirası nakliye, ambalaj, reklama gidiyorsa, geri kalan 25 liranın yarısı hammadde, yarısı emek-se... Bir işçinin asgari ücretten bir yıllık kazancı bir milyon liranın faizi ise... emeğin korunduğundan söz edemeyiz. İnsanlar sadece yaşayabilmek, karnını doyurmak için sabahtan akşama çalışmak zorundaysa, insan yoktur ortada.

İnsanların mal emniyetinin, yani alın-terlerinin, emeğin korunması gerekir. İnsanların inandıkları gibi yaşamaları, düşüncelerini özgürce ifade etmeleri gerekir. Bu aslında ilk insan haklarından biridir. Çünkü insanın kendi olması, kişiliğinin ortaya çıkması inanç ve fikir hürriyeti ile başlar. Yaşama hürriyeti ondan sonra gelir.

Bir başka şey, insanların ve tüm canlıların nesillerini sürdürebilmeleri. İnsanın dışındaki çevre insandan ayrılmaz, ayrılması mümkün değil: ozon tabakasını delerseniz, sizin yaşama hakkınız da yok olur. Hiç kimse doğadan ihtiyacından fazlasını tüketemez ve doğaya zarar veremez. Bir ölçünün dışında herhangi bir canlının nesline kasdedemez. Ne yılanı ne akrebe!

Son olarak, iffet, namus sistemleri,

mukaddes sayılan şeylerin korunmasıdır."

"insan hakları konusunda batılı bir bakış açınız var..."

"Bu hak ve hürriyetler bir başlangıçtır. Ekonomik, siyasal, kültürel yapıları toplumsal ilişkilerimizi ancak bundan sonra konuşabiliriz.

Batı demokrasileri de insana bunu vaadede, buna ulaşmaya çalışır. Ancak, insanca yaşamak için bu haklara başlangıçta sahip olmak lazım."

Solun savunduğu görüşlere yakın bulacağım söylediklerini, ama öyle değil:

"Mantiki bir kabulü ortaya koyunca, onun mantiki sonuçları vardır. Kapitalizmi tarihi süreç içerisinde belli bir yere oturtunuz mu, o çizgiyi sürdürdüğünüz zaman sosyalizm tabii olarak gelecektir. Kapitalizm tabii olarak gelecektir. Kapitalizme bir red gelişmesi gerekli!

İnsan aklıyla konulan herşeyde bir eksiklik olacaktır, ve onu insan aklı yine kendisi tamamlayacaktır. Bu tamamlanırken yeni bir halka oluşacak, mutsuzluk açmazına düşülecektir. Ve pratikte de insanlar kadın-erkek diye; sınıflar işçi-işveren diye, yöneten-yönetilen diye rakip kanatlara bölünecek, birbirlerini tüketmek, ya da ele geçir-

Gazeteci-yazar Abdurrahman Dilipak, Ali Taygun'la...

mek için mücadele edecekler.

'Peki, bunu sıfırlayalım, yeni bir düzen, model oluşturalım,' demek mümkün. o da insanın kendisini Rab yerine koyması. Yeniden insanı yorumlayan, yontan, biçimleyen, üreten insan! Burada insan üretilen bir araç haline geliyor. Pol Pot'un Kamboçya'da denediği olay.'

"Bu çelişki İslam'da nasıl çözülüyor?"

"Olayı temelde bir insan, ahlak olayı, arkasından da mülkiyet meselesi içerisinde değerlendirmek lazım.

Mülkiyet Allah'ındır. Herkes belli bir ahidleşme çerçevesinde o mülkten intifa hakkına sahiptir.

Allah sizi imtihan etmek için onu size emanet etmiştir.

Tüketeceğiniz bellidir. imam Abu-zer'in içtiğine göre, bir müslüman, hatta insan, ulaşılabilir bölgede aç yatarken zenginin zenginliği meşru değildir. Etyopya'da 200 bin çocuk ölüm noktasındayken hiç kimsenin daha fazla tüketmeye hakkı yoktur. Herkesten belli oranda alınır.

Ondan fazlasını tüketebilirsiniz. Yani

sınırlar koyup o sınırlar içinde çözmek... Mesele bu.

İçinde emek olmayan kazanç meşrû sayılmamıştır. Hiç kimse piyangodan milyarder olamaz, kumardan para vuramaz.

Faiz sömürü aracıdır. Emeği ve mülkü istismar edemezsiniz. Temel insan haklarına aykırıdır.

Bir işçinin hak ve sorumlulukları sınırlıdır. Patronun, yani organizasyonu gerçekleştiren ve bir riskle işi gören kişinin hak ve sorumluluğu da ona göre olacaktır. Ama kendi payını arttırmak için emeği istismar edemez.

Devlet emredici değil, bizim Allah'a verdiğimiz söze uygun olarak yaşayıp yaşamadığımızı gözeticidir. Usulsüzlük varsa, toplumu ona karşı kıskırtır. Polis, jandarma gücüyle değil.

Aynı şekilde Allah'a verdiğimiz söze uygun yaşamak zorundayız. Aracı yok. Serbestsiniz bunu seçip seçmemekte. Yani isteyen istediği zaman içki içebilir. Ama müslümanım diyenin elinde içki kadehi görürsem, kırarım. Tazmin de etmem!

Ama bu İslam toplumunda, müslü-

oturdu ve kanun yaptı. Onun için 'muhteşem' diyorlar. Yoksa serbest piyasa ekonomisini getirdiğinden değil. Yahudileri getirdi. 500. yıl dönümü diye Kanuni'yi reklam ediyorlar!

Olayı çok farklı kavramlarla ve kurumlara düşünüyorum. Bugünkü batılı ansiklopedistlerin tanımladıkları kavramlar, parlamento, yüksek hakem kurulu falan, bunların eşdeğeri yok. Kendi içinde bir bütün sistem. Bunu insanlara sunabilmek için de: Biraz daha özgürlük!"

Dönüp dolaşıp sözü özgürlüğe getirmesinde Dilipak'ın 'demokrat' kişiliğinin payı büyük. *Nasıl olmuş bu kişilik?*

"Dedem müftüydü. İlahiyat ve siyasi bilimler tahsil etmiş, Kurtuluş Savaşı'na falan katılmış... ulemadan. Tek Parti döneminde büyük zorluklar, çaresizliklerle karşılaşmış.

Dedemin kardeşi bir ağa. Diğer kardeşi halk şairi. Çok ilginç tabiat güzellemeleri vardır.

Bir yanda ilim, bir yanda otorite, bir yanda estetik gibi bir aile yapım var. Ben 1949'da dedemin vefatından bir hafta önce doğuyorum. Ve o dönemi dinleyerek büyüyorum.

Doğduğum yer Düziçi. Düziçi Köy Enstitüsü var. Sosyalizm olayını 5 yaşından beri tanıyorum.

Buna karşılık benim daha yedi yaşında lakabım 'demokrat': Beş yaşında iken Köy Enstitüsü mezunu ve Kubilaycı bir öğretmen... (Kubilay'ı bize çok büyük bir insan olarak anlatırdı) sokakta beni okula kaydetti. Yedi yaşında iken köy kahvesinde, Demokrat Gazetesini okurdum.

Babam bizden ayrıldığı halde neşemden kaybetmediğim için ikinci lakabım da 'neşeli'ydi. 'Neşeli ol ki genç kalsın!' diye öğretmen Turan'ın öğrettiği bir şiir söyledim."

Orta tahsilini İmam-Hatip Okulunda yapmış Dilipak:

HARUN KARAKUŞ

bir dengesizlik olabilir. O insan için gereklidir.

Ancak haksızlık yaparsa, bunu gayri meşru yollardan elde ettiyse, o zaman hesap sorulur. Ne kadar malınız olursa olsun, israf edemezsiniz. sınırsız bir harcama hakkınız yok. Onu değişik yollardan vergilendirme şekli de vardır. Olayı ahlakla çözmek, asgari ve azami

man mahallesinde, kendi hukukuna göre yapılır. Ben de Hindu mahallesine gidip inek kesemem. Herşey marjinal noktada sivil toplumcudur ve toplumsal sözleşmeye dayanır. Kur'an'ın getirdiği strüktür bu.

Tanzimat sonrasında, hatta Kanuni'den sonra bu iş çığından çıktı. Fatih ilk defa evde oturdu. Kanuni sarayda

"10 yaşında ilkokulu bitirdim. Ve Haruniye'den çıktım. Hâlâ da dönmedim. 12 yaşında da annemi kaybettim. Tam bağımsız gerçekten demokratik bir hayat!"

Ya gençlik dönemi?

"Sürekli okuyordum. Hippiler yoktu o zaman ama saçımı omuzuma kadar uzatmıştım. Kimisi, 'aklını kaçırdı', falan diyordu. İntifaka girmiştim. Kendimle de hesaplaşıyordum, toplumla da."

Sonra Milli Nizam partisi gençlik teşkilatı... Mahkemeler... İstanbul'a gelişt... *Fetih Yayınevi...* *Milli Gazete*'nin yayın hazırlıkları... Arap-Fars Dili Filolojisi'ne giriş... Dergiler: *Yeni Devir*, *Adım...* Ankara'da MSP Basın Danışmanlığı... *Hicret* Dergisi...

"80'e kadar iç politika üzerine Tarrık Behlül imzasıyla yazdım."

Bu arada sanat sayfası falan düzenliyordum. Şiirler, sinema, tiyatro eleştirileri yazıyordum. Bir film şirketi kurduk, dokuz arkadaş film çektik.

12 Eylül olayından sonra İstanbul'a geldik. *Çekirdek* yayınlarını kurduk."

Dış politika yazıları...

"Halen yazı yazıyorum. İslamcı kesimde yazılarımın yayınlanmadığı dergi yok gibi. Geriye dönüp baktığımda 10 bin kadar makale, 20 kadar kitabım çıkmış, 500 kadar panel, konferans, tebliğ. Refah partisinden milletvekili adayı olmuştum. Ve öyle gidiyor..."

En son girişimini unuttuğunu fark ediyor:

"Bir de çevreci grubumuz var. Yeni bir dergi yayınlayacaklar."

1988 yılı içinde bir mizah hikayeleri kitabı yayınlanacak.

"Bizim kesimde ilk mizah kitabı. Olayı olduğu gibi anlatmak zaten mizah. Fazla birşey katmaya gerek yok:

Adam uçakta, 'aman kızım içinde domuz eti yok, değil mi?' diye hostese soruyor. 'Yok,' cevabını alınca viski

söylüyor. Buna benzer olaylar."

Mizah ters düşmez mi inançlarına?

"Kötülükleri, çarpıklıkları hicvetmek sünnettir."

Ben bilgiyi çok fazla önemsemiyorum. Kaç çip, kaç megabayt yapar sizin bilginiz? Ama hikmet: Bilgiyi anlama, kavrama ve sorumluluk üretmek. Hikmet çok önemli."

Nasreddin Hoca'yı örnek gösteriyor.

"İnsanlar gülmeyi unutunca gülmeye yarayacak malzemeyi de unuttular, üretmediler."

Gülmesi gereken yerde insan gülmüyorsa, kızması gereken yerde kızmıyor-

sa kişiliği baskı altındadır."

Mizah toplumu eleştirmenin, değiştirmenin bir yolu. Ancak çok karmaşık bir dünyada yaşıyoruz. Yeni yeni sorunlar çıkıyor ortaya. Bunlarla nasıl başedilecek?

"Önce özgür insanlardan oluşmuş bir toplumun varlığını kabul etmek gerekiyor."

Gayri İslami toplumlar kendi sorunlarına yeni çözüm yöntemleri geliştirmişlerse bunu saygıyla karşılarım. Ancak temel hakları ihlal edemezler. 'Biz çocuklarımızı toprağa gömeceğiz,' diyen bir ideoloji ile bizim barış içinde olmamız mümkün değil."

İslam toplumunda ise bir mesele ortaya çıktığında Kur'anı Kerim'de bu konuda açık bir hüküm olup olmadığına bakılır. Bulunamamışsa Peygamber Efendi'mizin yaşadığı dönemde benzer bir olay aranır."

Bu da bulunamazsa sorunun çözümüne Kur'anî yöntemlerle yaklaşılar: Kur'an bizim için kesin delildir. Hadis Kur'anın açıklamasıdır. Ama bundan sonraki hakikatler, akli hakikatlerdir. Yani zaman, mekan ve objeye bağlı. Üç şarttan biri değişince hüküm değişir."

'İcma-yı ümmet'e başvururuz. İcma-yı ümmet, tarihi süreci kontrol etmektir. Yani bizden önceki islam toplumları buna benzer meselelerle karşılaştılar mı, nasıl çözdüler? Taklit etmek zorunda değiliz. Ancak bunları bilmek zorundayız.

Bundan sonraki aşama *istişare* etmektir. İstişarede şart ehliyettir. Yani, 'Radyasyon bulaşmış çay içilir mi?' meselesinde falan hocaya sormak yerine Erdal İnönü'ye sorulabilir."

Uzmanlar ittifak da edebilirler, ihtilaf da doğabilir. Çoğunluğa göre hareket edilecek olunursa kendi içinde bir demokrasi mantığı çıkacak. Azınlığın dediği olursa dikta olacak."

İşte burada islamın hüküm vermede son aşamasına geliyoruz. Şura ile hükmedilir.

Cuma günleri bu anlamda Müslümanların yönetime katılabilecekleri bir forumdur.

İşin ilginç yanı, köyde kulağı iyi işitmeyen çoban Mehmet'e, 'radyasyon bulaşmış çay içilsin mi?' diye sormayız. Ona oy hakkı vermek hem ona zulüm, hem topluma zulüm. Karar noktasında söz sahibi olacak insanlar, yarar ya da zarar görecek."

Peki sonuca nasıl varılacak?

"Başta biri var. Sürecin sağlıklı olarak izlenip izlenmediğine nezaret eden bir 'emir'. Halkın itirazları, alimlerin içtihatları, tezlerini ispat için kullandıkları bütün materyal sonuçta bir metin haline getirilir bu kişi tarafından.

Bu arada bu kişi ya da kurum hiç kimsenin zarar görmemesi şartını da gözetir. Birtek kişinin hakkı zail olacağına onun da fikrinin konması gerekir. Onun için diyorum ki bu demokrasiden çok daha ileridir. Onun için islamda, başında yazılı hukuk yoktur."

Toplum aleyhine olursa?

"Birinin Allah rızası için bunu takip edip sonuçlandırması gerekiyor.

Tek bir metinde anlamak zor olur. Tek bir metin üç ayrı gruba da ayrılabilir.

Mesela: Çaylar imha edilsin veya edilmesin. İnsanlar gruplaştılar. 'İmha

edilmesin, şu kadar havalandıralım,' dediler. Bunu da yaptırabiliriz. Çay öyle de satılır, üstüne bantla yazılır: 'Filan içtihadı göre' ".
Gülüyoruz.

"Onun hakkını, ben böyle istiyorum diye, kanun böyle diye ortadan kaldıramam!"

"İçtihad dediniz, o kapı kapanmamış mıydı?"

"İçtihat yapılmaz, demek, düşünceyi tatile göndermek, belli bir zamanda dünya dondu demektir.

Ne ki, mesele, siyasi bir meseledir. Öyle zamanlar yaşandı ki, padişah, "ya kelleni ya da fetvanı gönder," diye emretti.

Şeyhülislam, hocalar, 'aman,' dediler, 'bundan sonraki fetvalara kapılmayın. Ne söylerse söylesin, kapı kapandı.'

Başka çaresi yok adamın! Yani bu özellikle başkentlerde yaşayan birtakım alimlerin halkı müstebitlerin şerrinden, din adına zulüm yapmasından korumak için getirdikleri bir sözdü.

Ama sonunda kapı kapalı kala kala bir daha açılmaz oldu. Halbuki kapanması mümkün değil, kapı yok.

İçtihat bir hüküm çıkarmadır. Yeni bir olay varsa alimler bir araya gelip Kur'anî yöntemi takip ederek hüküm verirler.

Bir alim tek başına da, delillerine da-

yanarak içtihata gidebilir.

İçtihad sağlam, akli delillerle sahih olduğu için insanlar tabi olabilirler.

Ama tabii bugün için bu evsafa alim bulmak da hayli zor. Namaz kıldırarak hoca bile bulmak da zor duruma düşülmüştü.

Tabii bugün daha çok istişari bir foruma, daha büyük çerçeveli, geniş gruplara ihtiyaç var. Çünkü artık tek bir ekonomi olayı bile enflasyonu, para politikası, uluslararası ticaretiyle çok karmaşık bir hale geldi. Bütün bu bilimlere tek kişinin bilmesi mümkün değil.

Çok mantıklı, aydınlık bir süreçtir bu. Yani tek kişinin anlayışına, dinin ideolojileştirilmesine de mani olan bir süreç. Dini her an yeniden yaşayan, canlı tutan bir olaydır. Emredici bir hukuk yok. Kişinin ve toplumun hakkını aynı zamanda koruyorsunuz. Çünkü kişi ve toplum iki ayrı şey değil, birbirinin gereği ve şartı.

Zaten batı ideolojilerinden bu vahdaniyeti yok eden yaklaşımı anlayamıyorum. Yani okyanustaki balıklarla benim aramda bir ayrılık yok. Bu hukuka da yansıyor. Hiçbir insanın Allah önünde üstünlüğü yoktur, hukuk önünde üstünlüğü yoktur. Batıda hukuk üstünlüğü var.

Allah önünde Allah'ın rızası alınarak yapıldığında iş başka bir boyuta çıkıyor. Batı ideolojisinde, rasyonalizmde

bu metafizik boyut yokedildiği için, fizik bir dünyanın şartları hep hesaba katıldığı için, ve insanın ahlaksızlığı temel olduğu...”

Birden bizi dinleyen Atina muhabirimiz Aris’e dönüyor:

“Afedersiniz... günahkar olarak geldi dünyaya, yani insan baştan ahlaksız kabul ediliyor. Halbuki islami yaklaşımda ahlaksızlık arızî. Bireyin kendi içindeki yanlışlıkların sonucu.

Tabii dünyayı kavrayışımız çok farklı. Biz yeryüzüne gelmek için Allah’a verdiğimiz ahide bağlı olarak yeryüzündeki bütün nimetler emrimize verildi. Ancak, ‘yiyeceğiniz, içecekleriniz, israf etmeyiniz, onu tahrip etmeyiniz,’ denildi.

Ve insan, Allah’tan aldığı yetki ile yaratılmış her şey üzerinde hükümlanlık hakkına sahiptir. Taşı eritirsin, demir yaparsın. Yani onun diliyle ona emredersiniz, yapar. Aslında mühendisler Allah’ın fiili vahyini tefsir eden alimlerdir. Ve din ile bilimin çelişmezliği vardır onun ötesinde.

Din, yaratanın yarattıklarıyla ilgili koyduğu kurallardır. Yaratılanın mahiyetini açıklamıştır, bir de onun kullanımını ile ilgili şeriat, hukuk koymuştur. Dolayısıyla mutlak çelişmezlik vardır.

Bugün din ayrı, devlet ayrı denilebiliyor.

Ben Allah’a söz vermişim böyle yaşayacağım diye. Kurban kesiyorum.

Laikliğe aykırıdır bu. Çünkü insanın Allah yolunda kendisini feda etmesinin simgesidir.

Peki, insanlar değişik yasalar yapabilirler. Çelirirse ne yapacaksın? Ya dinden olacaksın, ya...”

“Peki şimdi AT’ye girdik giriyoruz deniyor. O zaman ne olacak?”

“İkinci elden yönetilmektense birinci elden yönetilmek daha makul!”

Yine gülüyorsunuz. Ciddileşiyor:

“Batı işçisinin bir ayda aldığını benim üniversite mezunum bir yılda kazanıyor. Arada korkunç uçurum var. Sosyal bakımdan mümkün değil, kültürel, tarihî bakımından... Dolayısıyla bir aldanmadır bu.

Bunlar gidecekler ve duvara çarpıp geri dönecekler.

‘Gidiyorsunuz. Bak, kafanızı duvara vurursunuz. Halife seçtirmek durumunda bile kalabilirsiniz!’ diyorum.

Bu bir tartışma sürecidir. Bu sürecin sonunda Türkiye AT’a girerse ben ‘hayır’ demeye devam edeceğim. O zaman da, o zamanın gerektirdiği şeyleri söyleyeceğim.

Bir defa Türkiye’nin batıyla entegrasyonu, anayasaya aykırı. ‘Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir,’ hükmünün değişmesi teklif bile edilemez. Batının bunu kabul etmesi kendi demokrasisini keten helvası gibi yemesi olur. Ayrı ayrı, birbirimize saygılı toplumlar olmak

her iki taraf için de daha insanca, daha güzeldir.”

“Yarını nasıl değerlendiriyorsunuz?”

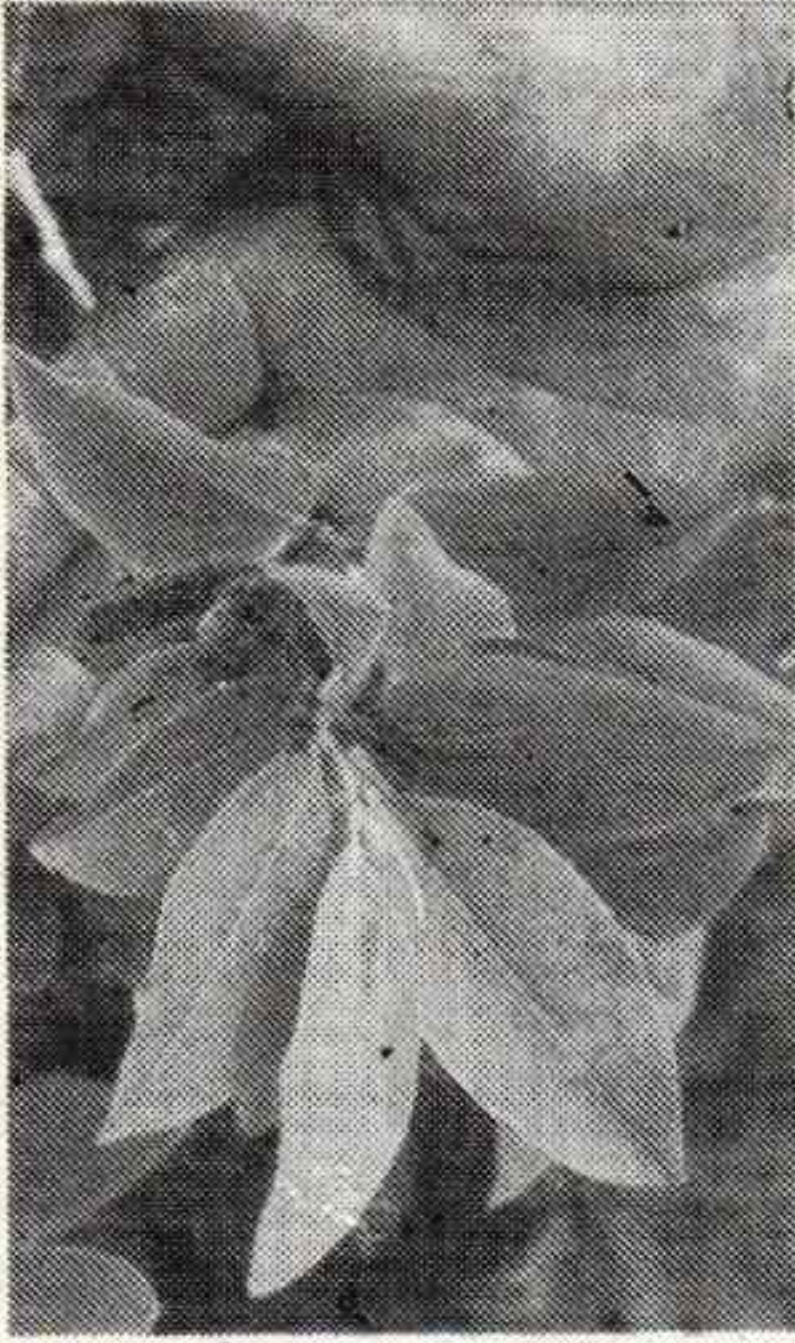
“Yaşanan tarih süreci çok önemli. Bu asrın ilk 25 yılında dünya savaş halinde. İkinci 25 yılda sömürgeler, işgal, her tarafta kargaşa, yoksulluk. Üçüncü çeyrekte bağımsızlık hareketleri. Emperyalistler kendi adamlarını getirdiler, halk savaşı kazandı ama sonunda bayrak çekildiğinde yukarıda bir başkası duruyordu.

İdelojiler çağı bir krize girecek. İnsanların kendilerini Rab yerine koymalarının, dünyaya nizamata verme sevdalarının sonuna geleceğiz. Kapitalizm artık sonuna yaklaşıyor. İnsanlar mutlu değil. Yeni bir uygarlık dili gerek. Zaten batının olumsuzlukları üzerine kurulmuş olan sosyalizm kendi entellektüel temellerini yitirecek. Glasnost sosyalist ülkelerde belki bir ölçüde yumuşamayı getirebilir. Ama o da pragmatik bir programa dönüşecek.

Bu ideolojiler çağının sonuyla yeni bir dönem başlayacak. Ama sanıyorum, kolay olmayacak bu. Dünyada kanlı günler yaşanacak. Çünkü kaybediyorlar ve kaybettikçe hırçınlaşıyorlar. Ve bir noktaya gelecekler, gözleri hiçbir şey görmeyecek.

Ben batının geleceğinde büyük çalkantılar görüyorum.” ■

Kokainman kelebelekler

Peru - Peru'daki kokain yetiştiricileri yeni alışılmadık bir hasımla karşı karşıya. Son aylarda yaklaşık 20 bin hektarlık kaçak koka tarlası kelebekler tarafından tahrip edildi, kokain baronlarının yaklaşık 37 milyon dolar zarar ettiği tahmin ediliyor. Genellikle az bulunan "malumbia" diye tanınan küçük beyaz kelebeklerin koka yaprakları ile beslendikleri biliniyor. Bu yıl bu kelebeklerin sürüler halinde görülmesi, Peru hükümetinin de bu kelebeklerle ilgilenmesine yol açtı. Peru Tarım Bakanlığı üniversitelerde "malumbia" kelebeğinin çoğaltılmasına çalışılması için girişimlerde bulundu. Hükümet izniyle koka tarımı yapan 20 bin çiftçinin yanı sıra Peru'da 130 bin hektarlık kaçak koka tarlası olduğu biliniyor. Kokain baronlarının ormanların ulaşılabilen bölgelerindeki bu tarlalarına karşı hükümet bugüne kadar önlem alamıyordu.

Kömür ihracatçıları sıkıntılı

ABD-Araştırmalara göre Güney Afrika'ya uygulanan ticaret ambargosu, son üç

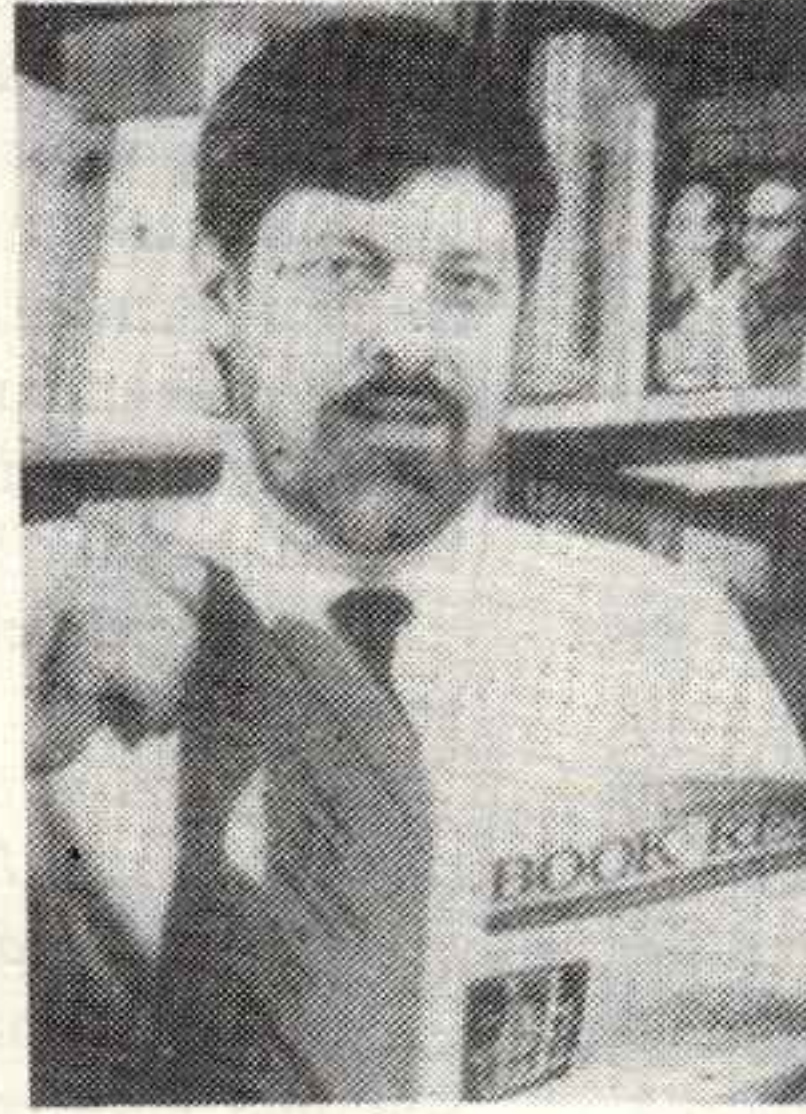
yılda Amerikan kömür ihracat sektörünü 250 milyondan fazla kayıba uğratmış durumda. 1987 yılında 79.5 milyon ton kömür ihraç eden ABD, Avusturalya'dan sonra dünyanın ikinci büyük kömür ihracatçısı.

ABD 1986 yılında Güney Afrika'nın ihracat ürünlerinin sınırlandırılması için zorlayıcı tedbirleri uygulamaya sokmuştu. Bu tedbirler Kanada, Danimarka, Fransa gibi ülkeler tarafından da kabul görüyor. Ancak Güney Afrika tüm bu zorluklara karşı işlerini yürütmeyi başarıyor. Önceki yıllık 45 milyon tonluk ihracatının yüzde 20'sini kaybetmekten korkan Güney Afrika'lı kömür üreticileri fiyat kırmaya başladılar. Böylelikle eski müşterilerinden kaybettiklerinin yerine yenilerini bulmayı amaçlıyorlardı. Gerçekten de Pasifik kıyısındaki müşteriler hemen bu fiyatlardan yararlanmaya yöneldiler. Bazı durumlarda Avrupa'lı alıcılar da dünyada düşen kömür fiyatlarından kârlı çıktı. 1985 de Güney Afrika'ya yönelik ilk ambargo gündeme geldiğinde dünya pazarında tonu 48.21 dolar olan kömür bugün 41.99'a kadar düşmüş durumda.

Üs sorunu

İspanya-Önümüzdeki Ağustos ayında İspanya'daki üssü boşaltacak olan Amerikan hava kuvvetleri yeni bir üs arayışı içinde. NATO Genel Sekreteri Lord Carrington, ABD bütçesinin Ağustos ayına kadar karara bağlanması gerektiğini, bunun 72 tane F-16'nın durumunu da belirleyeceğini vurguluyor. Ancak yine de yeni üs konusu hala belirsiz durumda. İtalya nükleer silah taşıyabilen bu uçakları kabul edebileceğini açıklamasına karşın İtalyan

parlamentosu bu konuda fikir birliğine varmış değil. NATO askeri komitesi önerileri değerlendirmeyi sürdürüyor. Ancak NATO tavsiye kararında anlaşmaya göre, üye ülkelerin taşınma giderlerini üstlenmelerini talep edecek.

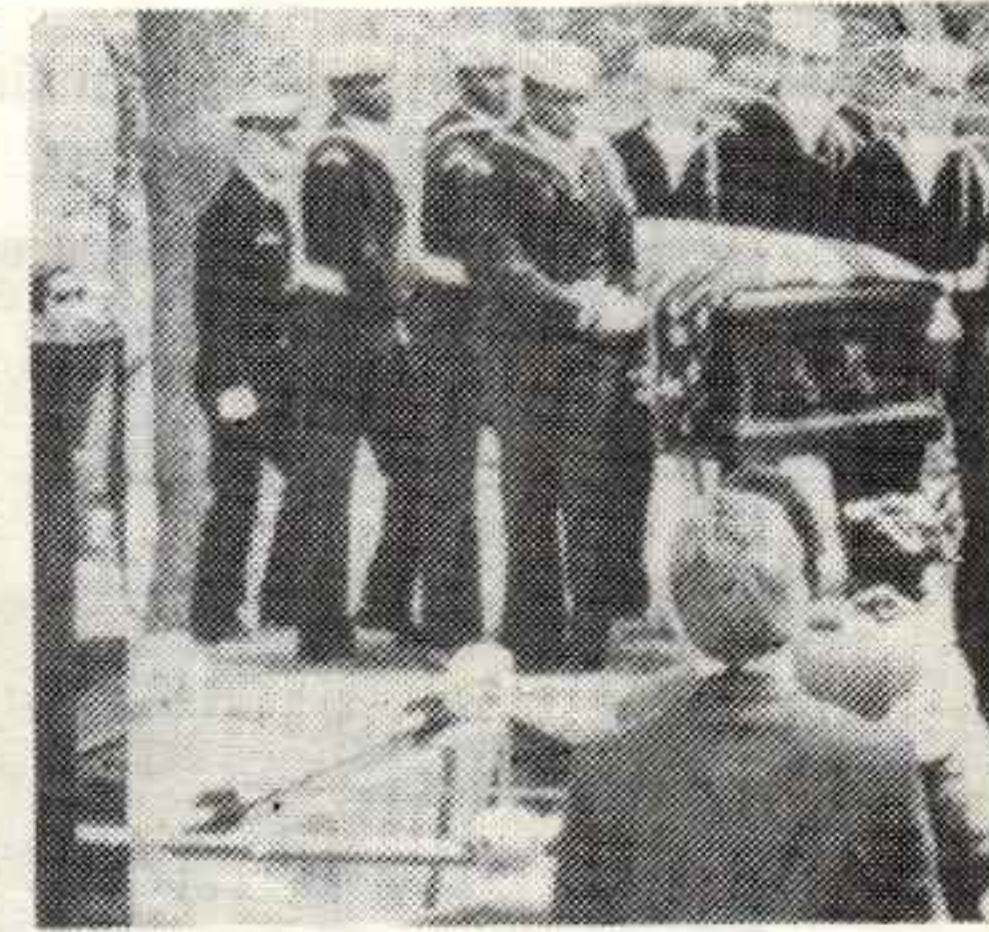
Eşcinsellik edebiyatı

ABD - 1987 yılında ABD'de yayıncılık ve kitapçılık alanında "eşcinsel" edebiyatta gözle görülür bir artış söz konusu. Kitap satıcıları bir süre öncesine kadar müşterilerin aldıkları eşcinsel yayınları kasaya kadar saklıyarak getirdiğini, bugün ise dükkana girer girmez eşcinsel yayın bölümünün ne tarafta olduğunu sorduklarını belirtiyor. 1974 yılında Washington D.C.'de "Lambda Rising" kitapçısını kurduğunda üçyüz değişik kitapla işe giriştiğini belirten Deacon Maccubin, bugün iki kitapçısının yanı sıra yaygın bir posta servisine de sahip. "Lambda Rising" 1987 yılı satışı yaklaşık 1.5 milyon dolar ve 1986'ya göre yüzde 18'lik bir artış söz konusu. Los Angeles, San Francisco, New York, Boston ve Philadelphia'daki kitapçıları da benzer bir artış vurguluyorlar. Satışlardaki bu artışın sonucu yayıncılar bir kaç yıl önce yüzüne bile bakmadıkları kitapları bugün hiç düşünmeden yayımlıyorlar. Yayıncı Arnold Dolan, ilk

bastıkları eşcinsel edebiyat örneğinin Edmund White'ın "A Boy's Own Story" (Bir Oğlan'ın Kendi Hikayesi) olduğunu ve bunun yüzbinden fazla sattığını belirtiyor. Bugün "Edmund White", "Robert Ferro", "Michael Chabron" bu alandaki tanınmış yazarların başında geliyorlar.

Geç gelen şeref

ABD-Yıllarca Mathew Henson'un adı tarihin derinliklerinde bir "ayrıntı" olarak kaldı. Deneyimli bir arktik bölge araştırmacısı olan Henson, 9 Nisan 1909'da kuzey kutbuna ulaşan ilk kişiydi. Oysa zaman içinde Peary kuzey kutbuna ayak basan ilk kişi olarak tanındı. Tarihçiler ise Henson'un Peary'den 45 dakika önce zirveye varmasına karşın siyah olduğu için önemsenmediği görüşündeler. Henson 1955 yılında 88 ya-

şında öldüğünde New York'da gömülmüştü. Geçtiğimiz günlerde Henson'a uzun zamandır verilmesi gereken onur verilerek, mezarı Peary'nin yanına "Arlington Ulusal Mezarlığı"na taşındı. Mathew Henson'un uğratıldığı haksızlığın düzeltilmesi için yoğun çaba harcayanlardan Allen Counter mezarlıkta yaptığı konuşmada, "bugün trajik bir hatayı düzeltmek için buraya toplandık. Evine hoşgeldin Henson" dedi.

Evrensel barışa doğru

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun silahsızlanma ya ayrılmış özel oturumu SED III toplanıyor...

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Silahsızlanmaya Ayrılmış Özel Oturumu (SED III), bu ayın sonunda, 31 Mayıs 1988 günü New York'ta çalışmalarına başlayacak. Daha önce iki kere, (1978'de SED I ve 1982'de SED II) yapılan iki özel oturumda önemli çabalar gösteren barış-severler SED III'ün başarı ile sonuçlanması için çalışmalarını yoğunlaştırdılar. Çeşitli ülkelerde konu ile ilgili toplantılar düzenlenirken, Silahsızlanma Konusunda Hükümetler Dışı Örgütlerin New York'taki Özel Komitesi de geçen ayın ilk yarısı içinde toplanarak hazırlıklarını gözden geçirdi.

Yeni bir barış iklimi, güven ve iyimserlik ortamında yapılacak oturumun, tarihte ilk kez Amerikan ve Sovyet nükleer silahlarının kısıtlanmasını sağlayacak olan INF anlaşmasından hemen sonraya denk düşmesi önemini daha da arttırıyor.

SED III öncesinde bir durum değerlendirmesi yaparak barış konusundaki faaliyetlere yeni bir ivme kazandırılmasının, "her zamankinden daha yamsal ve olanaklı olduğuna", dikkati çeken Dünya Barış Konseyi Başkanı Romesh Chandra, "yersiz varsayımlara dayanan iki farklı bakış açısının barış eylemini zayıflatmaktan başka bir işe yaramadığı," görüşünü savundu.

Hatalı çizgiler

Chandra Dünya Barış Konseyi'nin yayın organı "Nouvelles Perspectives" Dergisinin 2/88 sayısında yeralan ilginç yazısında, hatalı bakış açılarından birinin, barış güçlerinin önemli bir zafiri sayılan INF anlaşmasının imzalanmasından haklı bir sevinç ve doyumluk duyan bazıların, bundan sonrasının otomatik olarak yürüyeceğini ve artık yapılması gerekenin 'beklemek ve görmek' olduğunu sanmalarını hata olarak kaydediyor.

Chandra "Reagan-Gorbaçov zirvesinin önemli anlamını ve bu zirvenin etkili bir halk eylemi için sunduğu muazzam yeni olanakları kabul etmek istemeyenlerin tutumu da aynı derece yanlıştır" diyerek şöyle devam ediyor:

"Bazıları işlerin normal yürümekte olduğu görüşünü taşıyor ve bu yeni dönemin getirdiği önemli değişiklikleri gözardı ederek, barış savaşımını daha önceki gibi sürdürüyorlar.

Yersiz varsayımlara dayanan bu iki bakış açısı, faaliyetlere yeni bir ivme kazandırmanın her zamankinden daha ya-

men, geri kalanının da daha uzun vadede azaltılması ve sonunda tümüyle ortadan kaldırılması konusunda 1988 ortasına doğru bir diğer anlaşmanın imzalanması,

Tüm nükleer silah denemelerinin bir anlaşmayla yasaklanması,

Uzaya her türlü nükleer silahın sokulmasının yasaklanması,

Nükleer silahlardan arındırılmış barış bölgelerinin kurulması için somut önlemler alınması,

Askeri bütçelerin kısılması ve bugün silah üretimi için kullanılmakta olan kaynakların toplumsal ekonomik gelişme projelerine, açlığın, yoksulluğun ve hastalıkların son bulmasına doğru kaydırılması."

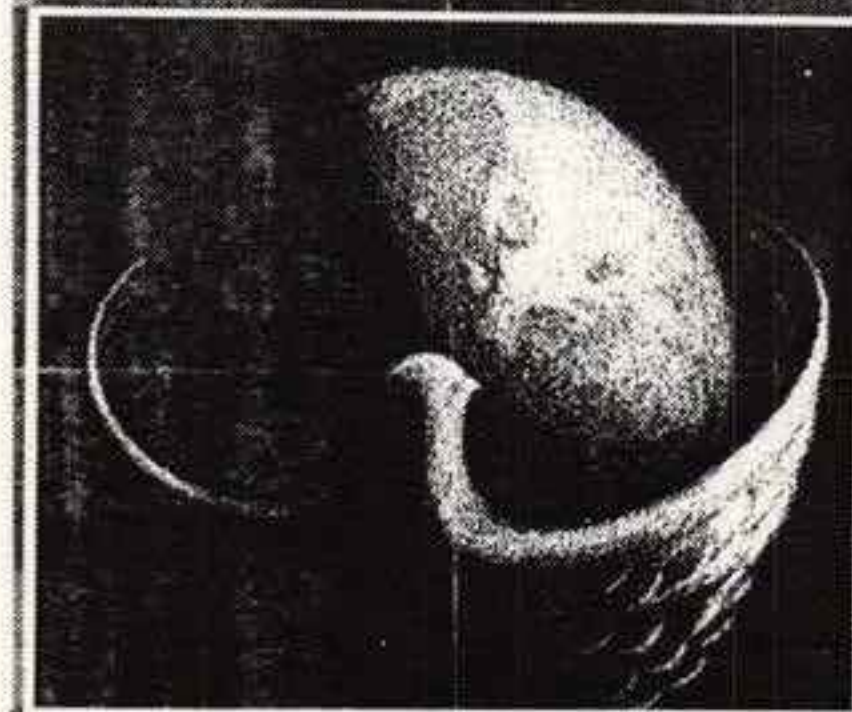
Yeni kavramlar

Chandra, açıklık getirilmesi gereken kavramlardan birinin, "ulusal güvenlik ve bunu güvence altında tutma araçlarının belirlenmesi," olduğunu belirterek, nükleer uzay çağının gerçekliği içinde bir ülke veya ülkeler grubunun kendi güvenliğini diğer ülkelerin güvenliği zararına sağlamasının olanaksız olduğunu vurguluyor. "Nükleer silahların artması, ulusal güvenliğe yardımcı olmak şöyle dursun, onu büsbütün tehlikeye düşürmektedir," diyen Dünya Barış Konseyi Başkanı, geliştirilmesi gereken diğer önemli kavramın, "askeri alanın yanı sıra politik, ekonomik, ekolojik ve insancıl alanları da kucaklayan, yeryüzü ölçeğinde çok yönlü bir güvenlik kavramı" olduğunu ileri sürüyor.

Dünya Barış Konseyi Başkanı'nın "Nouvelles Perspectives"de yayınlanan yazısı şu ifadelerle sona eriyor:

"Bugün kamuoyları her zamankinden daha güçlüdür. SED III'ün başarısının dünya halklarının - 1986 da Mihail Gorbaçov ile Rajiv Gandhi'nin altına birlikte imza attıkları Yeni Delhi Bildirgesi'nde açıklıkla tanımlanmış hedefe doğru-, nükleer silahlardan ve şiddetten arındırılmış bir dünyaya doğru, yol alışında dikkate değer bir aşama olacağının güvencesi işte budur." ■

nouvelles perspectives
REVUE DU CONSEIL MONDIAL DE LA PAIX

Soutenons ensemble
la SED III

şamsal -ve olanaklı- olduğu bir sırada barış eylemini zayıflatmaktan başka birşey yapamaz."

Temel konular

Washington Anlaşmasına saldıran ve askeri-sanayi kompleksleri ile bağlantılı bulunan etkili güçlerin varlıklarını sürdürdüklerine dikkati çeken Dünya Barış Konseyi Başkanı SED III'ün ele alması gereken konuları şöyle sıralıyor:

"SED III'ün, Washington Anlaşması'nın sonuçlarını geliştirmek için şu temel sorunlar üzerinde görüşlerini açıklıkla ortaya koyması gerekir:

ABD ile Sovyetler Birliği arasında, stratejik füzelerin yüzde ellisinin he-

Pretoria, Paris'te vurdu!

Paris temsilcimiz Mahmut Değer, Afrika Ulusal Kongresi'nin Fransa temsilcisi Dulcie September'in öldürülmesi olayının perde arkasını GÖKKUŞAĞI okurları için değerlendirdi.

29 Mart 1988. Paris'in boğucu, puslu günlerinden biri. Orta yaşlı zenci kadının "Küçük Ahırlar" sokağında ağır adımlarla ilerliyordu. O anda kafasını hangi sorunların kemirdiğini kestirmek bugün mümkün değil elbette. Ancak, çoğu mahpusluk ve sürgünlükte geçmiş yaşamının son dakikalarına geldiği anının ucundan bile geçmiyordu herhalde.

28 numaralı binadan içeri girdi. Bürosu o adresteydi. Tam kapıyı açacağı sırada bir tabancadan çıkan üç kurşunla oracıkta son nefesini verdi.

Dulcie September'i bir kaç yıl önce bir toplantıda tanışmıştım. Uzunca boy- lu, dolgun vücutlu, tok sesli bir kadındı. Güney Afrika'da öğretmenlik yaptığı yıllarda ırkçılığın çağdışılığını öğrencilerine anlattığından 5 yıla mahkum olmuş, hapisten çıktıktan sonra kavgayı daha da yükseltmek kararını vermiş. Afrika Ulusal Kongresi (ANC)'ne katılmış, çevresindeki çemberin iyice daraldığını sezdiği gün de yurtdışına çıkmıştı.

Son yıllarda ANC'nin Fransa Temsilcisi olmuştu. Kendisiyle tanıştığım toplantıda bana şöyle demişti. "Yıllar-

dan beri kilometreler arşınlayıp demokrasi güçlerinin dayanışmalarını istiyorum. Ancak kesinlikle inanıyorum ki dayanışma tek taraflı olmuyor. Bizlerin de birşeyler vermesi gerekiyor. Elbette bu muhtaç halimizle maddi dayanışma gösterebilecek değiliz. Ancak manevi destek vermeye her an hazır olmalıyız. Örneğin bir Nikaragua için, bir Şili, bir Türkiye için...". Türkiye hakkında çok şey biliyordu. Şaşırmıştım.

Dulcie'nin öldürülmesini takip eden günlerde altı kişi önce gözaltına alındılar, sonra delil yetersizliğinden serbest bırakıldılar. Fransız İç İşleri Bakanlığı'nı basın sürekli sıkıştırıyordu. Bakan Charles Pasqua'nın bir yardımcısının Güney Afrika gizli servisleri hizmetinde çalıştığı iddia ediliyordu. Basın İngiliz gizli servislerinin 27 Mart günü Dick K.Stoffberg adlı bir Güney Afrikalı ajanın Paris'e geldiğini Fransız tarafına bildirdiğini ileri sürüyor. Scotland Yard bu haberi yalanlamıyordu.

6 Nisan günü, ANC'nin Fransa Temsilcisi atanan Solly Smith bir basın toplantısı düzenleyerek 1987 Temmuzunda İngiltere'de tutuklanan dört kişinin üzerinde çıkan bir 'kara' listede Dulcie September'in da isminin olduğunu, ve bu dökümanın İngiltere Yüksek Mahkemesi emriyle Scotland Yard tarafından kendilerine gösterildiğini açıklıyordu. Batılı ülkeler gizli servislerinin birbirleriyle sıkı ilişki içinde çalıştıkları bilindiğine göre, Paris'in bu 'kara' liste-

Dulcie September

den haberinin olmaması mümkün olabilir miydi?

Fransa başkanlık seçimlerinin arefesinde, başbakan adayı Chirac'ın seçim kampanyası sorumlusu ve Chirac'ın partisi RPR'nin iki numarası Charles Pasqua'nın bir yardımcısının ırkçı Pretoria rejimiyle işbirliği içinde olduğu varsayımı hükümet yetkililerini gittikçe sinirlendiriyordu. Savunma Bakanı Giraud, Pretoria'nın tezini savunarak önce, "September'in öldürülmesi ANC içindeki hesaplaşmalardan kaynaklanıyor," diye buyurdu. Ancak Scotland Yard'ın Fransız basınında çıkan haberleri yalanlamaması ve Paris'te gözaltına alınan altı kişinin Güney Afrika lehine 'politik' çalışmalarda bulunduklarını, polisin resmen açıklaması üzerine Andre Griaud, "bana herhangi bir bilgi verilmedi," diye ağız değiştirmek zorunda kaldı.

Dulcie September'i vuran tabancanın tetiğini çeken katil henüz yakalanamadı. Belki de hiç yakalanmayacak. Ancak bu cinayetin arkasında kimlerin olduğunu dünya alem biliyor.

Paris'te yaşayan Güney Afrika uyruklu beyaz şair Breyten Breytenbach şöyle diyor: "Yeryüzündeki tüm zencileri aşağılayan, ırkçılığı, anayasal kural sayan böylesi bir rejimle değil diplomatik ve ekonomik ilişkileri sürdürmek, karşılıklı oturup konuşmak bile bir insanlık ayıbıdır. Üstelik unutmayınız, üzüm üzüme baka baka kararır."

Hasan Esat Işık: “Çağdaş zihniyet insanı esas alır”

“Bulunacak çözüm bugünkü insanlık anlayışına ve uluslararası yaşam düzenine uygun olmalıdır.”

GÖKKUŞAĞI'nın Nisan sayısında incelediğimiz Batı Trakya konusunu eski Dışişleri Bakanı Hasan Esat Işık değerlendirdi. Görüşlerini aşağıda yayınlıyoruz.

Batı Trakya konusunda her şeyden önce önemli olan bölgede yaşayan toplumun mutluluğudur, erincidir. İnsana, devlet yapısında bir malzeme gözü ile bakmaya bugün olanak yoktur.

Bugün Yunan vatandaşı olarak Batı Trakya'da yaşayan Türkler'le Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı Rumlar, 70 yıl öncesine kadar kader birliği içinde bir arada yaşamışlardır, ortak bir maziye ve geleneklere sahiptirler. Dış politikanın acımasız zorunlukları bunları birbirinden ayırmıştır. Lozan Antlaşması'nda Batı Trakya için özel hükümler öngörülmesi bundan ileri gelmiştir.

Batı Trakya sorunu üzerine eğilinirken bu verilerin hepsini gözönünde bulundurmalıdır. Bunlardan sadece birinin veya bir kaçının etkisi altında kalarak Batı Trakya konusunu sağlıklı bir çözüme bağlamak mümkün değildir.

Üzücüdür ama bir gerçektir: Bugüne kadar yapılmış bütün anlaşmalara karşın Batı Trakya'da yaşayan Türklerin durumu bugün de elim bir sorun olarak karşımızdadır.

Tarih veya siyasal nedenler Batı Trakya sorununu şu veya bu çözüme çekebilir. Ama bu baskılar bize hiç bir zaman sorunun insancıl yönünü unutturmamalıdır. Bulunacak çözüm mutlaka bugünkü insanlık anlayışına ve çağdaş uluslararası yaşam düzenine uygun olmalıdır. Bugünkü çağdaş görüş de toplumların birbirinden kopuk yaşamalarını değil, iç içe, beraber yaşamalarını öngören bir uluslararası düzen gerektirmektedir.

Hasan Esat Işık

Bilindiği gibi Lozan Antlaşması Türk-Yunan çekişmesini Türklerin ve Rumların iç içe yaşamalarına son vermek yolu ile çözümlenmek istemiştir. İki yönlü göç ilkesini benimsemiştir. Bunun tek istisnası Batı Trakya'daki Türklerle İstanbul'daki Rumlar olmuştur.

1919-1922 yıllarında Türk-Yunan savaş sırasında Anadolu'da yaşanmış elim olaylardan sonra, belki o sırada akla en yakın gelen çözüm iki yönlü göçtü. Fakat kabul etmeli ki bu çözüme bugün “çağdaş çözüm” denemez. Çağdaş zihniyet devleti değil, insanı esas alır. Bugün için çağdaş çözüm Lozan Antlaşması'nda istisna olarak yer alan Batı Trakya ve İstanbul ile ilgili çözümdür.

Bu değerlendirmeyi benimsersek ka-

bul etmek gerekir ki Türk-Yunan anlaşmazlıklarını kalıcı ve çağdaş bir çözüme bağlayabilmek için Lozan Antlaşması'nda Batı Trakya ve İstanbul için istisna olarak öngörülmüş olan statüden kurtulmaya değil, bu statüyü pekiştirmeye ve yaygınlaştırmaya çalışmalıdır.

Batı Trakya sorununa bu zihniyet içinde çözüm aranmalıdır. Zaten Yunanistan'ın şimdiden katılmış olduğu ve bizim de katılma kararı almış olduğumuz Avrupa Ekonomik Topluluğu anlaşması da böyle bir düzeni zorunlu kılmaktadır.

Bilinen bir şeydir: Türk ve Yunan Hükümetleri zaman zaman bu istisnayı ortadan kaldırmayı düşünmüşlerdir. Bunu da göç yolu ile veya azınlıkları çoğunluk içinde eritmek yolu ile gerçekleştirmek istemişlerdir. Türkiye'de böyle eğilimler bir rüzgar gibi esip kaybolmuştur. Yunanistan'da ise devamlılık arzettiği görülmektedir.

Batı Trakya Türklerinin traktör kullanma ehliyeti, inşaat izni, hatta tamir izni alabilmeleri bile bir sorun haline getirilmiştir. Bu cür'et bugün öyle boyutlara varmıştır ki Yunan resmi makamları, tarih karşısında gülünç düşmeyi bile göze alarak “Batı Trakya'da Türk yoktur, İsl'am vardır” diyebilmektedirler.

Ne yazık ki Türk Hükümeti bütün bunları görmezlikten gelmekte, sadece Bulgaristan üzerinde durmakta, yalnız bu durumu Uluslararası örgütler önüne götürmektedir. İnsancıl tutum ikisi üzerinde de duyarlılık gerektirir.

Yunanistan'da durum bu iken, Türkiye'de bugün bunun tam tersi bir akımla karşılaşılmaktadır. Patrik Dimitrios Fener Patrikliği'nin dünya boyutunda yetkilere sahip olduğunu yeniden iddia etmeye başlamıştır. Oysa Lozan'da Fener Patrikhanesi'nin yetkilerinin Türkiye'deki Rumlarla sınırlı olacağı Lord Curzon'un ağzından ilân edilmiştir.

Türkler Yunanistan'da, Yunanlılar da Türkiye'de iç içe, her türlü baskıdan uzak, benliklerini ve özelliklerini koruyarak mutluluk ve erinç içinde yaşayabilmelidirler. Bundan kuşku yoktur. Bütün Balkanlar'da durum bu olmalıdır. Fakat böyle olmaz da böyle bir durumdan yalnız İstanbul'daki Rumlar yararlanır, Batı Trakya'daki Türkler türlü yöntemlerle benliklerinden, özellikle Türklüklerinden koparılmaya çalışılırsa, bu olmaz. ■

Muhalefet Liderlerinden Özker Özgür: Özal'ı yıpratmak çözüm değil

Cumhuriyetçi Türk Partisi Genel Başkanı, Türkiye'deki muhalefetin, Özal'ı yıpratmak ve geriletmek adına Kıbrıs sorununu da iç politika malzemesi olarak kullandığı, bu nedenle de çözüm yolunda katkıda bulunamadığı kanısında.

Mart ayının son günleri ile Nisan'ın ilk haftalarında, Lefkoşe'nin her iki tarafındaki siyasi liderler ard arda Londra'ya gittiler. Davos ile başlayan Türk-Yunan yakınlaşması, SSCB'nin Akdeniz'e yönelik yeni silahsızlanma önerileri ve Ortadoğu bölgesindeki barış arayışları, Kıbrıs Rum tarafındaki başkanlık seçimlerinin açtığı umut verici yol... Bütün bunlar, Kıbrıslıların yeni bir barış umudu beslemelerinin nedenleri.

Bu arada, ABD'nin de BM Genel Sekreterinin de yeniden Kıbrıs sorununa el attıkları görülüyor. Kıbrıs Komünist Partisi (AKEL)'in desteğiyle seçilen Yorgo Vasiliu, başkanlık koltuğuna oturur oturmaz, SSCB'nin Kıbrıs önerisini desteklediğini ve bir an önce sorunla ilgili uluslararası bir konferans toplanmasını istediğini açıkladı. Kıbrıs konusunda yıllardır sessiz kalmayı yeğleyen İngiltere, biraz da bu nedenle, bir uzmanlar komitesine derhal yeni bir plan hazırlatıp, Kıbrıs'ta olduğunu duyurdu.

Ne var ki, 30 Mart-3 Nisan tarihleri arasında İngiltere'yi ziyaret edip Thatcher'le görüşen Vasiliu, "ülkemizde iki

egemen İngiliz askeri üssünü görmekten hoşnut olmadığımızı ve bunların ileride kaldırılacaklarını umduğumuzu söylemeliyim," diyordu.

Batı dünyasına bağlı çok küçük bir ülke için radikal sayılacak bu açıklamanın ardından, Vasiliu, "Kıbrıs sorununu NATO bayrağı altından çıkartmaktan" söz edecekti.

Londra'da yaklaşık 250 bin Kıbrıslı (160 bin kadar Rum, 70 bin kadar Türk) yaşıyor. Bu nedenle, Londra'ya uğrayan tüm Kıbrıslı siyasiler, resmi görüşmelerinin yanında halk toplantıları da düzenliyorlar. Vasiliu da son ziyaretinde böyle bir toplantıyı Islington Town Hall'da düzenledi. Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türkleri barış içinde işbirliği yapmaya çağırdı. Kendisinden bir kaç gün önce Londra'yı ziyaret eden KKTC Başkanı Denktaş'ı *The Guardian*'a verdiği demeçte, barış girişimlerini provake etmek için Londra'yı ziyaret etmekle suçladı.

Rauf Denktaş 27-30 Mart tarihlerinde Westminster'deki İngiliz Parlamento binası yakınındaki Institute of Civil Engineering'de Kıbrıs'la ilgili bir konferansta konuşmak için Londra'ya gitmişti. Ancak toplantıya girerken, kendisi aleyhinde gösteri yapan 50 kadar

Rum'un saldırısına uğradı. Göstericilerin bazıları polis tarafından göz altına alındılar. Bu arada göstericilerin fırlattığı üzerinde kanlı bir Kıbrıs haritasının bulunduğu haç Dışişleri Bakanı Kenan Atakol'un başına isabet etti.

Öte yandan, Londra'yı sadece iki tarafın başkanları değil, değişik Türk ve Rum siyasal partilerinden milletvekilleri, bu arada AKEL Genel sekreteri Ezekias Papayuanu ile CTP Genel Başkanı Özker Özgür'de ziyaret etti.

GÖKKUŞAĞI Londra Bürosu, Cumhuriyetçi Türk Partisi Genel Başkanı ile bir konuşma yaparak son gelişmeleri tartıştı.

Son bir ay içinde, Kıbrıs sorununa çözüm güncel bir tartışma konusu. Gerek Kıbrıs içinde, gerekse Kıbrıs dışında bir takım girişimler yapılıyor. Birkaç haftadır Londra'da yoğunlaşan Kıbrıs trafiği de bu girişimlerin somutlanması. Kıbrıslı Türk ve Rum basınındaki yazılar, Kıbrıslıların antlaşma konusunda umutlu bir bekleyişe girdiği izlenimini yaratıyor. Katılıyor musunuz buna?

ÖZGÜR - Bu hareketliliğin nedeni, kuşkusuz Güney'deki seçimler değildir. Asıl neden Türk-Yunan yakınlaşmasıdır. Türk ve Yunan başbakanlarının Davos ve Brüksel buluşmaları ve yaptıkları açıklamalar, Kıbrıs konusunda da bir antlaşma umudunun doğmasına neden olmuştur.

Kıbrıs sorununu, Türkiye ve Yunanistan'ın inisiyatifine bağlı bir Türk-Yunan sorunu olarak mı ele alıyorsunuz?

ÖZGÜR - Hayır. Kıbrıs sorununu, Yunanistan ile Türkiye çözmeyecektir kuşkusuz. Ama gayet iyi biliniyor ki, Türkiye ile Yunanistan'ın Kıbrıs üzerinde çok büyük etkisi vardır. Biz Kıbrıslılar, istesek de istemesek de; beğensek de beğenmesek de, gerçeklik budur. Kıbrıslı iki toplum, 1977 ve 1979 Dörük Antlaşmalarında üzerinde hemfikir oldukları federal çözümü, bugüne kadar ülkelerine getirememişlerdir.

Bir de, Güney Kıbrıs'ta seçimleri kazanan George Vasiliu'nun Kyprianu'ya göre daha ılımlı, barışsever ve antlaşma taraftarı olduğu izlenimi, Kıbrıslı Türklerin barış umudunu artırmaktadır.

Ancak Vasiliu'nun seçilmesinin ve Kıbrıslıların barıştan, antlaşmadan, yana istenç belirtmelerinin, Kıbrıs sorununa çözüm getirilmesinde belirleyici olacağı kanısında değilsiniz. O zaman,

Kıbrıslıların istenci dışında, ya da ancak "Anavatanların" onayıyla yürürlüğe girebilen, iktidarsız istence dayanan bir antlaşmanın kalıcılığı ne kadardır?

ÖZGÜR - Şimdi Kıbrıs öyle bir ülkedir ki, tek başına hareket edemiyor. İşte iki 'Veli'si var. Ergenlik çağına ulaşmamış çocukların nasıl vasileri olursa, bizim de öyle. Açıkçası, Kıbrıs'ta onlar-sız birşey yapamıyoruz. Bu somut bir gerçeklik. Biz Kıbrıs'ta birşey yapamıyoruz. Mesela, biz iki tane Doruk antlaşması imzaladık, ama onlar istemedikleri için, antlaşmalarda öngörülen federal cumhuriyeti kuramadık.

Galiba Kıbrıslı Türklerin bir üçüncü 'Veli'si daha var: İngiltere. Denktaş'ın son Londra ziyareti ve basın açıklamaları, Türk-Yunan yakınlaşması sonucu yapılacak bir Kıbrıs antlaşmasına karşı olduğu ve bu nedenle Türkiye'ye karşı İngiltere'yi koz ya da denge olarak kullanmaya kalktığı izlenimini yaratıyor. Bazı çevrelerde yapılan yorumlara bakılırsa, herhangi bir antlaşmayı önlemek için Denktaş, "İkinci Anavatan"ı İngiltere'yi öne sürüyor.

ÖZGÜR - Tabii Kıbrıs'ta emperyalizmin de çıkarları vardır. Ve emperyalizm Kıbrıs'ta söz sahibi olmak isteyen ögeleri, bugüne kadar gayet rahatlıkla birbirlerine karşı kullanmıştır. Böylece zaman kazanmış ve adadaki askeri üsleri ile diğer stratejik çıkarlarını korumuştur. Bugün İngiliz parlamentosu içinde, eski Kıbrıs sömürge valilerinin de yer aldığı lobiler oluşturulmuştur ve bunlar Kıbrıs'la ilgili yoğun kulis yapıyorlar.

Peki, Kıbrıs Türk tarafındaki egemen çevrelerin bu taktik içinde etkin rol oynadıklarını, Kıbrıs'taki özerk siyasal iktidarlarını, ekonomik pazarlarını ve ayrı devleti kalıcılaştırma stratejilerini yürütebilmek için İngiltere'ye, gerektiğinde Türkiye'ye karşı bile taraf çıktıklarına inanıyor musunuz?

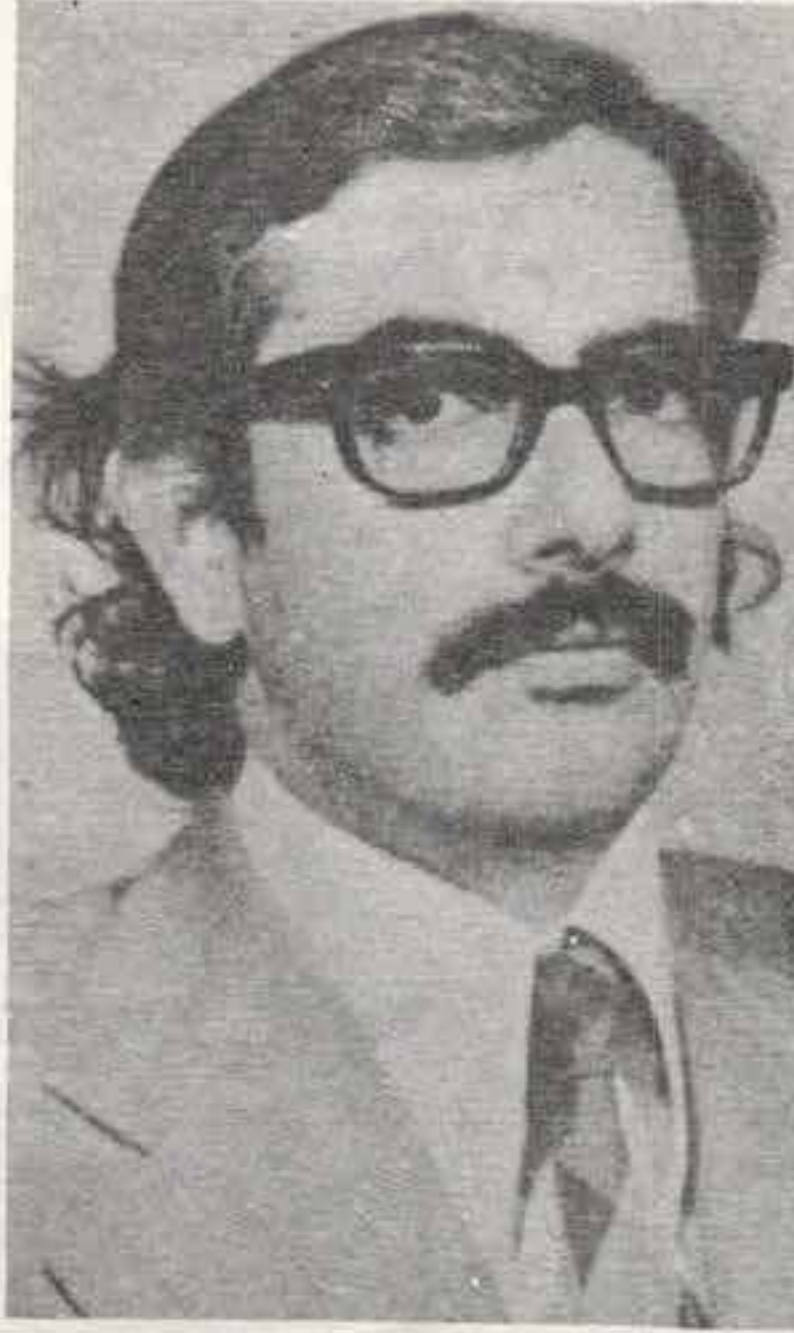
ÖZGÜR - Kuşkusuz, emperyalizmin çıkarı olduğu ülkelerde, işbirlikçileri hep olagelmıştır. Emperyalizmin hem Rum hem Türk toplumunda işbirlikçileri vardır. Ama bu işbirlikçiler, çıkıp da biz emperyalizmin çıkarlarını korumak için politika yapıyoruz demezler.

Kıbrıs'ta yaptıkları fanatik milliyetçiliktir. Emperyalizmin "böl ve yönet" politikası, bu işbirlikçi ögeler vasıtasıyla tarih süreci içinde hayata geçirilmiştir. En fanatik Yunan şovenisti Grivas

emperyalizmle açık bir bağlantı içindeydi. En fanatik Türk şovenisti Denktaş mason localarıyla ilişkilidir. Ve bir yerlerden de emperyalizmle bağlıdır. Kıbrıs'ta söz konusu olan, emperyalizmin, her iki toplumda da milliyetçi gibi görünen bu unsurları kullanarak halkları yıllarca birbirine kırdırmasıdır.

Az önce Türkiye ile Yunanistan'ın Kıbrıs'ta azımsanamayacak bir etkisi olduğunu söylediniz. Peki, Türkiye'deki demokratik muhalefet güçlerinin oynadığı rolü nasıl değerlendiriyorsunuz?

ÖZGÜR - Bana göre Türkiye'deki muhalefet Kıbrıs'a bir çözüm gelmesinde etkili olabilir, ama olamıyor. Çünkü, Kıbrıs sorununu iç politikada kul-

Özker Özgür

lanma eğilimindedirler. Örneğin, şimdi Türkiye muhalefeti yaptığı, her sorunu kullanarak Özal'ı yıpratmak, geriletmek. Ama Kıbrıs sorunu, her sorun gibi bir sorun değil. Özal'ı yıpratmak için Kıbrıs sorununu şovence kullanmaya kalkmak Kıbrıs'ta çözümü geciktirir ve Kıbrıslılar'ın barış umutlarına karşı bir hareket olur. Önemli olan, İki Kıbrıslı toplumu federal bir devlet çatısı altında bir araya getirerek, Kıbrıs'ın bağımsızlığını ve bağlantısızlığını korumaktır. Önemli olan budur.

Oysa Türkiye'deki bütün muhalefet partileri Avrupa Topluluğu'na (AT'ye) girmek konusunda Özal'la temelde hemfikirdirler. Özal da AT'ye girmek için Kıbrıs sorununu çözmek durumun-

dadır. O halde Türkiye muhalefeti anlayışlı davranması ve Kıbrıs'ta çözüm mü kolaylaştırmaları gerekir.

Muhalefet partilerinin öngördüğü çözüm şekli Kıbrıslıların arzuları ile ne kadar bağdaşmaktadır?

ÖZGÜR - Sanırım, nasıl bir çözüm, konusunda herkes arasında bir görüş-birliği vardır. Doruk antlaşmaları ile bu sabittir. Zaten Denktaş, Makarios ve Kyprianu ile imzaladığı bu Doruk antlaşmalarını Türkiye egemen sınıfının: olurunun almadan imzalayamazdı. Bu çerçeveye uygun bir çözüm aranırken, şimdi sosyal demokrat muhalefeti, Özal Kıbrıs'ı satıyor gibi bir yaklaşım içine girmesi, nereden bakılırsa bakılsın tutarlı, sağlıklı değildir.

Peki sayın Denktaş, kendi imzaladığı Doruk antlaşmalarına ve genelde benimsenen "Bağımsız - Bağlantısız - Federal Kıbrıs" prensibine sahip çıkıyor mu?

ÖZGÜR - Sahip çıktığına hiç tanık olmadık. Ama o sözleşmelerin altında imzasının olması yeterlidir! Kuşkusuz Denktaş, uluslararası konjonktürün dayatmasıyla Doruk antlaşmalarını imzalamış olabilir ve gerçek amacı da antlaşmalarda öngörülen çözüm olmaya-bilir; çünkü bize göre Denktaş aslında bir ilhakçıdır.

Yani KKTC'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlanmasını mı istiyor?

ÖZGÜR - Hem de yalnızca KKTC'nin, Kıbrıs'ın yarısının değil, hepsinin Türkiye'ye ilhak edilmesini istiyor. Bütün, hepsinin işgal edilmesini istiyor. Kıbrıs'ın bağımsızlığına, bağlantısızlığına kesinlikle inanmıyor. Fakat onun istediği olmayacak. Bir zamanlar Enosis ülküsü de Rum toplumunda güçlüydü, egemen politikacılar Ada'nın Yunanistan'a ilhakını istiyor, insanlar Enosis uğruna birbirlerini öldürüyorlardı. Ama ne oldu? Kıbrıs, tam anlamıyla olmasa da bağımsız bir devlet olarak ortaya çıktı. Şimdi de objektif dünya koşulları bağımsız ve bağlantısız bir Kıbrıs'ı gerekli kılmaktadır. Türk-Yunan yakınlaşması ve Kıbrıs'taki siyasal gelişmeler de, halkımızın barış umutlarını artırmaktadır.

Kıbrıslıların barış umutları yeniden kırılırsa... ne olur, diyecektim ama, umutlarının kırılmasına o kadar alıştılar ki, belki de hiç tepki göstermezler!

ÖZGÜR - Evet, barış umutlarının kırılmasına yıllardır alıştılar, bağımsızlık kazandılar artık! ■

Kalmak mı zor, dönmek mi?

MELİHA OKUR

'Kayıp kuşak', 'Alamancı'. Bu tabirlerden hiç hoşlanmıyorum. Neden böyle bir kavram yaratıldı bilemiyorum, ama böylesi bir sava katılmak gülünç."

Uzun yıllar Federal Almanya'da yaşadıkten sonra Türkiye'ye dönen psikiyatrist Dr. Ali Nahit Babaoğlu, yurt dışında yaşayan Türkler konusunda kamuoyunda beliren imajla ilgili hoşnutsuzluğunu böyle ifade ediyor.

MEHMET WERNER

60'lı yıllarda apar topar Almanya'ya gönderilen Türk işçileri yaklaşık otuz yıl sonra hükümetleri tedirgin edecek bir sorun oluşturmalarını doğal olarak tahmin edemiyorlardı.

Petrol Krizi ile birlikte ekonomilerin de bir duraklama dönemi yaşayan Avrupa ülkelerinin, yabancı işçilere bakışında olumsuz bir değişme gözleniyordu. İlk çıkışı Federal Almanya Hükümet Başkanı Kohl yaptı. "Türklerin dönme vakti geldi."

Bu noktada başka bir sorun ortaya çıkıyordu. Türk işçileri dönmeye neceklerdi de, orada doğup büyüyen

kuşak ne yapacaktı?

O ana kadar, yurt dışında yaşayan yurttaşlarıyla ilgili kayda değer hiç bir araştırma yapmayan Türkiye'deki yetkililer vakit kaybetmeden bir 'karşılama' kampanyası başlatıyorlardı.

'İkinci Kuşak', 'uyumsuz kuşak' gibi tanımlamalar bu süreçte ortaya çıktı. Okullarda, 'uyum sınıfları' açıldı. TV'de, 'Ne olacak bunların hali?' türünden programlar yayınlanmaya başlandı.

Bu arada, Federal Almanya'da yaşayan Türk işçilerinin içinde bulunduğu sorunları anlatan iki ciddi araştırma yine yabancı yazarlardan geliyordu: John Berger'in 1973'de yayınlanan 'Yedinci Adam'ıyla gazeteci-yazar Günther Wallraf'ın 'En alttakiler' adlı yapıtı.

Asıl sorun 1. Kuşak'ta

İkinci kuşak sorununun Türkiye'de dramatize edildiğini ileri süren Dr. Ali Nahit Babaoğlu, asıl anlaşılması gerekenin birinci kuşak olduğunu belirtiyor:

"Sorunun kökeni yirmi yıl öncesine dayanıyor. Fakat kimsenin dönmeye niyeti yok. Bu da bilinmeli! Türk hükümeti yanlış bir politika izliyor. Türkiye'ye döndükten sonra kızımı 'uyum sınıfına' verdim. Sınavda sormuşlar: Hz. Muhammed'in süt annesinin adı? İkinci soru ise Atatürk'ün annesinin doğduğu şehir.

Türkiye'de yaşayan öğrencilere bu sorular sorulduğunda kaç doğru yanıt verebilir? Ya da yetişkin insanların kaç tanesi bu soruları yanıtlayabilir? Bir insan bunları bilemedi diye 'uyumsuz' olarak lanse edilemez ki!

Almanya'daki eğitim sistemi Türkiye'deki sistemden tamamıyla farklı. Almanya'da ilkökul seviyesindeki bir çocuğa sosyal ve siyasal içerikli dersler verilmez. Ancak onuncu sınıfta bu tür bilgiler verilir. Burada ise tam tersi söz konusu... Yoğun bir eğitim var. İlkokuldan başlayarak çocuğun devletle ilgili tüm bilgileri edinmesi bekleniyor.

Araştırılırsa görülecektir: Almanya'dan gelen öğrenciler matematik, fizik gibi derslerde başarılılar. Çünkü, Almanya'da ağırlıklı ders programı pozitif bilimlere üzerine kuruludur."

Almanya'daki okulların programlarını buradaki sisteme eklemenin çok zor bir iş olmadığını kaydeden Babaoğlu, önemli olanın öğrencinin değil, öğretmenin bilgilendirilmesi olduğunu öne sürüyor:

"Memleketlerine bilinçli dönen ikinci kuşak, sorunlarına sahip çıkabilecek özellikler taşıyor. Eğer ailede bir problem yoksa, ana baba uyum içindeyse, döndüklerinden dolayı yakınmıyorlarsa çocuk için de problem yok demektir. Çünkü çocuklar daha gerçekçi."

Türk kamuoyunun Almanya'dan dönüş yapanlarla ilgili yaklaşımının 'kurumsallaştığını' belirten Dr. Babaoğlu, Almanya'da da bohem bir hayat sürdüren Türklerin olacağını, fakat bunu genelleştirmenin çok yanlış olduğunu sözlerine ekliyor.

Çözüm intihar mı?

Almanya'da yetişen gençlerin büyük çoğunluğunun ailesi kırsal kökenli. Türkiye'ye kesin dönüş yapan ailelerin tekrar kırsal yörelere yerleşmesi farklı koşullarda yaşamaya alışmış gençlerin bocalamasına yol açıyor. Durum özellikle kızlar açısından önemli. Tekrar Almanya'ya dönme şansı olmadığını anlayan genç kızlar yaşadıkları sıkıntılı ortamdan kurtulabilmek için çeşitli yollar deniyorlar. Zonguldak'lı 19 yaşındaki Y.S. bunlardan biri...

Ailesiyle birlikte Zonguldak'a dönen Y.S. Almanya'daki ağabeyinin yanına dönmek için iki yıl uğraşır. Başvurduğu bütün yollar kapalıdır. Babası, pasaportu ve oturma belgesi dahil tüm evraklarını yakar. Y.S. sonunda çareyi intihar etmekte bulur.

Dönüş konusunda ailesinin yoğun baskısı ile karşılaşan Ali Yüksel ise, "orada işsiz kaldığım için döndüm. Başka çarem yoktu," diyor.

"Annem, babam memleketimiz olan Kırıkkale'ye yerleşti. Ben Kırıkkale'de yapamadım. İstanbul'a gelince biraz rahatladım. Düşünün bir kere Münih'te doğmuş bir insan burada nasıl yaşar? Oradaki çevremi, yaşantımı arıyorum. Bütün bunların üzerine bir de bize "öcümüzüz" gibi bakıyorlar En çok canımı sıkan şey bu."

1984 yılında Türkiye'ye dönen ve halen rehberlik yapan 21 yaşındaki Nevzat Öztürk'ü en fazla rahatsız eden şey bir otomobilinin olmayışı. Almanya'da teknik liseyi bitiren Nevzat Öztürk, ailesinin en büyük korkusunun uyuturucuya alışması olduğunu söylüyor:

"Oysa ben bunların hiçbirini denemiştım. İstanbul'a geldiğimde büyük bir sıkıntıya kapıldım ve tekrar Almanya'ya döndüm. Daha sonra ailemi öz-

MEHMET WERNER

Çocuklar için Lunapark'ın Türkiye'de veya Almanya'da olması pek fark etmiyor.

ledim ve dönmek üzere İstanbul'a geldim. Şimdi de yavaş yavaş alışmaya çalışıyorum."

Almanya Giessen Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof.Dr.Helga Schwenk ise yaptığı araştırmalar sonucu, iki dilli Türk çocuklarının öğrenme sürecinde pek çok zorluklarla karşılaştıklarını tesbit etmiş. Schwenk, bunun nedenini, Türkiye'deki okulların tek dilli öğrenciye yönelik olmasına bağlıyor. Schwenk, Nasreddin Hoca, Dede

Korkut gibi Türk masallarından oluşan bir örneği ele alarak, Türk öğrencilerine bu masalları hem Almanca hem de Türkçe olarak yazmalarını istiyor. Sonuçta her iki yazım şeklinde de başarılı olamadıklarını belirliyor.

Kesin dönüş yapan ailelerin çocukları genellikle Bahçelievler Anadolu Lisesi'nde okuyor. Okulun adı 'Alamancılar'a çıkmış. Üsküdar Anadolu Lisesi, Kartal ve Pendik Liseleri de bünyesinde 'ikinci kuşak' barındırıyor.

MEHMET WERNER

Yeni bir kuşak daha beliriyor. Şimdilik emekleme döneminde.

Bahçelievler Anadolu Lisesi birinci sınıfında okuyan S.S, derslerinden dolayı bir sorunu olmadığını belirtiyor:

"Ben gelmeden önce hazırlanmışım. Öğretmenlerimizin büyük bölümü de Almanya'dan geldi. Tek şikayetim insanlardan. Bize yabancıymışız gibi davranıyorlar."

Almanya'dan gelen gençler, - bir iki üzücü örnek dışında - gelecekleri konusunda pek karamsar değiller. Özellikle yabancı bir dil bilmelerinin kendilerine büyük avantaj sağladığına inanıyorlar.

Dönmek istemiyorlar

Öte yandan, *Türkiye Araştırmalar Merkezi* tarafından, yapılan bir araştırmaya göre, Almanya'da yaşayan nüfusun sadece yüzde beşi geri dönmek istiyor.

Araştırma sonuçlarına göre, yabancılar arasındaki en aktif kitleyi oluşturan Türklerin yüzde 59'luk bölümü belirli hukuksal güvencelelere sahip.

Dinsel inançları gereği fanatik oldukları ve Alman toplumuna uyum sağlamadıkları gerekçesiyle istenmeyen kitleyi oluşturan Türklerin de son dönemlerde Alman Partilerine üye olmaya başladıkları gözleniyor.

Alman sosyal Demokrat Partisi içindeki Türk üye sayısının 24 bini aştığı kaydedilen araştırmada şunlara yer veriliyor:

"Türk nüfusu yavaş yavaş Alman toplum hayatına katılmaya başladı. Ekonomik, politik açıdan daha farklı bir statü içerisine girdiler. Politik açıdan 80'li yıllarda büyük değişime uğrayan Türklerin kendi kurdukları dernekler yerine partileri tercih ettikleri gözlemlendi.

İşçi olarak en ağır şartlarda yaşayan Türk nüfus son yıllarda kendi işini kurma yolunda da adımlar attı ve işadamları kimliği kazanmaya başladı. Halen Federal Almanya'da 30 bin Türk kendi işini kurmuş bulunuyor. Bunların yatırımlarının toplam tutarı 5 milyar mark dolayında...

Yapılan araştırmalardan, gözlemlerden çıkan sonuç halen Almanya'da yaşayan Türklerin ve kendi yurtlarında yaşayan 'Alamancıların' 'kaybedilmiş kuşak' olmadığı yolunda. Hepsinin tek isteği, kendilerine biraz anlayış gösterilmesi ve 'hemşehrilerimiz elden gitti' gibisinden felaket haberlerinin yayılması. ■

Dernek Başkanı Canan Kahraman:

“İnsanlar herşeye yeniden başlamasınlar”

Almanya'dan Türkiye'ye kesin dönüş yapan aileler örgütlenme yolunu seçti. Geçtiğimiz aylarda sessiz sedasız çalışmalarına başlayan "Yurtdışından Dönen İşçi Çocukları Kültür ve Yardımlaşma Derneği"ni, 'Yurtdışı İşçi Çocukları Eğitim Vakfı' izledi. Merkezi Ankara'da bulunan ve faaliyetine önümüzdeki günlerde başlayacak olan Vakıf, İstanbul'da da bir şube açmayı planlıyor.

Dernek Başkanı Canan Kahraman, amaçlarının Türkiye ile Almanya'da yaşayan insanlar arasındaki bilgi alışverişini sağlamak olduğunu söylüyor. Kahraman; kendisinin uzun yıllar Almanya'da yaşadıkdan sonra dönüş yapan, çeşitli problemleri yaşayan bir insan olarak gençlere yardım etme amacıyla böyle bir girişimde bulunduğunu özellikle vurguluyor:

Dernek Kurma fikri nereden kaynaklandı?

Kahraman Kendi yaşadıklarım-dan! Beş yaşında Almanya'ya gittim. 15 yıl yaşadım ve 1975 yılında Türkiye'ye döndüm. Ancak Türkiye'ye gelince kelimenin tam anlamıyla bir bunalıma düştüm. Kendi kendime sorunları aşmaya çalıştım. Yeni yaşamımda karşıma çıkan ilk problem dil oldu. Sonra alışık olmadığım toplumsal normlar ve değer yargıları. Benim için zor bir dönemdi. Nasıl davranmam gerektiğini bilmiyordum. Bana yardımcı olabilecek, yol gösterecek kimse de yoktu. Eğer o zaman bana yol gösteren bir insan olsaydı, sorunlarımı daha kolay çözebilirdim. Derneği kurma fikri kafamda böylece oluştu. Türkiye'ye dönen gençlere kendilerini anlayabilecek, kendilerinden daha

tecrübeli, yol gösterici insanlar ya da kurumlar bulunması gerektiğini düşünüyorum. İnsanlar Türkiye'ye gelince her şeye yeniden başlamasınlar istiyorum. Gençlere öğrenme süreci için de yol gösterici olmak istiyorum.

Sesinizi nasıl duyuracaksınız?

Kahraman Daha yeni faaliyete geçtik. Programımızda film, sergi, konser, sempozyum seminer gibi kültürel faaliyetler var. Sonra Türkçe- Almanca dil kurslarını artırmayı planlıyoruz. Türkiye'yi tanımayan gençlere Türkiye'yi anlatmak, tanıtmak istiyoruz. Yurtiçi geziler düzenleyeceğiz. Ardından büyüdükları ülkeleri görmeleri, durumlarını daha iyi değerlendirmeleri için yurtdışı gezi programımız var. Bu arada kendi olanaklarımız çerçevesinde bir dergi çıkarmaya çalışıyoruz. Tiyatro çalışmalarına ağırlık vereceğiz.

Derneğin gelir kaynağı?

Kahraman Ne yazık ki parasız birşey olmuyor. Maddi açıdan desteğe ihtiyacımız var. Henüz dernek için bir yer kiralayamadık. Dernek, şu anda 25 asil üyesi ile faaliyetini sürdürüyor. Sıkıntılarımızdan birisi bu. Dernekler Yasasına göre, öğrenci gençler derneğe üye olamıyorlar. Ancak tiyatro, gezi, dergi gibi çeşitli konularda aktif olarak çalışan 100'ü aşkın insan var. İlerde destek bulacağımıza inanıyoruz.

Yardım için çeşitli kaynaklara müracatınız oldu mu?

Kahraman Biz henüz çok yenisiz. Böyle bir çalışmamız olmadı. Önümüzdeki günlerde çeşitli kuruluşlarla ilişkiye geçmeyi düşünüyoruz.

Gençlerin dernek olayına ilgileri?

Kahraman Çok fazla. Gençler göç olayının tüm çarpıklığını yaşıyorlar. Benliklerini tam olarak bulamıyorlar. Türkiye'ye döndüklerinde aldıkları kültür belirgin oluyor. Farklı davranıyorlar, toplumun değer yargılarına ters düşen davranışlarda bulunuyorlar. Toplumda, Almanya'dan gelenler refah içinde anlayışı hakim. Bu, gençleri olumsuz yönde etkiliyor.

Peki, Almanya ile hangi kanallarla çalışmayı düşünüyorsunuz. İşbirliği yapabileceğiniz kurum ya da kuruluş?

Kahraman Oradaki derneklerle, sosyal danışmanlarla ilişkiye geçeceğiz. Bugün Almanya'da yetişen bir kuşak var. Sanatta, edebiyatta, resimde belli yerlere gelmişler. Almanca yazan, Almanca hitap eden bir kuşak, biz bunu Türkiye'ye tanıtmak istiyoruz. Almanya'da nasıl yaşanılıyor. Bunu anlatmak istiyoruz. Ama çarpıtmadan...

Ulaşmak istediğiniz kitle belli. Türk toplumunun bütününe nasıl bir mesaj ileteceksiniz?

Kahraman Elbette hedefimiz belli. Yurtdışından kesin dönüş yapanların aileleri... Ancak asıl amacımız göç olgusuyla ilgilenenlere, öğretmenlere ve tüm kuruluşlara ulaşmak. Türk toplumuna bu insanları anlatmak istiyoruz. Çünkü çoğu ikinci kuşağın problemlerinden haberdar değil...

İkinci kuşak ile ilgili yapılmış araştırmalar var mı?

Kahraman Organize olmuş bir çalışma yok. Biz iki kültürü, yani sonradan edinilen Alman kültürü ile yitirilen Türk kültürünü kesin dönüşçü gençlere kazandırmak arzusundayız. Düşünün bir kere, Türk toplumuna bu büyük insan potansiyelini kazandırmak ne kadar güzel olur... Gençler tecrübeleri sayesinde bu topluma neler kazandırabilirler.

"Türkçe'yi onbir yaşından beri hiç konuşmadım. Kimse inanmıyor ama tek kelime anlamıyorum. Tamamen unuttum. Beynimden sildim."

Anadilini unutan kız

Ergül Ateş onbir yaşında evinden kaçmış. Bir yurttta büyümüş. Hayatta tek yakınlık gördüğü kişi bir rahibe. Dayaktan başka bir şey görmediği ailesini ve Türkleri bilincinden silmiş. Anadili yok. Psikoloğunun önerisiyle Türkçe öğrenmeye çalışıyor, ama başaramıyor.

BERİN UYAR

Ergül, 25 yaşında bir üniversite öğrencisi. Beş yaşında Federal Almanya'ya gelmiş. Onbir yaşında dayak yüzünden evden kaçmış. Tek kelime Türkçe anlamıyor ve konuşamıyor. Evden kaçtıktan sonra

dilini unutarak geçmişinden kurtulacağını sanmış. Psikolojik sıkıntıları var. "Kendimi buldum" diyor ama, ne olduğunu çözebilmiş değil. Bir psikoloğun yardımını görüyor. Hayatını yeniden düzenlemeye çalışıyor.

Ana dilini bu kadar derinlere gömebileceğine inanmadığımız Ergül ile konuştuktan sonra psikolog Dr. Serol Teber'in de görüşüne başvurduk.

Ergül ile Essen Üniversitesi'nin öğrenci yurdunda buluştuk. Yurt kantininde gençler eğlence düzenlemişler. İçerden cıvı cıvı sesler geliyor. Dans ve müzik... Ergül'ün yanakları al al. Belli ki, o da az önce içerdeymiş. Esmer, uzun boylu, buradaki binlerce genç kızdan biri.

Arkadaşlar ondan söz ettiklerinde, pek ilgimi çekmemişti. 11 yaşına kadar anadilini konuşan birinin dilini unuması mümkün değildir, olsa olsa bozulmuştur, diye düşünmüştüm. Çevremizde böyle gençler öyle çok ki, ne Türkçeyi ne Almancayı doğru dürüst konuşabiliyorlar. Hatta çoğu, Almancayı daha iyi konuşuyor, Almanca düşünüyor. Türkçe konuşurken ise ortaya garip bir dil çıkıyor. "Geçen sene babam *kran-ka* çıkmasaydı, *urlauba* gidemeyecektik," gibi... Ergül de onlardan biridir demiştim. "Ama hiç anlamıyor, tek bir kelime konuşamıyor," dediler. Biraz da merak ettiğim için gittim Ergül'e. Kendi kulaklarımla duyup kendi gözlerimle görmek, gerçeği ondan dinlemek istedim.

Ergül, beş yaşında Federal Almanya'ya geldikten sonra, yedi yaşında Duisburg'da ilkokula başlamış. Onbir yaşında ise evinden kaçarak, bir daha geri dönmemiş. Evden beş kardeşini, anne ve babasını, geçmişe yönelik tüm anılarını ve o güne kadar konuştuğu ana dilini bırakarak ayrılmış.

Kayıp geçmiş

"Babamı pek hatırlamıyorum. İşçiydi, eve de az uğradı. Evde kardeşlerim vardı. Birisiyle, erkek kardeşimle iyi anlaşırdık. Diğerlerini hatırlamıyorum bile. Zaten biri evlatlık olarak verilmişti."

"Ya annen?"

"Evet, bir de annem vardı. Hep evde otururdu. Onu hergün görürdüm."

"Ailenle ilişkilerin nasıldı?"

"Bilmem... Babamla kötü değildi. Eve az gelirdi. Ama annem... Ondan nefret ettim."

"Neden?"

"Beni ve kardeşimi sürekli döverdi. Hem de sadistçe. Okuldan gelince, her gün, dayak yerdik. Ellerimi ısırdı. Hırs içinde tırnaklarını derime geçirirdi."

"Dövmesi için bir neden mi vardı?"

"Bizden, özellikle benden nefret ediyordu. Bana bir kere sarılmadı. Ben evin en büyük çocuğuydum. Söylediği-

ne göre, beni doğururken ölüm tehlikesi atlatmış. Çok acı çektirmişim ona. Bu yüzden sevmiyormuş beni. Erkek kardeşimi de döverdi ama onun bir avantajı vardı. Babam, erkek olduğu için onu çok severdi. Ve annem babamdan korkardı.”

“Evden bu yüzden mi kaçtın?”

“Evet. Evden defalarca kaçtım. Her seferinde yakalandım. Küçüktüm. Uzağa gidemiyordum. Bir merdiven altında ya da bodrumda buluyorlardı beni. Ama son kaçışımda kararlıydım. Ne olursa olsun geri dönmeyecektim. Erkek kardeşimi de yanıma almadığım için şimdi çok pişmanım. İki sene önce onunla karşılaştım. O da evden ayrılmıştı. Mutlu değildi.”

“Sen mutlu musun?”

“...”

Kurtuluş

“Evden nasıl kaçtığını ve başına neler geldiğini anlatır mısın?”

“Bizim evin karşısında oturan arkadaşşıma gittim. En samimi arkadaşşımdı. Ama ailesi polise haber vermiş. Polis de *Gençlik Dairesi*’ne haber vermiş. Geldiler ve beni alıp götürdüler.”

Gençlik Dairesi ve polis daha önce defalarca evden kaçan Ergül’ü tanıyor-muş. Bu nedenle eve teslim etmeden önce onunla konuşup, kontrolden geçirmişler. Akli dengesinde bir anormallik olup olmadığına bakmışlar. Vücudundaki dayak izlerini incelemişler. Sonunda sağlıklı olduğuna karar vermişler. Ailesiyle konuşmuşlar. Ergül’den kurtulduğuna sevinen aile, “üstüne isterseniz para verelim,” demiş. Ergül, özellikle babasından bunu beklemediği için çok üzölmüş.

“Gençlik dairesi beni ilk gün *Sonderschule*’ye (başarısız ve öğrenmekte güçlük çeken çocukların götüröldüğü okul) gönderdi. Ben küçüktüm ama akıllıydım. Beni sonra daha güzel bir yere göndereceklerini söylediler. Gideceğim yer ‘*Heim*’dı (yurt).

“Bu olayları yaşarken neler hissediyordun?”

“Önce çok korkmuştum. Yurt den-diğinde aklıma koca bir salon, bir sürü çocuğun bulunduğu kötü, pis bir yer geliyordu. Ama yurda gelince öyle olmadığını gördüm.”

“Yurt yaşamı nasıldı? Evde bulamadığın sevgi ve ilgiyi orada bulabildin mi?”

“Biraz belki... Ama yeterli değil. Çocuklar birbirlerini kıskanıyorlardı. Çok da kötü değildi orası. Ve ben galiba şanslıydım. Bir rahibe benimle ilgilen-di. Her gece beni öpüyordu. Ondan sonra uyuyordum. Ama diğer çocuklar beni kıskandıkları için, bundan vazgeçtim.”

“Ailenden ayrıldıktan sonra kendini yalnız hissettin mi?”

“İlk zamanlar evet. Kimsesiz hissettim kendimi. Ama rahibe benimle ilgilenmeye başlayınca, onu annem gibi görmeye ve sevmeye çalıştım. En iyi arkadaşım da zaten rahibenin yeğeni-ydi. Bir süre sonra rahibe, Bottrop’a taşındı. Çok yalnız kaldım. Ama tatillerde onlara gidiyordum. Orada bir büyük-anne ve büyükbaba vardı. Kendi ailem gibi görüyordum onları. Güveniyordum.”

“Bu süre içinde geleceğe yönelik bir plan yapabildin mi?”

Hayata direnç

“Hiç bir planım yoktu. Yıllar geçiyordu. Geleceği de pek düşünmüyordum zaten. Çok da korkmuyordum bu nedenle. Belki de henüz neden korkacağımı bilmiyordum. Ama kendimi ezdirmemeye çalışıyordum. Ezilmemek için de güçlü olmalıydım..

“Onbir yaşında bir çocuğun, hem de yabancı bir ülkede, ailesini terketmeye karar vermesi kolay değil. Tek başına kalacaksın. Güveneceğin kimse yok. Buna rağmen kendini koruduğunu söylüyorsun. Bunu nasıl başardın?”

“Bu soruyu ben de kendime çok sordum. Düşündüm. Ben çok inatçıydım. Yine de öyleyimdir. İsyancıydım. Evde büyük haksızlığa uğradığımı düşünüyordum. Ailemin yanından kaçarken bundan daha kötü hiç bir şey olamaz diye düşünmüştüm. Dayak yemeyeceğim bir yer benim için kurtuluştu. Yurtta ise rahibe bana güç verdi. Ailesi beni sevdi. Bana yardım edip yol gösterdiler. Bu, bana dayanma gücü vermiş olabilir.”

Ergül’ün şimdiye kadar sorduğumuz soruları yanıtlaması hiç de kolay olmadı. Özellikle ailesine ilişkin sorularda duraklıyor, geriliyor, yüzüne anlamsız bir gülümseme yapışıp kalıyordu. Sesi titriyor, hatta sinirleniyor, bazı soruları yanıtlamıyordu. Röportaj boyunca karşılıklı içtiğimiz sigara ve kahvenin haddi hesabı yok. Ergülle bir tercüman ara-

cılığıyla bağlantı kurduğum için de, gerekli yakınlığı bir türlü sağlayamıyoruz.

Türkçe derdi

Ergül bu yurttaki 17 yaşına kadar kalmış. 18 yaşında Bottrop'a rahibenin yanına taşınmış. Kısa bir süre sonra da yalnız kalabileceği bir ev ve 270 Marklık bir burs bularak yaşamını ve eğitimini sürdürmüştü. O günlerde ideali tezgahlar olmakmış. "Ayakkabı satıcısı olmak istiyordum. 9. sınıfta bir erkek arkadaşım oldu. O, konuşmalarımız sırasında, hiç bir zaman bir işçi kızla birlikte olmak istemediğini söyledi. O yüzden üniversiteye gitmeye karar verdim."

"Tek neden bu muydu?"

"Rahibeye de hayrandım. Sosyal yardım işleriyle ve çocuklarla ilgileniyordu. Onun etkisiyle sakat çocuklarla ilgili eğitim görmek istedim. Üniversiteye sosyal pedagoji bölümüne girdim. Okurken çalışmak da istiyordum. Köln'de bir profesör yardımcı arıyordu. Oraya başvurduğum. Türk olduğumu duyunca benimle konuşmayı kabul etti. Ama Türkçe bilmediğini öğrenince şaşırıp ve öğrenmeden bu işe giremeyeceğini söyledi. Ben Türkçe öğrenmek istemediğimi anlatmaya çalıştım. İşe almadı beni."

"Gerçekten konuşamıyor musun Türkçeyi?"

"Onbir yaşından beri hiç konuşmadım. Kimse inanmıyor ama tek kelime anlamıyorum. Tamamen unuttum. Beynimden sildim onu."

"Bu nasıl olabilir? Hiç üzerinde düşündün mü?"

"23 yaşına kadar Türklerden nefret ediyordum. Türklerle ilgilenmek, onlara ait bir şey duymak istemiyordum. İlk zamanlar, yani ben yurda geldiğimde, babam arada sırada beni aradı. Benimle Türkçe konuşuyordu. Anlıyordum onu, ama Almanca cevap veriyordum. Babam yurda geldiğinde, rahibeyi de yanıma çağırıyordum. Ve rahibe de konuştuklarımızı anlatsın diye babamın Almanca konuşmasını istiyordum. Rahibe bana bir kötülük yapılmasına izin vermezdi. Bunun için her söyleneni anlaması lazımdı. Babamla tek başıma hiç görüşmedim. Türkçe konuşmamak için de mücadele ettim kendimle. Türklerle bütün bağlarımı kopardım. Geçmişini düşünmedim. Şimdi tamamen unuttum."

"Geçmişini düşünmeden, ana dilini unutarak, evden koparak sorunlarından kaçacağını ve kurtulacağını düşündün herhalde. Ama duygusal olarak bu seni nasıl etkiledi acaba?"

"Kendi kendimden nefret ettim. Bu dünyaya neden geldiğimi sordum. İçimi ısıtan hiçbir şey yoktu. Rahibe beni seviyordu ama çok dindardı. Bazı hareketlerime kızıyor, suçlamalarda bulunuyordu. Bir ara da rahibe olmak istedim. Zamanla rahibeden de uzaklaştım."

"Geçmişe ait hiçbir şey saklamadın mı? Bir fotoğraf, bir anı, doğduğun büyüdüğün yerler, kardeşlerin..."

"Bana evi hatırlatan tek şey dayak. Hatırladığım tek kişi ise büyükbabam. Beni severdi. Onun dışında geçmişten, o günlerden ve hatta kendimden nefret ediyordum."

"Hayır. Hiçbir şey saklamadım. Bana evi hatırlatan tek şey dayak. Hatırladığım tek kişi ise büyükbabam. Samsun'da beş yaşına kadar onunla kaldım. Beni severdi. Yumuşacık, sıcak göğsünü ve yüzünü çok iyi hatırlıyorum. Onun dışında geçmişten, o günlerden ve hatta kendimden nefret ediyordum."

Psikolog baskısı

"Nefret çok yıpratıcı bir duygu. Artık yetişkin bir insansın ve kişiliğin gelişmiş durumda. Şu anda Türk olduğumu bildiğin halde bilinçle benimle ko-

nuşuyorsun. Bu psikolojiden kurtulmak için bir çaban oldu mu?"

"Evet iki sene önce Türklerle tekrar kontağa başladım. Ama bu kendi isteğimle olmadı. Bir psikologa gidiyorum. Türkçeyi öğrenmem ve Türklerle ilişki kurmam gerektiğini söyledi. Hemen Türklerin arasına girdim. Türkçe bilmediğime inanmadılar. Denemeler yaptılar, tanıştığımızın ertesinde bana Türkçe öğretmeye kalktılar. Onlarla kontağı kopardım. Sonra tekrar doktorun önerisiyle '87 Nisanından beri üniversite çevresindeki Türklerle ilişkim var. Ama bu da kendi isteğimle değil, psikolog baskısıyla oldu."

"Şimdi kendini nasıl hissediyorsun?"

"Bazılarıyla rahat hissediyorum. Ama hepsiyle değil. Bir de Türk erkek arkadaşım var. Bakalım ne olacak, bekliyorum."

"Alman arkadaşların nasıl davranıyorlardı sana?"

"Onların arasında kendimi hiç yabancı gibi hissetmedim. Beni kabul ettiler. Yabancı düşmanlığı da vardı, ama beni Türk olarak görmediler."

"Bu seni mutlu etti mi?"

"Önceleri bundan gurur duydum. Son yıllarda ise çok rahatsızım. Ben bir yabancıyım. Beni böyle görmelerini is-

tiyorum. Çünkü 'Yabancılar Dairesi' için tam bir Türküm. Diğer Türklerin karşılaştıkları her zorlukla ben de karşılaşıyorum. Garip bir durumdayım yani. Bir yandan beni Almanmışım gibi görmeleri hoşuma gidiyor. Ama diğer yabancılardan nefret edenlerin, bana 'ama sen başkasın' demeleri beni rahatsız ediyor. Kendimi bir Türk gibi görmüyorum ama Alman da değilim. Irkçı yaklaşımlardan da nefret ediyorum. Bir insanım ben."

İnançsızlık

"Ergül küçükken kafanda geleceğe yönelik bir planın yoktu. Sonra sosyal pedagoji okumaya başladın. Ve kendi yolunu çizmiş oldun. Yine de bir boşluk hissettiğini söylüyor ve psikolog yardımı görüyorsun. Şimdi geleceğe yönelik ne düşünüyorsun?"

"Artık sosyal pedagoji de çok ilgimi çekmiyor. Başka çocukların da benim yaşadıklarımı yaşamaması için en iyi meslek budur diye düşünmüştüm. Ama bunu başaramayacağımı düşünüyorum şimdi. Okudukça, öğrendikçe, bu konuda da tek başıma yapabileceğim hiç bir şey olmadığını gördüm. Bundan da soğudum."

"Sence aileler çocuklarını nasıl yetiştirmeli?"

"Öncelikle benim ailem gibi değil. Aile önce kendini yetiştirmeli. Sonra çocuğunu. Bir kadın doğurduğu çocuğunun üstüne titremeli. Onu sevmeli. Cezalandırmak, dövmek, gelenekçi davranmak, baskı yapmak... Bunlar çok kötü. Hele Avrupa'da ve hele ikinci kuşak gençlerle gelenekçi ailelerin anlaşması çok zor. Ben güçlü ve şanslı olduğum için kendimi kurtarabildim. Şimdi Almanya'da yurtlarda, benim yaşadıklarımı yaşamak için bekleyen o kadar çok çocuk var ki... Bunların çoğu yabancı, özellikle de Türkler. Bunlarla kim ilgileniyor?"

"Sana geçmişini hatırlatarak üzdük galiba"

"Bir daha kimseye geçmişimi anlatmayacağım."

"Neden böyle düşünüyorsun?"

"Çünkü bu beni rahatsız ediyor. Bir yerim kanamış gibi oluyor da ondan."

"Peki benimle neden konuştun?"

"Üniversitedeki arkadaşlar seni ve senin gibileri anlattılar. Sizi tanıyorum. Siz de acı çektiniz ve çekiyorsunuz. Ortak noktamız olduğu için konuştum."

Psikiyatr Dr. Serol Teber:

Ergül'ün ödeyeceği bedel ödediğinden büyük olabilir

Sayın Teber, Ergül gerçekten Türkçe anlamıyor. Buna ancak onunla konuştuktan sonra inanabildim. Böyle bir şey mümkün müdür? Bir hekim olarak olayı nasıl açıklayabilirsiniz?

TEBER-Anlattığınız kişiyi tanımıyorum. Ancak böylesi olaylara psikiyatride sıkça rast geliriz. Kuşkusuz bu, oldukça renkli bir konu. Bu denli çarpıcı olmasa da benzerlerini günlük yaşamımızda hepimiz yaparız. Böylesi yadsıma (inkâr) ve unutma olayları, kişiliğin psikişik aygıtın, kendisini korumasına yönelik en temel savunma mekanizmalarından biridir. Buradaki unutkanlık, organik kökenli bir olay değildir. Yani, beyinde, merkez sinir sisteminde herhangi bir bozukluk - tahribat yoktur. Olay tümüyle psikişik boyutlar içinde sürer.

Kontrol edilemeyen, kişiliğe sürekli huzursuzluk, üzüntü sıkıntı, korku veren ya da verebileceği varsayılan olaylar, yaşantılar psikişik yapı tarafından ilk kez bloke edilir. Diğer yaşantılardan, olaylardan, anılardan yalıtılır ve gerektiğinde yadsınır, yok sayılır; olmamış gibi kabul edilir, bilinç altına doğru bastırılırlar. Bu sürecin daha ileri aşamasında, olay ya da sıkıntı yaratan yaşantı tümüyle unutulur.

Burada önemli olan, bu savunma mekanizmalarının işleyişini kişi çok kez bilinçli olarak bilmez. Az ya da çok sıkıntı, biraz huzursuzluk duyar ya da duyabilir. Ve savunma yeteri güçte ise, olay tümüyle unutulur.

Kimi zaman, olay uzun süreler sonra kendiliğinden ya da çeşitli çağrışımlar ile bilince ya olduğu

gibi, ya da değişik deformasyonlar, değişik görüntüler içinde çıkabilir. Ya da uzun ve sabırlı psikanaliz yöntemleriyle çözümlenebilir.

Ancak şunun da altını çizmek gerekir ki, bu bastırma ve unutma olayları psikişik yapıda gene de aktif ve oldukça büyük enerji harcamaları pahasına olur. Yani, psikişik enerji değeri oldukça pahalıya malolur. Böyle bir direnci psikişik yapı uzun süre baskı altında tutamayabilir. O zaman bu olay günün birinde çeşitli nörotik şikayetler, psikosomatik hastalıklar ya da psikotik bozukluklarla ortaya çıkabilir. Bunun böyle olup olmayacağını kuşkusuz bugünden kimse garanti edemez.

Bir sorum daha var. Ergül şu anda doktorunun isteğiyle, yeniden Türkçe öğrenmeye çalışıyor. Bir anlamda zorlanıyor. Çünkü bunu kendisi istemiyor. Oldukça da zorlandığını söylüyor. Böyle bir zorlamanın sonuçları ne olabilir?

TEBER-Bence zorlamamak lazım. Olayı olağanüstü yumuşak bir psikanalizle ya da uzun süreli bir psikoterapiyle... tabi psikanaliz yapmak her yerde pek kolay değil, tabi ayrı bir eğitim de gerekir, herkes de yapamıyor, onun için uzun süreli çok sabırlı bir psikoterapiyle yardımcı olmak mümkün. Ama direkt, dolaysız Türkçe öğrenmeye zorlamak, yani olayın üzerine gitmek bence daha büyük sıkıntılara daha büyük gürültüye neden olabilir. Bence yanlış bir yöntem gibi geliyor. Ama şunu da diyorum tabii, olayı tanımadığım için bunu da bir parantez içinde söylüyorum.

Üç yıl dokuz aylıkken gelmişti Ulli'nin yanına... Onbir yaşında öldü. Ulli günlerce uyuyamadı, ağladı durdu hep... Ulli: "Hiçbir insan zor durumda bırakılamaz. Ne öğrendiysek hepimizin mutluluğu için harcamalıyız."

Ulli'nin çocukları

"Seven insan sevdiğinin sorunlarıyla, zorluklarıyla uğraşmalı..."

AYDIN ŞENESEN

Resimlere bakarken anlatıyor... "Bu Çetin, bu Süheyla, bu Olcay, bu Mehmet, bu Tahsin, bu Ekrem..."

-Ne kadar çok Türk çocuğu var?

"Üzgünüm ama böyle" diyor. Ulli pedagog. Özürlü çocuklar için açılan bir yuvada çalışıyor. Çalıştığı yuvada 38 özürlü çocuk var... "Bedensel ve ruhsal özürlü" diyor Ulli 8'i Türk. Ulli'nin sorumluluğundaki grup 4'ü Türk, 9 çocuktan oluşuyor. Çocukların yaşları 4 ile 8 arası...

-Neden bu kadar çok Türk çocuğu?

"Öncelikle" diyor, "Gebelik sırasında alınması gereken önlemlerin çoğu yerine getirilmiyor."

Yakın akraba evliliklerinin Türkiye'den gelen aileler içinde çok olduğunu hatırlatıyor ardından. Sonra önemli bir başka nedenin "dil" ve yabancı bir ülkede bulunmak olduğunu söylüyor.

-Nasıl yani?

“Örneğin, trafik kazalarına uğrayan Türk çocuklarının sayısının yüksekliği” diyor. Bu kazaların çokluğuna yabancı bir ülkede bulunmanın ve yabancı bir dilin neden olduğuna inandığını belirtiyor.

“Dil bilmemezlik sadece trafik kazalarıyla kalmıyor. Anne ve babalar dil zorluğu nedeniyle nereye başvuracaklarını da bilemiyor. Aslında bu konuda biz Almanlara büyük görevler düşüyor...”

Telefonda ağlayan sesini hatırlıyorum. “Çetin öldü” diyor.

-Çetin?..

“3 yıl 9 aylıkken bizim yanımıza geldi. Önceleri ikimiz kaldık. Sonra İlle ile birlikte üçümüz yaşadık. 11 yaşına kadar sürdü beraberliğimiz. Onu o kadar çok seviyordum ki...”

-Çetin’i anlatsana Ulli.

“Onu o kadar çok seviyordum ki... Onu doğumundan beri tanıyorum... Bir arkadaşımın çalıştığı hastanede doğmuştu. Belden aşağısı tutmuyor, böbrekleri çalışmıyordu. Ailesi Türkiye’den ve kırsal kesimden gelmişti. Çetin’le ilgilenmeleri çok zordu. Ben onu sevmiştim ve onun da bana ihtiyacı vardı.

Aslında Çetin’e bakmak çok zor bir işti. Örneğin çişini yapamıyordu. Her 4 saatte bir sonda takıp çişini yaptırmak gerekiyordu. Hiç bir arkadaşına yarım gün de olsa bırakıp gidemiyordum...”

-Ulli kaç yaşındasın?

“33 yaşındayım.”

Yazmayı bırakıp dolaşıyorum. Çetin’le birlikte oturmaya başladığında Ulli 26 yaşındaymış. Bir arkadaşımınla konuşuyorum:

“26 yaşında ve yalnız yaşayan bir Alman kadını 4 yaşında ve çişini dahi yapamayan bir Türk çocuğunu yanına alıp da tek gerekçe olarak onu çok sevdiğini söylerse sen ne düşünürsün?”

“Ya onda bir bozukluk var veya bizde?”

Bu işin espri yanı tabii. “Uygarlık bu,” diyor... “Bunlar insan öldüremez. Ama biz öldürürüz...”

Sonra ekliyor: “Felsefe hocamız uygarlığın ölçüsünü böyle koyardı...”

Aslında Ulli Türkiye’den gelen ailelerin çocuklarında bedensel ve ruhsal özrürlük oranının yüksekliğinin nedenlerini ciddi ve sistematik olarak anlatıyor. Ama benim kavramakta zorluk çektiğim insani boyutları ya da derinli-

ği, çok doğal bir davranış biçimi olarak anlatması karşısında derin derin düşünmeye zorlanıyorum, dikkatim dağılıyor.

“Türkiye’den gelen ailelerin çocuklarında özrürlük oranının yüksek olmasının bir başka nedeni de, çocuklar için gerekli ön muayenelerin ve sağlık kontrollerinin yaptırılmaması. Örnek isterseniz şunu söylemek mümkün: Çocuk felcine karşı şeker yutma yoluyla yaptırılan en zahmetsiz aşırı bile ihmal ediyorlar.

Ayrıca, anne ve babalar gerekli bilgiyi edinemedikleri için çocuklarının özrürlü olduğunu farkedemiyorlar, yeni doğduğunda ya da ilk yaşlarında. Ancak, çocuk okul çağına geldiğinde özrürlü olduğu ortaya çıkıyor. Oysa önceden farkedilebilse ya da sağlık kontrolleri yaptırılabilse, özrürlü durumunu ortadan kaldıracabilecek tıbbi müdahaleler söz konusu olabilir. Günümüzde bu konuda önemli adımlar atıldığı da bir gerçek...

Bu konuda bir başka önemli neden de kimi ilaçların ne dozlarda verileceğinin bilinmemesi. Bu örneğin sara hastalığında nöbetlerin sıklaşması ve hastalığın daha başedilmez hale gelmesine

yol açıyor.”

Fotoğraflara bakarken dikkatimi çeken bir kız çocuğu vardı. Onu soruyorum.

“Süheyla,” diyor. “Şimdi, baba Hollandalı anne Alman bir ailenin yanında kalıyor. Onunla da birlikte kaldık bir süre...”

-Bu ailenin çocuğu yok mu?

Ben doğal olarak çocuksuz bir ailenin evlat edinebileceğini düşündüğümünden soruyorum bu soruyu...

“Var. Hem de 3 tane. Biri bedensel ve ruhsal özrürlü...”

Eee?

“Onların özrürlü olan çocukları da, Süheyla da bizim çocuk yuvasındaydı. O aile Süheyla’yı orada tanıdı ve çok sevdi. Sonra onlar özrürlü bir çocuğa nasıl bakılması gerektiğini de biliyorlardı ve Süheyla’nın kendileriyle kalmasını istediler...”

-Adada tavşan var mı Kamil?

“Var abi. Git öldür!”

Bu diyalog Bodrum’un bir köyünde, Türkbükü’nde balıkçı Kamil’le benim aramda geçiyor.

Nereden geldi bu konuşma aklıma? Yine daldım gittim. Oysa Ulli’yi dinle-

Ulli, özrürlü çocuklar yuvasında yardımcıları ve çocuklarla birlikte. Ulli kucagında gitarla...

mek istiyorum.

Ulli sürdürüyor anlatmasını...

"Federal Almanya'da özürlü çocuklar için çok sayıda yuva ve okul açıldı. Bunun önemli bir nedeni de Hitler'in özürlü insanları öldürtmesi, üstün ırk saçmalığının vahşeti...

Benim için *Nasyonalite* (bir müddet Türkçesini arıyor), milliyet önemli değil. Önemli olan insan. Ben insanları seviyorum. Seven insan da sevdiğinin sorunlarıyla, zorluklarıyla uğraşmak zorunda.

Özürlü bir çocuk yalnız ne olacak? Benim kazancım, bir ikinci kişiyi de geçindirmeye yeterli. Neden bakmayacak mışım özürlü bir çocuğa?.."

Bir başka çocuğun resmini gösteriyor.

"Bu Olcay! Daha önce çocuk yuvasında kaldı. Onu da çok seviyorum. O da benimle bir süre kalacak. Çünkü ailesi 2 yıl sonra Türkiye'ye kesin dönüş yapacak. Babası Olcay'ı çok seviyor, ama, götürmek istemiyor. Daha önce tatil için gittiklerinde yaşadıkları olumsuzluklar onu böyle bir karar almaya itiyor. Bana göre de doğru yapıyor. Aile döndüğünde küçük bir köyde yaşamaya devam edecek. En yakın hastane 400 kilometre ötedeymiş. Ama Olcay'ın her an tıbbi müdahaleye ihtiyacı oluyor. O doğduğundan bu yana sık sık ve uzun sürelerle hastanede kalmak zorundaydı.."

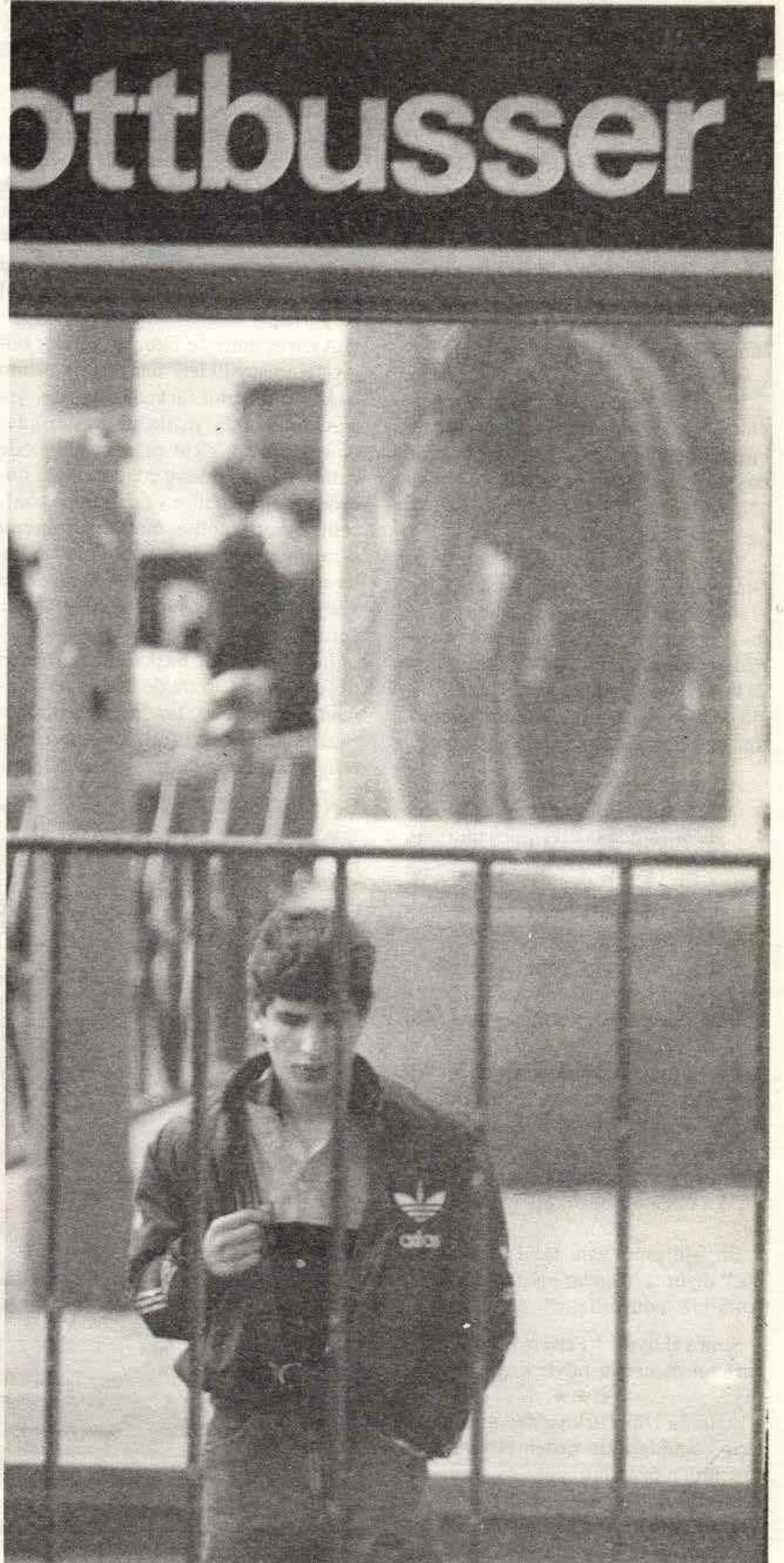
Çetin için de durum aşağı yukarı aynı imiş. "Sayısını ben bile unuttum" diyor Ulli... "Belki 20 belki 30 kez ameliyat geçirdi. Süheyla'nın geçirdiği ameliyat sayısı ise 16... Olcay'ın da burada kalması gerekiyor. Ailesi çok üzülüyor ama, Olcay'ın iyiliği için bu üzüntüye katlanmaya çalışacaklar..."

-Türkleri çok seviyorsun galiba Ulli?

"Sana söyledim. Milliyet önemli değil. İnsanları seviyorum. Ülkenizden gelen bir çok insanla tanıştım. Dost oldum. Çocuklarına bakıyorum. Onları anlayabilmek için Türkçe öğrendim. Belki yeterli değil ama, hala da öğrenmeye devam ediyorum. Özürlü insan çok, ve ben onlara nasıl bakılması gerektiğini biliyorum. O yüzden birlikte oluyoruz, olacağız." Hiç bir insan zor durumda bırakılmaz. Ne biliyorsak, ne öğrendiysek hepimizin mutluluğu için harcamak zorundayız bu bilgilerimizi..."

Ben yine daldım galiba. Ulli soruyor:

"Öyle değil mi?" ■

Biz artık Avrupalı'yız

"Alman gençlerinden çok daha yoğun ve zengin yaşıyoruz."

AYÇA TOLUN

Bundan üç dört yıl kadar önceydi. Federal Almanya'nın diğer kentlerinde yaşayan Türklerden farklı olarak, Berlin'in kendine has kent kültüründe, gerçekten belli bir yeri olan Türk topluluğunun gençleri arasında yeni bir moda hızla yayılmaktaydı. Daha sonra yine "gurbetçi çocukları" kanalıyla TRT ekranlarına kadar ulaşacak olan "breakdance" modası.

Amerika Birleşik Devletlerinde zenci çocukları arasında çıkan ve en iyi onların becerdiği bu dans, onların kendilerini beyazlara bir kanıtlama şekliydi. Ne var ki zencilerden sonra, üç dört yıldır bu akıma katılan Berlinli Türk gençleri de meraklı seyircilerine bir kaç mark karşılığında kent meydanlarında sundukları "breakdance gösterilerinde" Almanya'nın zencileri olduklarını söylerken ezilip, büzülmüyorlar, aksine bundan gurur duyduklarını ifade ediyorlardı.

O günlerde Berlin radyolarının gençlik programlarından birinde yayınlanan bir söyleşide Türk gençlerinden biri, "Amerika'da ki zenci gençler beyaz gençlerden ne kadar yetenekliyse, biz de, Alman yaşlılarımızdan o kadar yetenekliyiz, bunu da breakdance'i onlardan çok daha iyi yaparak ispatlıyoruz işte", demişti.

Kuşkusuz bu yeni özgüven geçiciydi, nitekim "breakdance" modası hızını kaybettikçe, sinemalarda o dönemde gösterilen ve zenci gençlerin aslında daha iyi, daha başarılı, en azından beyazlar kadar başarılı olduklarını gösteren Amerikan filmleri azaldıkça, Berlin'li Türk gençlerinin süksesi de azaldı.

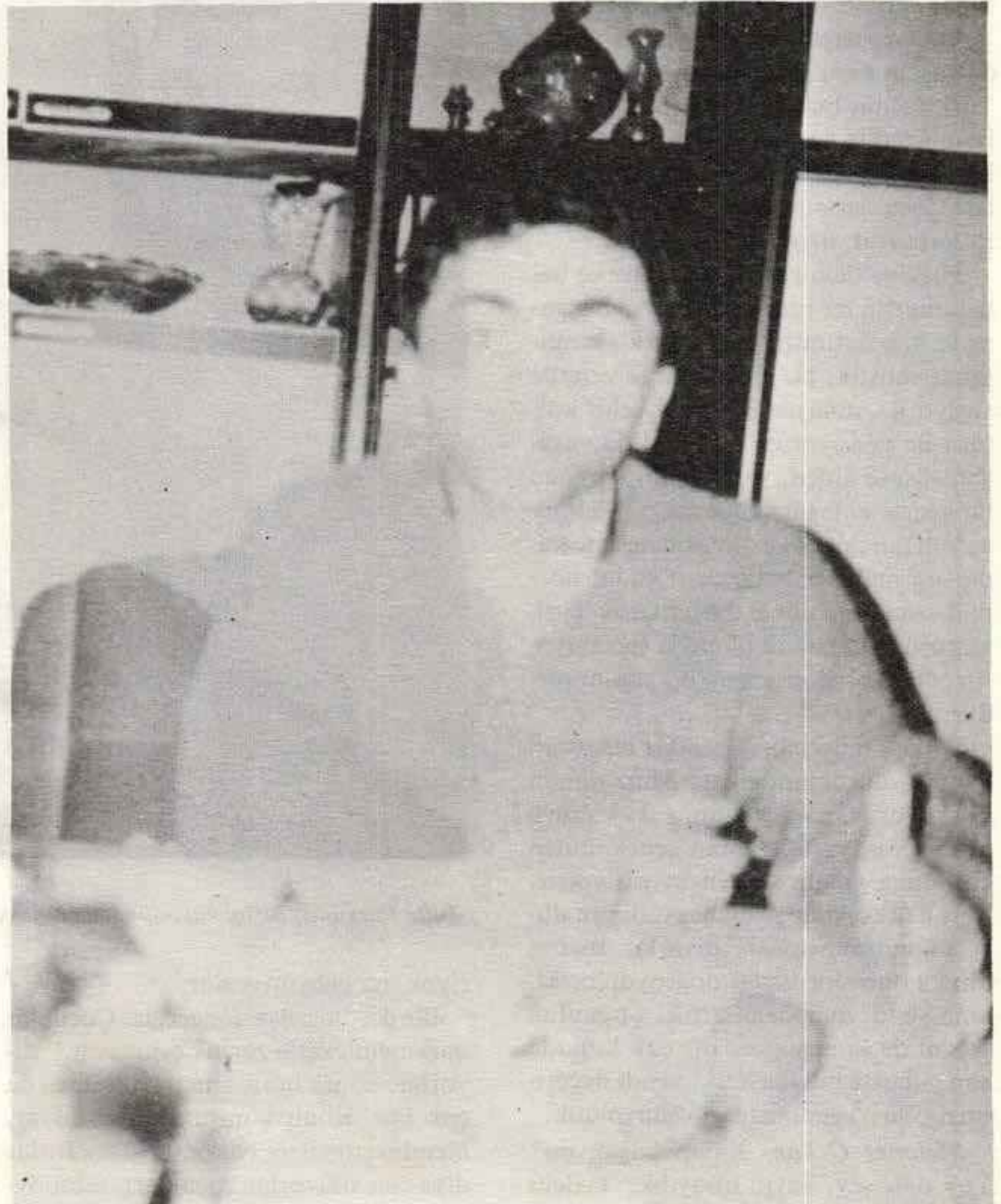
Ancak yine de birşeyler değişmişti galiba. Özellikle ergenlik çağına yeni giren Türk gençleri, "yabancı düşmanlığı, ırkçılık, Almanlarla geçinme, Tür-

kiye'ye dönüş" gibi konularda "ah, vah edebiyatı" yapmaktan, kendilerine acımaktan kaçınmaya başlamışlardı.

"Yabancı düşmanlığı sizi rahatsız ediyor mu?" şeklindeki bir soruya, "yabancı düşmanlığı bizi ilgilendirmiyor, bizi Türkiye'ye geri yollamak isteyenlere gülüp geçiyoruz, biz burada doğduk, büyüdük, Berlin de bizim de

her Alman kadar hakkımız var," diyecek kadar rahat olanlar vardı artık.

Oysa özellikle Türk basınında bu kuşak "kayıp kuşak" sayılmıyor muydu? Ne Türkçe'yi, ne yaşadıkları ülkenin dilini doğru dürüst konuşamayan, eğitimde başarısız, Türk kültüründen kopuk Alman toplumuna uyumsuz Türk gençleri bunlar değil miydi?

Şükrü Alkan: "Anne ve babalarımız her yerde rahatsızlar."

Kuşkusuz öyleleri de vardı, ama başkaları da... Avrupa'da yaşamayı kazanç sayan, Türk kökenli olmayı zenginlik bilen ve sorunlarının çözümünü bulan Türk gençleri örneğin.

Kendinizi "kayıp kuşak" olarak görüyor musunuz?

Atilla Vurgun: - Ben 21 yaşındayım. Gençlik çalışmaları ile ilgilendiğim için, daima benden daha genç olanlarla birlikteyim. Ben ve arkadaşlarım şimdiye kadar kaybolmuş falan değiliz.

Kaybolmuş kuşak yok zaten. Biz, burada yaşayanlarımızın çoğu geleceğimizi Avrupa'da görüyoruz. Bize "kayıp kuşak" denmesinin nedeni anne ve babalarımızın yaşam tarzını sürdürmek istemediğimizden kaynaklanıyor.

Örneğin biz, onların yaptığı ve istediği gibi erkenden evlenip, çocukluğa karışmak istemiyoruz. Biz gençliğimizi müziği dansı ve gençliğe has diğer özellikleriyle sürdürmek istiyoruz.

Anne ve babalarımızın geldiği yerlerde yaşam tabii ki başkaydı, ama şimdi Türkiye'nin büyük kentlerinde de onların istediği yaşamı sürdürmek mümkün değil. Ama onlar bunu anlamıyorlar. Çocuklarımızı kaybettik, Almanlara kaptırdık diye düşünüyorlar.

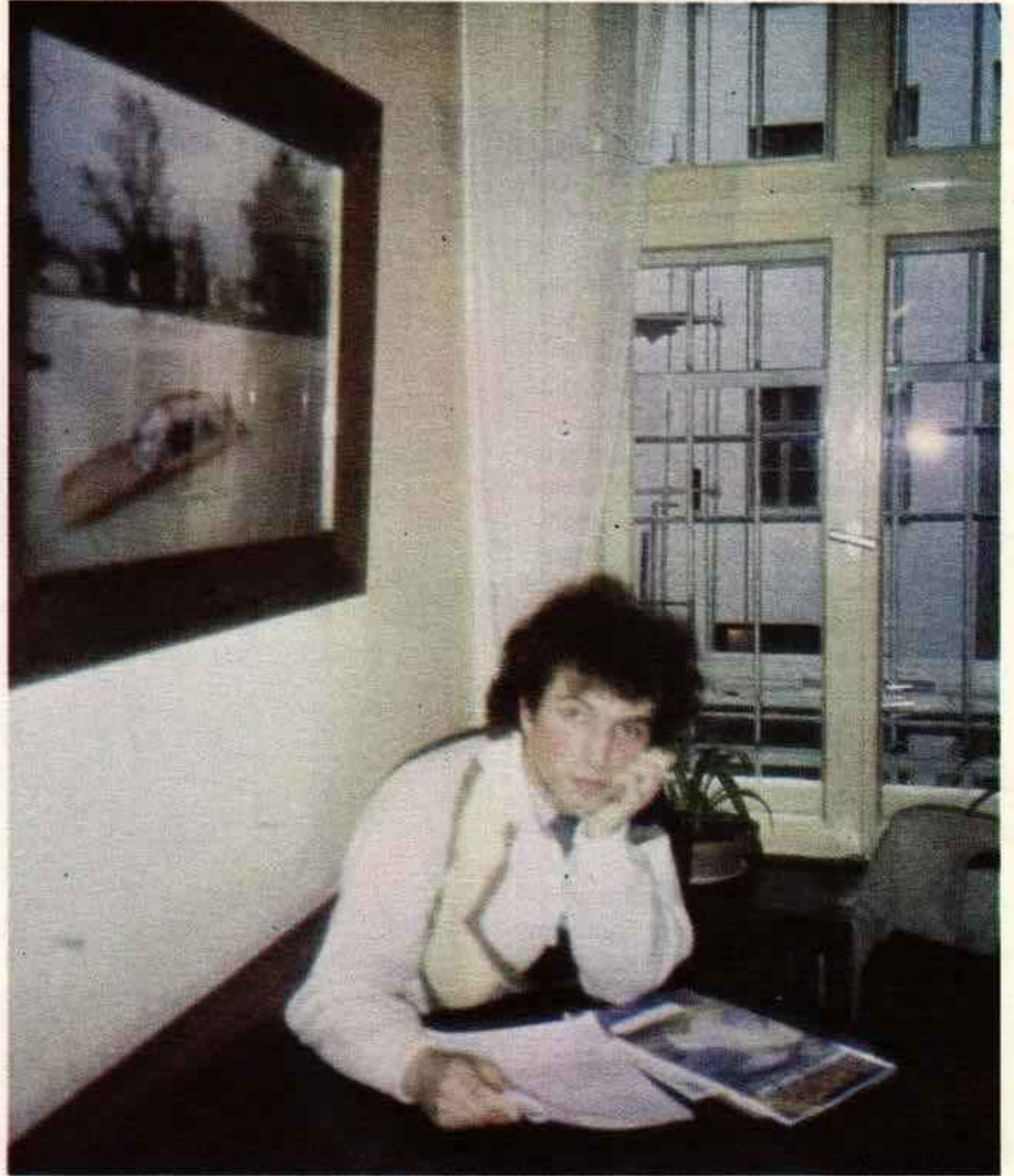
Türkiye'dekiler ise, bizi anne ve babalarımızla bir tutuyorlar. Oysa biz anne ve babalarımızdan çok farklı koşullarda yetiştik, biz de büyük şehirlerde yaşıyoruz, dolayısı ile büyük şehir kültürü ile yetişiyoruz. İstanbul'da yaşayan, liseye giden, yabancı dil öğrenen bir gencin kulağına küpe takıp, Madonna'nın parçalarını ezbere bilmesi ne kadar normalse bizimki de o kadar normal. Ama biz böyle durumlarda Türk kültüründen kopuk olmakla suçlanıyoruz. Oysa biz çok zengin bir yaşam sürdürüyoruz.

Belki kimilerimiz, özellikle bir seçim yapmak durumunda kaldığımız zaman bocalıyoruz, ama çoğumuz iki kültürü birden yaşayarak Alman gençlerinden çok daha yoğun ve zengin yaşıyoruz. "Ne Türkçeyi ne Almancayı doğru dürüst konuşamıyorlar" diyorlar. Bu beş altı yıl öncesine kadar doğrudu belki, ama şimdi öyle değil artık. Çoğunluk ikisini de konuşuyor. Bir çok konuda son yıllarda bilinçlendik, kendi değerimizi bilir, kendimize güvenir olduk.

Mehmet Özkan: Kayıp kuşak mı? Yok öyle şey, kayıp olsaydık "bedelli askerlik" parası isterler miydi, kayıp olandan birşey istenmez. Hem sonra

kayıp olsaydık, başbakanlar, bakanlar, politikacılar kapımızı aşındırmazlardı.

Yalnız şu var, yok değil. Burda kuşaklararası çatışma var. Bizim değerlerimizle anne ve babalarımızın ki uyumuyor. Hele kızlar iki ayrı dünya birden yaşıyorlar. Dışarda Alman evde Türk kızı olacaksın meselâ!. Anne ve babalarımız bizi bundan yirmi yıl önceki gibi yetiştirmek istiyorlar. Kendileri öyle görmüşler tabii. Türkiye'yi de öyle sanıyorlar. Kendilerini ne değiştiri-

Atilla Vurgun: "Bizim kaybolmamız mümkün değil."

riyor, ne geliştiriyorlar.

Bir de, "nasılsa döneceğiz. Çocuklar bari memlekette zorluk çekmesin," diyorlar. Sonra buraların dedikodusu da çok bol. Konu komşu akraba duyar, memlekettekilere başka türlü anlatırlar diye çok sıkıyorlar çocukları, tabii öyle olunca çocuklar iki dünya arasında bocalıyorlar.

Şükrü Alkan: Ben kendimi ve benim gibi olanları "kayıp kuşak" diye görmüyorum. Biz burada yaşayanlar ikinci ve Türkiye'den farklı bir Türk toplumu yaratma süreci içindeyiz. Demek ki kayıp değiliz de başkayız.

Ama Türkiye'dekiler sizlerin gelenek ve göreneklerinizi unutmak üzere olduğunuzu, Türkiye'deki yaşatılardan çok farklı değerlere sahip olduğunuzu, eninde sonunda Alman toplumu içinde eriyeceğinizi ileri sürüyorlar.

Şükrü Alkan: Olabilir tabii, ama zor! Çünkü Almanya da yabancı düşmanlığı var, ırkçılık var. Almanlara hal ve tavırlarımızla benzesek bile hep yabancı olarak kalacağız. O yüzden Almanlar gibi olmak da işe yaramayacak; kimse de istemeyecek zaten. O zaman asimilasyon olmayacak.

Hatta Amerika'daki İspanyol asıllı-

larda olduğu gibi 2. 3. kuşak göze batmamaya, asimile olmaya çalışacak. Ama kendisine yabancı olduğu hep hatırlatılacağı için -yabancı düşmanlığı ile örneğin- 4. 5. kuşaklar tekrar özlerine dönecekler. Belki annelerinden, babalarından bile daha Türk olacaklar. Buna rağmen Almanya'daki Türkler, Türkiye'dekilerden hep farklı Türkler olacak.

Mehmet Özkan... tabii Almanlara yaranmak da işe yaramayacak ki! Yabancı olduğumuz hep belli olacak.

Atilla Vurgun- Bir kere asimilasyon/erime için vakit çok erken. Almanya'da daha 20 yıllık bir geçmişimiz var. Daha sonra olur mu, olmaz mı onu da söylemek zor.

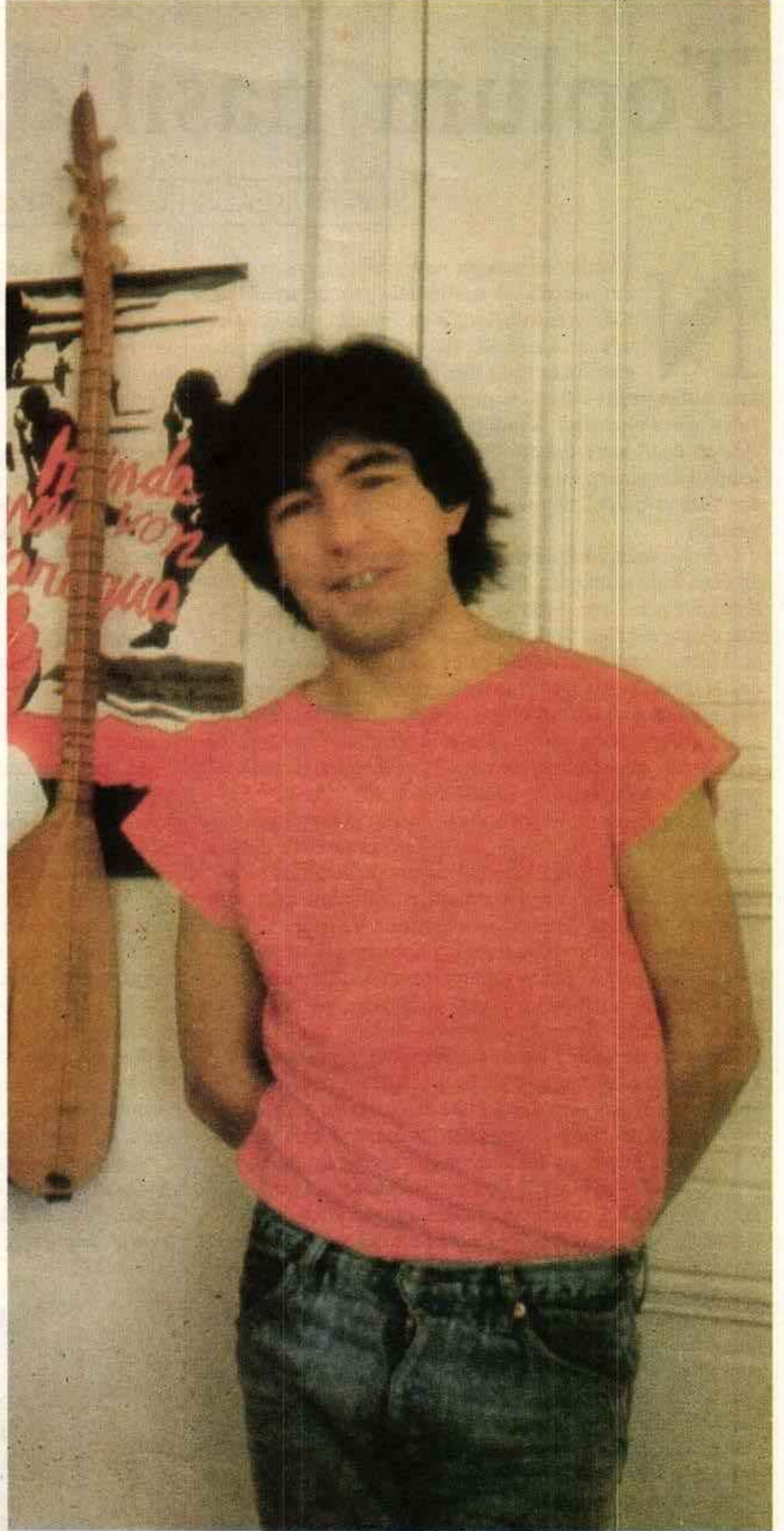
Sonra Türkiye'nin tutumu da önemli. Yabancı düşmanlığı devam eder, Almanlar geri dönüşü teşvik ederlerse, yabancı olduğumuzu hep yüzümüze vururlarsa pek asimile olamayız zaten.

Yalnız başka bir şey var. Türk olmakla Avrupalı olmak arasındaki farklar azalıyor. Şehir kültürleri benziyor artık. Türkiye'de de hamburgerciler çoğalıyor, caz dinleyenler, kulağına küpe takanlar, Avrupadaki gibi yaşayanlar. Burada tartışılan konular Türkiye'de de konuşuluyor. Türk kökenli Avrupalılar olacağız biz - belki bu da bir çeşit asimilasyon ama Türkiye'nin girmek için uğraştığı Avrupa Topluluğunun asıl amacı, zaten ülkelerin sınırlarını kaldırıp gerçek bir Avrupa, milliyeti Avrupalı olan insanı yaratmak.

Biz şimdiden Avrupalıyız, çünkü iki ülkenin dilini, mentalitesini biliyoruz. İki kültürlüyüz. Bu durumda bizim kaybolmamız mümkün değil ki.

"Almanya'daki Türk gençleri arasında uyuşturucu kullananlar, hırsızlık soygun yapanlar var," diyorlar. Var tabii! Alman gençleri arasında da var, Türkiye'deki gençler arasında da var. Bizim aramızda da var. Ama bizim aramızdan çıkanlar, Türkiye'dekilerden fazla değil.

Şükrü Alkan- Asıl kayıp olan birinci kuşak. Biz herşeyini bildiğimiz, doğup büyüdüğümüz yerde yaşayacağız. Annelerimiz, babalarımız öyle değil. Onlar onca yıl burada yaşadılar ama alışamadılar, izinlerde Türkiye'de de rahat edemiyorlar. Zaten Türkiye'deki büyük şehirlerin de gerisinde kaldılar, ne burada ne orada yapamıyorlar. Asıl kayıp kuşak onlar. Biz çok daha az fi-reyle yolumuzu bulacağız. ■

Mehmet Özkan: "Kendimize güveniyoruz."

Toplum nasıl dayansın!

Prof. Dr. KLAUS LIEBE-HARKORT

Ne kadar da masum ve sevimli, şu çocuk yuvalarımızdaki, ilk sınıflardaki yabancı minikler... Koyu renk saçları; biraz mahzun bakışlarıyla çok uzaklardaki, ele geçirilmez ülkelere olan gizli hasretimizi depreştiriyor; hristiyanlık ateşinin küllenmekte olduğu kaplerimizde hafiften de bir sızlamaya neden oluyorlar. Kendi bireysel konumları, acıları, sevinçleri değil bizce önemli olan. İlk bakışta uyandırdıkları sempati duyguları, bu yedi-sekiz yaşlarındaki işçi çocuklarının "ikinci kuşak" olarak biz Avrupalılara verdikleri ilk izlenimler.

Öyle ya, onlara karşı sempati duymamız, yetiştirme tarzlarına fazla karışmamamız, farklı özelliklerine hoşgörü ile yaklaşmamız gerekiyor. Modern kültürün değer ve yargı ölçülerine alışık değiller, mâlum. Modern de ne demek, gelişkin bir kültüre de yabancı olduklarını unutmamak gerekir, öyle değil mi? Bir sıçrayışta ortaçağdan günümüze atlamaya çalışan insanların çocukları, nihayet. Nasıl kızabiliriz onlara? Ne hakla onların daha iyi bir eğitime kavuşmalarını isteyebiliriz? Üstelik Alman okul sisteminin çarpıklıklarını düzeltmekle bu masum çocukların ne ilintisi var yani?

Şimdi eğri oturup, doğru konuşalım: Bu yavrucukları "daha iyi bir gelecek" türünden soyut kavramlarla sürdürülen bir eğitim tartışmasının içine çekmenin ne âlemi var? Zaten efendim, bu eşyanın, pardon, insanların tabiatına aykırı düşmez mi? Bu 'garip'lerin ana-babalarının da okuma-yazma ile aralarının pek hoş olmadığını unutmayın sakın! Hele Almanca; hak getire! Bizim toplum düzenimiz de merdivenin en alt basamaklarında yerleşecek insanların her zaman var olması gerektiğinden yola çıkmıyor mu?

Eh, zekâ dediğimiz nesne de öyle gökten zenbille inmiş, kullar arasında eşit olarak bölüştürülmüş bir nesne değil ki! Sonra bu göçmenlerin ancak "nesilden nesile, tedricen cemiyete intibak etmeleri" yüzyıllardır hem Avrupa'da, hem Amerika'da yaşanmış bir olay değil mi? Nedir bu acele?

Ama ne var; bu bücürler şöyle on yaşını aşmış, onbir, oniki falan oldular mı, o safiyane bakışlarını da yitiriveriyorlar. Karşınıza çıkıp bir takım isteklerde bulunuyor, arada ters cevaplar da veriyorlar. Hani bir saçlarını okşamaya kalksanız, tüyleri diken diken olacak neredeyse. Okulda eşit şansları olmasını istiyorlar, hattâ bakkalda falan da kendilerine ayrı muamele edilmemeliymiş, vesaire! İçlerinde Almanların yabancılarla karşı pek de dostane olmadıklarını iddia edenler bile var! Tuhaf bir inatçılık içindeler. Okulda başarılı olabilseler bari! Ne en temel aritmetik bilgileri var, ne de imlâdan anlıyorlar. Kompozisyonu, soyut kavramları falan zaten hepten defterden silmek lâzım. Türkçe konuşamamaları bir yana, bizim sokak Almancasının da ötesine geçemiyorlar tabii. Eee, zor lisandır bizim Almancamız! Ama tutup da bir de liseye girmek istemiyorlar mı! O ömründe olsa olsa iki-üç yıl okul

yüzü görmüş ana-babalar da "çocuklarımız ille liseye gidecek, hem de üniversiteye girip adam olacak" diye tutturmazlar mı? Yahu, bizim üniversitelerimiz, kendi çocuklarımıza yetmiyor; doktorluk, mühendislik sizin neyinize! Hem kuzum, bu Türkiye'de çocuklar daha on yaşına girdiler mi çalışmaya başlamıyorlar mı bir yerde? Ne dediniz, altı-yedi yaşındakiler bile mi? İşte, gördünüz mü! Ama Almanya'dalar ya, yüksek okuldan aşağısı kurtarmıyor!

Onaltı yaş sınırını geçtiler mi, gerçekler dayatıyor artık. Öyle "hak eşitliğine dayalı eğitim" türünden isteklerin hayatın acı hakikatlarıyla hiçbir ilişkisi olmadığı ortaya çıkıyor. O tatlı hayaller, şişirilen balonlar bir-bir söntüyor. Gelsin ufak tefek hırsızlıklar, küçükten olay çıkarmalar, kavga, yaralama, polis... Genç kızların da, delikanlıların da tepelerinde kavak yelleri ese dursun, analar-babalar üstlerine varıyor ama, geçmiş olsun. Artık hacılar-hocalar bile kurtaramıyor onları. Türkiye'ye dönmeyi de akıllarının ucuundan geçirmiyorlar. Dönenlerin ne durumda olduğunu görüp duyuyorlar çünkü.

Ah, bu insanlar bizim politikacılarımızın yalnız onların iyiliğini düşündüklerini bir kabul edebilselerdi. Öyle ya, ya baştan getir çocuklarını; o zaman şimdiye kadar çoktan Almanlar gibi olmasını becermişlerdi! Veya, bırak kalsın vatanında; kafası karmakarışık olmasın! Vatanında diyorum, tabii Türkiye'yi kastediyorum. Ne var yani, bir de ikinci vatan tartışması açmayın başımıza!

Canım, aralarda tek tük de olsa Alman toplumuna kaynaşmayı başaranlar var, elbette; onlara bir sözümüz yok. Bizim gibi giyinip, bizim gibi konuşmasını beceriyorlar pekâlâ. Öyle zırt-pırt huzursuzluk falan da çıkarmıyorlar. Alman ordusunda askerlik görevine bile hazırlar. Türklerle ilişkilerini de yavaş yavaş kesmeleri normal sayılır, öyle değil mi? O zaman da bütün yollar açılır kendilerine. Çağdaş teknoloji ve bilgisayarımız bile emirlerindedir artık.

Ötekilere gelince... Yarı burada, yarı orada... Kardeşim, iki taraftan da en kötü yanları kapıyor bunlar. Şarkın o yapışkan duygusallığı bir yandan, burada dillerine pelesenk ettikleri "demokrasi" lafları bir yandan. Nasıl dayansın bu toplum buna?!

Prof. Dr. Klaus Liebe-Harkort.

Bremen Üniversitesi Türkoloji Bölümünde görevli. Yıllardan beri Türkoloji ve yabancı çocukların eğitimi konusundaki araştırmalarıyla adını duyuruyor. Alman Eğitim ve Bilim Sendikası GEW'nin delegasyon yöneticisi olarak 1980 sonrasında da defalarca Türkiye'ye geldi; Türk hapishanelerini ve mahkemelerini yakından tanıyor.

Nedim Hazar:

Kulağımıza hoş geleni çalıyoruz

"Bizler Almanya'da yaşıyoruz ama Şark kültürünün öğelerini de taşıyoruz. Müziğimiz de öyle..."

İLKNUR KANBUR

Ilk plağımız "Belki", Alman Müzik Eleştirmenleri Ödülü'nü aldı. Alman Radyo istasyonlarının bazılarında "sevilen parçalar" listelerinde dördüncü sıraya kadar tırmandı "Belki". Almanya'daki meraklılar, grubunuzu ya plaklardan, ya konserlerden tanıyorlar. Müziğinizi Türkiye'deki okurlara nasıl tanıtabilirsiniz?

HAZAR- Bir şairimiz, "insan yaşadığı yere benzer", diyor bir şiirinde. Ama disko'sunda, cafe'sinde pop, evinde bangır bangır arabesk dinleyen Almanya'daki ikinci ya da üçüncü kuşağın konumunu şairin bu sözlerle bağdaştırmak zor. Bizler burada yaşayan, ama şark kültürünün öğelerini de taşıyan insanlarız. Kestirmeden söylersek,

bizim müziğimiz de öyle.

Biraz daha açsak?

HAZAR- Şöyle diyelim: Müzikal açıdan pop-rock öğelerinin ağır bastığı, ama sözgelimi Türk aksak ritimlerini ve makamlarını da içinde barındıran, caz ve avangard müzik çağrışımları da yapan, yer yer rewwae ve arabesk esintilerinin bile bulunduğu bir bileşim. Nitekim kullandığımız çalgılarda öyle. Son plakta bas, gitar, percussion, org ve saksofonun yanında akordiyon, saz, zurna, davul, kanun, ud gibi çalgılar da dinleyebilirsiniz.

Büyük bir karmaşa yani?

HAZAR- Öyle gözükse bile, bizce değil. Parçalarımızı laboratuvarı, veya salt stüdyoda üretmiyoruz. Çünkü yaşadıklarımızdan, yaşadığımız ortamdan çıkarıyoruz. Yeni plakta "Black-leg Miners" adlı, İngiliz maden işçile-

rinin geleneksel türkülerinden biri var. Bunu 1985 yılında, İngiltere'deki maden işçilerinin grevini destekleme eylemleri sırasında geliştirmiştik. Grev bitti. Ama grevin yankıları sürüp gidiyor; bizim parçamız da öyle. En çok konser verdiğimiz Ruhr havzasındaki kentlerde maden işletmeleri ve maden işçiliği, günlük yaşamın belirgin bir parçası. Nitekim 1986 yılında bu parçayı yerin bin metre altında, maden işçileriyle birlikte söyledik. Uzunçalarda yeniden ele alırken, geleneksel İngiliz "sound"ından biraz uzaklaşıp, hem "funk" tarzında bas, hem de cura kullandık! Bu karmaşadan söz ediyorsanız, evet! Ama Ruhr bölgesinin maden işçileri: Almanı, Türkü, Yugoslavı, Korelisi ile, bizi herhangi-bir ülkenin müzik temsilcileri olarak değil, "kendilerini anlatan" bir grup olarak dinledi.

-Söz Ruhr bölgesinden açılmışken, kapatılma tehlikesiyle yüzyüze olan Rheinhausen'daki Krupp Demir-Çelik işletmelerine de değinelim. İşten atılma tehlikesiyle karşı karşıya kalan binlerce işçi, birkaç aydır Almanya'nın pek alışık olmadığı canlı bir direnişi sürdürmekte. Sendikalarla işbirliği içinde düzenlenen bir dizi konserde hiç eksik olmayan gruplardan biri de "Yarınistan"...

-HAZAR- Bakın, müzik bizce kendi başına bir olay değil. Toplumsal çerçeve içinde ele alınca da bu yazgı kaçınılmaz oluyor! Yakınma falan değil bu söylediklerim. Üstelik yaptığımız "protesto," veya "red" müziği de değil. Biraz o da var, ama sırf o değil. Sözgelimi biz konserlerimizde insanların istiyorlarsa dans edebilmelerini, halay çekebilmelerini de sağlayacak bir ortam yaratmaya çalışıyoruz.

Orası öyle, "ağlatan" bir müzik değil, sizinki "Düşündüren" de değil, demek istemiyorum. Metinleri seçerken de özen gösteriyorsunuz anlaşılan?

HAZAR- Kendi yazdıklarımızın yanında Nazım Hikmet, Hasan Hüseyin, Enver Gökçe-Niyazi Akıncıoğlu gibi Türk şairlerinin, François Villon, Nigel Gray gibi yabancı şairlerin metinlerini kullanmamız bir rastlantı değil. Ama ilâ "ağırlıklı" müzik yapalım, diye seçmiyoruz bu şiirleri. Yeni LP'de bir oyun havası olan "Lorke"de önemli bir yer tutuyor. Dil konusunda da müzik alanında olduğu kadar genişiz.

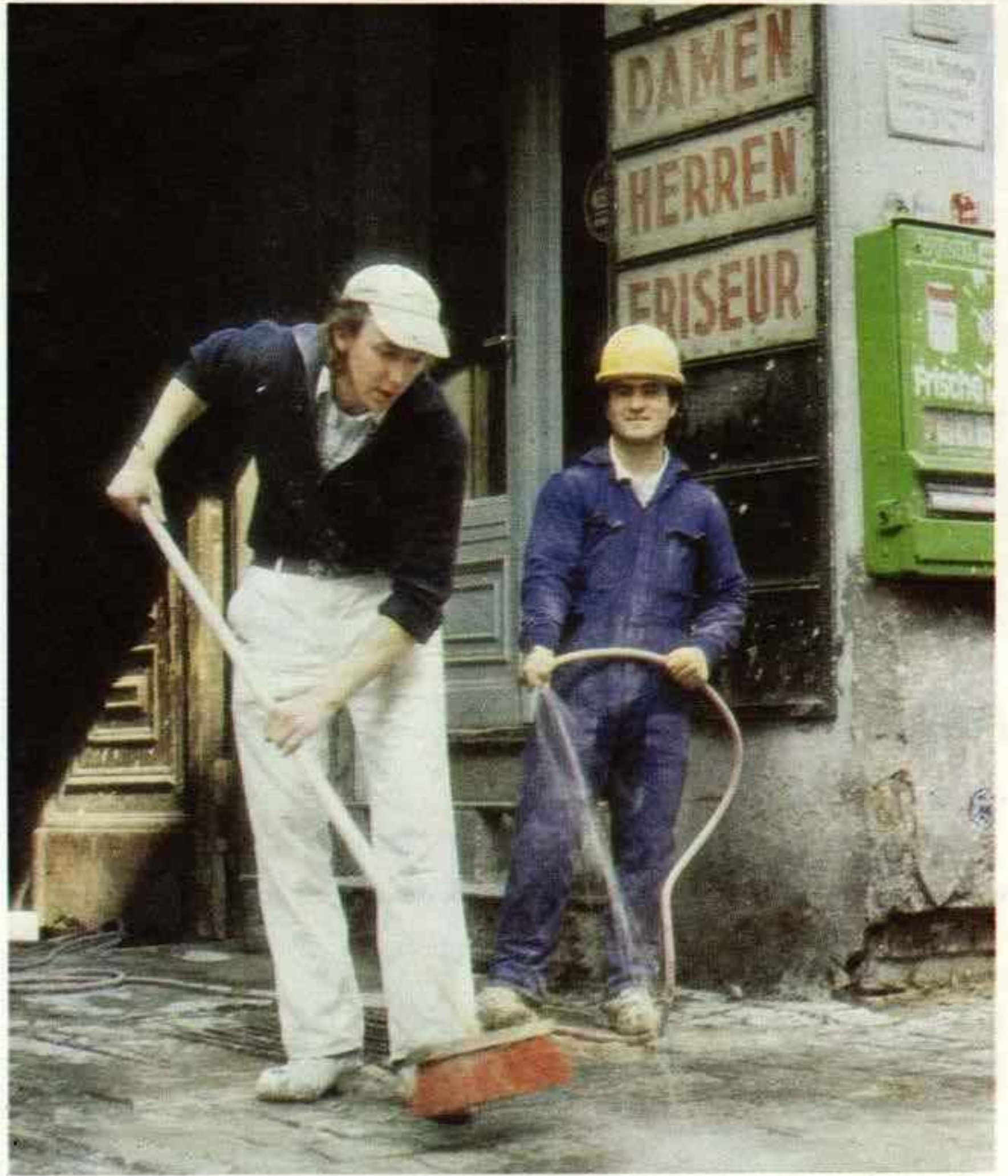
"Sen mutluluğun resmini çizebilir misin Abidin" parçasını Türkçe şarkı olarak söylemenin neredeyse olanaksız olduğunu kavrayınca, İngilizcesini denedik. Sonuçtan pekâlâ umutluyuz.

Bu dil konusu da sözünü ettiğimiz karmaşayı artırmıyor mu?

HAZAR- Bizim için önemli olan, bir parçanın en güzel hangi dilde okunduğu, bizce en etkin hangi dilde seslendirilebildiği. Almanya Türkçesi ile söylediğimiz bir parçamız da var ilk plağımızda: "Max ile Gütlistan". Almanca'nın "pop" türüne iyi gitmediğini, kabare, balad gibi türlerde ise İngilizce'den daha elverişli olduğunu ilk keşfedenler de bizler değiliz. Türkçenin de güçlü olduğu, zayıf olduğu yerler var. Kaldı ki "AT"lileşmeye çalışan bir ülkenin çocuklarıyız! İzin verin de Avrupa dillerini de kullanalım!

Türkiye'de yıllardır sürüp giden bir "çok seslilik" tartışması var. Siz bu tartışmaların neresindesiniz?

HAZAR- Bizim müziğimiz de "çok sesli" olarak tanımlanabilir, sanırım. Aramızda öyle müzik bilginleri yok. Kulağımıza hoş geleni çalıyoruz. Öte yandan, biliyorsunuz burada Türk musikisindeki makam'ların tek sesliliğini göklere çıkaran Avrupalılar da var; "çok seslilikten bıkmış" insanlar. Biz, şablonlara bağlı kalmadan, içimizi dökebildiğimiz üsluplara baş vurmaktan yanayız. Biz, bizi dinleyenlere müzik yapıyoruz. ■

MEHMET WERNER

Dr. Faruk Şen: Bu kuşağı tanımalı!

'Diaspora'da olmanın, yalnız bırakılmışlığın tepkisiyle aslına ait öğelere özeniyor, kimlik diretmesine giriyor... Ama hepsi bu mu?

'H aberden habere' diye bir program var TV'de. Bir sunucu çıkıyor, ve görüştüğü herkesi, kendi gibi düşündüğünü söyletinceye

kadar uğraşıyor. Bir ara travestilere musallat oldu. Allem etti kallem etti, "mutsuzum," dedirtti bir kaçına. Geçen hafta da 'gurbetçileri' sorguladı, onlara da mutsuzluklarını itiraf ettirdi. Yasakçı devletin, "sürüden ayrılanı

kurt kapar haa!" baskısının bu tipik örneği ne yazık ki *'nev'i şahsına münhasır'* değil. Basınımızda da çok sayıda benzeri var. Ve bunlar dolamışlar dillerine Almanya'daki 2. Kuşağı, ver-yansın ediyorlar. Onlara göre Almanya'da sosyalleşen Türk soylu gençlik *'kayıp'*. Buluyorlar bir esrara bulaşanını, *'punk'* takılanını, Türkçe bilme-yenini... *"İşte", diyorlar, "bizden uzaklaşan hali böyle olur!"*

Gerçi 2. Kuşağa ilk bakışta etkilen-memek zor. Bunlar hem bizim insan-larımız... hem değil. Türkiyeli Türk'den farklılar. Davranışlarını, dillerini yadı-rıyor insan. *'Düzeltilmek'* istiyor. Fakat sonra bir soru düşüyor aklına: *"Aca-ba bu farklılık onların bir eksikliğinden mi?"*

*'Genç Alamancılar'*ı daha iyi anlaya-bilmek için bu dosyayı hazırlarken da-nışmak üzere Almanya'dan aradığımız *'Türkiye Araştırmaları Merkezi'* yö-ne-ticisi Dr.Faruk Şen'in mutlu bir raslantı sonucu burada olduğunu öğrendik. Uzun uzun konuştuk kendisiyle.

Görüşmeden edindiğimiz izlenim, meselenin hiç de buradan görüldüğü, ya da burada gösterilmek istendiği gibi olmadığı. İlkın, mesele bir *'kuşak'* me-selesi değil, bir *'kalıcılık - göçücülük'* meselesi.

Değişen yaşam biçimi

Yetmişli yılların sonuna kadar Al-manya'daki Türk nüfus esas itibariyle göçücü.

"Net gelirlerin yüzde 45'ini tasarruf ediyorlardı. Alman, yılda ortalama 76 kilo et tüketirken Türk'ün tüketimi 40 kiloyu geçmiyordu," diyor Dr. Şen. 1979'da Türkler arasında verem bu yüz-den büyük oranda artıyor. Yapılan bi-linçlendirme çalışmaları bunun önüne geçilmesinde bir etken. Ama daha da önemlisi, yaşama biçiminde görülen de-ğişiklik:

"Türk, yurda dönme hayalinden vaz-geçtikten sonra birikimini azalttı. Nor-mal yaşamaya başladı. Eskiden, 'bir lokma bir hırka idare eder, memlekete dönerim, kral gibi yaşarım,' diye düşü-nürdü. Döndükten sonra kral olamaya-cağını anlayınca 'Almanya'da adam gi-bi yaşayayım,' düşüncesine geldi."

Almanya'da bugün 1,481,000 Türk var. Bunların 512 bini sosyal sigortala-ra kayıtlı. Aralarından 114 bini işsiz.

MEHMET WERNER

Kimsenin geri dönmeye niyeti yok. Yaşam düzeyleri eskisine göre daha iyi.

Fakat işsizler bile en az 800 Mark alı-yorlar. Yani Türkiye'de iş sahibi olan-dan daha iyi bir yaşam düzeyi tuttura-biliyorlar.

Alman Çalışma Bakanlığı araştırma-larına göre Türkler arasında Almanya'da sürekli kalmak isteyenler 1980'de yüzde 40 iken 1985'de yüzde 56'ya çı-kıyor. 16 yaşının altındaki gençlerde bu oran yüzde 70'lerde!

2 Aralık 1981'de ailelerin Türkiye'deki çocuklarını yanlarına getirme ya-şı 18'den 16'ya indiriliyor. Gelişler ke-

siliyor. Almanya'ya işçi gidişleri zaten bitmiş. Böylece bir *'Konsolidierung'*, durma oturma dönemi başlıyor.

'83-84' yılları arasında uygulanan *'1,500 Mark (geri dönüş teşvik) Kanu-nu'*nun da fiyaskoyla sonuçlanması *'gö-çücü'* lüğe son darbeyi indiriyor.

Bugün, özellikle sosyalleşmesini bu ülkede yapmış olan genç kuşakta geri dönüş eğilimi yok denecek gibi artık. Ve baba dönme istese bile çocuğun hatırı-na dönmeme durumu var.

Tavır değişikliğine tipik bir örnek, gençlerin daha iyi bir eğitim talebinde ortaya çıkıyor:

"2. Kuşak '81'e kadar üç yıl süreyle ayda 450-500 Mark alacağı 'çıraklık kursları'na rağbet etmez, bunun yeri-ne, aynı fabrikada vasıfsız işçi olarak çalışıp 1,100-1,200 Mark almayı tercih ederdi. Bunun büyük ölçüde azaldığı-nı görüyoruz."

Alman çelik ve kömür sanayiinde son zamanlarda yüzde 84 oranında varan va-sıfsız işçi çıkarmaları 2. Kuşak için öğ-retici olmuş. Şimdi genel eğilim, en azından on senelik, *Hauptschule* deni-len ilk-orta öğretimi tamamlayıp mes-leki eğitime geçmek.

Ancak bunun o kadar kolay olmadığı-nı açıklıyor Dr.Şen:

"2. Kuşağı ikiye ayırmamız lazım. Bir, orada doğup büyümüş, çocuk yu-vasına gitmiş, hauptschule'yi bitirmiş gençler, bir de '74-81' yılları arasında, hele '79'dan sonra ailelerinin yanına ge-lenler var. Bunlar 12, 13 hatta 17 yaşı-

Çifte pasaport

Çifte tabiyet yasasının uygulan-masında hile yapılıyor.

Alman yasalarına göre Alman vatandaşı olmak için kendi vatan-daşlığından çıkmak gerek.

Öte yandan Türkiye, lobi yap-mak ihtiyacında olduğu için gü-vendiği adama, *"sen,"* diyor, *"ba-na çıkmak için dilekçe ver. Ben o dilekçeni işleme koymayayım. Bu dilekçeye benim vereceğim ce-vapla Alman vatandaşlığını al. Sonra da gelir benden dilekçeni alırsın, iki vatandaşlığın olur."*

Ancak birçok kimse yarın bir-gün bu yöntemin ortaya çıkmasıyla suç işlemiş konuma düşeceği için bu yola başvurmuyor.

na kadar Türkiye'de yaşamışlar; sosyalleşmelerini orada tamamlamışlar; ilkökulu, ortaokulu orada bitirmişler. Bunların kimya, fizik, matematik gibi derslerde zorluk çektiğini görüyoruz. Lisan ve eğitim sistemi açısından intibakları güç oluyor. Test alışkanlıkları yok; vasıflı işçi adaylarının almaları gereken mesleki eğitim kurslarına girmek için gerekli testlerde başarısız oluyorlar.

Bu yüzden babaları gibi, ister istemez işçi sınıfının alt katmanında kalanları oluyor. Ama aşama yapan gençler de var.

1985'te yapılan bir araştırmada ortaya çıkan başka bir başarısızlık nedeni de Alman önyargılarından kaynaklanıyor. Almanlar, doğrudan hizmet sunu-

anda Duisburg üniversitesindeki 125 Türk öğrenciden 83'ü liseyi Almanya'da bitirmiş. Essen üniversitesinde 80 kadar Türk var, 60 kadarı 'yerli'.

"Alman eğitim sistemi içinde kendine yer bulabilen, mesleki eğitime başlayan, yarınını belirli ölçüde güvenceye alan bir kitle var artık," diyor Faruk Şen bu yargısına bir sınırlama da getiriyor: "Bu daha ziyade erkekler için geçerli. Babaları, kızlarını daha çabuk evlendirmek için 'gözü açılmasın' diye meslek eğitimine göndermiyorlar."

Kadının durumu farklı Almanya'da, iki kere eziliyor. Önce, toplumdan dışlanarak eziliyor. Alman kanunlarına göre kocasından ayrılırsa kendi oturma hakkı yok. Ayrıca ezilmişliğin hıncı-

yor. İsteddiği zaman gösteri yürüyüşü yapma hakkının olduğunu görüyor. Sistemle babasına göre çok daha yakın ilişki içinde.

En basiti, üç yaşından itibaren gittiği çocuk yuvasında bile otoriter değil, hakikaten *anti-otoriter* bir yapıyla tanışıyor.

Bu yüzden anne-babasına karşı istemlerini getirmesi başka oluyor. Ve 2. Kuşak, esasında 1. Kuşağı da her açıdan eğitiyor. Örneğin, 2. Kuşağın etkisiyle büyükler Alman tüketim tarzına özeniyor.

Çocuk okuluna, Alman arkadaşının evine gidiyor, yaşamını görüyor. O gördüklerini evine yansıtıyor. Baba bir direniyor iki direniyor, sonra ister istemez kabul ediyor.

Ve bütün bunlara karşılık *ve sanılanın tam aksine* 2. Kuşakta Türkiye'ye yabancılaşıma azalıyor. Bütün araştırmalar bunu gösteriyor."

2. Kuşak Türkiye'deki politik gelişmelere daha duyarlı. Daha çok Türkçe yayın okuyor. Babalar, Türkçe gazeteyi Almanca bilmedikleri için alırlardı. Çocuklar özel olarak okuyorlar.

"Duisburg'da bir araştırma yapmıştık. Gençler arasında Türk gazetelerini okuma oranı yüzde 64. Bayağı yüksek!

Bunu Almanya'daki Türk basınının tirajında da görüyorsunuz. Tümüyle geri dönüşü teşvik eden, yahut kalıcılığın arttığı Almanya'da Türk basını her gün tiraj alıyor."

"Şu anda ne kadar?"

"Tam 200 bin. Yedi Türk gazetesi çıkıyor. Hürriyetin pazar payı yüzde 53. Diğer altı gazete geri kalanı paylaşıyor. 1,481,000 Türk'ün yaşadığı F.Almanya'da yedi Türk'e bir gazete düşüyor. Türkiye'de ise toplam tiraj 2.5 milyon."

"22 kişiye bir gazete yani?"

"Üstelik Türk gazetesi, Alman gazetesine göre hem daha pahalı (1 Mark 20 fenik), hem daha az içerikli..."

Politik faaliyet yüksek

1. Kuşak, 'dönüş'ten vazgeçtikten, hele 12 Eylül'den sonra siyasetle pek ilgilenmiyor. Ama 2. Kuşak öyle değil. Politik aktivite bakımından babalarından çok faaller.

Alman partilerine ilginin arttığı görülüyor. Bugün F.Almanya'da 971 bin üyesiyle en fazla üyeye sahip parti Sosyal Demokratlar. Bunun 24 bini Türk.

Gençler ailelerinden daha çabuk uyum sağlıyor. Bunda Gençlik Merkezlerinin de etkisi var.

lan küçük işletmelerde yabancıların müşteri kaçıracağını düşünerek mümkün olduğu kadar yabancı çirak almıyorlar.

Bir de bizim Hükümetin büyük bir hatası var: Bir ara meseleye sadece döviz açısından bakılarak kısa dönem askerlik bedeli 22,000 Mark'a kadar yükseltildi. Baba bunu ödeyemedi. Çocuk ta bir an evvel kurtulmak için ücretin yüksek olduğu vasıfsız işlere girdi, meslek eğitimi alamadı.

Geçenlerde bedel 10 bin Marka indirildi, ama iş işten geçmişti."

Bütün bunlara rağmen Almanya'da liseye devam eden Türklerin oranı bugün yüzde 6.3.

Üniversitelerde ise 11 bin Türk var. Bunların çoğu İkinci Kuşak. Mesela şu

ni kendisinden alan kocası tarafından daha rahat eziliyor. Türkiye'de ailenin, toplumun kontrolü var. Orada yok. Annenin ezilmişliği kızına da yansıyor.

Gençler, Almanlara babalarından iyi uyum sağlamışlar. Bunda çocuk yuvasından başlayarak okulda, Gençlik Merkezlerinde birlikte olmalarının etkisi var. Buralarda iki tarafın önyargısı belirli bir ölçüde azalıyor.

Yabancılaşıma azalıyor

Kalıcı Kuşağın 'göçücü'lerden farkı ne?

"Oradaki demokratik sistem o kadar değişik ki! Sendikal yaşamı görüyor. Tüm partilerin serbest olduğunu görü-

13,000'i de genç. (Almanya'da 'genç sosyalistler'e 35 yaşına kadar üye olunabiliyor.)

Türk politik örgütlenmeleri için de bu böyle.

"Yalnız burada üç büyük örgütün gençliğe hitap edemediklerini görüyorsunuz."

FİDEF genç nesille ilişki kuramıyor, daha ziyade 1. Kuşak arasında etkin...

CHP'nin paralelinde olan HDF ile Adalet Partisinin kurdurup şimdi ANAP'a yönelen Hür-Türk'te de hiç genç yok.

Buna karşılık Serdar Çelebi'nin kurduğu Türk-İslam Dernekleri Federasyonunda MSP çizgisindeki Milli Görüş Teşkilatında, Dev-Yol'da ve Dev-Yol

"Sürecek. 2000 yılına kadar bir değişiklik olacağına inanmıyorum."

"Sonra?"

"Bilim daha uzağına projeksiyon yapamaz."

Tahminim, 2000 yılında belirli merkezlerde etkin görevlerde çalışan Türkler olacak. Bunların bir kısmı Alman vatandaşlığına geçmeye başlayacak. Ama çoğunluk, ülkesiyle ilişkisini kesmemiş, ama ancak yaz tatiline gelen, yahut mahzenine Fransız değil de Türk şarabı koyan, yani Türkiye ile bağlantıları artık hissi olan, belki de, '65 yılında gidip oturacak bir yazlık evim olsun,' diye düşünen, yani Türkiye'yle ekonomik ve politik bağlantısı daha ziyade *nostaljik* bir kitle olacak."

da o kabul etmiyor."

Kalıcı Kuşak, Alman ile eşit toplumsal konumda olmak istiyor. Ancak 'ulusal sorumluluk' boyutunda bir ilgi duymuyor. Almanya'ya karşı. Kolay kolay da duymayacak.

Örneğin bugüne kadar bedelli askerlik için 55 bin genç gelmiş Türkiye'ye. "20 bini verip geliyor adam. Niye veriyor? 20 yaşındaki adam neye veriyor? Vermese ne kaybeder?" diye soruyor Dr.Şen, ve devam ediyor: "Bunun sosyolojik olarak araştırılması lazım. Bu bağ neden kopmuyor?"

Bu sorunun yanıtında bütün kültürel sınırlarımız gizli. Ama kimse köklü bir çözümlemeye ulaşmamış. Örneklemelere devam ediyoruz:

Almanyada en iyi konser 35-40 Mark. Ama işsizliğin kol gezdiği bir Duisburg'da Bülent Ersoy'un 'Gurbet Konseri'nde bilet 80 Mark, salonda yer yok!

"Her ilde yedi-sekiz folklor ekibi var... O kadar Kuran Okulu! Türkiye'de yoktur bu kadarı... Köln radyosu oradakilerin yüzde 91'i tarafından dinleniyor."

Diaspora'da olmanın, yalnız bırakılmışlığın tepkisiyle aslına ait öğelere özeniyor, kimlik direktmesi yapıyor... Ama hepsi bu mu?

Kayıp Kuşak imajı'nın gerçeğe ters düştüğünü söylüyor Dr.Şen, "Kötü örnekleri buradaki ile oranlarsanız çok daha az. Şimdi gençlerin yüzde 27'si meslek eğitimi yapıyor. Her dört Türk gencinden biri! Kadınları hesaba katmazsak bu neredeyse Almanlarla eşit."

"Bağ neden kopmaz?"

Kim bu Kalıcı Kuşak? Yabancı değil, ama onları geçici bir süre için buradan ayrılmış insanlar olarak görmek de yanlış. İçlerinde bir çelişki barındırıyorlar. Ve her çelişki gibi bu da kolayca basite indirgenemiyor.

Bir tarih görüşüne göre sınırlarda, uçlarda doğup büyüyenlerden çıkıyor ülkelerinin yazgısını değiştirenler: Napoleon, Hitler, Atatürk... 20. yüzyılı biçimlendirenler azınlıklardan: Marx, Freud, Einstein... Sonra Osmanlı: önemsiz bir uç beyliği iken imparatorluğa dönüşüyor.

Kimbilir, belki hiç de 'kayıp' değil, belki 'kurtarıcı' bir kuşak bu. En azından tanışmamız gereken bir kuşak: Farklarını teslim ederek. ■

MEHMET WERNER

Kızların da 'gözü açılmaya' başlıyor. Yarın, bir de bakarsınız duvarın öte tarafına geçmişler...

benzeri örgütlerde gençler çok. Demek ki daha fazla bir dinamizm gösteren sağda ve soldaki radikal gruplara kayıyor."

Bu arada bir özellik dikkat çekiyor: "Milli Görüş Teşkilatı'nın eski genç nesli, yani bizim yaşımızdaki kişiler Almanya'da daha ziyade teknik branşlara yönelirlerdi. Şimdi sosyal bilimler. '92 yılında Milli Görüş'ün Almanya'da sosyal bilimleri bilen, iyi algılayan, iyi yetişmiş bir kadrosu olacak."

'Nostaljik' kitle

"Asıl üzerinde durulması gereken konu 'Kalıcı Kuşak'ın geleceği. Bu sözünü ettiğiniz ilgi sürecek mi dersiniz?"

Fakat bu kitle hiç bir zaman Almanlaşmış Polonyalılar gibi olmayacak. Almanlar da bunu görüyor.

"Şimdi biz kalmak istiyoruz. Özel haklar istiyoruz. Bütün Türk örgütleri yerel seçim hakkı, devamlı oturma hakkı, memur olma hakkı istiyor. Ama bu bilinçlenme 6-7 yıllık bir bilinçlenme. Ayrıca bu bilinçlenme Almanlara yansımada."

Çünkü Türkün uyumu belirli alanlarda: Uyum politik oluyor, uyum ekonomik oluyor... Sosyal yaşama giriyor. Fakat tam bir asimilasyon sürecine sokulamıyor.

"İş uyruk değiştirmeye gelince, 'hayır', diyoruz. 'Biz bu hakları yerleşik tür bir azınlık olarak istiyoruz.' Bunu

Sezon açıldı!

İddialıyız!.. (ama takımında eksikler var)

Bakan Tınaz Titiz, turizm şirketleri, eleman yetiştirenler ikircimli: Oteller hazır olacak mı? Personel bulunacak mı? Ortalık kızışıyor...

FÜREYA ERSOY

Dünyada üçyüz milyonu aşan insanın katılımı ile 120 milyar dolar ticaret hacmi yaratan turizm sektörü petrolden sonra en kârlı yatırım alanlarından birini oluşturuyor. Ancak umulanın aksine Türkiye'nin bu pazardaki payı oldukça düşük. 1986 yılında Akdeniz ülkeleri içinde İspanya'ya gelen turist sayısı 47 milyon 400 bin, elde edilen döviz geliri ise 11 milyar 945 milyon.

İtalya'ya gelen turist sayısı 53 milyon, elde edilen döviz geliri 9 milyar 852 milyon iken, Türkiye'nin 1987 yılında ulaştığı rakamlar: Gelen turist sayısı 2 milyon 855 bin, döviz geliri ise 1 milyar 721 milyon dolar. Komşumuz Yunanistan bile her yıl yedi milyon turisti ülkesinde ağırlarken Türkiye'nin gerilerden gelmesinin ardında bu sektördeki gelişmelerin çok yavaş yürümesi yatıyor. Bugün Akdeniz ülkelerinde turizm hizmet veren yatak kapasitesi beş milyon olmasına karşın bunların ancak 120 bini ülkemizde.

Yıllar içinde bakıldığında turizm çok yavaş gelişme gösteren bir sektör olarak dikkat çekiyor. 1966 yılında sahip olduğumuz yaklaşık 39 bin yatak kapasitesi oniki yıl sonra yani 1988'de topu

topu 120 bine ulaşmış durumda. Yine birinci ve ikinci beş yıllık plan hedeflerinin altında gerçekleşen turizm gelirleri, üçüncü beş yıllık plan döneminde ilk kez hedeflenenin üstüne çıkmasına karşın bu hareketliliğin ilerdeki yıllarda korunamadığı bir gerçek. Türkiye'nin dış ticaret açığının kapanmasına yardımcı olacak düzeyde turizm geliri elde edebilmesi için en az 350 bin yatak kapasitesine gereksinimi var. Bu kapasite için gerekli üst ve alt yapı yatırımlarının bugünkü maliyeti ise en az on trilyon lira. Son bir kaç yıl içinde gerçekleştirilen bütün atılımlara rağmen rakamlar bugünkü koşullarda ancak bir hayal olarak kalmaya mahkum gibi.

Turizm yatırımlarında altyapı hizmetlerini üstlenen Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yatırımlarını tamamlayabilmesi ve yeni yatırımlara girmesi için DPT'dan istediği para miktarı 28.5 milyar. Buna karşılık DPT'nin bu yıl için öngördüğü ödenek tutarı ise 4.5 milyar.

Welcome yabancı sermaye...

Türkiye'deki turizm yatırımlarına sağlanan teşvikler ve bunların verimliliği yabancı yatırımcıların ilgisini çekiyor. Bu da son yıllarda yabancı sermaye içinde turizmin payını artırıyor. 1987 yılında Türkiye'ye girişine izin verilen 536.5 milyon dolarlık yabancı sermayenin 132.7 milyon doları turizm

sektörüne yönelik. Bunun da 117.7 milyon doları yeni yatırımlar; 14.6 milyon dolarlık kısmı, sermaye arttırımı; 370 bin dolarlık kısmı ise portföy yatırımları.

Turizm sektörü içinde onay alan 26 projenin büyük çoğunluğu güney sahillerindeki tatil köylerine ait. Bunun yanı sıra, büyük kentlerdeki beş yıldızlı otellerle, yat turizmciliği de yabancı firmaların ilgi alanı içinde.

Turizm sektörüne ilgi gösteren ya-

bancı yatırımcıların başında Almanya geliyor. Alman sermayeli firmalar Antalya'nın İncekum, Tekirova, Alanya ve Side, Muğla'nın Bodrum ve Fethiye ilçelerinde, İzmir Çeşme'de on yatırım girişimini başlatmış durumda.

Alman sermayesinin dışında Türkiye'ye ilgi duyan ikinci ülke İngiltere. İngiliz firmalar Marmaris başta olmak üzere özellikle sahil şeridinde kurulacak turizm tesisleri için yatırım yapıyorlar.

Bir İngiliz firması Güvercinlik'te 5 bin yataklı dev bir tesis kurmanın hazırlıklarını sürdürüyor. Buraya 300 milyon dolarlık yatırım yapmayı planlayan firma, Orman Genel Müdürlüğü'nden 47 yıllığına arsa kiralamış durumda. Mannai-Cord isimli yine bir-İngiliz-Katar ortaklığı da Köyceğiz Sarıgerme sahilinde 2,980 yataklı bir tesis kuruyor. Araziyi tahsisli olarak alan firma 310 milyon dolarlık sermaye getirmeyi taahhüt etti.

Büyük kentlerdeki beş yıldızlı otel projelerinin içinde de İstanbul Taşlık'ta yapılması öngörülen 1,200 yatak kapasiteli otel ile Dolmabahçe'de yapılacak olan 1,300 yatak kapasiteli Yeditepe Otel'i dikkat çekiyor. Hilton oteller zinciri de İzmir'de beş yıldızlı bir otel kurmayı planlıyor. Bu yatırımlar Türkiye'ye 15 bin 349 yeni yatak sağlayacak. Ancak yatak sayısındaki bu artış büyük bir sorunu da beraberinde getiriyor: Eleman...

Okul Müdürü Sebahattin Çelik: “Yerimiz yok”

İstanbul Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi Müdürü Sebahattin Çelik, turizme eleman yetiştiren kurumların yapısını değerlendirdi.

“Bizden her yıl personel talebinde bulunan tesislerin ihtiyacını karşılayamıyoruz. Gelen isteklere, “aradığınız elemana sahip değiliz” demek zorunda kalıyoruz. Meslek Liselerimizden her yıl toplam bin kadar öğrenci mezun oluyor. Fakat bu sayı eleman açığını karşılamaktan çok uzak.

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı’na bağlı olduğumuz için, belirli programların ve kapasitenin dışına çıkamıyoruz. Ayrıca okulumuzun tanıtımının yeterince yapılmamış olması, öğrencilerin okula olan talebinin düşük olmasına ve bilinçsizce kayıt yaptırmalarına neden oluyor.

Halkımızdaki eğitim ise mesleği küçümseme yönünde. Bu da caydırıcı etki yapıyor. Hizmet veren eleman sayısı arttıkça Türkiye’nin turizm potansiyeli ve dolaşısıyla döviz girdisi artmış olacak. Olanakları yeterince değerlendiremediğimiz için 6 milyarlık dövizle yetiniyoruz.

Son bir yılda yatak kapasitesinde otuzbin civarında bir artış olan Türkiye’nin karşılaştığı ve yatırımlar devam ettiği müddetçe de sürececek olan en büyük problem, eleman yetersizliği.

Kapasite arttırımı ile yatak ve tesis sayısını katlayarak çoğaltma girişimleri karşısında, bu kapasiteyi yönetecek, pazarlayacak, bakım-onarımını gerçekleştirecek, gündelik hizmeti verecek personel konusundaki yetersizliğin doğuracağı sonuçlar konusunda turizm çevrelerinin görüşü “geleceğin pek parlak olmadığı” yolunda.

Mart ayında düzenlenen TÜGEV toplantısında konuşan Kültür ve Turizm Bakanı Tınaz Titiz de bu noktayı vurguluyordu:

“Yatak sayısı ile yetişmiş eleman sa-

“Eğitim konusunda herkese görev düşüyor.”

yısı arasında büyük bir farklılık söz konusudur. Eğitim konusunda bugün herkese büyük görevler düşüyor. Başta bakan olmak üzere ben, Vali, Belediye Başkanı, polis, vatandaş hemen herkesin eğitilmesi gerekiyor. Bugün turizm eğitimi meslek okulları kanalıyla yapılıyor. Öğretim teknolojisi halen kara tahtaya bağlı. Bu yüzden de istediğimiz seviyede insan yetiştirmekte zorluk çekiyoruz. İdari organizasyon yetersiz. Devletin ayırdığı kaynaklarla idare ediyoruz. Bunun için de özel girişimcilerin devreye girmesi zorunlu gözüküyor. Devlet tek başına bu işi yapamaz.”

Bu yıl hizmet verecek olan 120 bin yatak için asgari 120 bin personele gereksinimi olan Türkiye’de varolan yetişmiş eleman sayısı bunun yarısı kadar.

Yani en iyimser görüşle, 60 bin civarında eleman açığı söz konusu. Bu yıl hizmete girecek olan 5 yıldızlı oteller, tatil köyleri ve konaklama tesisleri “eleman” arayışlarını gazete ilanları ile sürdürürken, 2,3 ve 4 yıldızlı otel personellerine ise hızlı bir terfi yolu açılmış bulunuyor. Özellikle son yıllarda büyük bir yatak artışına sahne olan Antalya gibi yörelerde turizm tesisleri birbirlerinden eleman kaçırmaya uğraşıyor.

Antalya Otelciler Birliği Başkanı Ali Berberoğlu’nun açıklamasına göre bu yörede eleman kaçırmayı önleme amacıyla bir “centilmenlik anlaşması” imzalanmasına karşın bu bile çözüm sağlayacağına benzemiyor. Bugün Türkiye’de her yıl toplam olarak bin öğrenci mezun edecek kapasitede onbir Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi bulunmakta.

Kaliteli eleman sorunu

Turizm sektörünün tavsiyelerine uygun olarak otelcilik ve turizm meslek liselerinde yabancı dil eğitimine önem veriliyor. Bu nedenle de onbir otelcilik ve turizm meslek lisesinin yedisi Anadolu Lisesi’ne dönüştürülmüş. Okulların tümünün Anadolu Lisesi’ne dönüştürülmesi öngörülüyor. Beşinci plan döneminde ayrıca Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinin sayılarını 17’ye, öğrenci sayısının da 7,705’e ulaşması için çalışmalar sürdürülüyor. Bu bağlamda halen inşaatı sürmekte olan 500 öğrencilik Muğla-Fethiye Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi de 1988-89 öğretim yılında faaliyete girmiş olacak. 1985 yılında kurulan Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TÜGEV) Türk turizminin eleman açığını kapatmak üzere kuruluşundan bu yana seminer biçimindeki eğitim hizmetlerine Antalya Kemer’de hizmete soktuğu OTEM Oteli ve Eğitim Merkezi ile bir yenisini eklemiş bulunuyor. Yaklaşık 900 bin liralık bir ücret karşılığında üniversitelere girememiş gençlerin kısa dönemde turizm sektörüne kazandırılması amaçlanıyor.

Türk turizmi gelişme sürecine girmiş olmasına karşın 1988 yılında beklentilere cevap vermekten uzak, Salt “artış olsun” diye çoğaltılan tesisler, çözümsüzlükleri artırıyor. İstikrarlı çözümlere ulaşılmasının yolu ise akılcı bir planlama. Program hedefleri, sorunlar dikkate alınarak belirlendiği takdirde turizm kârlı bir sektöre dönüşecek. ■

TÜRSAB Başkanı Epikmen: “Otellerde yıldız furyası”

“Yabancı tur operatörleri Türkiye’deki otel yıldızlarını Latin Amerika generallerinin yıldızlarına benzetiyorlar.”

Türkiye’de turizm açısından 1988 nasıl bir yıl olacak? **Epikmen:** Geçmiş yıllarda en iyi turizm yılının hangi yıl olduğunu söylemekten, bizim için en iyi yılın gelecek yıllar olduğunu belirtelim. 1988 için de bu geçerli. 1987 gayet iyi bir mevsim olarak geçti. Turizm Bakanlığının rakamlarına göre Türkiye’ye iki milyon 750 bin turist geldi, 1.5 milyar dolar civarında bir turizm girdisi oldu. 1988 de bunların aşağı yukarı yüzde 30-40 fazlasıyla gerçekleşeceğini ümit ediyoruz. Bu yalnız bir ümitten de ibaret değil. Türk turizmi 87 senesi içinde doksanbin yatakla hizmet verdi, 1988 senesine 120 bin yatakla giriyor. Herhangi bir fevkaladelik çıkmadığı takdirde biz de ümit ediyoruz ki “88” başarılı bir yıl olacak.

Bu otuz bin yatak artışı gerçekten güzel. Ancak bu artışı karşılayabilecek eleman ve alt-yapı var mı?

Epikmen: Üniversitelerdeki bilimsel çalışmalara göre bir yatak başına 0,6 personel hesaplıyorlar. Biz biraz daha ileri gidiyoruz, bir yatağa bir personel hesaplıyoruz. Dolayısıyla Türkiye’de 120 bin yatak var, minimum 120 bin tane yetenekli, yetişmiş eleman gerek. Ancak bu halen elli-altmış bin civarında. Diğer açık yetişmemiş elemanlarla kapatılıyor. Burda çok çok dikkatli olmamız lazım, turizm hassas bir konu. Memnun kalmayan turist bir daha gelmez, kötü propaganda yapar. Eğitimde büyük eksiklerimiz var.

Bu konuda ne tür önlemler alınıyor?

Epikmen: Devletin önlemleri var. Bu arada ilk defa olarak Turizm Bankası, turizm sanayiine eleman yetiştirecek öğ-

retim kurumlarına da kredi verileceğini ilan ettiler. Bu çok güzel bir şey. Bugün milyarları da bastırırsanız, kaliteli bir elemanın yetişmesi için vakit gerekir. Bu bir vakit meselesi. Fakat Türk halkı bu olaya yatkın. Ülkemizde işsiz sayısı epey fazla. Büyük çapta tahsilli işsizimiz var. Biliyorsunuz üniversite sınavlarına her sene beş yüz bin kişi giriyor, ancak bunun yüz, yüzüymü bini kazanıyor, geri kalan, bir ertesi yıla sürekli aktarılıyor. Halbuki bunlar turizme yöneltildiği takdirde, üç beş aylık bir ufak kurstan geçtikten sonra kendilerine yetecek kadar lisan da öğrenebilirler. Dolayısıyla emek yoğun olan turizmde fevkalade bir şekilde bunlardan yararlanabiliriz. Açık var o kesin, fakat üzerine eğildiği takdirde bir iki sene içinde bu açığı kapatabileceğimizi tahmin ediyorum. Çünkü yeterli alt yapımız var, elemanımız var.

Bu ciddi boyutlu eleman açığına karşın Türkiye’de özellikle Antalya şeridi ve İstanbul’da beş yıldızlı otellere yönelik büyük bir faaliyet var?

Epikmen: Esasen kumarhane izniyle ilgili olarak beş yıldıza yönelik söz konusu oldu. Çünkü kumar izni yalnız beş yıldızlı otellere veriliyordu. Kumarhanelere çeşitli yasaklar getirildiğine göre şimdi bu beş yıldızlı otel furyasının da biraz normale döneceğini tahmin ediyoruz. Çünkü Türkiye’nin ihtiyacı sırf beş yıldızlı otel değildir. Kaliteli turizm yapalım evet, ama buna karşılıklı yalnız milyarderler Türkiye’ye gelsin diye de bir iddiamız olmasın. Esas pazarımızın, Avrupa’nın orta ve ortanın üstü tabakasına yönelik olması lazım. Bu orta ve ortanın üstü tabakaya verilerek hizmet üç-dört yıldızlı otellerle çok rahat yürütülebilir. Tabii hakiki üç, dört yıldızlılarla.

O yıldızlar bizde pek yerine oturuyor galiba?

Epikmen: Evet ne yazık ki yabancı tur operatörleri Türkiye’deki otel yıldızlarını Latin Amerika generallerinin yıldızlarına benzetiyorlar. Çünkü bu oteller yıldızlarıyla orantılı servisi ne yazık ki veremiyorlar. Ancak Bakanlık ona da el atmış durumda. Meslek gruplarından çeşitli kişilerin katılacağı bir komitede bu yıldızlar yönetmeliğinin yeniden düzenlenmesi ve yıldızlamayı sektörün muhtelif temsilcilerinin biraraya gelecekleri bir komitenin belirlemesi yönünde çalışmalar var. ■

Merhaba tatil

Keyifli bir bayram tatili geçirmek için milyonlar harcamanıza gerek yok...

Bülent bey önündeki dosyayı kapadı. Pencereden dışarı baktı, esnedi. Dışarda ilkyazın müjdecisi pırıl pırıl bir güneş insanı avareliğe davet ediyordu. Bülent bey birden yorgun olduğunu hissetti. Günlerden Cuma, saat daha ikiydi. Maroken koltuğunu hızla geriye itti. Kalktı. Odada dolaştı. Telefonu çevirdi;

Saat üçte Mecidiyeköy'de küçük bir alandan havalanan helikopterde Bülent bey eşiyile sohbet ediyordu. Akşam yemeğinde ise kristal şampanya kadehinin pırıltılarının ardından Kartalkaya eteklerinde kayanları seyrederken Bülent Bey'in yorgunluğu geçmişti.

Yorgunluktan kurtulmak, kısa da olsa bir tatil yapabilmek için böyle bir, iki milyon lirayı bulacak harcamalara çoğumuzun gücü yetmeyeceği malûm. Yine de o gizemli "tatil" sözcüğü her duyduğumuzda içimizi gıcıklar. Kimimize kamp ateşleri çevresinde söylenen şarkıları, kimimize bir sahil kasabasında romantik bir akşam yemeğini, kimimize de sıcak kumsalda buzlu kola eşliğinde okunacak kitapları çağırıştırır. Bu bahar aylarında da doğrusu tatili düşünmemek, doğanın çağrısına uymamak elde değil. Yalnız bir sorun var, neler gidelim? Biz de bu soruya yanıt bulmaya çalıştık, önümüzdeki uzatmalı bayram tatili için değişik alternatifleri

gözden geçirdik.

Evet, büyük kentin yorgunluklarından kaçacağız, ancak bu kaçamağa ayıracak pek fazla günümüz de yok. Beş altı saatlik bir otobüs yolculuğun sonunda kendimizi atabileceğimiz tatil yöreleri hiç de düşündüğümüz kadar az değil. Böyle bir otobüs yolculuğu sonrası kendimizi, Edremit körfezindeki ufak bir sahil kasabası olan Ören'de bulduk.

Çiçekli yollarda yürüyüş

İstanbul'dan Ören'e gitmek için Burhaniye'den geçen her hangi bir İzmir otobüsüne binmek yeterli, çünkü Bur-

haniye - Ören arasında belediye otobüsleri çalışıyor.

Ören, yeşili, çiçeği bol, geniş kumsallı, incecik kumu olan sakin bir sahil kasabası. Burada kalınacak yerler de çeşitli, paradan sakınmayanlar için *Turban Ören* (tel-1217), *Keskin Motel* (tel - 2588), *Club Orient Tatil Köyü* (tel - 2567) ilk akla gelenler, daha mütevazı ancak rahatlık açısından hiç de diğerlerinden aşağı kalmayan bir otel de *Villa Lale* (tel-1343). Villa Lale'nin fiyatlarından bir örnek vermekde yarar var: İki kişilik odada tek kişi yarım pansiyon 15 bin lira. Bu rakkam sizin için oldukça imkansız gözükyorsa yine de üzülmenize gerek yok. Ören, ev pansiyonculuğunun çok yaygın olduğu bir sahil kasabası ve bu minik şirin pansiyonlarda çok daha düşük bir ücretle kalmanız her zaman mümkün. Eğer Ören'e giderseniz bizim için meşhur lokmasından yemeyi de unutmayın lütfen!

Şarap, balık... işte yaşam

Tamam, siz Ören'i görmüştünüz. Yeniden gitmek fikri hiç de cazip değil. Tatilinizi bir adada geçirmeye ne dersiniz? Önerdiğimiz tatil yeri Tahiti, adası değilse de güzel bir tatil için ol-

dukça uygun bir yer, Bozcaada. Bozcaada'ya gitmek için önce otobüsle Çanakkale'ye gitmeniz gerekiyor. Çanakkale'de Ezine, Odunluk iskelesinden kış sezonunda günde üç kez yazın ise daha sık feribot seferleri yapılıyor. (Aman ola ki İstanbul Deniz Yolları'na Bozcaada'ya Deniz Yollarının seferi olup olmadığını sorma yanılığısına düşmeyin. Çanakkale - Bozcaada seferleri Portekiz Deniz yollarına ait olduğundan böyle bir seferden haberleri olmadığını söyleyeceklerdir.)

Bozcaada bir zamanlar Rum nüfusun çok yoğun olduğu, genelde balıkçılık ve şarapçılığın yaygın olduğu sakin bir ada. Adadaki turistik fiyatlı otellerin başında *Koz Otel* (tel-146), *Zafer Motel* (tel-78), *Bir Motel* (tel-130) geliyor. Koz Otel'de iki kişilik odada bir kişi yarım pansiyon 16 bin liraya kalmak mümkün. Diğerlerinde de fiyatlar bu civarda. Ancak *Bozcaada'da Bozca, Demiroğlu, Yıldız* pansiyonlar başta olmak üzere çok sayıda hesaplı pansiyon bulmak da mümkün.

İki saatte Akdeniz

Otobüs sizi tutuyor, üstelik yol parası için oldukça yüklü bir meblağı gözden çıkardınız. Hemen bir THY acentasına başvurun İzmir, Dalaman ya da Antalya uçağında yerinizi ayırtın. (Merak edenlere, bir kişi yalnız gidiş Dalaman, Antalya 65 bin İzmir 60 bin TL) "*İzmir'e uçup ne yapacağım*" diye düşünmeyin, bilinen yerler olmasına karşın çevrede keyifli tatil geçirebilmeniz için bir iki önerimiz var: İzmir'e yaklaşık elli dakika uzaklıkta yoğun tarihi zenginliklerin yeraldığı Efes'de *Kalehan Otel'i* (tel-1154) deneyin. Tek kişilik odada bir kişi yarım pansiyon 27 dolar, yaklaşık 32 bin lira. İki kişilik oda, tek kişi, yarım pansiyon 37 dolar.

Arkeolojik kalıntılar ilginizi çekmiyorsa, daha aşağıya, Bodrum'a inin. Evet iyice kozmopolitleşen "*bedroom*" da ne yapalım diye düşünüyorsunuz. Yine de Bodrum *Manastır Otel'i* (tel-2858, 2775, 2776) denemenizi öneririz. Eşsiz mimarisi ile Akdeniz yapılarının tüm özelliklerini taşıyan otel, yüzme havuzu, tenis kortları gece klübü ile Bodrum içinde olduğu halde size kasabasının kalabalık ve gürültüsünden uzak bir tatil yaşatacaktır. Bir kişi yarım pansiyon 27 dolar, iki kişi yarım pansiyon 44 dolar.

yon 27 dolar, iki kişi yarım pansiyon 44 dolar.

Yine de gönlünüz Bodrum'a gitmeye razı değil. O zaman biraz daha güneye inin ve Marmaris çevresini deneyin. Deniz kıyısına uzanan ağaçlık içinde bir otel, benzersiz bir sahil, Turunc koyu! *Otel Turunc'da* (tel-4913) bir kişi yarım pansiyon 27 dolar, iki kişi yarım pansiyon 47 dolar. Yahut da Marmaris'e onbir kilometre uzaklıktaki *Motel Club Atlantik'i* (tel-1020 İçmeler) deneyebilirsiniz. Bu iki otelin de yüzme havuzu ve tenis kortu gibi sosyal faaliyet üniteleri mevcut, her türlü su sporları için de olanak tanıyor.

Marmaris'in içinde kalmayı yeğliyorsunuz, ancak "*dalmak*" gibi bir tutkunuz var. Hemen küçük pansiyonlardan birine eşyalarınızı yerleştirin ve lüks bir otele gitseydiniz vereceğiniz parayı cebinize koyup "*Octopus Dalış Merkezi*"ne başvurun. Ücret karşılığı her türlü dalış malzemesini kiralayabileceğiniz gibi 30 mark karşılığı Türk parası ödeyerek - yaklaşık 23 bin tl-günlük dalış turlarından birine de katılabilirsiniz.

Şimdiden, mavili yeşilli serin sularda sizi bekleyen sürprizleri hayal edebilirsiniz.

Eğer Antalya'ya uçtuysanız ilk yapabileceğiniz bir taksiye atlayıp Side'ye gitmek olabilir. Side Antik tiyatro Agora, ve müzesinin yanısıra, deniz kum, ve güneşin tadının çıkarılabileceği bir köy. Burada, yeni kurulmuş olan *Club Melas Tatil* köyünde (tel-1034) her türlü konfor ile yörenin doğasından gelen güzellikleri bir arada yaşayabilirsiniz; bir kişi yarım pansiyon 40 mark (yaklaşık 37 bin TL). Eğer Side'nin içinde *bungalow*'larda kalmayı düşünürseniz size bir önerimiz daha olabilir. *Club Arena Motel* (tel-1788) geniş bir botanik bahçesinin içinde ahşap *bungalow*lardan oluşan bir dinlenme tesisi. Aynı zamanda da müzeye 100, antik tiyatroya 150 metre uzaklıkta. Mayıs sonuna kadar Club Arena Motel fiyatlarında yarı sezon uygulamasını sürdürüyor. Bir kişi oda kahvaltı 18.50 Mark (yaklaşık 14 bin TL)

Antalya ve çevresinde kalılabilecek bir çok sahil kasabası var. Bölge doğal güzellikler açısından çok zengin. Ancak siz yine de güneşin Side'de bir başka güzel battığını unutmayın.

Ehliyetiniz varsa...

Sürekli deniz, güneş, kumsal gibi güzellikleri vurgulayarak önerdiğimiz mekanların hiç biri sizin için cazip değil.

Siz arkadaşlarınızla daha değişik bir şeyler özlüyorsunuz. O zaman bir minibüs kiralayarak orta Anadolu'da geçirilecek bir tatil öneriyoruz size. *Avis* (tel-141 29 17), *Europcar* (tel-150 88 88), *Hertz* (tel-141 69 66) gibi firmalardan minibüs ya da istediğiniz marka araba kiralamanız mümkün. Europcar firması Ford minibüsü günü birlik 21 bin liraya kir alıyor, ayrıca kilometre başına da 210 lira alıyor. İki günlük kiralandığında ücret her gün için 71 bin, üç altı gün için kiralandığında ise ücret her gün için 53 bin lira, iki gün ve sonrası için yapılan kiralamalarda kilometre ücreti ödenmiyor.

Arkadaşlarınızla birleşip ortak bir minibüs kiraladınız. İlk gün İstanbul'dan çok erken de çıksanız Ankara'dan daha ileri gitmenize imkan yok, o yüzden ilk geceyi Ankara'da geçirmenizi öneririz. Hemen itiraz etmeyin canım, Ankara'da her iş seyahatinde gecelediğiniz yerlerden birinde kalmıyacaksınız tabii. Geceyi Çubuk Barajı yakınındaki Elmadağ köyünde köyle aynı adı taşıyan *Turban Elmadağ* (tel-253250) *Dağevinde* geçirebilirsiniz. Burada Turban'a özgü bir biçimde ağırlanacaksınız. Hele hele yeşillikler içinde kaymak ve ağaç çilekli sabah kahvaltınızı ettikten sonra dünya size daha bir güzel görünecek. Yine yola koyulun.

Kırşehir yolunuzun üstünde, ama siz oralarda oyalanmayın ve Nevşehir'e doğru devam edin. İkinci geceyi geçireceğiniz yer konusunda bir iki seçeneğiniz olabilir. Birincisi, Nevşehir'e 19 km kala *Gölşehir Motel*'de (1028-tel) kalmayı seçebilirsiniz. Kızılırmak kenarında sakın, yeşil bir çevredeki otelin çam, söğüt, gül, meyva ağaçlarıyla dolu bahçesi dinlenmek için çok uygun. Üstelik o kadar yol geldikten sonra denizi özlemeye başladıysanız, otelin yüzme havuzunda serinlerken bu özleminizi de bir ölçüde giderebilirsiniz. *Gölşehir Motel*'de fiyatlar bir kişi yarım pansiyon 26 bin, iki kişi yarım pansiyon 42 bin lira.

Burda durmadınız ve görmek istediğiniz yerlere biran önce varmak istiyorsunuz. İşte Ürgüp'desiniz. Tereddütsüz kalmak istenebilecek bir yer *Eyvan Otel* (tel-2424). Peri bacalarının içine yapılmış ve doğanın tüm özelliklerini taşıyan bu şirin otelde tek kişilik oda 55 mark (yaklaşık 41 bin TL), iki kişilik oda ise 65 Mark. Doğrusu çok ucuz olduğu söylenemez, ancak aldıkları ücretin karşılığını veren bir otel Eyvan. Yine de bu parayı ödemek istemiyorsanız *Epok Otel*'i (tel-1168) deneyebilirsiniz. Epok'da tek kişi yarım pansiyon 33 bin liraya, iki kişilik odada bir kişi ise 22 bin liraya kalabilirsiniz. Çevrede o ka-

dar çok görülecek yer var ki onları sıralamak bile gereksiz. Tatilinizi Kapadokya bölgesinde geçirdiğinize pişman olmayacaksınız!

Romantik bir yolculuk

Araba ile uzun yolculuğu yorucu bulan, uçaktan da korkan orta yaşlılar, sizin için hiç de uygun olmayan bir sürü öneriyi okumak zorunda kaldınız. Durun canım, kızmayın. Sizin için de romantik bir tatil önerimiz var. Karadeniz sahilleri yıllardır görmek istediniz ama hiç gitmeye fırsat bulamadığınız bir bölgemiz. Hemen Denizyollarını arayıp Trabzon feribotunda kamaranızı ayırtın. Her Pazartesi 17.30'da İstanbul'dan kalkan feribot Çarşamba sabahları saat 8.00'de Trabzon'da oluyor. Lüks kamaraların ücreti 50 bin lira, A kamaralarından iki yatak, duş/WC'li

Karadeniz değişiklik için ideal...

olanları ise 34 bin lira. Gemide daha ucuza kamaralar bulmak da olası. Keyifli bir deniz yolculuğu sonunda Trabzon'a ulaşıldığında Sümela manastırını ve çevreyi görmek istiyorsanız şehirde istediğiniz otele yerleşin. Ancak tatilinizin yolculuğunuz kadar sakın bir yerde geçmesini istiyorsanız, bir arabaya atlayıp Of'a gidin. Of'da deniz kıyısındaki Çaykent Otel'de (tel-2424 - 1230) doğanın tadını çıkararak dinleneceksiniz. Çaykent Otel'de tek yataklı banyolu odada yarım pansiyon 21,500 lira, iki yataklı banyolu odada yarım pansiyon 35,400 liraya kalınabiliyor.

Evet öneriler, uzadıkça uzuyor, ama önerilebilecek tatil biçimleri ve tatil yöreleri tükenmiyor. Mutlaka bizim anmadığımız bir çok yer sizin aklınıza geliyor. Hepimizin gönlünce dinleneceği bir tatil dileğiyle, İyi tatiller..... ■

Kaptan Tunç Kurtluoğlu: "İşimizi bürokrasi aksatıyor"

Son yıllarda yerli yabancı turistlerin yoğun ilgi gösterdiği yat turizmi bu ilginin doğal sonucu olarak hızlı bir değişim ve gelişmenin gözlendiği bir alan. Apaz Denizcilik Turizm Şirketi'nin ortaklarından Kaptan Tunç Kurtluoğlu yat turizmi ve sorunlarını anlattı:

"Yat turizmi hızla büyüyen, büyümesi ile orantılı olarak sorunları da artan bir çalışma alanı. Yatın bir deniz aracı olması, deniz üstünde gezi, spor, eğlence amacına yönelik olarak taşımacılık yapması, hizmet personelinin gemi adamlarından oluşması nedeniyle deniz işletmeciliğini gerektirir. Ancak sunulanın bir hizmet organizasyonu olması nedeniyle de temel konusu turizm'dir. İki sektörün içiçe geçtiği bu alanda varolan ikili kombinasyon gözlemlenmediği taktirde başarılı bir yat turizmi hizmetinin verilmesi mümkün değildir.

1987 yılı yatırım teşvik tedbirleri içinde yat turizmi fazlasıyla teşvik gören yatırım dalları arasında. 45 yatak kapasitesi üzerindeki yat yatırımları teşvik tedbirlerinden faydalananı. Yatırım bir milyar liranın üzerinde ise özkaynak oranı yüzde 25, kredi oranı yüzde 75, bir milyarın altındaki yatırımlarda ise özkaynak oranı yüzde 40, kredi oranı yüzde 60. Ayrıca söz konusu yatırımlara yüzde yüz gümrük muafiyeti, yüzde 20 kaynak destekleme primi, yüzde 40 yatırım indirimi uygulanıyor. Teşvik tedbirlerinden faydalanan yatırımcı yılda 100 bin dolar ihracat tahhüdünde bulunuyor ve teknelerini beş yıl satmıyor, üç aydan fazla aynı gerçek ya da tüzel kişiye kiraliyor. Yatırım sonuçlan-

dığında Yat Yatırım Belgesi, Yat İşletme Belgesine çevriliyor, dolayısıyla yatırımcı aynı zamanda işletmecisi olmak zorunda kalıyor. Oysa Yat İşletmeleri Yönetmeliği'ne göre yat işletmeciliği yapabilmek için 30 yatak kapasitesine haiz yata sahip olmak ya da kiralamak yeterli. Farklı devlet kuruluşlarınınca hazırlanan kanun, tüzük ve yönetmelikler arasındaki çelişkiler uygulamada dengesizliklere yol açıyor. Bizleri zor durumlara sokuyor.

Yat İşletmeleri Yönetmeliği'nde "Yat işletmeciliği yapmak için yat işletme belgesine sahip olmak gerekir" denmekte. Ancak uygulamada seyahat acentaları da yat kiralamakta ve bu yatlar ile tur organize etmektedir. Bu durumda yat işletmecisi olmanın esprisi ortadan kalkıyor. 1983 yılında yat işletme belgesine sahip kuruluş sayısı sadece iki, belgeli yat sayısı on iken, 1987 yılında yerli işletme sayısı 60'a, yabancı işletme sayısı da 30'a ulaştı. 87'de yatak kapasiteleri de onbin civarındaydı. Münferiden çalışan tekneler ise bu sayılara dahil değil.

Ancak yurdumuz genelinde mevcut gemi adamlarının sayısı, yat limanı, çekecek yerleri ihtiyaca cevap verecek düzeyde değil. Denetleyici ve düzenleyici kurumlar da bu hızlı artış karşısında yetersiz kalmakta. Bu anlamda öncelikle seyahat acentaları için olduğu gibi yat işletmeleri içinde devlet eliyle bir "Birlik" kurulmasının sağlanması zorunludur.

HARUN KARAKUŞ

Sultanahmet'in hızlı hanutçuları hem para kazanmak hem de turist tavlama üzere yola düzülmüşler...

Sultanahmet Meydan Muharebesi

Hanutçudan aman yok

Hanutçuluk, Sultanahmet'e damgasını vurmuş. Turist, hanut, tarihi güzellikler... Bu üçgenin içinde yaşayan hanutçu için hayat bir maceradır...

Sultanahmet 60'lı yıllarda 'gerçekçi olup imkansızı isteyen' kuşağın Katmandu'ya geçebilmek için kullandığı bir köprüydü. Uyuşturucunun peynir ekmek gibi satıldığı bu merkez hippy'lerin biraz mola verip 'nefeslendiği' yerd. Sultanahmet, bugün ayrı bir kimlik kazandı. "Ot var. Dolma var," sözleri yerini, "Günaydın Madam, halılarımızı görmek ister misiniz?"e bıraktı. Şimdilerde Sultanahmet'e kimliğini verenler 'atlatılması' çok zor olan hanutçular grubu

Hanut kelimesi Ermeni lügatından geliyor. Türkçe karşılığı dükkân. Dünyanın en eski mesleği olarak anılan hanutçuluk, özelliğini günümüze kadar korumuş. Osmanlı döneminde Ermeni yurttaşların yaptığı iş, bugün karşılığını komisyonculuk işinde buluyor. O dönemde her esnaf müşterisine tek kalem

mal satar, ikinci bir mal için müşteriyi başka bir esnafa götürür ve oradan komisyonunu almış.

Türklerin hanutçuluğa başlaması oldukça yeni. Yaklaşık otuz yıllık bir tarihi kapsıyor. Ancak, hanutçuluk on yıldır gözde bir meslek. Sultanahmet'te 300 kadar hanutçu var. Çoğunluğu, Van, Diyarbakır, Mardin gibi doğu illerinden, gelenler oluşturuyor. Son yıllarda bunlara Almanya'dan kesin dö-

nüş yapan ailelerin çocukları da katılmış. İşlerinin gereği bir kaç yabancı dili dertlerini anlatacak kadar bilmek ve hızlı çalışmak zorundalar. Yaşamları sürekli Sultanahmet Camii, Ayasofya ve Nuruosmaniye arasında geçiyor.

Aylık kazançları özellikle turizm sezonunda milyonları buluyor bunların. Piyasanın hızlı hanutçularından 20 yaşındaki Nusret Karataş, aylık kazancının ortalama 2 milyon lira olduğunu belirtip ekliyor, "bu rakamın altına düşerse işi bırakırım."

Hanutçunun özelliği

"İyi hanutçu iyi yalan söyleyen kişidir." Arasta Çarşısı'nda halı ve kilim işiyle uğraşan Rüstem Arık, hanutçuluğu böyle özetliyor. Arık, 'mesleği' öğrenebilmek için işe önce kartpostal satmakla başlamanın önemine de değiniyor:

"Yaşınız küçük olacak. Utanma nedir bilmeyeceksiniz. Yüzünüz kızarmayacak. Kartcılık, işe başlamak için ilk referans. Hangi milletin ne tür alışkanlık taşıdığını bileceksiniz. Bunu da öğrendikten sonra gerisi kolay. Paralar gelmeye başlar."

Müşteri nasıl tavllanır?

Müşteriyi tavlamanın yolu sempatik olmaktan geçiyor. "Günaydın. Nasılsınız?" sözleriyle işe başlanıldığında sonuç genellikle olumlu oluyor. Daha sonra yapılacak olan, müşteriyi komisyon alınacak dükkana götürmek. Satılacak malın belirli bir fiyatı yok. Müşterinin tipi fiyat belirlemede önemli rol oynuyor. Tatlı sözcüklerle yüklü şov, genç kızlara, yaşlı bayanlara, koleksiyon meraklısı kişilere göre değişiyor. Dükkanda her an bulunan bir iki kadeh içki, müzik, anlatılan fıkralar... Bütün bu işlemlerden sonra ikna edilemeyen müşteri yok gibi. Eğer, turist genç ve güzel üstelik de yalnız bir kızsas, bazı ikili anlaşmalarla malın fiyatında indirim bile yapılıyor.

Hanutçuluğun cazip olan bir yanı da cinsellik. İşin bu yönünden kimsenin bir sorunu yok. Ancak 'AIDS belası' Sultanahmet'e de girmiş. Kırklarelili Metin, "ne olur, ne olmaz. Artık kendime dikkat ediyorum. Bu işin şakaya gelir yanı yok" diyor. Hanutçular AIDS'den sonra birlikte olacakları kişileri kılı kırk yararak seçiyorlar.

Sultanahmet kavşağında sezon altı ay

İstanbul'u ziyaret edenlerin ilk durağı Sultanahmet Meydanı. Hanutçusu işportacısı turistlerin peşinde...

H. RÜN KARAKUŞ

Hanutçu Jargonu

Uç noktalarda yaşayanların yarattığı alt kültür kendine özgü bir dilin de ortaya çıkmasını sağlıyor. Hanutçular kendi içine kapalı bir grup olduğundan ayrı bir jargonun doğması da zorunluluk halini almış. Bize söyledikleri bir kaç örnek şöyle:

- 'Naş' "Git yanımdan. Bu müşteri benim!"
- 'Zıplamaya gidelim' : "Disko teğe gidelim."
- 'Adidas' : AIDS
- 'Annesi güzel. Babası da öyle' : "Sakin fiyat söyleme. Gerçek fiyatını biliyor olabilirler."
- 'Geyşa' : "Sus!"
- 'Ali Geva' : "Acaba parası var mı?"

sürüyor. Piyasada dönen para miktarı bu süre içinde bir milyarı aşıyor. Satışları mal karşılığında dükkân sahibinden yüzde 20-25 arasında komisyon alan hanutçular belediyeye ayda II bin lira serbest çalışma vergisi ödüyorlar. Tek sermayeleri bir parça yabancı dil ve turistten nasıl bir tepki gelirse gelsin kesinlikle susmamak.

Her hanutçunun belli bir mekânı da var. Örneğin, Sultanahmet hanutçusu, Nuruosmaniye hanutçusuna pek sevimli bakmıyor. Nuruosmaniye'ye profesyonel rehberler hakim. Rehberler sattıkları malın karşılığında yüzde 10 komisyon alıyorlar. Nuruosmaniye'de turistik eşya satan birçok dükkânâ sahip olan Net Holding'in Yönetim Kurulu Başkanı Besim Tubik hanutçuluk olayına sempati ile bakmıyor. Tubikoğlu, hanutçular hakkında düşündüklerini şöyle anlatıyor:

"Sultanahmet Parkı civarında yara-

tilan görüntü hiç hoş değil. Bunların çoğu turistin canını sıkıyor. Zorla mal satıyorlar. Ben de gençliğimde rehberlik yaptım, fakat hanutçuluk yapmayı hiç düşünmedim.”

Arasta çarşısı

Arasta Çarşısı'nın mazisi üç yıl öncesine dayanıyor. Sultanahmet Camii'nin arka tarafında kurulu. Yaklaşık 45 dükkanında halılar, kilimler ve diğer turistik eşyalar satılıyor. Çarşı esnafı doğru dürüst vergi ödemediklerini açıklıkla ifade ediyorlar:

“Biz kazanıyoruz ama çoğunu hanutçulara veriyoruz. Onların kazançlarını vergilendirme olanağımız yok,” diyorlar.

Maliyeciler tarafından sıkı bir denetime tabi tutulan Nuruosmaniye'deki turizm şirketlerinin şikayetlerine maruz kalan Arasta Çarşısı esnafı, bu durumdan oldukça şikayetçi. Bir yandan hanutçuya verilen komisyon, bir yandan

maliyecilerin denetimi karşısında bunaldıklarını ileri süren esnaf sıkıntısını şöyle dile getiriyor:

“Bizim sattığımız malların fiyatı Nuruosmaniye'dekinden daha ucuz. Turistle konuştuğumuzda onların Nuruosmaniye'de nasıl kazıklandığını anlatıyoruz. Bizdeki fiyatları görüyorlar ve yarıldıklarını anlıyorlar.”

Alamancılar

Piyasada yer kapmaya çalışan yeni bir hanutçu kesimi de ikinci kuşak. Diğer adıyla 'Alamancılar.' Sayıları son iki yılda epeyce artmış. “Niçin Sultanahmet?” diye bir soru yöneltildiğinde,

“Kendimizi burada daha rahat hissediyoruz. Yaşadığımız sıkıntıları bir parça atlatmaya çalışıyoruz. Yabancılik duygusu burada asgariye iniyor. Ayrıca iyi de para kazanıyoruz.” diyorlar.

Sultanahmet'te hanutçuluk işini ilk başlatanlar bugün dükkan sahibi. Yine halı ve kilim işleriyle uğraşıyorlar

Mayk Hammer bugünkü hanutçuların hemen hepsinin tanıdığı ve saygı gösterdiği biri. Kendisi bu lakapla tanınıyor. Asıl ismini çok az kimsenin bildiğini söylüyor, bütün ısrarlara karşın gerçek ismini söylemiyor. *Mayk*'ın Sultanahmet parkının karşısında oldukça lüks sayılabilecek bir dükkanı var. “*Kilimin büyüsünden kurtulamadım*,” diyen *Mayk* nostaljik bir edayla konuşuyor:

“Her şey anlamını yitirdi. İşin havası kaçtı. Piyasayı serseriler aldı. Eskiden böyle değildi. Yaptığımız işin bir saygınlığı vardı”.

Turist, para, hanutçu... Sultanahmet artık bu üçgen üzerine kurulu. Enflasyon oranı, çağ atlamak Sultanahmet'te yaşayanları hiç ilgilendirmiyor. Hanutçu için yaşam bugünle sınırlı, yarın ne olacağını düşünmenin önemi yok. Büyülü kilimler, rengarenk dükkanlar, para kazanmaya yetecek kadar yabancı dil, bir gecelik serüvenler... Sultanahmet. Ayrı bir dünya... ■

Hanutçuluğun ilk şartı sempatik görünmek. İşte genç hanutçu işi bitirmiş bile. Halılarını, kilimlerini göstermek için tavladığı turistleri dükkanına götürüyor...

Riyaller hayal oldu! İstanbul'u dolduran Arap turistlerden eser yok

"Ne şamın şekeri ne Arabin yüzü"... Eskilerin sık sık kullandığı bir tekerleme... İçinde bulunduğumuz turizm sezonunda 'çok yıldızlı' otellerimiz "bol dövizli" konuklarımız için bu deyimini kullanmaya başladı. Kardeş ülke Yunanistan ve Mısır, 1988 yılında Türkiye'nin burun kıvrıldığı "harmaniyeli" konuklarını ağırlamaya çalışıyor.

Bundan iki yıl önce başta Suudi Arabistan olmak üzere Kuveyt, Ürdün, Lübnan, Tunus'tan akın akın gelen Arap komşularımızın yerinde yakında yeller esecek... Tatlı dilli, güleryüzlü Türk turizm-cileri, ağırlıklı olarak Avrupa ve Balkanlara yönelince otellerimiz biraz problemlili Ortadoğulu konuklarımızı kabul etmemeye başladı.

Arap turizmine öncelik veren Kerkük'lü turizmciler, hergün harıl harıl otellerde yer bulmaya çalışırken aynı zamanda yoğun biçimde de yıpranıyorlar. 1983 yılından beri Arap ülkeleriyle çalışan Hilal Turizm'in sahibi Nebil Çelebi, sıkıntıyı en fazla yaşayanlardan biri. "Müşteri müşteridir, nasıl olur da Arap diye yer vermezler, anlayamıyorum," şeklinde konuşurken başından geçen iki olayı kısaca şöyle anlatıyor:

"İlki geçen yıl başıma geldi. Ürdünlü bir grubumuz vardı. Bunlar için Sürmeli Otel'de 30-40 oda istedik. Otel yetkilileri önce tamam dediler, arkasından gelen turistleri hangi ülkeden olduklarını sordu-

lar. Biz de Ürdünlü olduğumu bildirdik. Bunun üzerine; 'üzgünüz, oda vermemiz mümkün değil', dediler. İkinci olay, bu yıl Şubat ayında oldu. Alanya Santana Otel bize Arap turist kabul etmeyeceğini bildirdi. Zor durumda kaldık. Durumu bakanlığa bildirdik, henüz bir sonuç alamadık."

Arap turistlere yönelik çalışan firmaların şikayeti genelde alışveriş merkezlerinden.

"Turisti yolunacak kaz gibi görüyorlar. Fahiş fiyatlarla mal satıyorlar. Aldatılma korkusu yaşayan ya da bunu gören turist ise alışveriş etmekten vazgeçiyor", diyerek alışveriş turizminin yeterince anlaşılmasının yarattığı olumsuz sonuçlara değiniyorlar.

Mercan Turizm Direktörü Cüneyt Mengü, otellerin Arap turistler için uyguladığı fiyat politikasının yanlış olduğunu vurguluyor. Mengü, "Hilton Mısır ile Hilton İstanbul arasında en az 50-60 dolar fark var. Bunu gören turist Mısır'ı tercih etmekte tamamıyla haklı," diyor.

Öte yandan Arap turistlerin korsan firmaların tuzağına düştüğünü ve kandırıldıklarını söyleyen Cüneyt Mengü, "bizim açımızdan kötü oldu. Geçen yıl Temmuz

ayında Türkiye'ye akın eden turistler sokaklarda kaldı, birçok korsan firmaya paralarını kaptırdılar. Bu yıl Körfez ülkelerinin büyük bölümü Mısır'ı tercih ediyor," şeklinde konuşuyor.

Petrol gelirlerinin düşmesiyle daha ucuz yerleri tercih eden petrol zengini ülkeler, kendilerine daha yakın buldukları Türkiye'yi hem tanımak, hem pansiyon tipi yerlerde kalarak daha rahat etmek için Türkiye'ye geliyorlardı.

Genelde İstanbul, Bursa ve Yalova'yı ziyaret eden Arap turistler, grup turlardan pek hoşlanmıyorlar.

Ancak Acentalara göre, turistleri asıl kaçıran olaylardan birisi, başta Sarıyer Belediyesi olmak üzere hemen herkesin pansiyonculuk olayına el atması. Mutaasıp sayılan Arapların pilot bölge Sarıyer, Tarabya'da çeşitli villalara, evlere yerleştirilmesi Belediye'nin devreye girmesine yol açtı. Arap turizmi yapan acenta sayısının belli olduğunu söyleyen acentalar, "herkes Sarıyer'de ev kiralamaya başladı. Belediye birçok kişinin evini kiralayarak turistlere veriyor. Acentalar devre dışı kaldı. Dolayısıyla müşterilerimize ev bulamadık. Onlar da kaçıyorlar."

Ödüller "Biz Aşağıda İmzası Olanlar"a...

Ey ülkemin oyuncular!

Geride bıraktığımız sezonu eleştirmenler değerlendirdi. En beğenilen oyun "Biz Aşağıda İmzası Olanlar"

Evet arkadaşlarım var aranızda, ulu öğretmenlerim var. Olsun, uyarmak gerek diyorum gene de, hiç değilse rahatınızı bozmak. Geçen yıl konuk olarak gittiğiniz Damastos'ta kimbilir nasıl savsaklayarak oynamışsınızdır o kokmuş Persiya oyunlarını.

Doğru, ülkemizin taze oyunları size zor geliyor. Doğru, bir tek hecesinin bile altından kalkamazsınız onların. Ama bilin ki yeniliklere kapılarını açmayanlar er geç göçüp gideceklerdir bu dünyadan.

İyi dinleyin! Uzağı gören atalarımın kanyla, ulu tanrıça Liyando'nun buyruğu ile sesleniyorum sizlere, ey ülkenin oyuncular! Yenilikler peşinde koşan Hellas'dır yüzyıllara kalacak olan.

Bizler, Gordas'ın zavallı ozanları, sizler yüzünden göçüp gideceğiz bu dünyadan, adımızı anan olmayacak. Gerçekten sizler duyurmadıktan sonra kimler ansın bizi?..."

Gordas'lı ozan Milyas - (MÖ 600)

Bugünlerde bir tiyatro sezonunu daha gerilerde bırakıyoruz. Geçtiğimiz dokuz ay boyunca İstanbul'da toplam sekiz sahnede oyunlarını sergileyen Şehir Tiyatroları ve Devlet Tiyatroları'nın yanı sıra onbeş özel tiyatro perdelerini açtı. Şimdilerde turneye çıkmamanın mali külfetlerine gücü yetenler Anadolu yollarına düşüyor, diğerleri ise yeni sezonun hazırlıklarına başlıyor. Geçen bir sezon boyunca tiyatrolar neyi gerçekleştirebildiler, neyi gerçekleştiremediler? Bu sorunun karşılığının verilmesi, Gordas'lı dostumuzun dediği gibi Türk tiyatrosu-

nun geleceğe bırakacağı miras açısından çok önemli. Eğer Türk tiyatrosunun bugünlerinin çocuklarımız tarafından da anımsanmasını istiyorsak dikkatli değerlendirmeler yapılması zorunludur.

Bizde bu zorunluluktan yola çıkarak hatalarıyla, sevaplarıyla herkesde değişik tadlar bırakarak geçen dokuz ayın bir değerlendirilmesini tiyatro eleştirmenlerine bıraktık. Bakalım onların izlenimleri neler?

Seçkin Cılozoğlu

Genellikle yıl sonu tiyatro değerlendirmeleri, mevsim başı yazılarıyla ters orantılı bir karamsarlık içerir. Oysa bu yıl, 1987-88 tiyatro döneminin sonuna gelirken, gelenek uzun süredir ilk kez bozuldu. Önümüzdeki mevsime daha

bir umutla, daha bir coşkuyla bakmamızı sağlayacak nitelikli yapıtlarla dolu bir yıl yaşamış olmanın sevincindeyiz.

Bir yandan ödenekli ve ödeneksiz tiyatroların yakaladığı düzey ve başarı, öte yandan çoğunluğunu genç kuşağın oluşturduğu bir seyirci dalgalanması, yıllardır perde açmış olmak için açılan perdeler yerine, seyirci açısından da sanatçılar açısından da gerçekten perde açmaya değer bir yılı takvimlere çaktı. İstanbul'un altı sahnesinde oyun sergileyen ödenekli tiyatrolar, zaman zaman gazete ilanlarının aksamaması, oyun broşürlerinin veya tiyatro dergilerinin çıkmaması gibi ikincil, ama önemli kusurlara karşın, sanatsal çerçevede alkışlanası işler yaptılar.

Devlet Tiyatrosunun "Önemli Adam", "İnsan Meier", "İçimizden Biri" gibi oyunları, kemikleşmiş Devlet Tiyatrosu oyun seçimini ve oyun tarzını aşan yapıtlardı. Ancak bunların yanı sıra, konservatuar öğrencilerinin kötü oyunculuğa ve kötü yoruma örnek görsünler diye toplu halde gönderildikleri bir "Mariana Pineda"; onca ter ve dil döküldükten sonra Devlet Sanatçılığı alan Ayten Gökçer'in bu unvanı taçlandırmak için bula bula sandık odasından çıkarttığı "Yedi Kocalı Hürmüz", herhalde yinelenmemesi gereken yanlışlardı.

Şehir Tiyatroları, vasatın altındaki oyunları vasatın üstündekilerle dengelerken, "İki Efendinin Uşağı" uyarlaması, "Vahşi Batı" ve "Biz Altında İmzası Olanlar" oyunları ile, geçtiğimiz sezonun tüm dengesini kendi lehine altüst etti. "Biz Aşağıda İmzası Olanlar" dört dörtlük bir prodüksiyon olarak tiyatroların tarihçesine işlenirken, Tunç Yalman'ın dinamik rejisi, Cüneyt Türel-Erol Keskin ikilisinin soluk kesen soluklu oyunculuklarıyla "Vahşi Batı", Işıl Kasapoğlu'nun bir renk ve hareket cümbüşü olan Goldoni uyarlaması, uzun süre belleklerden silinmeyecek çalışmalar oldu.

İki kalas bir heves yaklaşımla çabalarını sürdüren ödeneksiz tiyatrolar, kimi zaman oyun seçimleriyle, kimi zaman oyuncularıyla sivrilirken, şapka çıkartmayı gerektiren özveri ve tutkularını sürdürdüler. Dostlar Tiyatrosu, önemli rollerdeki oyuncularının sağlık nedeniyle zaman zaman oyun iptal etmek gibi talihsizlikler yaşamasına karşın, "Bay Puntilla ile Uşağı Matti"yi,

Vedat Türkali bir dönemi sorguluyor: "Dallar Yeşil Olmalı"

Cüneyt Türel, Erol Keskin: "Vahşi Batı"nın kahramanları...

"Silahşör'ün Gölgesi" AST'ın İstanbul çıkartması...

Genco Erkal: 'Puntilla' ile gene zirvede...

"Yanımdaki Yatak": Seviyeli bir güldürü...

özellikle genç kuşaklara sunmayı sürdürdüler.

Kent Oyuncuları, "Bir Çift Kanat" ile Afrikalı yazar Athol Fugard'ı ve genç yetenek Rozet Hubeş'i Türk seyircisine tanıttılar. Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu, "Yanımdaki Yatak" oyunuyla Altan Erbulak-Ali Poyrazoğlu ikilisinin usta ve sıcak oyunculuğunun yanı sıra anlaşmış bir ekip çalışmasını sergiledi. Mevsim sonunda sahnelenen "Dünyalar"ı önümüzdeki yılın oyunları arasında düşünmek daha doğru olacak sanırım. Aynı durum Hadi Çaman Tiyatrosunun "İyi ki Doğdum" oyunu için de geçerli. Bu tiyatronun mevsim boyunca oynadığı "Kahvenizde Sonsuz Var" ise, ince esprileri, akıcı kurgusu ve dinamik oyunculuk temposuyla keyifle izlenen bir oyundu.

Taner Barlas, Adalet Ağaoğlu'nun yapıtlarından oyunlaştırdığı "Kozalar" ile ilginç bir deneme yaptı. Ancak, Taner Barlas Mim Tiyatrosu'nun son birkaç yıllık çalışması, hiçbir zaman "Martı"nın o ayakta alkışlanası düzeyine eri-

şemedi. "Hollywood Bulvarı" adlı oyunda, Nisa Serezli'nin seyircisiyle iyi köprü kuran oyun tarzını izledik. Enis Fosforoğlu'nun sahnelediği "Kahvaltıda Nerdeydin?" Suna Keskin'in değişik rolleri aynı rahatlık ve yumuşaklıkla aktarışını örnekledi. Ortaoyuncular, "Ferhangi Şeyler" ile Ferhan Şensoy gösterisinin yanı sıra, Münir Özkul ve Erol Günaydın takviyeli "İstanbul'u Satıyorum" adlı bir parodi sergiledi. Bu grubu bekleyen tehlikelerden birisi, TV kuşağı seyircinin salonu sürekli doldurması. Dileriz, ikinci bir Devekuşu Kabare olayı yaşamayız.

Çalışmalarını sürekli aşama içinde sürdüren AÇOK (Anadolu Çocuk Oyunları Kolu) topluluğu, "Barbiana'da Bir Okul" oyunuyla bugünün ve yarının büyüklerine sıcak seslendiler. Woody Allen popülaritesini kalkan edinen Özel Tiyatro'nun "Tanrı" çalışması, ne yazık ki bekleneni vermedi. Çok usta ve nüanslı bir oyunculukla, doğaçlamayla dolgu yapılmak üzere yazılmış esnek metin, aynen sahneye getirilince bir ayağı sürekli aksayan birşey çıkmış ortaya.

Aksaklıkları, eksiklikleri olsa da, 1987-1988 tiyatro dönemi, son yılların en başarılı, en olumlu ve yarın için en umut veren yılı oldu diyebiliriz.

Yaşar İlksavaş

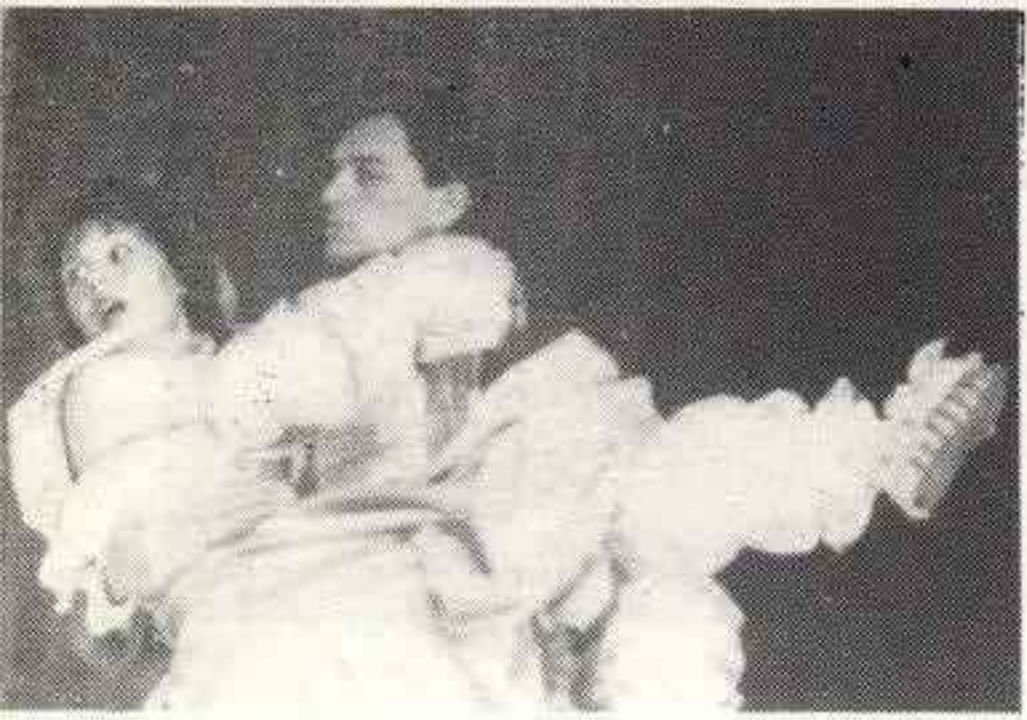
Bir tiyatro mevsiminin daha sonlarına geldik. Ve her mevsim sonunda oyunların genel bir değerlendirmesini yapmak bir alışkanlık haline geldi ar-

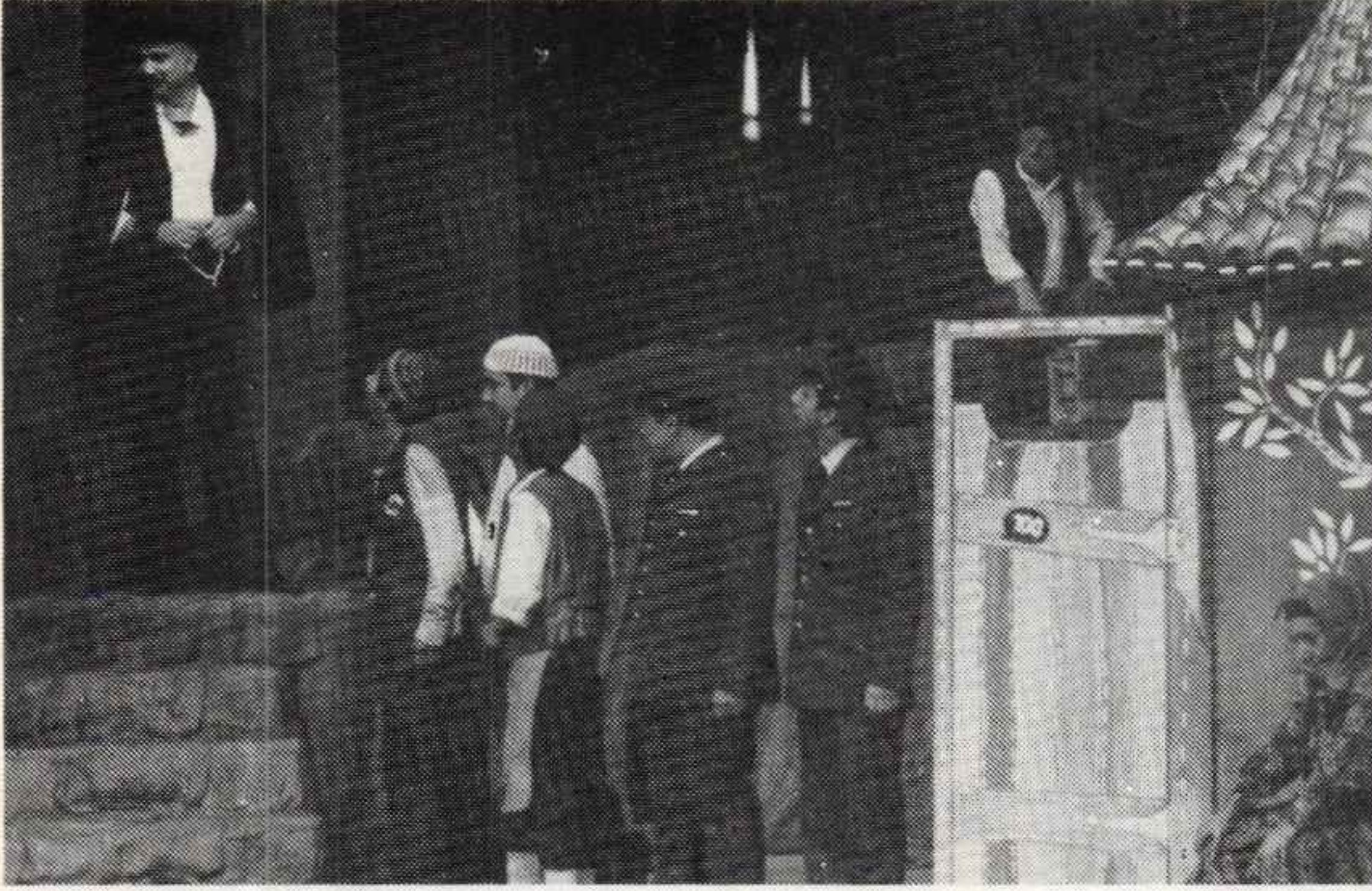
tık. Ama, sanırım, bir yıl boyunca tiyatrolarımızın yaşadığı sorunları gündeme getirmek de en az oyunları değerlendirmek kadar önemli. Ne tuhaftır ki, tiyatronun yaşadığı sorunlar yıllardır ağırlığını daha fazla duyumsatır bir biçimde varlığını sürdürmekte. Sorun deyince, ilk önce özel tiyatroların sorunları geliyor aklımıza hiç kuşkusuz.

Bu sorunların en başında salonsuzluk sorunu bir canavar gibi dikiliyor karşımıza. Salon bulma mutluluğuna erişmiş topluluklar da teknik olanaklardan yoksun, tiyatronun gereklerini yerine getirmekten uzak mekânlarda oyunlarını sahneleme mücadelesi veriyorlar. Bir dekorun masrafını bile karşılamaktan uzak devlet yardımının neden hâlâ tiyatro salonu yapımına yönelmediğini, devletin neden bu sorun karşısında sessiz kaldığını anlamak mümkün değil.

Tabii, bir de kadro sorunu dikkati çekiyor özel tiyatrolarda. Gelir yetersizliğinden olsa gerek, bir as oyuncunun çevresinde amatör gençlerden oluşmuş topluluklar görüyoruz. Bu da, oyunlarda belli bir düzeyin tutturulmasının kesin nedenlerinden biri.

Tiyatronun Anadolu'ya götürülmesi yıllardır arzulanan bir olay. Bunun önemi de yadsınır gibi değil. Ama, özellikle özel tiyatroların turnelerini hangi zor koşullar altında gerçekleştirdikleri, bunun bir sanat sergilemekten çok bir eziyet çekme anlamına geldiği bilmem biliniyor mu? Turnelerde, belediyelerin ya da devlet tiyatrolarının özel tiyatlara el verme, destek olma zamanları

Yılların eskitemediği "Keşanlı Ali Destanı"

daha gelmedi anlaşılan.

Ödenekli tiyatrolara gelince... Şehir Tiyatroları'nın büyük bir aşama katettiğini görmezlikten gelmek mümkün değil. Özellikle giderek gerileyen Devlet Tiyatroları yanında. Ama, bir başka gerçek de apaçık ortada: Her iki tiyatro da tiyatromuzun geleceğini garanti altına alacak girişimlerde bulunmaktan çok uzak. Gününü kurtarmak bir ödenekli tiyatronun başarısını kanıtlamak için yeterli değil. Dileriz, bu açıdan, Şehir Tiyatroları'nın bir laboratuvar tiyatrosu kurma girişimi başarıya ulaşır.

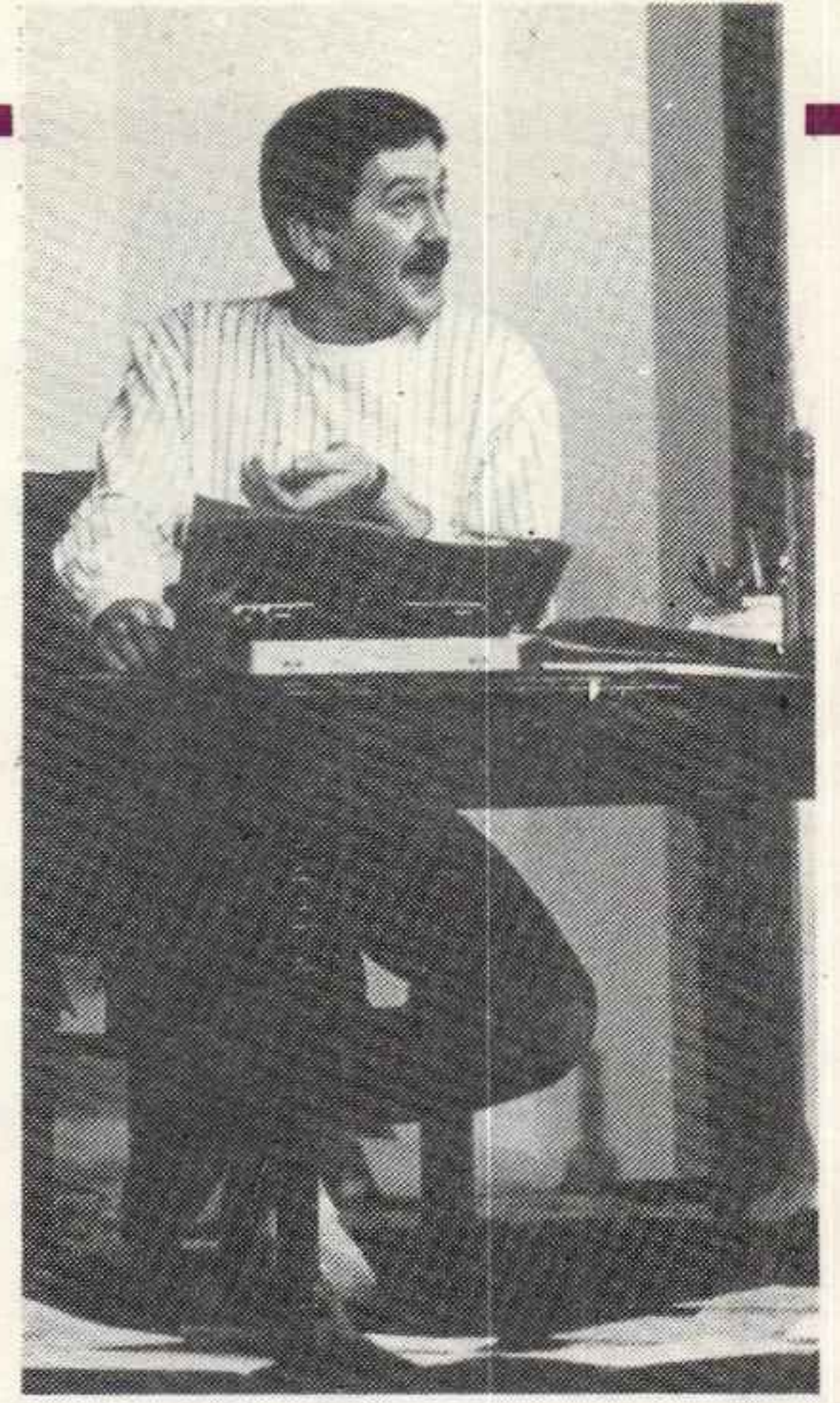
Oyunlara gelince: Bu yıl, önceki yıllara oranla tiyatrolarımızda belli bir canlanma hemen belli ediyor kendini. Bu canlanmanın başını çeken, İstanbul Şehir Tiyatroları. Oyun seçiminin yanı sıra, ülkemizde büyük eksikliği duyulan yönetmen sorununun bilincinde, dışarıdan getirdiği yönetmenlerle seçilen oyunların başarıları daha bir üst düzeye çıkarılmış. Işıl Kasapoğlu'nun sahneye koyduğu "İki Efendinin Uşağı", Kalyagin-Yefremov ikilisinin yönettiği "Biz Aşağıda İmzası Olanlar" bunun en güzel örnekleri. Bu arada Hakan Altınel'in "Günden Geceye" ve ölü bir metne can verdiği "Dallar Yeşil Olmalı" rejilerini de anmak gerekir. Ama, aynı yöntem "Keşanlı Ali Destanı" için hiç geçerli olmadı sanırım. Evet, Şehir Tiyatroları oyuncusundan yönetmenine, oyun seçimine, dekor kostümüne ve seyircisine kadar büyük bir canlılığın içinde. Ayrıca, bu yıl açılan Cep Tiyatrosu ile de tiyatromuz ellibeş kişilik küçük bir salona daha sahip oldu.

İstanbul Devlet Tiyatroları ne yazık ki son yıllarda giderek artan bir düşüş yaşıyor. Ve ne yazık ki bu düşüş oyun seçimiyle, yönetmeniyle, oyuncusuyla ve dolayısıyla seyircisiyle sürekli hızlandırılıyor.

Ne ki, bu yılın en önemli yerli oyununu İstanbul Devlet Tiyatroları'nda izledik; Sabahattin Kudret Aksal'ın yazdığı "Önemli Adam". Yapıt, ne mutlu ki ülkemizde de kaliteli oyun yazarlarının varlığını ortaya koyuyordu. Rejisinden oynanışına, metninden dekor kostümüne büyük bir birliktelikle, üstün bir başarıyla gerçekleştirilmişti bu oyun. Böylesine güç bir oyunun altından böylesine başarıyla kalkan bir tiyatronun öbür oyunlarında bu denli başarısızlığa düşmesi akıl alır gibi değil. Tabii, başarısızlığın en büyük nedeni yönetmen yokluğu.

"Mariana Pineda" bir reji faciasıydı. "Samanyolu" yönetmeninden gelen aksaklıkların kurbanı oluyordu. "Cimri" hem tam güncelleşememiş olmanın, hem de iki ayrı tarz oyunculuğun bir sahnede bir türlü uyum sağlayamamasının sonucu bir türlü dengeyi sağlayamıyordu. "İçimizden Biri"nin yanlışlığı, daha reji ve oyunculuktan önce, çevirisinden kaynaklanıyordu. Şimdi yeni bir yönetim var Devlet Tiyatroları'nın başında. Daha ilk günlerinde belli bir canlılık getirmeye çalışan ve bunu büyük ölçüde başaran bir yönetim. Dileriz bu çabaları amaçlanan noktaya verir.

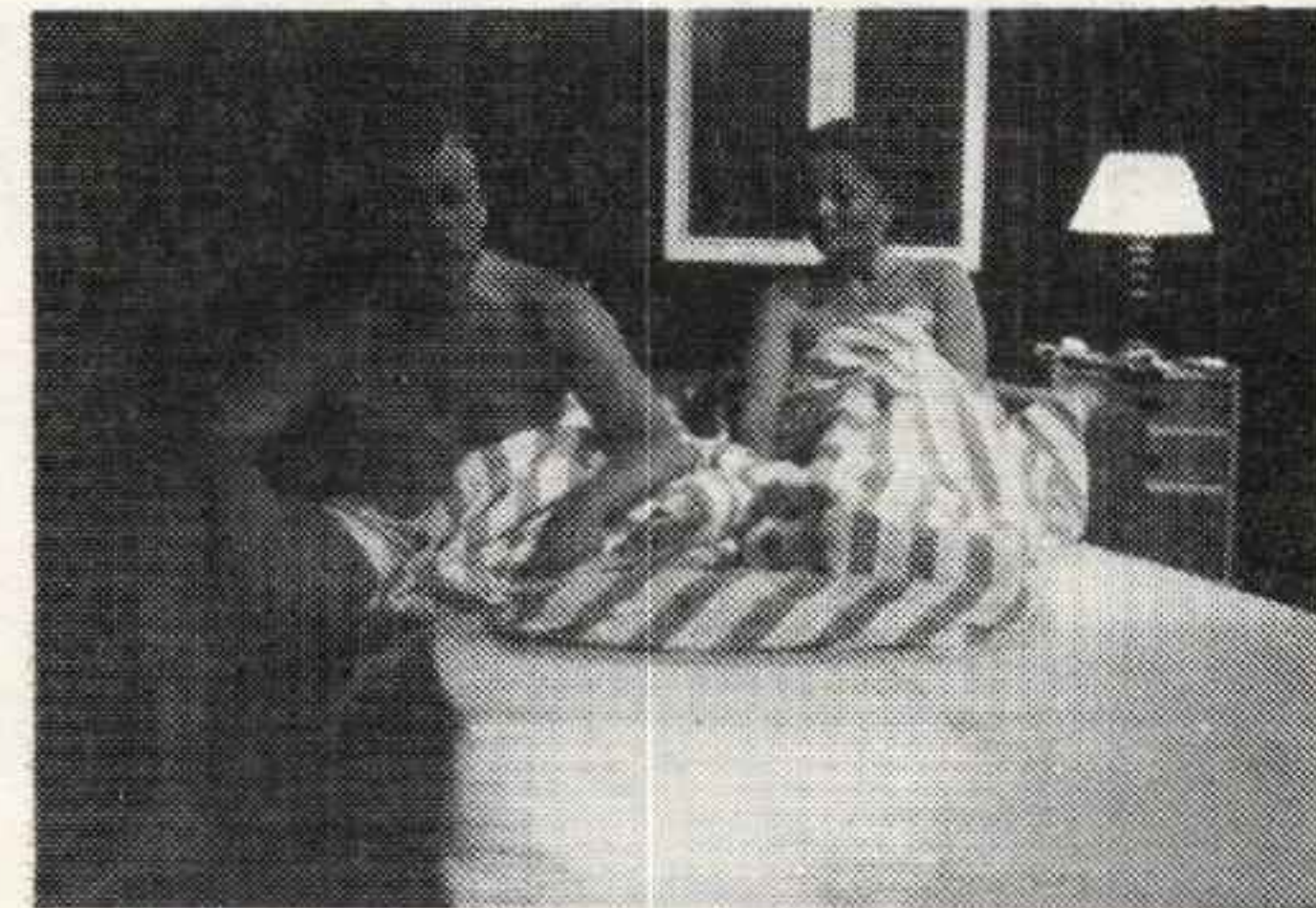
Özel tiyatrolarda ise, Kenterler her

Ferhangi Şensoy başarılı...

zamanki düzeylerini bu mevsim de korudular. "Bir Çift Kanat" bunun en güzel delilidir. "Yarın Cumartesi" de başarılı rejisi, metni ve oynanışının yanı sıra Güner Sümer gibi tiyatromuzun en önemli yazarlarından birine gösterilen bir saygının işaretiydi. Dormen Tiyatrosu "Papaz Kaçtı" ile gerek reji, gerek oyunculuk olarak vodvil tarzının güzel örneklerinden birini veriyordu. Nisa Serezli - Tolga Aşkıner Tiyatrosu "Hollywood Bulvarı"nda oldukça düzeyli, biraz entellektüel bir oyun sergiledi bu yıl. Bu oyun, her şeyden öte, salt Nisa Serezli'nin oyunculuğu için izlenilmesi gereken, bu açıdan izlenilmemesi gerçekten kayıp olan bir yapıtı.

İyisiyle kötüsüyle, doğrusuyla yanlışıyla birçok oyun izledik. Oyunlardaki sayısal artış kadar niteliklerindeki yükselme de gerçekten sevindiriciydi. Açıkçası, sorunlar yine aynı sorunlardı, çözümsüzlükler de hep aynı. İlgisiz, hep ilgisiz kalan, ama varlığını korumak için onurlu mücadelesini bırakmayan bir tiyatro. ■

Konuşan duvarlar

Elektronik müziğin sayılı isimlerinden İlhan Mimaroglu, duvar resimlerini görüntüleyerek gizemine vardığı fotoğrafın, "şans sanatı" olduğu kanısında...

AHMET E. TONAK

ilhan Mimaroglu elektronik müzik alanında dünyada ilk akla gelen beş-on isim arasında. Yıllardır New York'ta çalışmalarını sürdürüyor. Mimaroglu'nu giyaben ilk kez 1967'de bir plağı ile, ardından 1973'de Fellini'nin Satyricon'undaki müziği ile tanıdım. 1974'de New York'ta yüz yüze tanışıp, görüşmek bayağı heyecanlandırıcıydı. O gün bugün görüşürüz, birbirimize gider geliriz.

Mimaroglu, o ciddi, kararlı ve siyasi kişiliğini dirhem dirhem açar tanıdıklarına. Yeni tanışanlar konuşacak şey bulamazlar; görüşleri kesin, hatta aykırı, bir elektronik müzik ustasıdır; nevi şahsına münhasır, çok yönlü, politik bir sanatçıdır Mimaroglu.

Yeni ortaya çıkan, yakınlarıyla bile yeni yeni paylaşmaya başladığı bir yanı da fotoğrafçılığı Mimaroglu'nun. Çokluk, New York duvarlarını çekiyor şu sıralar. Mimaroglu duvarlarla şehri, sanat eğilimlerini, ticari sanat üzerine görüşlerini ve ötesini anlatmak ister gibi.

Bir pazar günü, Manhattan'da, Columbia Üniversitesi yakınındaki loş ışıklı apartmanında, annemin 6-7 yıl önce Mimarogullarına hediye getirdiği ince belli bardaklarla çayımızı yudumlarken başladık konuşmaya...

Şansın parlaması

İlhan bey, Ara Güler'in fotoğraf-sanat ilişkisi üzerine görüşlerini paylaşıyor musunuz?

Mimaroglu - Gökkuşuğu'nın Aralık sayısında Ara Güler, "bence fotoğraf bir sanat değildir" diyor. Aylar önce New York'a geldiğinde de bunu söylemişti bana. Bir odadaydık. Söz fotoğraftan açıldı. "Fotoğrafın sanat olduğu yolundaki görüşlerin hepsi martaval. Fotoğraf sanat değildir," dedi. Bulduğumuz odanın mor duvarına bir gölge yansımıştı biz bunları konuşurken.

"İşte, şu mor duvarın üstündeki gölgeyi görüp fotoğrafını çekebilen sanat yapmış olur," dedim. Daha bu sözleri söylerken gölge yok oldu. O gölgeyi duvara yansıtan güneş, bir bulutun ardına gizlenmiş olsa gerekti.

Fotoğrafın bir şans sanatı olduğunu belirtmek istiyordum. Öbür sanatlar gibi, giderek öbür sanatlardan daha da büyük bir ağırlıkla bir şans sanatı. O gölgeyi yalnız görebilmek değil, hem de, gördükten sonra, gölge yokolmadan önce, fotoğraf filmi üzerine saptayabilmek için şanslı olmak gerekiyor.

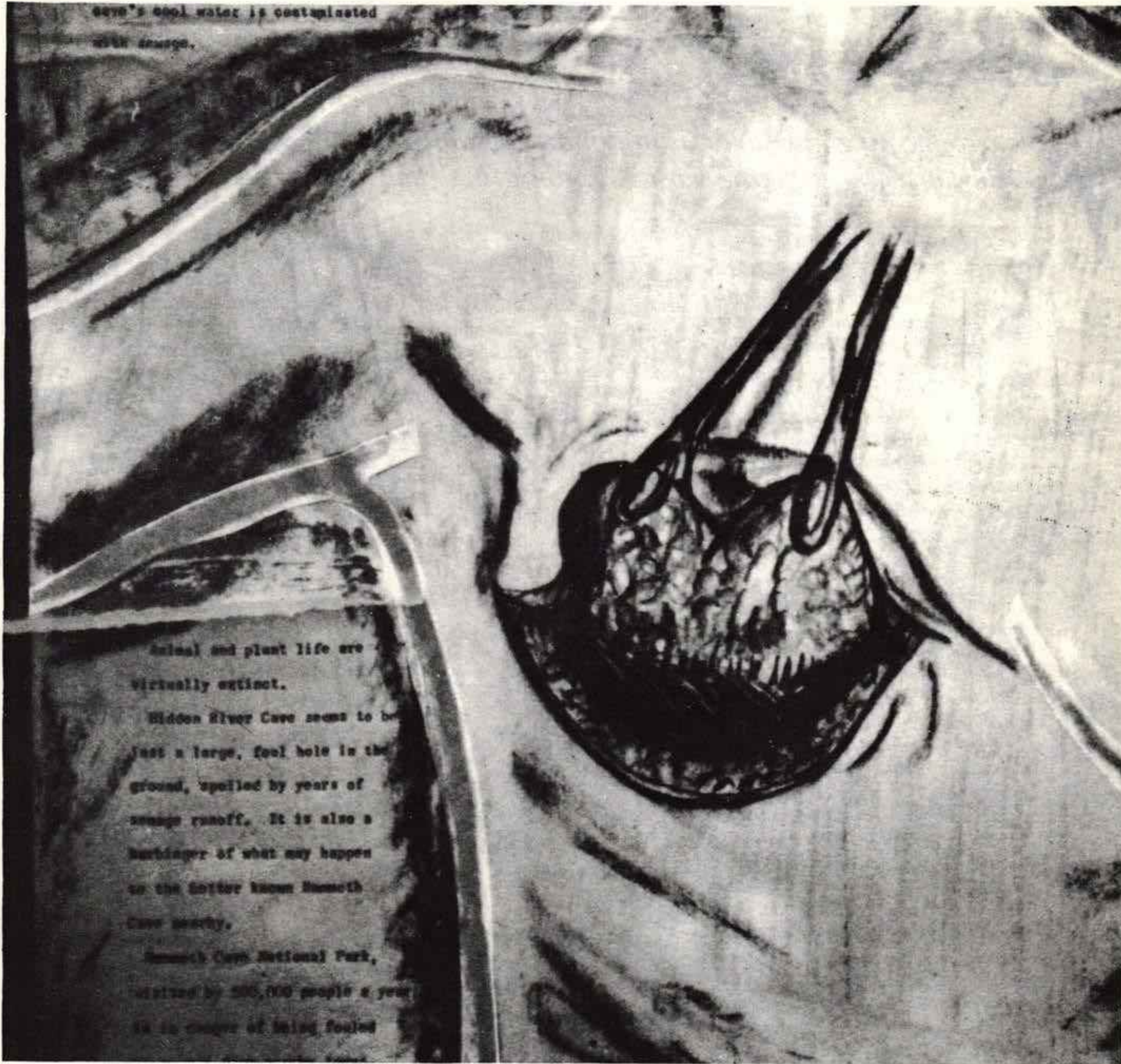
Ara Güler gibi yani...

Mimaroglu- Tabii bunları Ara Gü-

ler'e anlatırken, tereciye tere satmak gibi bir çabaya girişmiş olduğumu da biliyordum. Gene de, Ara Güler'in, Robert Doisneau'nin, Cartier-Bresson'un, André Kertesz'in ve başka seçkin fotoğrafçıların bize ulaştırdıkları görüntülerdeki anlamların, duyguların, bütün öbür sanat ürünlerindeki anlam ve duygularla ortak değerde oldukları görüşündeyim ve bunların fotoğrafla saptanmasındaki çok önemli bir ögenin şans ögesi olduğunu biliyorum.

Ara Güler'le New York'taki konuşmamızdan birkaç hafta sonra bir gün sokakta, morumsu renkte bir duvarın üzerine düşmüş bir gölgeyi gördüğüm-

de ve bunun fotoğrafını çekebildiğimde, biletime piyangoda büyük ikramiye çıkmışcasına sevindim. Bir iki dakika içinde belirip yokolacak bir gölgeyle karşılaşmak ve o gölgenin fotoğrafını çekebilmiş olmak, tanıdığım yaşantıların ötesinde bir olaydı. Çünkü, olağanüstü oranda şanssız olduğumu biliyordum.

Şanssız olduğum için, adlarını verdiğim fotoğrafçıların seçkinleştiği alana adım atamayacağımı, en kısa deyimiyile, insana yönelemeyeceğimi de çok iyi

biliyordum.

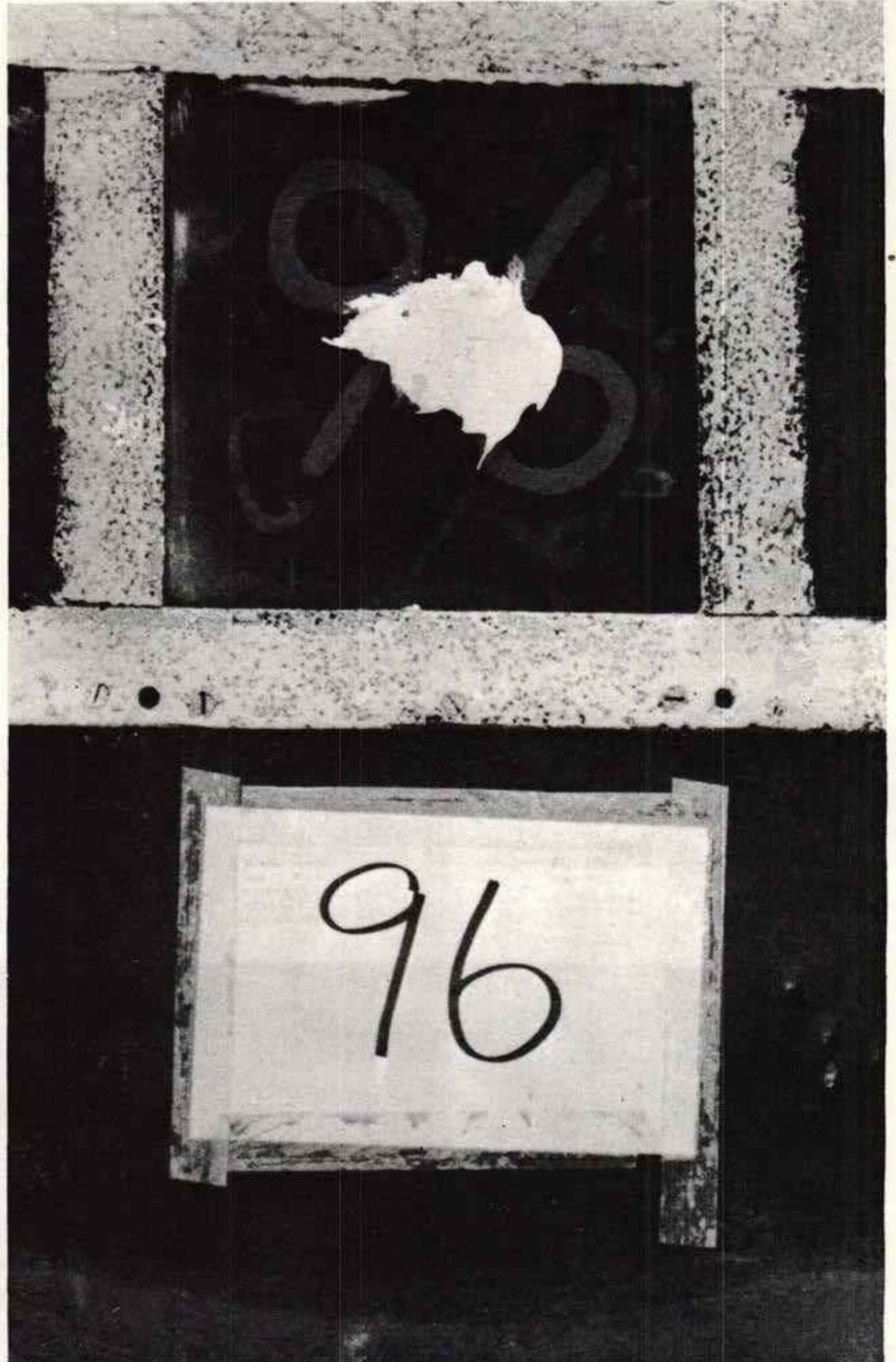
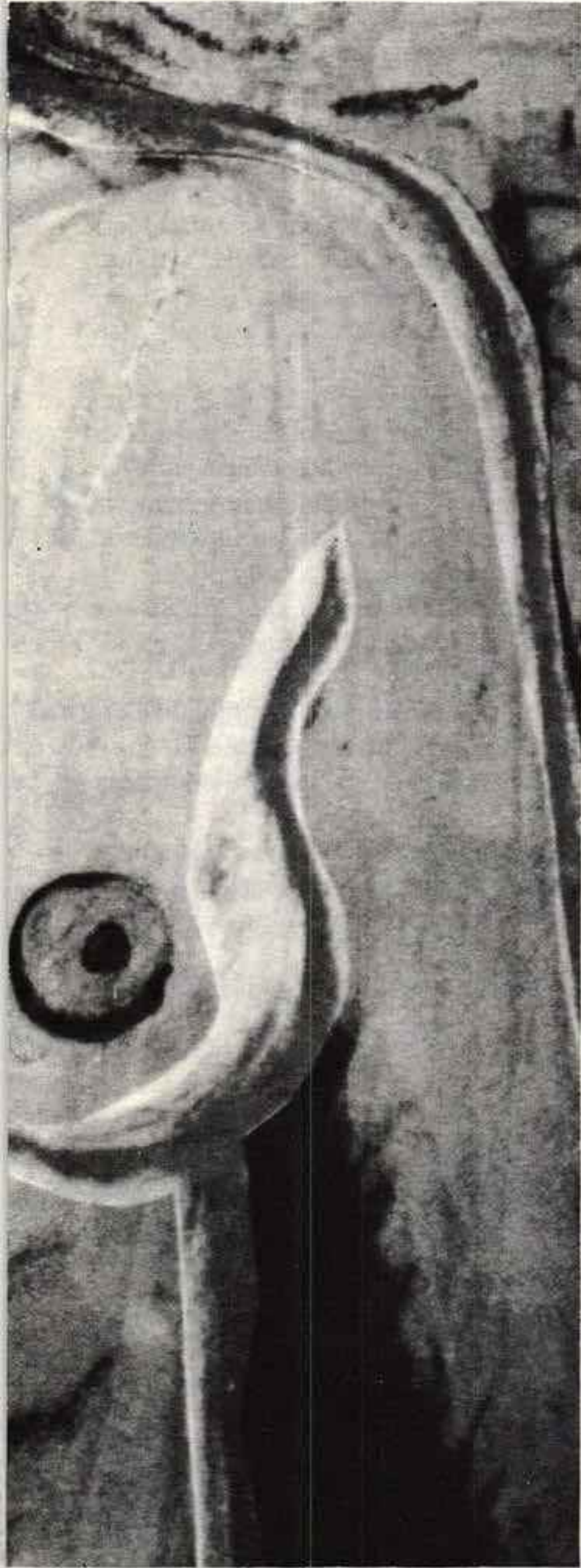
Dolayısıyla gelsin New York duvarları dediniz.

Mimaroğlu - Evet, işte bu bilinç içinde New York'un duvarlarına yapılan resimleri fotoğrafla belgeleme işine girdim. Çünkü bu uğraşımda şans ögesinin beni büyük ölçüde engellemediğini görüyordum. Duvarlara yapılan resimler, varlıklarını saniyeler, bilemediniz dakikalar içinde değil, günler, haftalar, giderek aylar boyunca sürdürüyorlar. Ama gene de yok oluyorlar gü-

nün birinde. Yokolduklarında, yerlerine yenileri yapılıyor. Ne ki gitgide azalıyor bunların sayısı. Giriştiğim uğraş, bu resimleri aramayı, görmeyi, saptamayı gerektiriyor.

Şu şans meselesini biraz açar mısınız?

Mimaroğlu - Müzik alanındaki çalışmalarımı da, yaklaşımlarımı nitelendirme açısından, şans konusundaki görüşlerim yöneltmiştir. Hayatla sanat arasındaki bir karşıtlığın ışığında, sanatı kendi kurallarına göre oynadığım bir

şans oyunu diye görürüm. Özellikle elektronik müzik alanı, bu görüşün gerçekleştirilmesine uygun bir ortam sağlar. Hayatta olan olmuştur. Değiştiremezsiniz geçmiş. Olmuş bitmiş yeniden istediğiniz gibi düzenleyemezsiniz. Oysa sanatta, bırakırım olaylar rasgeldikleri gibi gelişsin; beğenmediğim olup bitenleri, "geçmiş" istediğim gibi yeniden düzenlerim. Böylece sanat, bir kumar oluyor. Benim kazanmam gereken bir kumar. Kazanmak için de hile yaparım. "Zar atmak, şans yoket-

mez," demiş Mallarme. Ama, atılmış, düşmüş zarları, düşmüş olmalarını istediğim gibi yeniden yerleştirdiğimde şans yok etmiş, şanstıan öcümü almış, şeytanın bacağına kırmış oluyorum. Bütün sorun ne istediğimi bilmeye bağlı kalıyor.

Nesnelerin, biçimlerin, renklerin, görüntülerin düzenlendikten sonra fotoğrafının çekilmesi gibi bir tür de var. O türde fotoğraflar çekmeye yönelmek istemiyorum. Ressam yetisi gerekli çünkü o alanda. Bende öyle bir yeti, gide-

rek o yolda bir istek yok.

Konuşan duvarlar

Fotoğrafçının sorumluluğu ile (eğer sizce varsa tabii) duvar resimlerini tercih edişiniz arasında bir ilişki var mı?

Mimaroglu - Duvar resimlerini, sanatlarını sokağa dökmek zorunda kalan sanatçıların sunduğu bu kamu sanatı örneklerini belgelemekle, fotoğrafçılığın görevlerinden birini yerine getirdiğim kanısındayım: bir toplumsal nes-

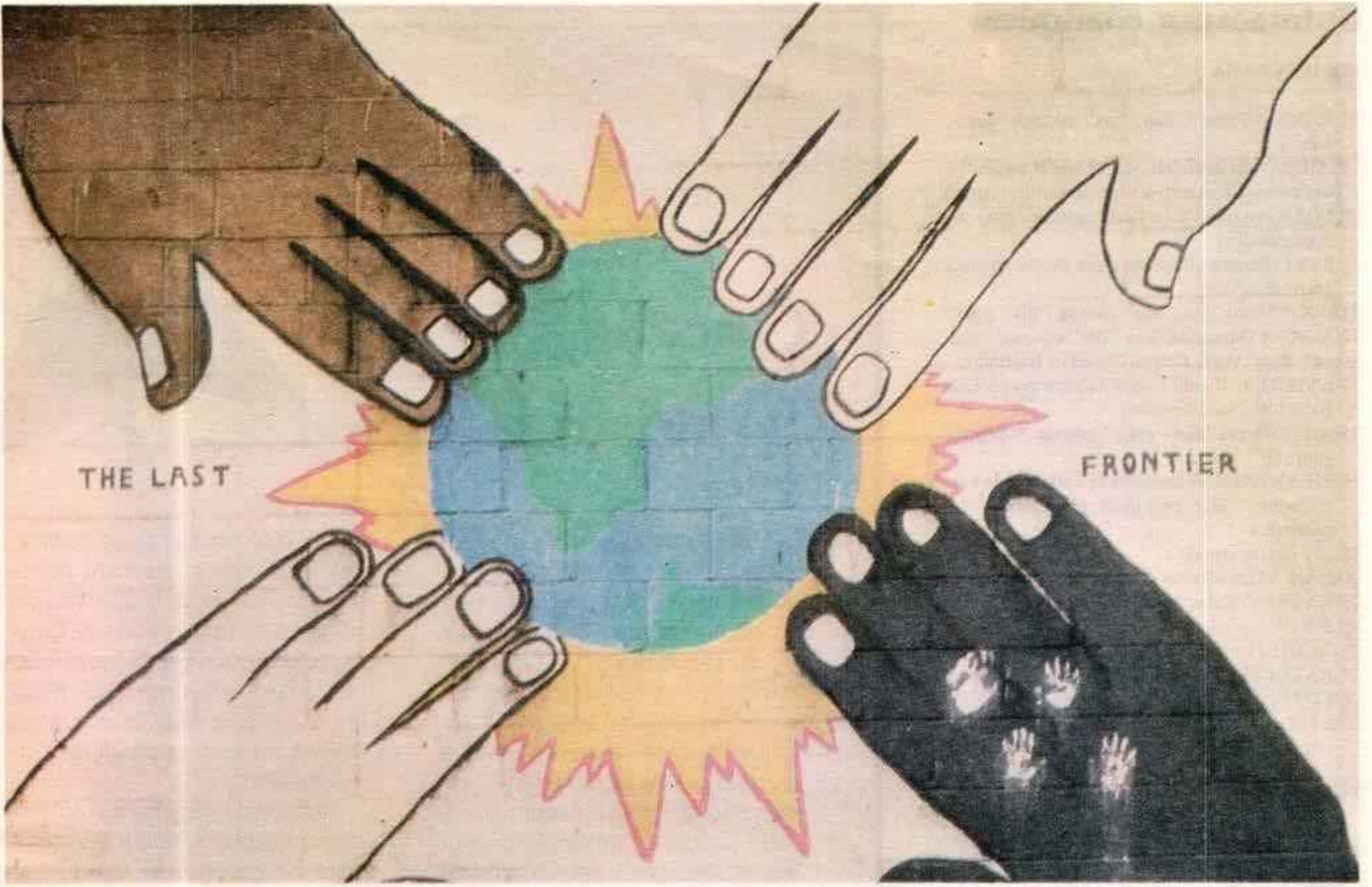
nellyi saptamak. Hernedenli bu saptayış öznel bir açıdan gerçekleşiyorsa da, saptanan görüntüler "soyut" kavramıyla uyumlu sayılıyor olsalar bile, belgelenen gene de bir toplumsal nesneliktir. Müzelere girme, sergi açma, resim satma olanaklarını bulamadıkları için "duvarları konuşurma" yolunu seçmişler bu sanatçılar. Aralarında, yaptıkları resimlere imza atanlar varsa da, çoğunun Kim olduğu bilinmiyor bu ressamların. Resim satanlardan, galerilere, müzelere girenlerden daha mı kötü bunlar? Aralarından biri (yalnızca "René" diye atmış imzasını) uzun bir duvara boylu boyunca, türlü renklerde boyalarla "Ben en iyi sanatçıyım" diye yazmış. Bir başkası da gelip üstüne şunu eklemiş: "Öyleyse en iyi galeri sahibi kim?"

Bir çok duvar resmi tanıdık gözüküyor. Fotoğraflarınızı görenlerin tepkisi nasıl? Bildik bir simaya bakar gibi mi?

Mimaroğlu - New York'un sokaklarından geçen milyonlarca insan bakıyor bu resimlere. Bakıyorlar ama, görüyorlar mı?

Bu resimlerden çektiğim fotoğrafla-

rı ona buna gösterdiğimde aldığım tepki, New York'ta çoğunlukla otoparkların duvarlarında, inşaat yerlerinin tahta perdelerinde kendini gösteren bu sokak sanatının pek de göze çarpmamış olduğu yolunda. Çoğu kişi bu resimleri sanki ilk olarak bu fotoğraflarda görmüş gibi davranıyorlar. Gerçi her bir resmin fotoğrafını çekerken ayrıntıları seçiyorum ve bunları istediğim gibi bir "kadr" içine koyuyorum. Böylece saptanmış ayrıntılar resmin tümünden daha etken oluyor belki.

"Fotoğraf sanatçısı Mimaroglu" desem, ne dersiniz?

Mimaroglu - Yaptığım işin (ne derse desin Ara Güler, onun yaptığına kıyasla, demek oluyor ki uğraşına kattığı sanat değerlerinin ışığında) fotoğrafçılığı bir sanat olarak doğruladığı kanısında değilim. Fotoğraf burada, benim seçmeci ve öznel açımdan da olsa, belgesel bir görev dolduruyor. Hem, işin içine giren şans ögesinin giderilmesi, şeytanın engelleyici katkısının yok edilmesi, demek oluyor ki oynadığım kumara kattığım hile, yaptığım işi sanat diye nitelendirecek oranda büyük değil.

Bulmacanın çözümleri

SOLDAN SAĞA

- 1 PARA ("Papara"dan, "pa" çıkarsa "para" kalır.)
- 5 AIDS (Aids hastalığı, özgür cinsel yaşantıyı, korkulan bir yaşantı haline dönüştürmüştür.)
- 9 İMAR (İstanbul'a ve Rami semtine, imar gerekmektedir.)
- 10 ESAT (Komşu ülke Suriye'nin Devlet Başkanı Hafız Esat'dır.)
- 11 DİK ("Madik"ten, "ma" çıkarsa, "dik" kalır.)
- 12 AGANA (Maganda'dan "dm" çıkarsa, "agana" kalır. Aga, Cemal Gürsel'in lakabıdır.)
- 13 ENİS'TE ("Kandil" şiir kitabının yazarı Enis Batur'dur; yani Enis'te.)
- 15 AR ("Karaca"dan "caka" çıkarsa, "hicap", yani "ar" kalır.)
- 16 PILAV (Planlı ekonomiye ve kalkınmaya karşı olanlar, "Bize, plan değil, pilav gerek." demişlerdi.)
- 18 PO (İtalya ırmağı.)
- 20 PAN AMA (Çoban tanrı-gözleri görmez.)
- 23 KALAS ("Kalas"ın tersi "salak"tır.)
- 25 SİS ("... perdesi".)
- 26 ACOH (Tersten "hoca" okunur.)
- 27 RAKİ ("Aslan sütü".)
- 28 LOTİ ("Aziyade" yazarı, Pierre Loti'dir.)
- 29 ETİK (Kader tanrıça Tike'nin harfleri karıştırılırsa, ahlâkbilim anlamındaki "etik" oluşur.)

YUKARIDAN AŞAĞIYA

- 1 PİDE (Pide, bir yiyecektir; tersten okunduğunda görülen "edip", yazar sözcüğünün karşılığıdır.)
- 2 AMİN (Tanrı kabul etsin!)
- 3 RAKİP (Mübadele ekonomilerinde, her alanda insanlar arasında bir rekabet söz konusudur.)
- 4 AR ("Aaahh Belinda" filminin aktrisi Müjde Ar'dır.)
- 5 AEGEAN ("Ege"nin İngilizce karşılığı.)
- 6 İSA (Peygamber "İsa", tersten okunduğunda, "başkaldıran" anlamında "asi" olur.)
- 7 DANA ("Adana"dan, "a" harfi çıkartılırsa, bir memeli hayvan olan "dana" oluşur.)
- 8 STAR (ABD silah projesinin adı, Star Wars'dır.)
- 12 ATLAS (Bireysel inisiyatifin ve örgütlenmenin ketlenmeye uğradığı yerde, bireyci kurtuluş yolları ön plana çıkar.)
- 14 SİPAHİ (Nesrin Sipahi'nin ünvanı silinirse, Osmanlı atlı askeri anlamındaki "sipahi" kalır.)
- 17 VASAT ("Orta"nın adı.)
- 18 OK AL (Tir al.)
- 19 PACO (Paco De Lucia, bu yaz yine Türkiye'ye geliyor.)
- 21 MİKİ (Seks filmlerine halk arasında, "Miki filmi" denmektedir.)
- 22 ASİK (Asık yüz; tersten kısa ömür.)
- 24 LOT ("Kilot"tan, "ki" çıkarsa "lot" kalır.)
- 27 RE ("Siper"den, "pis" çıkarsa, müziksel im "re" kalır.)

Çorba

Anahtar Söz:

KAYIP KUŞAK

KURBAĞALAR REİSİ

17 kurbağa

Öncelik hangisinde

1982 Anayasası, 133. maddesinde "Radyo ve Televizyon istasyonları ancak devlet eli ile kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir," diyerek, radyo ve televizyon yayınlarında tekelciliği benimsemiştir. Yürürlükteki yasal düzenleme böyle olmakla birlikte toplumumuzdaki özel radyo ve tv istasyonlarının kurulması güncel bir tartışma konusudur. Çünkü gerek demokratik gereksinimler, gerekse teknolojik gelişmeler, radyo ve tv yayıncılığında devlet tekelciliğinin kaldırılmasına ilişkin eğilimleri gündeme getirmiştir. Ülkenin ekonomik ve sosyal yapısının doğal sonucu olarak çağdaş teknoloji kapımıza dayanmış ve çoğulculuğun yaygın biçimde tartışılmasına yol açmıştır.

Radyo ve televizyonda devlet tekeli, belli bir kaynaktan mesaj dağıtımını sağlamaktadır ve bu durum aykırı mesaj üretimine karşı önlemler almayı kolaylaştırmaktadır. Çok çalkantılı siyasal bir dönem geçiren toplumumuzda, radyo ve televizyonun etki ve inandırıcılık gücünün çok fazla olması nedeniyle yasal düzenlemelerde tekelcilik çok açık ve katı bir biçimde ortaya konmuştur.

Avrupa ülkelerinde devlet tekelciliği terkedilerek, radyo ve televizyon yönetimlerinde çoğulcu sisteme gidiş benimsenmektedir. Toplumlardaki çeşitli siyasal ve kültürel topluluklar, toplumsal karar alma mekanizmalarında daha etkin

bir yer elde etmek istemektedirler. Tek yanlı mesaj kaynağı haline dönüşen radyo ve tv yayınları çeşitli grupları tatmin edemez duruma gelmişlerdir. Çeşitli basın araçlarıyla sesini duyuran baskı grupları, elektronik kitle iletişim araçlarında da aynı çeşitliliği ister olmuşlardır.

Elektronik kitle iletişim araçlarındaki çoğulculuk, adeta demokrasinin bir gereği gibi algılanır olmuştur.

Ülkemizde de, özellikle tv izleyicilerinin çeşitlilik beklentileri giderek artmaktadır. Çeşitlilik beklentisi, ikinci kanalın gerçekleşmesi olayıyla da belirginleşmiştir. Ne var ki, ikinci kanalın çeşitlilik beklentilerini doyurduğu söylenemez. İkinci kanal, kalite ve içereki yönünden çok farklı bir yayıncılık gerçekleştirmediğinden alternatif bir kanal olamamıştır.

Ayrıca bugün TRT kurumu birçok tv programını kurum dışında yaptırmaktadır. Bu da, ülkede, ekonomik olarak, çoğulcu bir sistem için altyapıyı oluşturacak sermaye birikiminin varlığını kanıtlamaktadır.

Çok yakın bir gelecekte uydu aracılığıyla yapılacak tv yayınları da devlet tekeli bu konuda saracaktır. İzleyiciler istedikleri tv yayınlarını seçebileceklerdir.

İçinde bulunduğumuz siyasal yapılanma gereği, radyo ve tv yayıncılığında çoğulculuğa gidişin kaçınılmaz bir olgu olduğu saptan-

masını yaptıktan sonra, bazı soruların yanıtlarını da araştırmalıyız. Toplumumuzda radyo ve tv yayınlarını izleyenlerin genel nitelikleri nelerdir? Reklama dayalı ve kâr amacı güden özel radyo ve tv istasyonları, bu elektronik kitle iletişim aracından beklenen işlevleri yerine getirebilir mi?

Ülkemizde okuma-yazma oranı düşüktür. Kadınlarımız daha az okur-yazardır. Kırsal kesimde eğitim ve kültür düzeyi belli bir çizginin altındadır. Kağıt fiyatlarının giderek maliyetlerini yükselttiği gazeteler, dergiler ve kitaplar okuyucuya ekonomik nedenlerle ulaşmamaktadır. Okuma alışkanlığının zaten yaygın olmadığı bir toplumda bur durum görsel iletişim araçlarının çekiciliğini ve etkisini arttırmaktadır. Böyle bir ortamda radyo ve televizyonun eğitici ve kültürel işlevi daha da önem kazanmaktadır. Türkiye'de radyo ve televizyon haber verme ve eğlendirme işlevi kadar, eğitim ve kültür işlevi de görmelidir. Radyo ve televizyon ülkemizde büyük çoğunluğun dünyaya açılan tek penceresidir. Bu pencerenin, doğruya, güzele, çağdaşlığa açılması gerekmektedir.

Elektronik kitle iletişim araçlarında tekelciliğin kaldırılarak, çoğulculuğa geçilmesinin tartışıldığı bu günlerde öne bu sorunun yanıtı verilmelidir. Ülkemizin çıkarları açısından özel radyo ve tv istasyonları bu kitle iletişim araçlarının temel işlevlerini yerine getirebilir mi? Kâr amacına yönelik bir yayıncılık içinde eğitim ve kültür programlarının oranı ve içeriği nasıl olur? Kamuoyunu oluşturan çeşitli baskı grupları acaba bu sistem içinde seslerini duyurabilirler mi? Demokrasinin gereği olan çok seslilik, radyo ve televizyon yayınlarında başka tür düzenlemelerle sağlanabilir mi? Kanımca, özelleştirme tartışmalarından önce, bu soruların yanıtları düşünülmelidir.

Dr.Özden Cankaya

Demokrasi için elele... Gökkuşağında bunu hissediyorum. Can Kırac'la başlayan Haydar Kutlu, Nihat Sargın, Selçuk Erez ile devam eden röportajlar bende böyle bir izlenim bıraktı. Zaten sizden beklenen de bu değil mi? Hepimiz demokrasiye sahip çıkmalı, bunun mücadelesini vermeliyiz. Bu yönünüzle piyasadaki diğer dergilerden ayrı bir özellik taşıyorsunuz. Gelecek sayıyı heyecanla bekliyorum.

Erkan Artun / Ankara

Kuzum, siz ne yapmaya çalışıyorsunuz? Bunu bir türlü anlayabilmiş değiliz. Bizler demokrasiye, insan haklarına inanan genç insanlar olarak bu dergiyi okumak için büyük fedakarlıklarda bulunuyoruz. Dört arkadaş birleşip bir adet Gökkuşağı alıyoruz. Okumak için uğraşıyoruz, sizden iyi haberler bekliyoruz. Lütfen dediklerimizi kulak ardı etmeyin, çizginizi bir an önce belirleyin.....

Bir grup okur / İstanbul

Derginize Atina'dan abone olup ilk sayısından beri izliyorum. Doğrusunu söylemek gerekirse böyle bir dergi için "gözkamaştırmacı" bir şekil tutturmuşsunuz. Son sayınız hariç, diğer sayılarınızda dış haber biraz eksik gibi. Nasıl bir dergi olmak istediğiniz açık da, doğru dürüst bir sanat sayfanızın olmaması bence üzücü bir olay.

Teofani Aleksandridis / Atina

Gökkuşağını ilk sayısından beri alıyorum. Dikkatimi çeken noktayı size bildirmek istedim. Okuyucu olarak böyle bir sorumluluk hissediyorum. Haber konusunda takındığınız tutumu anlayamıyorum. Yayın politikanızın istikrara ihtiyacı var. Biraz daha özenli çalıştığınızda ortaya çok güzel bir yayın çıkacağına içtenlikle inanıyorum. Çalışmalarınızda başarılar....

Emine Yıldız / Konya

Türk Dilini sevenler ve bulmaca meraklıları için

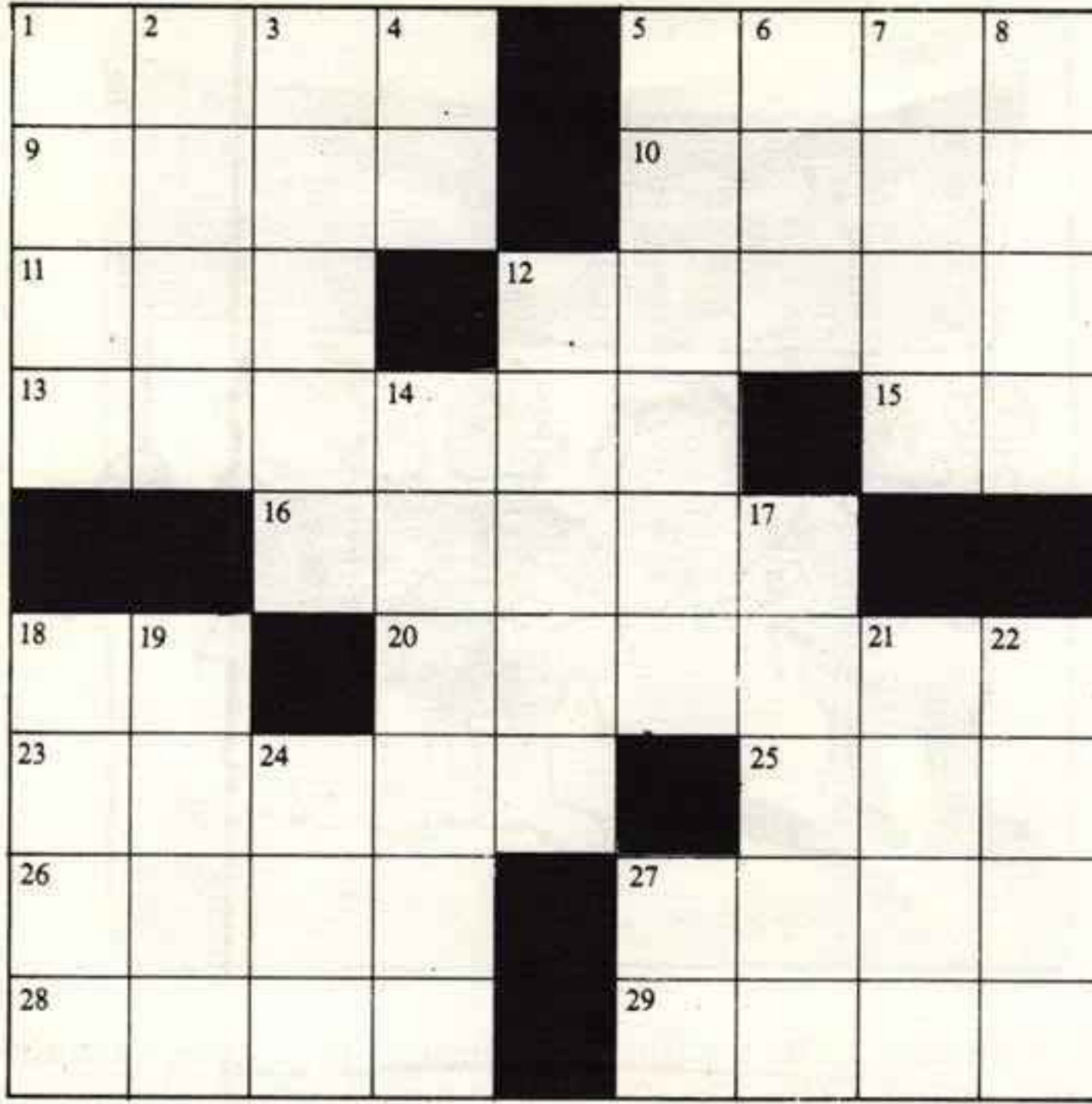
KAFİYE SÖZLÜĞÜ

Türk Dilinin Uyak (Kafiye) Sözlüğü

NEVZAT ERKMEN

20649-0 numaralı posta çeki hesabına
3000 lira gönderiniz.

5 ve üzerindeki siparişlerde
yüzde 25 indirim yapılır.

SOLDAN SAĞA

- 1 "Papara"dan, Farisi ayağı çıkart; Pink Floydca kötülüklerin anası. suç olsun.
- 5 Sayrılı dünyamızda cinsel doyum sektesi
- 9 Tersten gördüğün İstanbul semtine ve İstanbul'a gereken
- 10 Hem "Hafız", hem "Başkan" komşumuzun adıdır
- 11 "Madik"ın suyunu çıkar
- 12 Arabesk ortamda, "Maganda"dan mark çıkart, Cemal Gürsel'e olsun
- 13 "Kandil" ve "İblise Göre İncil" yapıtlarının yazarında
- 15 "Karaca"dan, tepetaklak "fiyaka"-yı çıkart, salt "hicap" kalsın
- 16 Aaahh Ülkem! Bize plan değil de ne gerekmiş?
- 18 Tersten gördüğün Roma ırmağına dal
- 20 Keçi ayaklı çoban tanrı-gözleri görmez
- 23 Tersten bakıp "salak"laşmayınız
- 25 Enflasyon oranları, acil demokrasi! Çek ... perdesini, uyanılmasın
- 26 Tersten bak; gördüğünü, katılsız düzende gizemli adamlara, akıl öğretenlere söylemeyi sürdür
- 27 Görece keyif sütü
- 28 Anımsa, "Aziyade"yi ve Eyüp sırtlarını... o yazarı
- 29 Kader tanrıçanın harflerini karıştır ki töresel, ahlaksal olsun

YUKARIDAN AŞAĞIYA

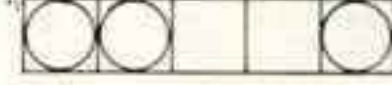
- 1 Bir güzel yenir, alttan bakınca düzensiz yenilir; gerçekte tersten yazar
- 2 Tanrı kabul etsin!
- 3 Mübadelesel olaydır, ol dostuna ..., yarış
- 4 Aaahh Belinda! Ne kadındı o?
- 5 İngiliz bak, Türk-Yunan dostluk denizine
- 6 Kadersel akıntıya kürek çekerken inan ona ve diğerlerine; yok, akıntıya karşıysan git tersten
- 7 Güney ilimizden "ey" çıkart, memeli olsun
- 8 "... Wars" (ABD silah projesi)
- 12 Yok halka inisiyatif; gökkubbeyi omuzlarında taşıyan dev ol. Yaz adını
- 14 Nesrin'i at, Osmanlı atlı askeri
- 17 Ortanın adı
- 18 Naim Tirali'ye dokunmadan, tir al
- 19 Müjde! Bu yaz yine gelecek ünlü gitarcının önadını yaz ve selâmla
- 21 Doğal cinselliğin yanamadığı ülkemizde, marazi sapma sonucu izlenilen film türü
- 22 Yüzün böyle olursa, tersten az olur ömrün
- 24 "Kilot"tan bağlaçı çıkart
- 27 "Siper"den çıkartın o karışık mürdarı müziksel im olsun

Çorba

YARINAP

URŞUK

KÜTYERİ

MODASİRKE

PANTALONU SIK DÜŞENLER

Kurbağalar Reisi

Güzel bir gün sabahı Başkurbağa uyanmış ve her zaman yaptığı gibi kabilesindeki kurbağaları teker teker saymış. Ne var ki, zambaklı göletinde yaşayan kurbağaların yarısı ortada yokmuş. Başkurbağa, zıplaya zıplaya en yakın KKF'ye (Kurbağabacağı Konserve Fabrikası), kayıp kurbağalar orada mıdır diye bakmaya gitmiş. Ama o, göletinden ayrılalı daha birkaç saniye geçmeden, kayıp kurbağaların yarısı gölete dönüşmüş. Dönüvermişler ama, Başkurbağayı ortalıkta göremeyince, orada mevcut kurbağaların yarısı reislerini aramak için yola koyulmuşlar. Gölette kalan kurbağaların üçte biri yüzmeye, yarısı şarkı söylemeye, geri kalanı da iskambil oynamaya başlamış. Bu kurbağa ailesinin tek bir deste iskambil kağıdı olduğuna ve kurbağaların hiçbirinin soliterden (tek başına oynanan bir kağıt oyunu) başka oyun bilmediğine göre, zambaklı göletteki kurbağa kabilesi kaç kurbağadan oluşmuştur acaba?

Hazırlayanlar: **Nevzat Erkmen**
İlker Mumcuoğlu

ITBA'e gelin.
İngilizce öğrenin.
İngilizce'nizi geliştirin!

İNGİLİZCEYİ İNGİLİZ KÜLTÜR ITBA DE ÖĞRENİN

Türkiye'de İngilizce'yi
30 yılı aşkın bir süredir
(Türk-İngiliz Kültür Derneği),
ITBA öğretir.

ITBA, İngilizce'yi
en modern yöntemlerle,
en gelişmiş audio-video teknolojisiyle,
uzman kadrosuyla öğretir.
İstedığınız hız ve düzeyde öğretir.
Dilerseniz işyerinizde öğretir.

Arayın ITBA'ı... Öğrenin!
Tel : 148 34 12 - 147 68 48

İstanbul Türk-İngiliz Kültür Derneği
Süleyman Nazif Sokak, 10
Nişantaşı, İstanbul

7

8

9

1

ITBA

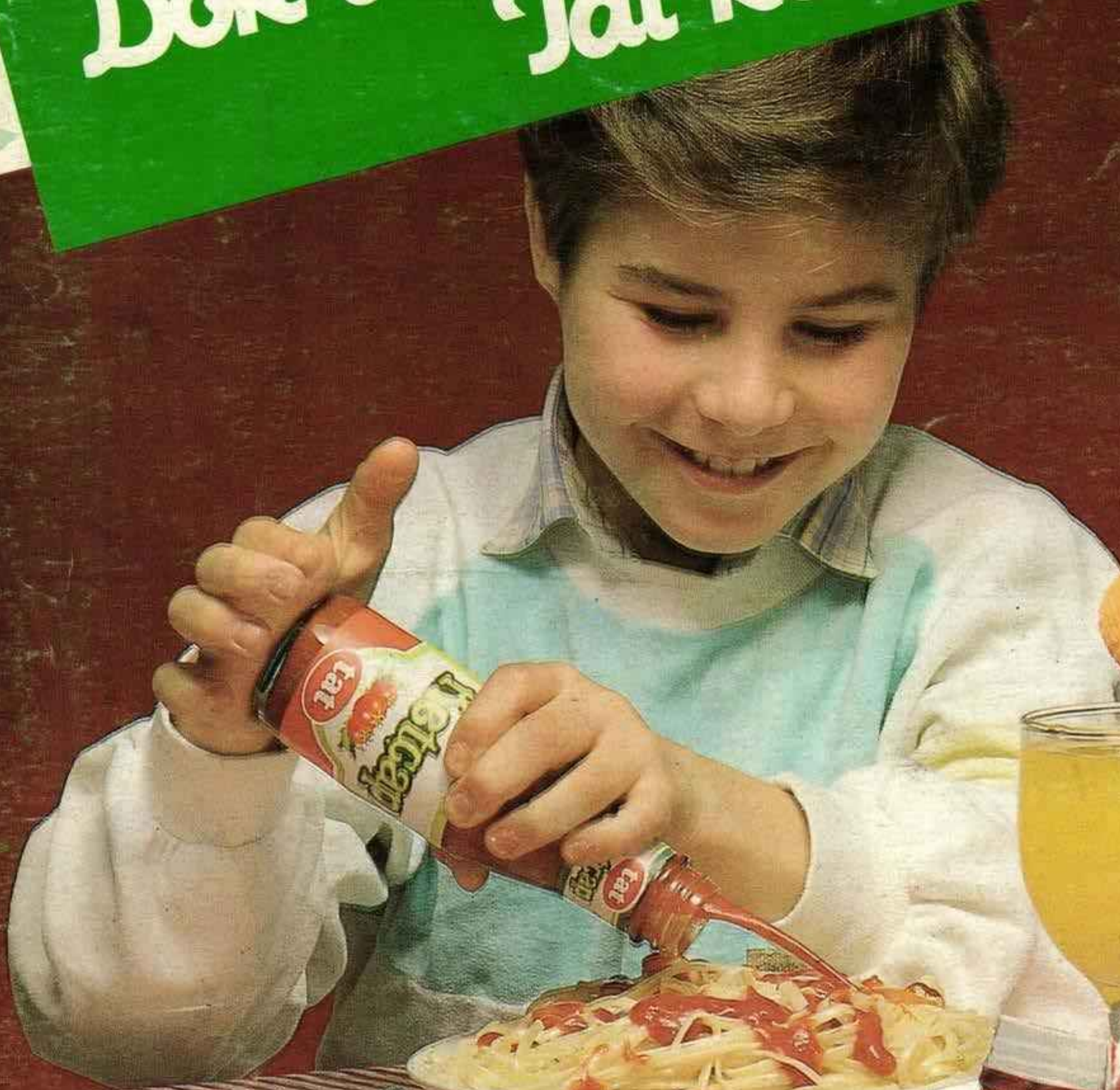
6

5

9

1

Dök dök ye!
Tat ketçap ye!

tat
Ketçap